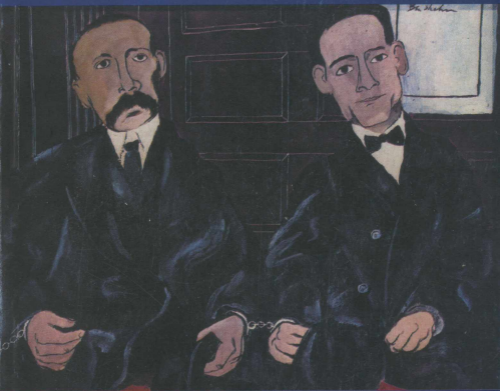

ΤΖΩΝ ΝΤΟΣ ΠΑΣΟΣ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ

η ιστορία των
Σάκκο και Βαντσέτι

«Θεωρώ όλες τις κυβερνήσεις πολύπλοκους, καθιερωμένους απ' την παράδοση και την συνήθεια θεσμούς, που σκοπό έχουν να διαπράττουν βιαίως και ατιμωρητί τα αποκρουστικότερα εγκλήματα.»

Λέων Τολστόϊ

ΤΖΩΝ ΝΤΟΣ ΠΑΣΟΣ

**ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ
ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ
Η ιστορία των Σάκκο και Βαντσέτι**

Μετάφραση
Νότης Πάτσαλος
Επιμέλεια
Άντα Γαρμπή

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: *Facing the Chair*
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Τζων Ντος Πάσος ,
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νότης Πάτσαλος
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Άντα Γαρμπή
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Α.Γ.
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Ελεύθερος Τύπος
Βαλτετσίου 53
10681 Αθήνα
τηλ. 210-3802040
ΧΡΟΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Δεκέμβριος 2004

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*«Δεν ξενοδουλεύουμε. Εμείς είμαστε οι αφέντες, το αμπέλι
τούτο της Γης είναι δικό μας, σάρκα μας κι αίμα μας.»*

Νίκος Καζαντζάκης

(...) [Ήταν] ένα ειδεχθές και φρικαλέο έγκλημα του αμερικάνικου κατεστημένου στα 1927, όταν οδήγησε δύο Ιταλούς βιοπαλαιστές, τους Σάκκο και Βαντσέτι, στην ηλεκτρική καρέκλα, με την κατηγορία ότι είχαν διαπράξει ανύπαρκτο έγκλημα.

Η αμερικάνικη δικαιοσύνη, στυγνά ταξική, δεν δίστασε να εξοντώσει δύο κοινωνικούς αγωνιστές για να ενσπείρει τον τρόμο στους υπόλοιπους, όπως έκανε και με τους Ρόζενμπεργκ. Άτεγκτη στους ταξικούς της αντιπάλους, τους έστειλε στην ηλεκτρική καρέκλα, αδιαφορώντας για τις τεράστιες κινητοποιήσεις των εργαζομένων στην Αμερική και σ' όλο τον κόσμο.

Σήμερα [1975], 50 χρόνια μετά το δικαστικό εκείνο έγκλημα, τα ονόματα των δύο αθώων θυμάτων του ταξικού κράτους των Η.Π.Α., ανήκουν στα μεγάλα σύμβολα της αντίστασης ενάντια στο στυγνό καπιταλισμό και την απροκάλυπτη βία. (...)

Το έγκλημα του αμερικάνικου κατεστημένου δεν ήταν μόνο ταξικό, ήταν και ρατσιστικό. Οι Ιταλοί* στην περίοδο του 1920-30 αντιμετώπιζονταν (μαζί με τους Έλληνες, τους Πορτορικανούς και τους Ασιάτες) όπως αντιμετώπιζονταν και τότε και τώρα οι Μαύροι. Αν και αποτελούσαν τον πυρήνα του εργατικού δυναμικού των Η.Π.Α., ζούσαν υπό καθεστώς καραντίνας.

Ο απηνής διωγμός έσπρωχνε μερικά αντικοινωνικά στοιχεία του ιταλικού μεταναστευτισμού προς τις παράνομες οργανώσεις που καταστρατηγούσαν την ποτοαπαγόρευση και οι οποίες είχαν

* Σ.τ.ε. «Είμαι σίγουρος ότι όσα παθαί νω τα παθαίνω επειδή είμαι ριζοσπάστης –και είμαι πραγματικά ριζοσπάστης. Τα παθαίνω επειδή είμαι Ιταλός –και είμαι πραγματικά Ιταλός.» Μπαρτολομέο Βαντσέτι, από την απολογία του.

σχεδόν «ιταλική» συγκρότηση. Ωστόσο αυτές ήταν μιά μηδαμινή μειοψηφία μπροστά στον συμπαγή όγκο των Ιταλών προλεταρίων. Και το αμερικάνικο κατεστημένο, αντί να χτυπήσει τους συνωμότες εγκληματίες, με τους οποίους ο αστυνομικός μηχανισμός τού κράτους είχε πλήρη και διαρκή συνεργασία, στράφηκε ενάντια στους εργάτες που διεκδικούσαν το ψωμί τους.

Έτσι συντελέστηκε ένα από τα μεγαλύτερα «νόμιμα» εγκλήματα της ιστορίας, για το οποίο ντρέπεται σήμερα η φωτισμένη ανθρωπότητα.

Τάσος Βουρνάς

(Από τον *Πρόλογο* στην ελληνική έκδοση του θεατρικού έργου των Βιντσεντσόνι-Ρόλι, *Σάκκο και Βαντσέτι*.)

**Ιστορικο-κριτικές σημειώσεις σχετικά με τον συνδικαλισμό
που γνώρισαν στην Αμερική
ο Μπαρτολομέο Βαντσέττι και ο Νικόλα Σάκκο
την περίοδο 1908-1923**

«Όσο υπάρχουν άνθρωποι τέτοιας ποιότητας, μπορούμε να ελπίζουμε για το μέλλον του ανθρώπινου είδους.» Αυτά έγραφε ο Ερρίκο Μαλατέστα σχετικά με το θλιβερό και άτυχο πεπρωμένο των δύο Ιταλών αναρχικών μεταναστών, του Νικόλα Σάκκο και του Μπαρτολομέο Βαντσέττι, στο περιοδικό *Pensiero e Volontà* που είχε ιδρύσει ο ίδιος –το τελευταίο έργο του πριν πεθάνει. Αυτές οι ιστορικο-κριτικές σημειώσεις, αν και από ορισμένες απόψεις παρουσιάζουν κάποιες ελλείψεις, ως στόχο έχουν να φωτίσουν, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, τις λιγότερο γνωστές πτυχές της ζωής των Σάκκο και Βαντσέττι –ζωή που έζησαν στο μεγαλύτερο μέρος της στην Αμερική και που εναρμονιζόταν πλήρως με την πολιτική τους στρατέυση.

Ήταν δύο αναρχικοί αγωνιστές, κυρίως όμως δύο εργαζόμενοι που μετανάστευσαν στην «γη της ελπίδας» για να βρουν μια θέση εργασίας, όπως έκαναν και χιλιάδες άλλοι φτωχοί μετανάστες, οι οποίοι, όπως κι αυτοί, θεώρησαν λανθασμένα την Αμερική σαν τον δρόμο προς την σωτηρία. Αυτές οι ιστορικο-κριτικές σημειώσεις, λοιπόν, αποσκοπούν στο να ανιχνεύσουν και να αναδείξουν μία από τις ελάχιστες γνωστές πτυχές της πολιτικής στρατέυσης των Σάκκο και Βαντσέττι. Σ' αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι, είτε θέλοντας να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούσαν μια διαφορετική χώρα –δηλαδή την Αμερική– ή να γνωρίσουν νέες συνθήκες, είτε θέλοντας να ερευνήσουν εις βάθος τα δεινά που έπλητταν τους άλλους, είτε μέσω της εμπειρίας τους σε διάφορες εργασίες, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι θα γνωρίσουν αναπόφευκτα τις αρχές του επαναστατικού συνδικαλισμού.¹ Όμως, απ' την άλλη, θα αναπτύξουν από την πρώτη στιγμή μέσω γραπτών παρεμβάσεων –με άρθρα και επιστολές– στον ιταλικό αναρχικό Τύπο της Αμερικής, μια εποικοδομητική κριτική των αρχών αυτών. Αυτό βεβαίως δεν σήμαινε ότι, αν και αναρχικοί, δεν τον χρησιμο-

ποίησαν σε περιπτώσεις ανάγκης. Αυτό άλλωστε αποδεικνύεται από το γεγονός ότι, όπως θα δούμε, αν και δεν ήταν εγγεγραμμένα μέλη σε καμία από τις αμερικανικές επαναστατικές συνδικαλιστικές οργανώσεις που εκείνη την εποχή ήταν πολύ δραστήριες, κατόρθωσαν με επιτυχία να οργανώσουν απεργίες και διαδηλώσεις διαμαρτυρίας σε συνδικαλιστικό επίπεδο. Αναμφίβολα, τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι δύο αναρχικοί αγωνιστές κατά την διάρκεια της ζωής τους στην Αμερική και στην πολιτική δραστηριότητά τους, συνδέονταν μ' εκείνη την πτυχή της αμερικανικής ιδεολογίας που εξύψωνε σε μύθο την ελεύθερη πατρίδα και τον φιλελεύθερο κορπορατιβισμό* (δύο παράγοντες που ακόμη και σήμερα καθορίζουν την δομή της αμερικανικής κοινωνίας). Δύο πραγματικότητες που συνδέονται επαγωγικά με τις κοινωνικές και, ιδίως, με τις δυσμενέστερες οικονομικές συνθήκες της εργατικής τάξης και των πλέον περιθωριοποιημένων στρωμάτων του αμερικανικού προλεταριάτου, όπως, λόγου χάριν, οι μετανάστες, οι νέγροι, οι γυναίκες...²

***Η κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Αμερική
την εποχή της άφιξης εκεί του Μπαρτολομέο Βαντσέττι
και του Νικόλα Σάκκο***

Ο Μπαρτολομέο Βαντσέττι έφθασε στην Αμερική τον Ιούνιο του 1908. Την ίδια χρονιά έφθασε, μαζί με τον αδελφό του Σαμπίνο, ο Νικόλα Σάκκο, ωθούμενος από την εμπειρία ενός φίλου του πατέρα του που διέμενε στην Μασαχουσέτη. Όμως, λίγο αργότερα, ο Σαμπίνο επέστρεψε στην Ιταλία. «Η πρώτη μου επαφή μ' αυτήν την νέα πραγματικότητα αποδείχθηκε δύσκολη» –το ίδιο όμως ίσχυσε ιδιαίτερα για τον Βαντσέττι. Πράγματι, ο τελευταίος ένιωθε «αποξενωμένος από την ζωή εκείνης της χώρας, περισσότερο από ποτέ μόνος, μη μπορώντας να γίνει αντιληπτός και, ακό-

* Σ.τ.μ. Κοινωνικοπολιτική θεωρία και πρακτική, η οποία αποσκοπεί στην υπέρβαση –μέσω της αυταρχικής δράσης του κράτους– των ταξικών συγκρούσεων και στην συγκρότηση συντεχνιών των διαφόρων οικονομικών κλάδων.

μη λιγότερο, να κατανοήσει τους άλλους».³ Εν αντιθέσει λοιπόν προς τον Σάκκο, ο Βαντσέτι βρέθηκε μόνος και «αυτή η μοναξιά τον ώθησε αμέσως στο να ανανεώσει τους δεσμούς του με την οικογένειά του, το Βιλαφαλέτο και με όλα όσα είχε αφήσει πίσω του».⁴

Σ' αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να ριξουμε μια ματιά στον «Νέο Κόσμο», σ' αυτό που θεωρήθηκε ο «δρόμος προς την σωτηρία», «σ' εκείνη την νέα πραγματικότητα την οποία ο Μπαρτολομέο, ο Νικόλα και χιλιάδες άλλοι μετανάστες όπως αυτοί, αντιμετώπισαν την στιγμή που έφθασαν στην Αμερική».⁵ Η κοινωνική και οικονομική κατάσταση της Αμερικής την εποχή της άφιξής τους εκεί, ασφαλώς δεν ήταν ρόδινη. Κάποια σχετικά στοιχεία μπορούν να μας βοηθήσουν να την κατανοήσουμε χωρίς μεγάλη δυσκολία. «Στον απόηχο της έκρηξης των σιδηροδρόμων, το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, με τον προωθητικό τους ρόλο στην δημιουργία κεφαλαίου και στην συγκέντρωση της παραγωγής, καθώς και στην δημιουργία μιάς εθνικής και αστικής αγοράς βιομηχανικών προϊόντων, ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1880, ο (αμερικανικός) βιομηχανικός τομέας είχε υποστεί μια βαθιά αλλαγή. Στα τέλη του εμφυλίου πολέμου, οι σημαντικότερες βιομηχανίες ήταν εκείνες που συνδέονταν με την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων»,⁶ «ενώ οι μισθωτοί εργαζόμενοι αυξήθηκαν από το τέλος του πολέμου μέχρι τις αρχές του 1900, από 1,5 σε 5 εκατομμύρια».⁷ Αντιθέτως, στα τέλη του αιώνα, η μεταλλουργία είχε το προβάδισμα. Την ίδια περίοδο, δηλαδή μεταξύ 1900-10, ιδρύθηκαν νέες βιομηχανίες. Πράγματι, η έμφαση που δόθηκε τόσο στα κεφαλαιουχικά όσο και στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, αυξήθηκε εκείνη την περίοδο με ρυθμό μεγαλύτερο από εκείνον οποιουδήποτε άλλου προϊόντος. Απ' την άλλη, γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα, «οι καινοτομίες στην παραγωγή αφορούσαν ουσιαστικά την κάθετη αφομοίωση και τον συγκεντρωτισμό, την συστηματοποίηση και τυποποίηση των προϊόντων, και τον εξορθολογισμό της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτά τα φαινόμενα σημάδεψαν την ανάπτυξη και την ισχυροποίηση των μεγάλων εταιρειών».⁸ Στις αρχές του 20ού αιώνα, «οι τεχνολογικές καινοτομίες, ιδίως λόγω της χρήσης της ηλεκτρικής ενέργειας

και του κινητήρα εσωτερικής καύσεως, (καθόρισαν) τις οργανωτικές αλλαγές και την διαφοροποίηση των βιομηχανικών προϊόντων».⁹

Στην αυγή λοιπόν του 20ού αιώνα, εμφανίσθηκε «αφ' ενός η υπέρμετρη αύξηση της σημασίας ορισμένων τομέων –ιδίως των μεγάλων βιομηχανιών υποδομής– και η γέννηση νέων, αφ' ετέρου δε, η οργάνωση και ο εξορθολογισμός της παραγωγής –κι όλα αυτά σε συνδυασμό με την οριζόντια εξάπλωση της βιομηχανίας στο σύνολό της. Η αύξηση της παραγωγής αντιστοιχεί στην αύξηση του αριθμού και του μεγέθους των παραγωγικών μονάδων, καθώς και στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Σ' αυτήν την μεγάλη ανάπτυξη της βιομηχανίας δεν μπορούσε παρά να αντιστοιχεί εκείνη της εργατικής δύναμης στην βιομηχανία, η οποία, μάλιστα, απετέλεσε καθοριστικό στοιχείο της όλης διαδικασίας».¹⁰ Πράγματι, όσον αφορά την εργατική δύναμη, μεταξύ 1900-20 παρατηρήθηκε μια αύξηση: από 5 σε περίπου 12 εκ., στα οποία πρέπει να προστεθεί και το 1 εκ. εργατών στον κατασκευαστικό τομέα. Σίγουρα, «εξ ίσου σημαντική υπήρξε και η τροποποίηση της δομής της ζήτησης εργασίας που επέφερε η αναδιάρθρωση, διευρύνοντας το πεδίο χρησιμοποίησης της ημειδικευμένης και της ανειδίκευτης εργατικής δύναμης. Το διάστημα 1890-1910, σημειώθηκε μια σημαντική αύξηση της εργατικής δύναμης στην άμεση παραγωγική εργασία: το ποσοστό των απασχολουμένων στο σύνολο του πληθυσμού αυξήθηκε από 49,2 σε 53,3%».¹¹ Ωστόσο, εκείνο που έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία, είναι ότι αυτό το ημειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό ήταν ξένης καταγωγής, «εν ολίγοις, για μια ακόμη φορά, η δεξαμενή της μετανάστευσης παρείχε τεράστιες ποσότητες ανειδίκευτου και φθηνού εργατικού δυναμικού». Φυσικά, «ο κατακερματισμός της εργατικής τάξης σ' έναν αριθμό εθνικών ομάδων που η μία χρησιμοποιείτο εναντίον της άλλης, υπήρξε πράγματι το κύριο χαρακτηριστικό της στρατηγικής της αμερικανικής εργοδοσίας»¹² την πρώτη δεκαετία του 1900. Κομμάτι αυτής της χαμηλού κόστους και, σε μεγάλο βαθμό, ανειδίκευτης εργατικής δύναμης την οποία παρείχε το εργατικό κίνημα της μετανάστευσης, ήταν ο Νικόλα και ο Μπαρτολομέο. Συνεπώς, δεν μπορούσε κανείς να μιλάει για «εργατική τάξη αλλά για εγκλω-

βισμένες στις αντίστοιχες εθνικές κοινότητες *εργατικές τάξεις*, εντελώς διαφοροποιημένες όσον αφορά το εισόδημα, τα ήθη και τις συνήθειές τους, δεδομένης της διαφορετικής προέλευσης των μεταναστών». ¹³ Με την βιομηχανική αναδιάρθρωση όμως, η εργοδοσία ανέλαβε αντεργατικές και κατασταλτικές πρωτοβουλίες οι οποίες, από τον τομέα της μεταλλουργίας (τομέας στην πρωτοπορία του κινήματος της αναδιάρθρωσης) αρχικώς, θα επεκταθούν σε όλους τους άλλους τομείς. ¹⁴ Η μετανάστευση στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού δεν απετέλεσε, λοιπόν, απλώς μια γενική μετακίνηση πληθυσμού αλλά μια μετακίνηση εργατικού δυναμικού –τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των μεταναστών το επιβεβαιώνουν. «Η δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας στην βιομηχανία κατέστησε τις Η.Π.Α. πόλο έλξης εργατικού δυναμικού» χαμηλού κόστους, ωστόσο η μετανάστευση δεν υπήρξε «αποκλειστικά μια οικονομική αναγκαιότητα αλλά και μια πολιτική επιλογή, αναζήτηση μιάς εναλλακτικής λύσης εκεί όπου ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν δυσμενής. Ο μετανάστης στις Η.Π.Α. ήταν, λοιπόν, κάτι περισσότερο από έναν απλό *πωλητή εργατικής δύναμης σε αναζήτηση μιάς ευνοϊκότερης αγοράς εργασίας*, ήταν ένας Ευρωπαίος προλετάριος σε αναζήτηση ενός πεδίου εργατικών αγώνων», εν αντιθέσει προς την εικόνα που εμφάνιζε «έξω από τις ταξικές σχέσεις, ως ουσιαστικά ανίκανος να αγωνισθεί και να οργανωθεί». ¹⁵

Ωστόσο πρόθεση της Επιτροπής Μετανάστευσης –που έχει αφιερώσει 40 ολόκληρους τόμους σ' αυτό το φαινόμενο– δεν ήταν απλώς η λεπτομερής καταγραφή ανά εθνικότητα του εργατικού δυναμικού της βιομηχανίας, σκοπός της ήταν να τεκμηριώσει την αναγκαιότητα περιορισμού ή ρύθμισης αυτής της μετανάστευσης. Ως εκ τούτου, έδωσε έμφαση στις αρνητικές επιπτώσεις που θα είχε αυτή στις συνθήκες ζωής της αμερικανικής εργατικής τάξης – από την πτώση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων μέχρι την αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας, από την συμφόρηση των αστικών γκέτο μέχρι την τεχνολογική υποβάθμιση των εργατικών καθηκόντων και την δυσκολία συνδικαλισμού των νεοαφιχθέντων. Εν ολίγοις η μετανάστευση –σύμφωνα με την Επιτροπή Μετανάστευσης– θα προκαλούσε μια σταδιακή επιδείνωση των συνθηκών

ζωής της εργατικής τάξης, η οποία θα μπορούσε να αποτραπεί μόνο μέσω του περιορισμού της ροής των μεταναστών από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Αλλά πώς ήταν δυνατόν να καταδικασθεί στο σύνολό του το φαινόμενο της μετανάστευσης σε ένα «έθνος μεταναστών» όπως οι Η.Π.Α.;¹⁶ Ήθελαν άραγε να προστατέψουν, για μια ακόμη φορά, τον μύθο της ελεύθερης πατρίδας και του φιλελεύθερου κορπορατιβισμού; Γεγονός είναι ότι «αμέσως μόλις ο μετανάστης πατούσε το πόδι του στο αμερικανικό έδαφος, συνειδητοποιούσε την σκληρή πραγματικότητα. Ξαφνικά, ο μύθος του πλούτου εξαφανιζόταν κι ο μετανάστης βρισκόταν μπροστά στην πικρή πραγματικότητα του υπερπληθυσμού και του λιμού που μάστιζαν τις μεγάλες πόλεις. Τα όνειρα και οι ελπίδες που είχε φέρει μαζί του, συγκρούονταν με στοιχεία που ο ίδιος πολύ γρήγορα μπορούσε να αντιληφθεί (όπως άλλωστε το αντιλήφθηκαν αμέσως ο Νικόλα και ο Μπαρτολομέο), την τεράστια δηλαδή εισροή άλλων μεταναστών, τις οικονομικές κρίσεις και τις καταστάσεις πανικού που τις ακολουθούσαν, την ξενόφοβη εχθρότητα των “γηγενών”. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις του 20ού αιώνα, η φτώχεια οφειλόταν στα κοινωνικά και οικονομικά δεινά (όπως η ανάγκη ανακατανομής του πλούτου και οι οικονομικές κρίσεις) που ευρίσκοντο εκτός της σφαίρας ελέγχου των φτωχών».¹⁷ Επιπροσθέτως μπορούμε να πούμε ότι «δίπλα στους φτωχούς μετανάστες [...] υπήρχαν πολλοί Αμερικανοί οι οποίοι εργάζοντο ατέλειωτες ώρες με αντάλλαγμα έναν μισθό σκλάβου και, συνεπώς, ζούσαν στα όρια της επιβίωσης, ενώ ήταν τα πρώτα θύματα της ανεργίας την περίοδο των οικονομικών κρίσεων. Κάποιοι άλλοι Αμερικανοί ποτέ δεν κατόρθωσαν να ενταχθούν ως σταθερό εργατικό δυναμικό στο βιομηχανικό σύστημα, αποτελώντας έτσι μια μάζα ανέργων. [...] Οι υποβαθμισμένες περιοχές κατακλύζονταν τόσο από νέους μετανάστες όσο κι από άνεργους Αμερικανούς και ανθρώπους χωρίς μόνιμη κατοικία. [...] Υπήρχε, λοιπόν, ένας συνδυασμός παραγόντων οι οποίοι έφραζαν τον δρόμο προς την ευημερία, ενώ οι πλούσιοι συνέχιζαν να πλουτίζουν ακόμη περισσότερο».¹⁸ Απ’ την άλλη μεριά, έχει ενδιαφέρον να σταθούμε λίγο περισσότερο και να αναλύσουμε την κατάσταση των Ιταλών μεταναστών στην Αμερική κατά την άφιξη

των Σάκκο και Βαντσέττι. Πράγματι, «η κουλτούρα και ο τρόπος ζωής τους, χαρακτηριστικά μιάς προβιομηχανικής κοινωνίας, καθώς και η φτώχεια τους, τούς έκαναν να αισθάνονται εντελώς ξένοι στην νέα κοινωνία, αυτό δε, δημιούργησε αμέσως ένα πολιτισμικό χάσμα ανάμεσα σ' αυτούς και στους παλαιούς Αμερικανούς. Έτσι, όταν άρχισε να καταφθάνει η μεγάλη μάζα των Ιταλών μεταναστών στην Αμερική το κλίμα ήταν εχθρικό, ενώ η προκατάληψη κατά των Ιταλών διαδόθηκε και ανάμεσα στους μετανάστες των προγενέστερων μεταναστευτικών κυμάτων».¹⁹ Σ' αυτό το φαινόμενο θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε «τα αίτια του ρατσισμού κατά των Ιταλών, στα παιδιά που αφήνονταν να περιφέρονται μόνα τους στους δρόμους, στις άθλιες συνθήκες ζωής της κοινότητας. Συνήθως το αφεντικό ήταν κι αυτός μετανάστης που ζούσε οργανώνοντας την εργασία των συμπατριωτών του, λαμβάνοντας κάποιο χρηματικό ποσό σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών του. Οι περιπτώσεις εκμετάλλευσης των νέων μεταναστών ήταν πολύ διαδεδομένες επειδή η απουσία κυβερνητικών οργανισμών που θα βοηθούσαν τους μετανάστες να βρουν εργασία, καθιστούσε το σύστημα του αφεντικού τον πλέον συνήθη τρόπο εξεύρεσης απασχόλησης».

Επίσης, μια άλλη «ιδιαιτέρη πτυχή της ιταλικής μετανάστευσης ήταν η προσωρινότητά της. Το γεγονός ότι οι Ιταλοί μετανάστες στις Η.Π.Α. θεωρούσαν πως η παραμονή τους εκεί θα ήταν σύντομη, τους διαφοροποιούσε ακόμη περισσότερο από τις υπόλοιπες εθνικές ομάδες. Όμως, την ίδια στιγμή, η αγροτική τους προέλευση τούς δημιουργούσε την ανάγκη για σταθερότητα, ωθώντας τους να εγκατασταθούν σε δρόμους ή συνοικίες όπου κατοικούσαν άνθρωποι απ' το ίδιο χωριό», από την κοινότητά τους, και «ει δυνατόν να μην μετακινούνται. Συνήθως η επέκταση της ιταλικής συνοικίας δεν προκαλούσε καθόλου φιλικές αντιδράσεις εκ μέρους των άλλων εθνικών ομάδων που κατοικούσαν εκεί προ πολλού».²⁰ Ακόμη, αν θέλουμε να προσδιορίσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ιταλού μετανάστη, μπορούμε να βεβαιώσουμε με σιγουριά ότι «όσοι μετανάστευσαν [Σ.τ.σ.: μαζί με τους Σάκκο και Βαντσέττι], δεν ήταν εκείνοι που ανήκαν στις χαμηλότερες βαθμίδες της κοινωνικής κλίμακας –οι άνθρωποι αυτοί στην πλειονότητά τους ήταν τόσο

φτωχοί και απαίδευτοι, ώστε δεν μπορούσαν ούτε καν να αγοράσουν το εισιτήριο για το υπερατλαντικό ταξίδι, αλλά προέρχονταν, ως επί το πλείστον, από το αγροτικό προλεταριάτο, ενώ συχνά ήταν ιδιοκτήτες μικρών αγροκτημάτων. Συνεπώς, όσοι μετανάστευαν ήταν οι πλέον δραστήριοι και ευφυείς άνθρωποι, οι οποίοι συχνά ωθούντο από τον φόβο των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που θα προκαλούσε η αναδυόμενη εκβιομηχάνιση της Ιταλίας, καθιστώντας έτσι επισφαλή την κοινωνική τους θέση».²¹ Στην Αμερική, αυτό το αγροτικό προλεταριάτο υποχρεώθηκε, λόγω ανωτέρας βίας, να ενταχθεί στο εργατικό κίνημα, συμμετέχοντας ψυχή τε και σώματι στους κοινωνικούς αγώνες του, κυρίως απ' την οικονομική σκοπιά τους, κι έχοντας ως βάση των αγώνων αυτών την αλληλεγγύη. «Η μετανάστευση, λοιπόν, δεν ανταγωνίσθηκε ευθέως τον ειδικευμένο Αμερικανό εργάτη. Αντιθέτως κάλυψε τις κατώτερες βαθμίδες της κλίμακας απασχόλησης.»²² Ο Νικόλα Σάκκο και ο Μπαρτολομέο Βαντσέτι εντυπωσιάστηκαν από αυτήν την δραματική κοινωνική και οικονομική κατάσταση της Αμερικής. Ιδιαίτερα εντυπωσιασμένος ο Βαντσέτι λέει μεταξύ άλλων στην αυτοβιογραφία του: «Ήθελα μια στέγη για κάθε οικογένεια, ένα κομμάτι ψωμί για κάθε στόμα, εκπαίδευση για κάθε καρδιά, το φως για κάθε νου. Θεώρησα το δικαίωμα στην ελευθερία της συνείδησης, όπως κι εκείνο στην ζωή, αναπαλλοτρίωτο. Εκ πείρας γνωρίζω ότι τα δικαιώματα και τα προνόμια αποκτήθηκαν και διατηρούνται με την βία, η δε κατάσταση θα παραμείνει η ίδια μέχρις ότου η ανθρωπότητα να βελτιώσει τον ίδιο της τον εαυτό».²³

Μετά από βαθιά σκέψη και μελέτη των έργων των: Πέτρου Κροπότκιν, Γκόρι, Μερλίνο, Μαλατέστα, Ελιζέ Ρεκλύ, Μπ. Λέονε, Α. Λαμπριόλα, καθώς επίσης και του *Κεφαλαίου* του Καρλ Μαρξ, της *Πολιτικής Διαθήκης* του Κάρλο Πιζακάνε, των *Καθηκόντων του Ανθρώπου* του Τζουζέπε Ματσίνι «και πολλών άλλων έργων κοινωνικού περιεχομένου» —όπως γράφει ο ίδιος ο Βαντσέτι— τόσο ο Νικόλα όσο και ο Μπαρτολομέο υιοθέτησαν το αναρχικό ιδεώδες. Πράγματι, ο Βαντσέτι προσθέτει στην αυτοβιογραφία του: «Είμαι και θα είμαι για πάντα μέχρι την τελευταία μου πνοή (αν δεν αντιληφθώ ότι έχω κάνει λάθος) αναρχοκομμουνιστής, επειδή πιστεύω

ότι ο κομμουνισμός είναι η πιο ανθρώπινη μορφή κοινωνικού συμβολαίου, επειδή γνωρίζω ότι μόνο με την ελευθερία ο άνθρωπος εξυψώνεται, εξευγενίζεται και ολοκληρώνεται». ²⁴ Έτσι, η παρατήρηση της αμερικανικής πραγματικότητας εκείνης της εποχής (όπου η φτώχεια και η αθλιότητα, η ανεργία και ο ρατσισμός, η γκετοποίηση και η τεράστια εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, ο πλουτισμός και οι βιαιοπραγίες εις βάρος της δίκαιης κοινωνικής ισοπολιτείας, ήταν στην ημερήσια διάταξη), οδήγησε τον Νικόλα Σάκκο και τον Μπαρτολομέο Βαντσέτι στο να υιοθετήσουν, με όλη τους την πίστη και με όλες τους τις δυνάμεις, το αναρχοκομμουνιστικό ιδεώδες ²⁵ –ιδεώδες, άλλωστε, «που ήταν βαθιά ριζωμένο στις γραμμές των Ιταλών μεταναστών, ορισμένοι εκ των οποίων όπως οι Λ. Γκαλεάνι, Ε. Μαλατέστα και Α. Φελικάνι, θα αναδειχθούν σε εξέχουσες φυσιογνωμίες της κουλτούρας και της ιστορίας του». ²⁶

Η συμμετοχή στους αγώνες των μεταναστών εργαζομένων της Αμερικής

Όταν ο Μπαρτολομέο Βαντσέτι έφθασε στην Νέα Υόρκη από το Βιλαφαλέτο ήταν 20 χρονών, ενώ ο Νικόλα Σάκκο όταν αποβιβάσθηκε στην Βοστώνη μόλις 17. Στην αυτοβιογραφία του ο Βαντσέτι περιγράφει την άφιξή του στον σταθμό μετανάστευσης ως εξής: «Εκεί είδα ότι οι υπάλληλοι αντιμετώπιζαν τους επιβάτες της γ' θέσης σαν ζώα. Ούτε μια ευγενική κουβέντα, ούτε ένας ενθαρρυντικός λόγος για να ελαφρύνουν το φορτίο του πόνου που βάραινε κάθε νεοφερμένο στην αμερικανική γη. [...] Μέχρι χθες βρισκόμουν μεταξύ ανθρώπων που με κατανοούσαν. Το επόμενο πρωί, μού φάνηκε πως ξύπνησα σε μια γη στην οποία, για όποιον ήδη ζούσε εκεί, η γλώσσα μου δεν σήμαινε τίποτα περισσότερο (στον βαθμό που είναι ζήτημα νοήματος) από τους γεμάτους παράπονο ήχους ενός άλαλου ζώου. Πού να πάω; Τι να κάνω; Αυτή ήταν η γη της επαγγελίας». ²⁷ Σ' αυτήν την «γη της επαγγελίας», ο 17χρονος Νικόλα «μέσα σε λίγα χρόνια είχε γίνει πεπειραμένος υποδηματοποιός, με υψηλή εξειδίκευση και έχαιρε γενικής εκτίμησης», ενώ,

παρά την έντονη αγωνιστική του δράση, «δεν απουσίασε ποτέ από την εργασία του». ²⁸ Πράγματι, ο εργοδότης του τον θεωρούσε «τον ταχύτερο από τους 3.000 κόφτες που πέρασαν τις πύλες του εργοστασίου». Ο Σάκκο εργαζόταν στο Στόουτον κοντά στην Βοστώνη και ο μισθός του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ελάχιστα ικανοποιητικός: «Ωστόσο, ζώντας λιτά, κατόρθωνε να συντηρεί την οικογένειά του και να στέλνει τακτικά εμβάσματα στην Ιταλία, στο Τορεματζιόρε». ²⁹ Για τον Βαντσέτι, αντίθετως, «τα πρώτα χρόνια που έζησε στην Ν. Υόρκη υπήρξαν μια διαδοχή ανεργίας και “των δυσκολιών που αντιμετώπιζε κάθε νέος μετανάστης”». ³⁰ Η Ελίζαμπεθ Γκάρλεϋ Φλυν, μια πολύ δραστήρια αγωνίστρια της οργάνωσης IWW [*Industrial Workers of the World: Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου*] και ικανότατη οργανώτρια απεργιών μέχρι το 1918, δίνει μια εξαιρετική περιγραφή της κατάστασης στην οποία βρέθηκε ο Βαντσέτι μόλις έφθασε στην Αμερική: «Πρώτα εργάστηκε ως εργάτης στην American Steel & Wire» στο Πίτσμπουργκ, μια κόλαση μόχθου και ιδρώτα. Μετά ως οικοδόμος και αργότερα ως ζαχαροπλάστης στο εστιατόριο Moquin της Ν. Υόρκης. «Βίωσε στο πετσί του», αναφέρει η Φλυν, «την τύχη του ξένου εργάτη στην Αμερική, τις ασφυκτικά γεμάτες πανσιόν για εργένηδες, την εξαντλητική εργασία, την απώλεια της ταυτότητάς του ως ανθρώπου. Οι εργάτες στα εργοστάσια, όπως και οι κρατούμενοι στις φυλακές, αντί ταυτότητος είχαν έναν αριθμό. Τους εργαζόμενους μετανάστες αποκαλούσαν με τα περιφρονητικά ονόματα “Χάνκυ και Ντάγκο”». ³¹

Μέσα απ’ τις διάφορες εργασιακές (αν μπορούμε να τις χαρακτηρίσουμε έτσι) «εμπειρίες» τους, τόσο ο Σάκκο όσο και ο Βαντσέτι ήρθαν, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, σε επαφή με την θεωρία και τις πρακτικές του επαναστατικού συνδικαλισμού. Η παρουσία τους σε πολιτικές συγκεντρώσεις που διοργάνωναν προπαγανδιστές και αγωνιστές συνδικαλιστές (όπως ο Έτορ και ο

²⁸ Σ.τ.μ. *Hunky*: μόρτης, γόης. *Dago*: παραφθορά του ανδρικού ισπανικού ονόματος *Diego* και, συνεκδοχικώς, υποτιμητική έκφραση αναφερόμενη σε άτομα ισπανικής, πορτογαλικής ή ιταλικής καταγωγής.

Τζιοβανίτι), καθώς και η συμμετοχή τους στο μοίρασμα προκηρύξεων και στις πικετοφορίες μπροστά σε εργοστάσια μαζί με άλλους εργαζόμενους μετανάστες, έγιναν πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της αγωνιστικής τους δράσης. Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι ανήκαν πλέον «σ' εκείνο το πλήθος των εργαζομένων –στο οποίο παλαιότερα ανήκαν ο Άλμπερτ Πάρσονς και μετέπειτα ο “Μπιγκ Μπιλ” Χέϋγγουντ– οι οποίοι έθεταν σε κίνδυνο την ζωή τους, αφιερώνοντας την σκέψη και τον εαυτό τους στην προσπάθεια να ανακαλύψουν την αλήθεια και να δράσουν με αυτήν ως γνώμονα».³² Είναι βέβαιο ότι εκείνη την εποχή «η οικονομική κατάσταση των εργατών οπωσδήποτε διαφοροποιείτο βάσει της εθνικής τους καταγωγής. Αν ένας ενήλικος Αμερικανός και οι γιοί Αμερικανών κέρδιζαν γύρω στα 11 δολάρια την εβδομάδα, και οι Γερμανοί, οι Σκωτσέζοι και οι Ιρλανδοί, άγγιζαν και ξεπερνούσαν αυτό το ποσόν, για τους Ρώσους και τους Πολωνούς η αμοιβή ήταν 8 δολ. ή λίγο παραπάνω, ενώ για τους Ιταλούς απ' τον Βορρά, τους Σύριους και τους Αρμένιους μόλις που ξεπερνούσε τα 7 δολ. Οι Ιταλοί απ' τον Νότο ήταν οι χειρότερα αμειβόμενοι όλων: ο μισθός τους ήταν μόλις 6 δολ. και 84 σεντς. Αυτή η διαφοροποίηση αποδιδόταν στα διαφορετικά εργασιακά καθήκοντα: στους μετανάστες από την ΝΑ. Ευρώπη ανέθεταν εργασίες για ανειδίκευτους, στους “παλαιούς μετανάστες”, καθώς και σ' εκείνους όπως οι “Γαλλοβέλγοι” που ήδη γνώριζαν ένα επάγγελμα στην Ευρώπη, ανέθεταν εξειδικευμένες εργασίες, οι οποίες αμείβονταν πολύ καλύτερα, τα δε καθήκοντα επίβλεψης ανέθεταν αποκλειστικά σε Ιρλανδούς, Άγγλους και Καναδούς». Επιπλέον, πρέπει να «τονίσουμε, χωρίς υπεκφυγές, την αθλιότητα και τον ανθυγιεινό χαρακτήρα των συνθηκών διαβίωσης της μεγάλης μάζας των κατοίκων, ιδίως “των νέων μεταναστών”»,³³ στις Η.Π.Α.

Το 1912 ξεσπά η απεργία του Λώρενς και αμέσως ο Έτορ και ο Τζιοβανίτι κατηγορούνται ότι υποκίνησαν τους εργάτες να απεργήσουν. Ο Νικόλα Σάκκο, ο οποίος ποτέ δεν ξέχασε «εκείνους που υπήρξαν λιγότερο τυχεροί από τον ίδιο», παρ' όλο που «περνούσε πολλές ώρες στον κήπο του κι εργαζόταν όλη μέρα επί 6 μέρες την εβδομάδα σε ένα εργοστάσιο υποδημάτων στο Μίλφορντ, έβρισκε χρόνο να βοηθά τους απεργούς της περιοχής του και να συνεισφέ-

ρει στην υπεράσπιση των συνδικαλιστικών στελεχών, όπως στην περίπτωση των Έτορ και Τζιοβανίτι, οι οποίοι είχαν ψευδώς κατηγορηθεί κατά την διάρκεια της απεργίας του Λώρενς, το 1912».³⁴ Επίσης «ο Βαντσέττι, που τότε ήταν 25 χρονών, ξεκίνησε μια δραστήρια εκστρατεία υπέρ των εργατικών διεκδικήσεων: κι εκείνος είχε ακούσει να γίνεται λόγος για την απεργία του Λώρενς, καθώς και για τους Έτορ και Τζιοβανίτι».³⁵ Παραμένοντας συνεπείς στις αρχές του αναρχοκομμουνισμού, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι γνώριζαν καλά ότι «στην εργατική τάξη, αυτό που τείνει να εκφράσει μια αυτόνομη συνείδηση, μια επιθυμία χειραφέτησης, μια απόπειρα οργάνωσης, ένα σχέδιο μιάς ελεύθερης και αδελφικής κοινωνίας, βρίσκεται στον επαναστατικό συνδικαλισμό που υπάρχει αποκλειστικά και μόνο για να συντηρήσει, να αναπτύξει και να εκπληρώσει αυτήν την επιθυμία».³⁶ Αλλά αυτό δεν μπορούσε να αιτιολογήσει την ύπαρξη και την δράση οργανώσεων που ως σημείο αναφοράς είχαν τον επαναστατικό συνδικαλισμό. Επιπλέον, ο Νικόλα και ο Μπαρτολομέο γνώριζαν καλά ότι αυτά τα «γερά μπράτσα που ήρθαν απ' όλες τις γωνιές της Ευρώπης και που αποτελούσαν το προλεταριάτο των Η.Π.Α. (εργάτες ορυχείων, ξυλοκόποι, ναυτικοί, χειρώνακτες κ.ά.)», ήταν οι αδιαμφισβήτητοι πρωταγωνιστές «τιτάνιων αγώνων, επειδή παρέμεναν πιστοί στις διεθνιστικές τους πεποιθήσεις. Εκείνοι ήταν η Διεθνής και, συνεπώς, ο αμερικανικός εθνικισμός, δηλαδή το Κράτος και η θέληση για ισχύ, η υπεράσπιση των ιεραρχιών του χρήματος και της εξουσίας, δεν μπορούσε να τους ανεχθεί. Με τους αγωνιστές τους στις φυλακές, καταδικασμένους και ενίοτε δολοφονημένους, τις εφημερίδες τους απαγορευμένες, τα γραφεία τους σφραγισμένα, τις επίσημες και τις ιδιωτικές αστυνομίες στα ίχνη τους, έμοιαζε σαν να έχουν εξαφανισθεί, τουλάχιστον επιφανειακά»,³⁷ όχι όμως κατά βάθος. Ο Μπαρτολομέο ήταν άνθρωπος που κοίταζε πάντα μπροστά, οι ορίζοντες και οι γνώσεις του διευρύνονταν διαρκώς μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του. Εργαζόμενος στα λατομεία του Κονέκτικατ, ως χειρώνακτας στο Γιάνγκσταουν, στα χαλυβουργεία του Πίτσμπουργκ, στα σιδηροδρομικά έργα της Μασαχουσέτης, συνέχιζε την μελέτη επειδή ήταν διψασμένος για γνώση κι επιθυμία για απελευθε-

ρωση».³⁸ Πράγματι, ο Βαντσέτι γράφει στην αυτοβιογραφία του: «Έμαθα ότι η ταξική συνείδηση δεν είναι μια φράση που επινόησαν οι προπαγανδιστές, αλλά μια αληθινή και ζωντανή δύναμη, ενώ όσοι κατανοούσαν την σημασία της, δεν ήταν πιά υποζύγια αλλά ανθρώπινα όντα».³⁹ Αυτά τα λόγια μάς βοηθούν να κατανοήσουμε, χωρίς περιθώρια αμφιβολιών, την πραγματικότητα εναντίον της οποίας πάλευαν ακαταπόνητα, όχι μόνο οι δυο Ιταλοί αναρχικοί αλλά όλο το αμερικανικό εργατικό κίνημα. Το 1914, ο κόσμος συγκλονίστηκε από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ η Αμερική «δοκιμάστηκε από μεγάλη κρίση» κι από ένα «τρομακτικό κύμα ανεργίας» –όπως έγραφε ο Μπαρτολομέο στην θεία του στο Κούνεο, στις 15-12-1914,⁴⁰ η οποία άγγιξε το 65% κατά την διάρκεια εκείνης της χρονιάς, αλλά ο πόλεμος και οι κατασταλτικές επιδρομές, με την μορφή της κατηγορίας για υπονόμευση και αντιπατριωτισμό, έκλεισαν εκείνους τους χώρους τούς οποίους οι *wobblies* (έτσι ονομάζοντο τα μέλη της IWW) και το αμερικανικό προλεταριάτο στο σύνολό του είχαν κατορθώσει να κατακτήσουν με τους αγώνες τους.

«Όταν ο Βαντσέτι έφθασε στο Πλύμουθ το 1914, οι Ιταλοί και οι Πορτογάλοι που εργάζοντο στα εργοστάσια σχοινοποιίας, ζούσαν σε συνθήκες χειρότερες από εκείνες των εργατών του Λώρενς, πριν από την απεργία της IWW το 1912. Ανδρόγυνα δούλευαν πλάι-πλάι στα εργοστάσια ή αντάμωναν μόνο πηγαίνοντας ή επιστρέφοντας από την πρωινή ή την νυχτερινή βάρδια. Η αμοιβή των γυναικών ήταν 6 και των ανδρών το πολύ 9 δολάρια την εβδομάδα.»⁴¹ Ο Μπαρτολομέο, παρακολουθώντας μαθήματα αγγλικών σε μια σχολή, βρήκε απασχόληση ως εργάτης σ' ένα εργοστάσιο σχοινοποιίας, την Cordage Works Co., αλλά ήδη από τότε ήξερε ότι η μελέτη επιτρεπόταν μόνο στους θαρραλέους και ότι το να προσπαθήσεις να πεις την αλήθεια ήταν όσο ποτέ άλλοτε επικίνδυνο. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1916, κυρίως μέσω της οργάνωσης «του Βαντσέτι, απήργησαν 4.000 εργάτες [Σ.τ.σ.: της Cordage W.C.], απασχολούμενοι στην επεξεργασία σχοινιών και νημάτων, παραλύοντας την βιομηχανία. Ήταν η πρώτη απεργία που ερχόταν αντιμέτωπη με το τραστ της σχοινοποιίας και, επιπλέον, αυτό συνέ-

βαινε σε μια περίοδο αυξημένης ζήτησης. Πράγματι, έφθαναν ήδη οι παραγγελίες για την επόμενη θερινή παραγωγή». Στην πραγματικότητα, «ήταν ένας πολύ σκληρός αγώνας». Όμως, χάρη στην καθοδήγηση του Βαντσέττι, ούτε η αστυνομία, ούτε οι ειδικοί πράκτορες, ούτε η απειλή έξωσης των οικογενειών των εργατών από τα σπίτια της εταιρείας, κατόρθωσαν να σταματήσουν την απεργία: ο Μπαρτολομέο εργαζόταν νύχτα-μέρα μιλώντας σε συγκεντρώσεις, μαζεύοντας χρήματα για τους απεργούς, συμμετέχοντας στις πικετοφορίες⁴² και μοιράζοντας προκηρύξεις. Η δράση ήταν συνεχής και «η απεργία υπήρξε νικηφόρα: οι 4.000 απεργοί επέστρεψαν στις εργασίες τους με αυξημένο μισθό, με εξαίρεση τον Βαντσέττι, οι υπηρεσίες του οποίου “δεν ήταν πλέον απαραίτητες”. Έτσι, καταγεγραμμένος στην μαύρη λίστα, έγινε πλανόδιος ιχθυοπώλης, συνέχισε όμως να οργανώνει τους εργάτες της σχολινοποιίας». ⁴³ Το γεγονός αυτό υπενθυμίζει η Φλυν στο βιβλίο της με τίτλο *Η Εξεγερμένη*, λέγοντας ότι ο Βαντσέττι «δεν ήθελε αυτό να προκαλέσει πρόβλημα στους άλλους εργάτες. “Είμαι εργένης”, έλεγε, “ένας άνθρωπος μόνος. Θα τα βολέψω.”». ⁴⁴ Στο Πλύμουθ, ο Μπαρτολομέο με τους απλούς του τρόπους έγινε δημοφιλής, αγαπητός και γνωστός σε όλους τους εργάτες των εργοστασίων σχολινοποιίας, «στα οποία ο σύγχρονος ταξιδιώτης που προερχόταν από την νότια Ευρώπη, παρακολουθούσε τους κλώστες της Cordage Trust, να μετατρέπουν τις ίνες του αθάνατου* της χερσονήσου Γιούκαταν σε σχοινιά και νήματα». ⁴⁵

Απ’ την άλλη, ο Νικόλα Σάκκο «συνελήφθη το 1916 επειδή συμμετείχε σε μια εκδήλωση αλληλεγγύης προς τους απεργούς της Mesabi Iron Range στην Μινεζότα. Προηγουμένως, είχε βοηθήσει τους απεργούς της εταιρείας Draper στο Χόουπντεπλ, μια πόλη κοντά στο Μίλφορντ», ⁴⁶ όπου και κατοικούσε. Εν αντιθέσει προς τον Μπαρτολομέο, «ο Σάκκο ήταν άνθρωπος της δράσης που δεν περνούσε την ώρα του μελετώντας βιβλία αλλά προσπαθούσε να είναι δραστήριος, να παρεμβαίνει εκεί όπου υπήρχαν σύντροφοι που ήταν σε χειρότερη κατάσταση από την δική του, εκμεταλ-

* Σ.τ.μ. *agave*: φυτό αγαυή η αμερικανική.

λεύομενος τα λίγα αγγλικά που είχε κατορθώσει να μάθει». ⁴⁷ Κατά την διάρκεια του πολέμου, πριν ακόμη ο Νικόλα πάρει τον δρόμο της αυτοεξορίας για το Μοντερέυ στο Μεξικό, μαζί με τον σύντροφό του Μπαρτολομέο, αρνούμενος να καταταγεί, «κάθε βιομηχανικός εργάτης εξαναγκάστηκε να αγοράσει ένα “πολεμικό ομόλογο” [*liberty bond*]. Ο Σάκκο δεν ήθελε ούτε καν ν’ ακούσει κάτι τέτοιο και δικαιολογήθηκε ως εξής: “Δεν πιστεύω στον πόλεμο και δεν επιτρέπω σε κανέναν να μου πει πώς θα ξοδεύω τον μισθό μου”. Αρνούμενος την αγορά, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την εξασφαλισμένη θέση εργασίας του. Η συνέπειά του (ήταν αναμφίβολα ακλόνητη)». ⁴⁸

· Το 1918, μετά την επιστροφή του στις Η.Π.Α. από το Μεξικό, ο Νικόλα οργάνωσε «μια μακρά απεργία των υποδηματοποιών που ανάγκασε αρκετούς κατασκευαστές παπουτσιών στα προάστια της Βοστώνης να παραχωρήσουν αυξήσεις στους μισθούς»: ⁴⁹ Έτσι κι αυτή η απεργία, όπως άλλωστε και οι άλλες, υπήρξε νικηφόρα. Απ’ την άλλη μεριά, μπορούμε να πούμε ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέτι όπως ήταν «δραστήριοι στις απεργίες έτσι ήταν και στην υπεράσπιση των μεταναστών, όταν οι συλλήψεις και οι απελάσεις μαζί με τις επιδρομές που είχαν διατάξει οι δικαστές Πάλμερ, Φλυν και Χούβερ στις αρχές του 1920, απετέλεσαν μέρος μιάς σταυροφορίας. Πράγματι, το να είσαι ξένος σήμαινε ότι κινδύνευες, καθώς η υστερία έφθασε σταδιακά σε σημείο να θεωρούνται οι συλλήψεις και οι απελάσεις ως η σωτηρία (ολόκληρης) της Αμερικής. Όπως κάποτε διώκονταν οι υποστηρικτές της κατάργησης της δουλείας, έτσι τώρα καταδίωκαν τους μετανάστες σαν τις *πέρδικες στα βουνά*. Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι (Σ.τ.σ.: κατανοώντας την εμφάνιση μιάς ιδιαίτερης κατάστασης και το έντονο κλίμα καταστολής που επικρατούσε) συγκέντρωναν χρήματα για την πληρωμή των δικηγόρων, τύπωναν προκηρύξεις, διοργάνωναν συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας. Τα ονόματά τους βρίσκονταν στις μυστικές λίστες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και ακριβώς όταν επωμιζόμενοι τις ευθύνες που οι καιροί είχαν ρίξει στις πλάτες τους προσπάθησαν να ενεργήσουν ως άνθρωποι, συχνά παρακολουθούντο από μισθοφόρους ομοσπονδιακούς πράκτορες». ⁵⁰

Στις 5 Μαΐου 1920, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι «συνελήφθησαν ενώ πήγαιναν να προετοιμάσουν μια προκήρυξη για μια συγκέντρωση διαμαρτυρίας που θα γινόταν στο Μπρόκτον στις 9 Μαΐου», οργανωμένη από τους ίδιους για τα γεγονότα της 3ης Μαΐου, «όταν το σώμα του Αντρέα Σαλσέντο, ενός Ιταλού τυπογράφου, φίλου του Βαντσέττι, βρέθηκε από τον 14ο όροφο τσακισμένο στο πεζοδρόμιο, κάτω απ' τα παράθυρα των γραφείων του Υπ. Δικαιοσύνης στην Ν. Υόρκη». ⁵¹ Αρχικώς κατηγορήθηκαν για «επικίνδυνη» δράση, σύντομα όμως βρέθηκαν κατηγορούμενοι για μια ληστεία που είχε γίνει στις 15 Απριλίου 1920 στο Σάουθ Μπρέϊντρι της Μασαχουσέτης, κατά την οποία είχαν δολοφονηθεί ένας φύλακας και ο υπεύθυνος μισθοδοσίας του εργοστασίου υποδημάτων Slater & Morrill. Μια ψευδής και παράλογη κατηγορία που οδήγησε με τραγικό τρόπο τον Σάκκο και τον Βαντσέττι στην ηλεκτρική καρέκλα.

***Ο γνωστός στον Σάκκο και στον Βαντσέττι συνδικαλισμός
σε σχέση με την συνεργασία τους
με τον ιταλικό αναρχικό Τύπο της Αμερικής***

Έχουμε ήδη αναφέρει ότι μόλις έφθασαν στην Αμερική, τόσο ο Σάκκο όσο και ο Βαντσέττι, συμμετείχαν ως τίμιοι εργαζόμενοι σε εκείνο το μεγάλο και σύνθετο «κίνημα» των μεταναστών, το οποίο, με την σειρά του, ήταν αναπόσπαστο κομμάτι του αμερικανικού εργατικού κινήματος. Όμως, την ίδια στιγμή, άρχισαν να γνωρίζουν τις διάφορες τάσεις του αναρχικού κινήματος που υπήρχαν εκείνη την εποχή στις Η.Π.Α. «Μία από τις γοητευτικότερες φυσιογνωμίες της αναρχικής ιταλοαμερικανικής μετανάστευσης, αυτός που επηρέασε περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον την ιδεολογική συγκρότηση και την πρακτική της γενιάς που έζησε τα χρόνια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν ο Λουϊτζι Γκαλεάνο», λέει ο ιστορικός Τζίνιο Τσερίτο. «Η προπαγάνδα του ξεσήκωνε και πάθιαζε τα πλήθη ενώ, ορισμένες φορές, κατόρθωσε να γίνει κατανοητός ακόμη κι από το ίδιο το αμερικανικό εργατικό κίνημα, κατά την διάρκεια κινητοποιήσεων που υποκίνησε και καθοδήγησε με αίτη-

μα μισθολογικές αυξήσεις και βελτίωση των συνθηκών εργασίας ήδη από το 1902 στο Πάτερσον, το Μπερ, το Λυν και άλλα βιομηχανικά κέντρα.»⁵² Επιπλέον, «ο Λουϊτζι Γκαλεάνι είχε μεν έναν αναρχοκομμουνιστικό, κροποκτικικό προσανατολισμό, αλλά ήταν κατά της οργάνωσης επειδή φοβόταν ότι τα προγράμματα και τα σχέδια θα είχαν ως αποτέλεσμα τον αυταρχισμό και την τελμάτωση. Παρ' όλα αυτά, ποτέ δεν απέρριψε προσωρινές συμφωνίες με τους θιασώτες της οργάνωσης, ενώ πάντα έτρεφε βαθύ και ειλικρινή σεβασμό τόσο για τον Ερρίκο Μαλατέστα όσο και για τα θετικά αποτελέσματα της δράσης του σε μια κατάσταση όπως η ιταλική».⁵³ Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι, όντας αναρχοκομμουνιστές και παρά την συμπάθεια που έτρεφαν προς τον Μαλατέστα, προσχώρησαν στην αντιοργανωτική γκαλεανική τάση του ιταλικού αναρχικού κινήματος στην Αμερική, επειδή ήταν η μόνη που έπαιζε έναν σημαντικό ρόλο στους κόλπους του αμερικανικού εργατικού κινήματος. Το 1913, ο Νικόλα Σάκκο –του οποίου όμως το πραγματικό όνομα ήταν Φερντινάντο– προσχώρησε, αναλαμβάνοντας οργανωτικά καθήκοντα, στην αναρχική ομάδα της Λέσχης Κοινωνικών Μελετών του Μίλφορντ, της πόλης στην οποία ζούσε με την οικογένειά του. Την ίδια χρονιά άρχισε να συνεργάζεται –γράφοντας άρθρα και επιστολές– με την εφημερίδα *Cronaca Sovversiva* που είχε ιδρύσει ο Λουϊτζι Γκαλεάνι και «η οποία κυκλοφόρησε από τις 6 Ιουνίου 1903 μέχρι το 1919 σχεδόν χωρίς διακοπή, αρχικά στο Μπερ του Βερμόντ και ύστερα στο Λυν της Μασαχουσέτης, και από τον Σεπτέμβριο του 1920 στην Ιταλία, στο Τορίνο».⁵⁴

Απ' την άλλη ο Βαντσέτι, το διάστημα 1910-13, συμμετέχει στην Λέσχη Κοινωνικών Μελετών του Πλύμουθ, αφοσιώνεται στην ιδεολογική προπαγάνδα και εκφωνεί λόγους σε διάφορες γειτονικές πόλεις σχετικούς με ελευθεριακά και συνδικαλιστικά θέματα. Την ίδια περίοδο ξεκινά η συνεργασία του με την *Cronaca Sovversiva*, στέλνει άρθρα και επιστολές αναρχικού και συνδικαλιστικού περιεχομένου, υπογράφοντας με το ψευδώνυμο «ο σκαφτιάς» [*il picconiere*].

Πολύ στενή ήταν η συνεργασία που ανέπτυξαν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι με αυτήν την εφημερίδα, επειδή ένιωσαν να τους ελκύει

λόγω πολιτικής συγγένειας η συγκεκριμένη εκδοτική ομάδα. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αποδεικνύεται η συνεργασία του Βαντσέτι με την εφημερίδα όσον αφορά ένα ζήτημα το οποίο εκείνη την εποχή αποτελούσε αντικείμενο πολλών ανοιχτών συζητήσεων και διαφωνιών: την σχέση αναρχισμού και συνδικαλισμού. Αν και δεν μπορούμε «να χαρακτηρίσουμε την *Cronaca Sovversiva* ακτιβιστική εφημερίδα, αφού το μεγαλύτερο μέρος της ήταν αφιερωμένο στην ιδεολογική προπαγάνδα και κάθε μεμονωμένο επεισόδιο του εργατικού αγώνα γινόταν ερέθισμα για θεωρητική επεξεργασία»,⁵⁵ εν τούτοις, μπορούμε να πούμε ότι, μέσω παρεμβάσεων ιδεολογικού χαρακτήρα όπως εκείνες που έκαναν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι, η εφημερίδα ήταν ένα πεδίο αντιπαράθεσης σχετικά με πραγματικά επίκαιρα θέματα. Ένα από τα θέματα που συζητήθηκαν πολύ, ήταν ακριβώς εκείνο του συνδικαλισμού. Ένας ανταποκριτής της *Cronaca Sovversiva* περιγράφει ως εξής την κατάσταση στο Πάτερσον το 1903, λίγα χρόνια πριν την άφιξη των Σάκκο και Βαντσέτι στην Αμερική: «Όσον αφορά το αναρχικό κίνημα στην πρωτεύουσα του αναρχισμού, πρέπει με βαριά καρδιά να σας πω ότι βρισκόμαστε πολύ μακριά απ' τους παθιασμένους περσινούς αγώνες. Όσον αφορά τις κινητοποιήσεις βρισκόμαστε υπό το μηδέν, δεν ξαναείδαμε απεργίες, η προπαγάνδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη: δεν πρόκειται για έλλειψη συνείδησης εκ μέρους των εργατών αλλά για έλλειψη σθένους εκ μέρους των προπαγανδιστών και των συντρόφων. Ακόμη τα συνδικάτα επέστρεψαν στην αδιατάρακτη μονοτονία, στους μισθούς και στην πειθαρχία, εξ αιτίας της αδιαφορίας των πολλών».⁵⁶

Ο Γκαλεάνι επίσης, τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς, έγραφε στις σελίδες της εφημερίδας: «Το αμερικανικό επαναστατικό κίνημα είναι σχεδόν ανύπαρκτο. Οι σπάνιες ομιλίες της Έμμα Γκόλντμαν ή του Άμπι Άϊζακ, οι δογματικές μελέτες της Free Society και κάποιου άλλου περισσότερο ή λιγότερο μαλθουσιανού οργάνου, δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην επιτακτική ανάγκη ενός κινήματος εναντίον του οποίου η θρασύτητα τής πολύ καλά οργανωμένης και απεγνωσμένα αποφασισμένης καπιταλιστικής βίας, εξαπολύεται με όλη της την σφοδρότητα κατά των εργατικών οργανώ-

σεων, ακόμα και κατά των πλέον ορθόδοξων, εξεγείροντας εναντίον των επιδιώξεων του πολιτισμένου νου την συντηρητική καχυποψία των αμόρφωτων μαζών, την μεσαιωνική αλαζονεία των μονοπωλίων της, την παράλογη θρησκεία των ταξικών προνομίων της και της αναισχυντης παντοδυναμίας του δολαρίου».⁵⁷

Σε μια κατάσταση όπως αυτή που περιγράφει ο Γκαλεάνι, ο Βαντσέττι θα γράψει αργότερα για την «αναγκαιότητα μιάς συγκεκριμένης ένωσης των εργατών ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την χειραφέτησή τους», επιστώντας όμως «την προσοχή στην αβασάνιστη αυταπάτη ότι ένα συνδικάτο ή, τέλος πάντων, μια οργάνωση μπορεί από μόνη της να την πραγματοποιήσει. Ακόμη λιγότερο, αν βρίσκεται υπό την επιρροή κομμάτων ή αρχηγών, ή εξαρτάται από αυτούς. Για τον πρόσθετο λόγο ότι οι θεσμοί γενικώς – ανάμεσά τους και το συνδικάτο, γέννημα μιάς διαιρούμενης σε ανταγωνιστικές μεταξύ τους τάξεις κοινωνίας– από την φύση τους τείνουν να διαιωνίζουν καταστάσεις πέρα από τις αναγκαιότητες για την αντιμετώπιση των οποίων δημιουργήθηκαν. Κατά συνέπεια, γίνονται με την σειρά τους εμπόδια στην δυναμική του κοινωνικού γίγνεσθαι».⁵⁸ Απ' την άλλη πάντως, οι εργατικές οργανώσεις υπάρχουν και δεν πρέπει να αγνοούνται –θα προσθέσει ο Βαντσέττι, όταν δε ο εργάτης μάθει ότι η *χειραφέτηση των εργαζομένων θα πρέπει να είναι έργο των ίδιων των εργαζομένων* [Σ.τ.μ.: Μαρξ], τότε εκείνη την ημέρα το προλεταριάτο θα βαδίσει πραγματικά προς την επανάσταση, προς την απελευθέρωσή του. Πράγματι, «η εργατική τάξη και η άρχουσα τάξη δεν έχουν τίποτα κοινό», διαβάζουμε στο καταστατικό της IWW. Δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη όσο εκατομμύρια εργαζόμενοι θα αντιμετωπίζουν την φτώχεια και την ανάγκη, ενώ οι λίγοι –γράφει ο Βαντσέττι στην αυτοβιογραφία του– που συνθέτουν την άρχουσα τάξη, θα έχουν στην διάθεσή τους ό,τι καλύτερο υπάρχει. Η ιστορική αποστολή της εργατικής τάξης είναι [Σ.τ.σ.: συνεπώς] να καταργήσει τον καπιταλισμό»,⁵⁹ και για να το πετύχει αυτό, είναι αναγκαίο να αποκτήσει συνείδηση του εαυτού της, να συνειδητοποιήσει την εκμετάλλευση που υφίσταται από την άρχουσα τάξη. Επομένως, η δράση που προτείνει στην εργατική τάξη ένα συνδικάτο ή μια παρόμοια οργάνωση, είναι άχρηστη

επειδή οι διεκδικήσεις που υποστηρίζει (όπως, λόγου χάριν, η αύξηση του μισθού, οι νόμοι για την προστασία της εργασίας γυναικών και παιδιών, το επίδομα ανεργίας, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη...), «αποτελούν εμπόδια στον δρόμο της συνολικής απελευθέρωσης –πόσο μάλλον απ' την στιγμή που οι βελτιώσεις και τα οφέλη αφαιρούνται από τον εργαζόμενο μέσω της αύξησης της φορολογίας, των τιμών των τροφίμων και του συνολικού κόστους ζωής». ⁶⁰ Για τον Βαντσέτι, όπως και για τον Σάκκο, οι αναρχικοί πρέπει να ενταχθούν στις εργατικές οργανώσεις χωρίς «να δεχθούν κανένα αξίωμα. Αντιθέτως, θα πρέπει να πολεμήσουν τον αυταρχισμό με την συνεχή κριτική και να δείξουν στους συντρόφους με τους οποίους εργάζονται μαζί την πλάνη που κρύβεται πίσω από την επίσημη γραμμή» ορισμένων συνδικαλιστικών οργανώσεων. ⁶¹ Ακόμη, θα έπρεπε να προτείνουν μια βασισμένη στην άμεση δράση γραμμή που θα οδηγούσε στην νίκη τους εργατικούς αγώνες, κάνοντας «χρήση άλλων μέσων, πολύ αποτελεσματικότερων από εκείνα που είχαν χρησιμοποιηθεί μέχρι τότε, (για) να κερδίσουν την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη των οργανωμένων (εργατών)». ⁶² Μόνο αν συμβεί αυτό, υποστηρίζει ο Βαντσέτι, οι αναρχικοί θα έχουν πετύχει κάτι θετικό και το αμερικανικό εργατικό κίνημα θα είναι σε θέση να μπήξει τα νύχια του στο σβέρκο του αμερικανικού καπιταλισμού και των κρατικών οργανώσεων, νύχια που «θα ξεσχίζουν κάθε φορά που αυτές θα δοκιμάζουν να πράξουν κάτι το οποίο θα αντιστρατεύεται το πραγματικό συμφέρον του προλεταριάτου». ⁶³

Απ' την άλλη, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι αν ο Βαντσέτι έγραψε ορισμένα άρθρα για την *Cronaca Sovversiva*, εκφράζοντας κάποιες σκέψεις σχετικά με την σχέση αναρχισμού-συνδικαλισμού, «οι ιδέες που εξέθεσε είναι οι ίδιες που σημάδεψαν και την δράση του στα 12 χρόνια που προηγήθηκαν της σύλληψής του. Μια δράση τόσο αποτελεσματική ώστε να προκαλέσει την φοβερή δικαστική σκευωρία εναντίον του ίδιου και του Σάκκο, ενός ακόμη από τα εξυπνότερα και πλέον δραστήρια στοιχεία των εργατικών αγώνων, κατά τον ίδιο τρόπο που η μεγάλη επιρροή που ασκούσαν σε ευρεία κλίμακα οι ομάδες της *Cronaca Sovversiva* (της τάσης στην οποία ανήκε ο Βαντσέτι), είχε προκαλέσει την οργή της άρχουσας

τάξης και της θεσμοποιημένης εξουσίας». ⁶⁴ Μπορούμε επίσης να υποστηρίξουμε ότι οι ιδέες που εξέφρασε ο Βαντσέτι αναφορικά με τις σχέσεις συνδικαλισμού, συνδικάτων και εργατικού κινήματος με τον αναρχισμό, συνέπιπταν με εκείνες που εξέφραζαν την ίδια εποχή, όχι μόνο ο Γκαλεάνι και οι ομάδες της *Cronaca Sovversiva*, αλλά και άλλοι αναρχικοί αγωνιστές όπως η Έμμα Γκόλντμαν, ο Αλέξανδρος Μπέρκμαν, ο Ερρίκο Μαλατέστα και ο Λουϊτζι Φάμπρι.

**Οι 6 επιστολές-άρθρα του Βαντσέτι
σχετικά με τον συνδικαλισμό
-Μια συμβολή στην συζήτηση και την αποσαφήνιση**

Πέρα απ' την συνεργασία του με την *Cronaca Sovversiva*, ο Βαντσέτι έγραψε άρθρα και για το *Adunata dei Refrattari*, ένα από τα μακροβιότερα και μεγάλης κυκλοφορίας περιοδικά «στις Η.Π.Α., λόγω του δυναμισμού του χαρακτήρα του ιταλικού αναρχικού κινήματος». ⁶⁵ Έχοντας ιδρυθεί από «μια ομάδα μεταναστών που παλαιότερα ήταν συνδεδεμένη με τον Γκαλεάνι και την *Cronaca Sovversiva*, υπήρξε ο μόνος αυθεντικός θεματοφύλακας των αξιών της αναρχικής παράδοσης, αναπτύσσοντας μια πολεμική εναντίον όλων των ομάδων που ήταν υπέρ της οργάνωσης, τόσο των ιταλοαμερικανικών όσο και της Ιταλικής Αναρχικής Ένωσης [*Unione Anarchica Italiana*]]. ⁶⁶ Ιδιαίτερως ενδιαφέρουσα είναι η δημόσια συζήτηση που αναπτύχθηκε και στο *Adunata*, αναφορικά με την σχέση αναρχισμού-συνδικαλισμού και, ειδικότερα, μεταξύ εργατικού κινήματος και συνδικαλιστικής οργάνωσης.

Η συνδικαλιστική οργάνωση δεν αποτελεί «μια επαναστατική αναγκαιότητα» όπως διατείνονται ο Μαλατέστα και άλλοι, υποστηρίζουν οι αναρχικοί του *Adunata*, αλλά κυρίως μια ταξική οργάνωση που επιδιώκει να βελτιώσει τις ηθικές και υλικές συνθήκες των «οπαδών» της μέσα σε μια καπιταλιστική κοινωνία. Είναι, αν μη τι άλλο, «φορέας συντηρητισμού», στον βαθμό που «θεωρεί ως βασική αποστολή της την ανακάλυψη του σημείου συνάντησης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία, ανάμεσα στα μερίσματα και

τον μισθό». ⁶⁷ Στην συζήτηση παρενέβη και ο Βαντσέττι, ο οποίος εκείνη την εποχή βρισκόταν στην φυλακή εν αναμονή της τελεσίδικης απόφασης, μ' ένα άρθρο με τίτλο *Συνδικάτα και Συνδικαλισμός*. «Όλες οι εργατικές ενώσεις», υποστηρίζει ο Βαντσέττι σ' εκείνο το άρθρο, «συχνά εκφυλίζονται, δημιουργώντας έναν στρατό συμφεροντολόγων που αποτελεί μια νέα παρασιτική τάξη, μια προνομιούχο εργατική ελίτ η οποία, τελικώς, γίνεται ένας απεχθής εχθρός της εργατικής τάξης, και η οποία, μέσω των συμβάσεων εργασίας και των κανονισμών, ευνοεί και συχνά διευκολύνει τα σχέδια των καπιταλιστών. Στα χέρια αυτής της νέας τάξης, αυτής της νέας ελίτ, οι εργατικές ενώσεις μετατρέπονται σ' ένα επιπλέον όργανο κυριαρχίας εις βάρος των εργαζομένων, οι οποίοι συχνά θεωρούνται αποκλειστικά ως “εμπόρευμα-εργασία”». ⁶⁸

Αλλά γεγονός είναι ότι «οι εργαζόμενοι γι' αυτόν τον λόγο», συμπλήρωναν οι αναρχικοί του *Adunata*, «θα πρέπει να καταφέρουν ν' απαλλαγούν απ' αυτές τις [Σ.τ.σ.: συνδικαλιστικές] οργανώσεις, να τοποθετηθούν πέρα κι έξω απ' αυτές, αποδεικνύοντας ότι κατανοούν πλήρως το καθήκον που τους αναλογεί. Το πρόβλημα δεν επιλύεται με το πέρασμά τους από μία [Σ.τ.σ.: συνδικαλιστική] οργάνωση σε μια άλλη καλύτερη, εφ' όσον το κακό βρίσκεται στην ίδια την οργάνωση η οποία πάντα, έστω κι αν ξεκινά με τις καλύτερες προθέσεις, γίνεται φυσιολογικά εξουσιαστική και αντεπαναστατική». ⁶⁹ Από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1923, το *Adunata* δημοσίευσε 6 επιστολές του Βαντσέττι υπό μορφή άρθρων που έγραψε στην φυλακή. Ήταν το «αποτέλεσμα μακράς περίσκεψης, πολύτιμη συμβολή στην Υπόθεση που είχε αγκαλιάσει, εκτός από καθρέφτης της ευγενικής καρδιάς και του λαμπρού νου του. Το φαινόμενο της οπισθοδρόμησης είχε ήδη εμφανισθεί αρκετά καθαρά το 1923 και ο Βαντσέττι μάς το περιγράφει εξαιρετικά. Εξ άλλου –γράφει η Μικέλα Μπικιέρι στην *Εισαγωγή* τής έκδοσης των επιστολών– η ίδια η ανάδυση του συνδικαλισμού ως απαίτηση επιστροφής στις επαναστατικές μεθόδους, αποδεικνύει ότι η υποχώρηση από τις αρχικές θέσεις είχε επισημανθεί και στο εσωτερικό εκείνων των ομάδων που είχαν προσχωρήσει στην Α' Διεθνή. Κάτι που δεν σημαίνει ότι θεωρούντο κατάλληλα τα μέσα που επελέγησαν για να διορθωθεί». ⁷⁰

Στην πρώτη επιστολή, αφού κάνει τον διαχωρισμό ανάμεσα σε «συνδικάτα» και «συνδικαλισμό», ο Βαντσέτι αναφέρει: «Η κοινή λογική μάς λέει ότι συνδικάτα υπήρχαν στις εξαφανισμένες, στις άγνωστες ή σχεδόν άγνωστες κοινωνίες του απώτερου παρελθόντος, λόγω του ότι αυτά αποτελούν το αυθόρμητο και αναπόφευκτο προϊόν των ανταγωνισμών μεταξύ των τάξεων και των ατόμων –ανταγωνισμοί που χαρακτηρίζουν κάθε ανορθολογική ανθρώπινη κοινωνία η οποία δεν μπορεί ή δεν θέλει να εναρμονίσει την ευημερία και το συμφέρον του ατόμου με εκείνα της κοινότητας, και στην οποία ο καθένας και όλοι δεν αναζητούν την ευτυχία τους στην αλληλεγγύη και την ισότητα αλλά στην εξουσία και την εκμετάλλευση. Συνεπώς τα διάφορα συνδικάτα είναι προϊόντα αυτού του θεσμικού εκφυλισμού, εξ αιτίας του οποίου ο σημερινός [Σ.τ.σ.: πολιτισμός] οδεύει προς την καταστροφή. Άρα, μπορούμε να δηλώσουμε –συνεχίζει ο Βαντσέτι– ότι το συνδικαλισμένο προλεταριάτο υπήρχε ανέκαθεν υπό διαφορετικές μορφές. [...] Και αυτό, σε καμιά περίπτωση δεν σημαίνει ότι το συνδικάτο διαθέτει τις αρετές για να επιλύσει τα προβλήματα που απασχολούν τα μέλη του –απεναντίας, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο».¹ Αφού αναφερθεί στον σορελικό* συνδικαλισμό, ο Βαντσέτι καταλήγει διερευνώντας την σχέση μεταξύ αυτονομίας, συνδικαλισμού και της Ρωσικής Επανάστασης.

Στην δεύτερη επιστολή, ο Βαντσέτι επανέρχεται στο θέμα: «Ο συνδικαλισμός διέφερε και διαφέρει από χώρα σε χώρα και από εποχή σε εποχή, ανάλογα με τους ανθρώπους οι οποίοι τον ενσαρκώνουν και τον χαρακτήρα της ιστορικής συγκυρίας. Εν τούτοις, κατά την γνώμη μου, ο συνδικαλισμός δεν μπορεί παρά να είναι αναρχισμός ή εξουσιαστικός σοσιαλισμός. Όπου τα μέλη του συνδικάτου έχουν ως στόχο την πραγματική ελευθερία και την κατάργηση κάθε εξουσίας και αγωνίζονται γι' αυτά, εκεί ο συνδικαλισμός είναι αναρχισμός. Όπου όμως τα μέλη του συνδικάτου επιδιώ-

* Σ.τ.μ. Ζωρζ Σορέλ (1847-1922): Γάλλος κοινωνιολόγος, θεωρητικός του επαναστατικού συνδικαλισμού και συγγραφέας φιλοσοφικών, οικονομικών και ηθικών έργων.

κουν την δικτατορία του προλεταριάτου ή ένα συγκεντρωτικό κράτος, εκεί το συνδικάτο δεν είναι παρά κρατικός σοσιαλισμός». ⁷²

Επομένως για τον Βαντσέτι, σε τελική ανάλυση, δεν μπορεί να υπάρχει ένας απολίτικος συνδικαλισμός, επειδή «ό,τι κι αν είναι ο συνδικαλισμός, πρέπει να έχει ως οικονομική θεωρία έναν πολιτικό σκοπό [...] και μια συνολική κοινωνικο-οικονομική αλλαγή, να επιφέρει και να απαιτεί μια συνολική πολιτική αλλαγή». ⁷³ Ωστόσο, αμέσως μετά προσθέτει, διευκρινίζοντάς το περαιτέρω, ότι «η λέξη *πολιτική* δεν σημαίνει μόνο την τέχνη της εξαπάτησης και της παραπλάνησης του λαού – *πολιτική* σημαίνει επίσης διοίκηση, καθορισμό σχέσεων». ⁷⁴ Αναφερόμενος εν συνεχεία στις αρχές του αναρχοκομμουνισμού, γράφει: «Εμείς επιδιώκουμε μια μορφή κοινωνίας η οποία θα εγγυάται την ελευθερία των ατόμων, των ομάδων, των κοινοτήτων και των ομοσπονδιών. Σε μια δικαιότερη και ορθολογικότερη κοινωνία, η πολιτική θα μπορούσε να περιορισθεί σε έναν απλό υπολογισμό ή και σε πολλούς υπολογισμούς. Η αναγκαιότητα της αντιπροσώπευσης θα εξαφανιζόταν. Αυτή – συμπληρώνει – είναι η πολιτική πλευρά του αναρχισμού που εγγυάται και προστατεύει την οικονομική. Η γη στους αγρότες, τα ορυχεία στους μεταλλωρύχους, τα πλοία στους ναυτικούς, τα τραίνα στους σιδηροδρομικούς και τα εργοστάσια στους εργάτες». ⁷⁵ Αφού παραθέτει εκτενή αποσπάσματα από ένα άρθρο του Αμερικανού αναρχικού Φρεντ Γκράχαμ, σχετικά με το Συνέδριο του Βερολίνου του 1921 (συνέδριο που σηματοδότησε την γέννηση της Αναρχικής Διεθνούς), το οποίο δημοσιεύθηκε στα τεύχη 11 και 12 του *Adunata*, ο Μπαρτολομέο γράφει τα εξής στην τρίτη επιστολή του: «Η συμμετοχή στον συνδικαλισμό υπονομεύει τον χαρακτήρα των αναρχικών – όπου ο συνδικαλισμός αναπτύσσεται και απορροφά το αναρχικό στοιχείο, ο αναρχισμός συρρικνώνεται κι εκφυλίζεται αντί ν' αναπτύσσεται απρόσκοπτα σύμφωνα με το οικουμενικό δόγμα του». ⁷⁶ Επίσης προσθέτει ότι για έναν *αναρχικό συνδικαλιστή* «ο συνδικαλισμός κάλλιστα θα μπορούσε να είναι απλώς ένα μέσον για να φθάσει στην αναρχία κι επομένως μπορεί να μην έχει έναν δικό του σκοπό, όμως για την πλειονότητα των συνδικαλιστών, η οποία αποτελείται από διακηρυγμένους ή όχι εξουσιαστές που δεν

θέλουν ούτε καν ν' ακούσουν να μιλούν για αναρχία, γι' αυτούς λέω ότι ο συνδικαλισμός έχει έναν δικό του σκοπό: θέλει να είναι αυτοτελής». ⁷⁷

Σ' αυτό το σημείο, στην τέταρτη επιστολή, ο Βαντσέττι αναφέρει ως παράδειγμα ορισμένες συνδικαλιστικές οργανώσεις και την εξέλιξή τους: «Η Α' Διεθνής, της οποίας το περιεχόμενο ήταν πολύ ανώτερο από εκείνο των άλλων [Σ.τ.σ.: εργατικών] οργανώσεων που δημιουργήθηκαν αργότερα, εκφυλίσθηκε πολύ γρήγορα, τροφοδοτώντας το νικηφόρο σοσιαλδημοκρατικό ψεύδος. Και η Αμερικανική Εργατική Συνομοσπονδία [*American Federation of Labor: AFL*] υπήρξε στο ξεκίνημά της λίγο-πολύ πιά επαναστατική από τον σημερινό συνδικαλισμό ή, για την ακρίβεια, από τα συνδικάτα του. Όλοι ξέρουμε την σημερινή της κατάντια! Ακόμα και η Ιταλική Συνδικαλιστική Ένωση [*Unione Sindacale Italiana: USI*] μαστιζόταν από οξυτάτες διαμάχες λόγω των συγκρούσεων ιδεών και αρχών των ατόμων που την εκπροσωπούσαν. Χωρίς δε τα απροσδόκητα και ασυνήθιστα γεγονότα της εθνικής ζωής που συνέτριψαν το ιταλικό προλεταριακό κίνημα, πιθανότατα θα παρακολουθούσαμε μια στροφή αυτής της οργάνωσης προς τα δεξιά». ⁷⁸ Τελειώνοντας την τέταρτη επιστολή του ο Βαντσέττι αναφέρει: «Τέλος αν είναι αλήθεια ότι οι επαναστατικοί θεσμοί του προλεταριάτου [Σ.τ.σ.: δηλαδή, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις] εκφυλίσθηκαν ή κατεστάλησαν, εμείς οι επαναστάτες έχουμε καθήκον να μελετήσουμε τις αιτίες, τους παράγοντες και τα στοιχεία αυτού του κοινωνικού φαινομένου, να εμβαθύνουμε στην εσώτερη φύση του και να το αντιμετωπίσουμε όπως απαιτεί η Υπόθεσή μας και ο υπέρτατος σκοπός της». ⁷⁹

Στην πέμπτη επιστολή του ο Βαντσέττι, συνεχίζοντας την επιχειρηματολογία του από ιστορικής και κοινωνιολογικής απόψεως, γράφει ότι «στο ξεκίνημά της η Α' Διεθνής υπήρξε επαναστατική, με την αληθινή σημασία της λέξης, επειδή ήταν αντίθετη στην συνεργασία με την εργοδοσία, επειδή προωθούσε μια σοσιαλιστική οικονομική και πολιτική πρόταση κι επειδή ήταν εξεγερσιακή. Εν συνεχεία μολύνθηκε από τον μαρξισμό. Τέλος, ήρθε ο συνδικαλισμός, δημιούργημα ανικανοποίητων και ανήσυχων αναρχικών και

σοσιαλιστών, για να συσπειρώσει στις γραμμές του το λούμπεν προλεταριάτο. Και έκανε κι αυτός την τύχη του!». ⁸⁰ Ωστόσο, προσθέτει, «μετά το ρωσικό πείραμα και την στροφή κάποιων συνδικάτων προς τα δεξιά, μόνο ο συνδικαλισμός έκανε βήματα προς τον αναρχισμό, αλλά αυτό ήταν περισσότερο αποτέλεσμα της δράσης των αναρχικών παρά κάποιων ανθρώπων του. Πάντως, αυτή η στροφή προς τις ελευθεριακές ιδέες μου φαίνεται επίπλαστη και ασυνεπής». Ακολουθώντας πιστά την πορεία της κριτικής του έναντι του συνδικαλισμού, ο Μπαρτολομέο συνεχίζει: «Αν αντιλαμβανόμαστε τον συνδικαλισμό ως μια σοσιαλιστική θεωρία, αυτός δεν είναι παρά εργατικός κορπορατιβισμός, πόσω μάλλον απ' την στιγμή που κανείς δεν απαιτεί από τα μέλη του συνδικάτου να πιστέψουν ότι θα ασκούν έλεγχο πάνω στο προϊόν της εργασίας τους, αν θέλουν να γίνουν μέλη του. Όμως, καθήκον μας είναι –καταλήγει η επιστολή– να καθαρίσουμε από κάθε εμπόδιο τον δρόμο προς την Αναρχική Επανάσταση». ⁸¹

Με την έκτη και τελευταία επιστολή, διευρύνοντας το θέμα με μια σύντομη ανάλυση για το πώς θα φθάσουμε σε ένα κοινωνικό σύστημα που θα έχει ως βάση την αναρχία, και παραθέτοντας ορισμένα αποσπάσματα από ένα άρθρο δημοσιευμένο το 1920 στην *Cronaca Sovversiva*, ⁸² ο Βαντσέτι ολοκληρώνει (τρόπος του λέγειν) αυτήν την πραγματεία πάνω στην σχέση αναρχισμού–συνδικαλισμού. Πράγματι, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι στο τέλος της έκτης επιστολής αυτή η συζήτηση «δεν έχει κλείσει».

Πιθανώς ο Βαντσέτι να επηρεάστηκε από τις περιπλοκές της δίκης που διεξαγόταν εναντίον του. Εν πάση περιπτώσει, είναι πολύ εύκολο να κατανοήσουμε, έστω και έως το σημείο που διακόπτονται οι σκέψεις αυτές, την θέση του αναρχικού όσον αφορά το ζήτημα του συνδικαλισμού. ⁸³

Αναμφίβολα αυτές οι σχετικές με τον συνδικαλισμό επιστολές αποτελούν μια σημαντική και συγχρόνως ενδιαφέρουσα παρέμβαση του Μπαρτολομέο, μέσα από την εμπειρία του ως εργαζόμενος και ως αναρχικός αγωνιστής, για την αποσαφήνιση του ζητήματος του συνδικαλισμού –ζήτημα που ακόμα και σήμερα αποτελεί αντικείμενο πολλών συζητήσεων.

Μερικές τελευταίες σκέψεις

Τελειώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέτι γνώριζαν πολύ καλά τις αρχές του συνδικαλισμού, αν και ποτέ δεν τις εφάρμοσαν στην πράξη επειδή ήταν αρκετά κριτικοί απέναντί του, έστω κι αν πάντα στάθηκαν στο πλευρό των καταπιεζομένων και των υφισταμένων την εκμετάλλευση. Εργάστηκαν ακαταπόνητα μέχρι την στιγμή της σύλληψής τους στις γραμμές του αμερικανικού εργατικού κινήματος, έτσι ώστε κάθε εργαζόμενος, κάθε υφιστάμενος την εκμετάλλευση να μπορέσει να γνωρίσει τον δρόμο που οδηγεί στην χειραφέτηση, την δικαιοσύνη, την ελευθερία –κοντολογίς, στην αναρχία.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι ήταν αναρχικοί επειδή ήθελαν να αγκαλιάσουν όλους τους ανθρώπους του κόσμου, επειδή ήθελαν να αντικαταστήσουν την βία και το μίσος με την αγάπη. Ως αναρχικοί, πάντα πρότειναν ταυτόχρονα με αυτό που πίστευαν ότι έπρεπε να καταστραφεί, την εναλλακτική λύση για το τι έπρεπε να οικοδομηθεί και να δημιουργηθεί εκ νέου χάριν της ευτυχίας όλων των ανθρώπων. Γι' αυτόν τον λόγο καταδικάστηκαν σε θάνατο –σ' έναν άδικο και ακατανόητο θάνατο...

Τζώρτζιο Μάντζα

(Sacco e Vanzetti a sessant'anni dalla morte, Ιούνιος 1988)

(Μετάφραση:

Αχιλλέας Καλαμάρας)

Σημειώσεις

1. Ως επαναστατικό συνδικαλισμό εννοούμε εκείνον που επεξεργάστηκαν και διέδωσαν οι διάφορες αμερικανικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, όπως: η IWW –αποτελούμενη από τους *Wobblies*, όπως ονομάζονταν τα μέλη της– που δημιουργήθηκε από την συγχώνευση τριών τάσεων της αμερικανικής Αριστεράς εκείνης της εποχής: του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος [Socialist Labor Party], του Ντανιέλ Ντε Λεόν (μαρξιστικής-λενινιστικής τάσης) και του Σοσιαλιστικού Κόμματος Αμερικής [Socialist Party of America] (συντηρητικών τάσεων, με αδιευκρίνιστες θέσεις και μια έλλειψη σαφήνειας όσον αφορά τις μορφές του αγώνα. Αυτή η έλλειψη σαφήνειας το οδήγησε αργότερα σε ρήξη με την IWW, οργάνωση που υποστήριξε

την άμεση και αδιαμεσολάβητη δράση), και, τέλος, της τάσης των επαναστατών συνδικαλιστών της οποίας ηγείτο η Μάμα Τζόουνς. Η IWW, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται ακόμη και σήμερα στην Αμερική, υποστήριξε την ταξική πάλη ανάμεσα σε εργάτες και αφεντικά, εν αντιθέσει προς την Αμερικανική Εργατική Συνομοσπονδία [American Federation of Labor/AFL], η οποία υποστήριζε την πολιτική των κλαδικών συνδικάτων, υιοθετώντας θέσεις «συνδικαλιστικής συνεργασίας», συντεχνιακής και αποκλειστικής υπεράσπισης των συμφερόντων των εγγεγραμμένων μελών της. Μια προσπάθεια υπέρβασης αυτής της αντίληψης του κλαδικού συνδικαλισμού πραγματοποιήθηκε το 1869 με την ίδρυση των Ιπποτών της Εργασίας [Knights of Labor], μιάς εχθρικής προς το σύστημα της μισθωτής εργασίας και με θρησκευτικές καταβολές εργατικής οργάνωσης. Αυτή η οργάνωση προώθησε την ιδέα της αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων, μαύρων και λευκών, ανδρών και γυναικών, ειδικευμένων και ανειδίκευτων, κι έπαιξε σημαντικό ρόλο στους εργατικούς αγώνες που ξέσπασαν την εποχή εκείνη στην Αμερική.

Πέρα από αυτές τις οργανώσεις, στο αμερικανικό εργατικό κίνημα υπήρχε και μια άλλη τάση: οι αναρχικοί. Πράγματι, παρ' ό,τι γνώρισαν μια σειρά ήττες στο συνδικαλιστικό επίπεδο, οι αναρχικοί έδειξαν στους εργαζόμενους την αναγκαιότητα της οργάνωσής τους σε ομάδες με σκοπό την άσκηση της άμεσης δράσης εναντίον των επιθέσεων των καπιταλιστών και των εκπροσώπων τους στο πολιτικό πεδίο.

2. Παράλληλα με τους οικονομικούς και κοινωνικούς αγώνες του αμερικανικού προλεταριάτου για μια ριζική κοινωνική αλλαγή, και προκειμένου αυτό να έχει μια καλύτερη ζωή εν μέσω μιάς τεράστιας ένδειας στο οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, δημιουργήθηκε και διαδόθηκε, μέσω του Τύπου και των προπαγανδιστών που πλήρωναν οι εργοδοτικές ενώσεις, μια αντιαριστερή υστερία κι ένας φυλετικός σωβινισμός, λόγω του φόβου ότι πλέον η επανάσταση караδοκούσε στην γωνία. Με το σύνθημα «Οι θεσμοί μας κινδυνεύουν! Προστάτεψε την Σημαία!», ήδη από τους πρώτες αγώνες του αμερικανικού προλεταριάτου, η αμερικανική κοινωνία κατακλύστηκε από μια πατριωτική υστερία και μια υποδαύλιση των αντιριζοσπαστικών συναισθημάτων, σε μια προσπάθεια να δικαιολογηθεί στα μάτια του κοινού, χάριν της «σωτηρίας του έθνους», η ιδιαίτερη σκληρότητα με την οποία κατεστάλησαν εξεγέρσεις και συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας των συνδικάτων. Ακολούθησαν έτσι σκληρές κατασταλτικές εκστρατείες κατά του εργατικού κινήματος, επιδρομές και έρευνες στα γραφεία των συνδικάτων, μαζικές συλλήψεις, «αποκαλύψεις» για υποτιθέμενες συνωμοσίες, σκευωρίες, ανακρίσεις γ' βαθμού και εκποτίσεις –όλα αυτά εν ονόματι της ελευθερίας της πατρίδας και του κορπορατιβισμού, όλα εν ονόματι μιάς «συνταγματικής δημοκρατίας» και μιάς «αναντικατάστατης ελευθερίας». Τόσο ο Σάκκο όσο και ο Βαντσέτι γνώριζαν πολύ καλά αυτά τα γεγονότα. Ιδιαίτερα ο Μπαρτολομέο στην αυτοβιογραφία του με τίτλο *Η Ιστορία της Ζωής ενός Προλετάριου* γράφει: «Όταν έφθασα εδώ, γνώρισα κάθε είδους δυστυχία, την διάλυση όλων των ψευδαισθήσεών μου, τις δυσκολίες που είναι αναπόφευκτες για όποιον φθάνει στα 20 του χρόνια σ' αυτές τις ακτές. Εδώ είδα όλα τα δεινά της ζωής: όλες τις αδικίες, όλη την εξαχρέωση, την διαστροφή, στις οποίες προσκρούει με τραγικό τρόπο στην τυφλή πορεία της η ανθρωπότητα. Σε πείσμα όλων αυτών κατόρθωσα

να θωρακισθώ σωματικά και πνευματικά. Η μελέτη αυτού του μεγάλου βιβλίου – προσθέτει ο Βαντσέτι– (δηλαδή του Βιβλίου της Ζωής, που είναι το Βιβλίο των Βιβλίων), καθόρισε τις πράξεις και τις αρχές μου: περιφρόνησα την ρήση “Ο καθένας για τον εαυτό του κι ο Θεός για όλους”, τάχθηκα στο πλευρό των αδυνάτων, των φτωχών, των καταπιεζομένων, των απλών ανθρώπων και των καταδικωμένων, θαύμασα τον ηρωισμό, το σθένος και την αυτοθυσία για τον θρίαμβο της δικαιοσύνης, κατόνησα ότι εν ονόματι του Θεού, του Νόμου, της Πατρίδας και της Ελευθερίας, των αγνότερων αφαιρέσεων που επινόησε ο ανθρώπινος νους, των υψηλότερων ανθρώπινων ιδανικών, διαπράχθηκαν και θα συνεχίσουν να διαπράττονται τα αγριότερα εγκλήματα, μέχρι την ημέρα που, αφού κατακτηθεί το φως, δεν θα μπορούν πλέον οι λίγοι να εξαναγκάζουν τους πολλούς να πράττουν το κακό εν ονόματι του καλού». Έτσι, «η παρατήρηση και η ανάλυση του φυσικού περιβάλλοντος (θυμάστε το βιβλιαράκι σχετικά με τα πουλιά που έγραψε στο Βιλαφαλέτο;), σε συνδυασμό με εκείνη της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας, οδήγησαν τον Μπαρτολομέο [το ίδιο θα κάνει και ο Νικόλα] να ενταχθεί στις γραμμές των αναρχικών, όπου ήταν γνωστός με το ψευδώνυμο “ο σκαφτιάς”. Αυτά είναι τα σημαντικότερα χρόνια του αναπτυσσόμενου αμερικανικού εργατικού κινήματος». BARTOLOMEO VANZETTI, *Autobiografia e lettere inedite*, ALBERTO GEDDA (a cura di), Firenze, Vallecchi, 1977, σελ. 37-38.

Ο αναρχικός κομμουνισμός ή αναρχοκομμουνισμός αντιπροσωπεύει από κάθε άποψη μία από τις τάσεις του αναρχισμού. Διάφοροι αναρχικοί, θεωρητικοί και ακτιβιστές, επεξεργάστηκαν τις βασικές αρχές αυτής της τάσης από θεωρητικής και πρακτικής απόψεως. Από ιστορικής απόψεως, «στην Διεθνή Ένωση Εργαζομένων κήρυσσαν τον “κολλεκτιβισμό”». Με αυτόν τον όρο εννοούσαν –γράφει ο Πέτρος Κροπότκιν στο βιβλίο του *Αναμνήσεις ενός Επαναστάτη*– την συλλογική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, επιτρέποντας όμως σε κάθε άτομο ή ομάδα να αποφασίζει αν η κατανάλωση των προϊόντων έπρεπε να γίνει σύμφωνα με το ατομικιστικό ή το κομμουνιστικό σύστημα... Όταν η Ομοσπονδία της Γιούρας στο [Σ.τ.σ. διεθνιστικό] Συνέδριο του 1880 –προσθέτει επίσης ο Κροπότκιν– διακήρυξε με τόλμη ότι είναι υπέρ του αναρχικού κομμουνισμού, δηλαδή του ελεύθερου κομμουνισμού, κέρδισε πολλές συμπάθειες στην Γαλλία». Π. Κροπότκιν, *Αναμνήσεις ενός Επαναστάτη*.

Ο Τζέημς Γκνυγώμ, ένα από τα επιφανέστερα μέλη της Ομοσπονδίας της Γιούρας, έγραψε, το 1876, σε μια μεροσούρα με τίτλο *Η Κοινωνική Οργάνωση*, ότι «το ζήτημα της διανομής (των αγαθών) είναι δευτερευούσης σημασίας έως ότου επιλυθεί εκείνο της ιδιοκτησίας και δεν θα υπάρχουν πλέον καπιταλιστές που θα εκμεταλλεύονται την εργασία των πολλών. Ωστόσο, εμείς πιστεύουμε ότι η αρχή την οποία θα πρέπει να προσπαθούμε να επιτύχουμε είναι η ακόλουθη: από τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του». Από αυτήν την αρχή απορρέει ο αναρχικός κομμουνισμός, βασισμένος στην μη επέμβαση και στην έλλειψη εξαναγκασμού ή, αλλιώς, στην ελευθερία και στην δυνατότητα επιλογής. «Συνεπώς –δηλώνει αντίθετα ο Αλέξανδρος Μπέρκμαν (Αμερικανός αναρχικός που έζησε την εποχή των Σάκκο και Βαντσέτι) στο βιβλίο του *Now and After: The ABC*

of *Communist Anarchism*, το οποίο γράφτηκε το διάστημα 1926-29– το νόημα του αναρχοκομμουνισμού είναι το ακόλουθο: η κατάργηση της κυβέρνησης, της καταπιεστικής εξουσίας και όλων των εκφάνσεών της, και η καθιέρωση της συλλογικής ιδιοκτησίας, πράγμα που σημαίνει ελεύθερη και ισότιμη συμμετοχή στην εργασία και την γενική ευημερία. [...] Ισότιμη συμμετοχή στην ευημερία της κοινότητας. Πράγματι γνωρίζουμε –συνεχίζει ο Μπέρκμαν– ότι η εργασία είναι μια κοινωνική δραστηριότητα. [...] Αν, λοιπόν, η εργασία είναι μια κοινωνική δραστηριότητα, αυτό, λογικά, συνεπάγεται ότι οι καρποί της, ο πλούτος που προκύπτει απ' αυτήν, πρέπει και αυτοί να έχουν έναν κοινωνικό χαρακτήρα, πρέπει να ανήκουν στην κοινότητα. Ως εκ τούτου, κανείς δεν έχει το δικαίωμα να απαιτεί την αποκλειστική ιδιοκτησία του κοινωνικού πλούτου. Όλοι αδιακρίτως πρέπει να τον γεύονται εξ ίσου». Alexander Berkman, *Now and After: The ABC of Communist Anarchism*.

3. LUIGI BOTTA, *Sacco e Vanzetti: giustiziata la verità*, Cavelleromaggiore, ed. Gribaudo, 1978, σελ. 16.

4. L. BOTTA, *Sacco*, σελ. 16.

5. L. BOTTA, *Sacco*, σελ. 18.

6. PIERO CARPIGNANO, *Immigrazione e degradazione: mercato del lavoro e ideologie della classe operaia americana durante la Progressive Era*, στο *La formazione dell' operaio di massa negli USA 1898-1922*, Milano, Feltrinelli, 1976, σελ. 190.

7. L. BOTTA, *Sacco*, σελ. 18.

8. P. CARPIGNANO, *Immigrazione*, σελ. 191.

9. Ο.π.

10. P. CARPIGNANO, *Immigrazione*, σελ. 191.

11. FERDINANDO FASCE, *Gli Industrial Workers of the World: la classe operaia americana tra spontaneità e organizzazione*, στο *Le lotte sociali negli Stati Uniti alla fine del diciannovesimo secolo*, Firenze, ed. La Nuova Italia, σελ. 172.

12. F. FASCE, *Gli Industrial*, σελ. 172.

13. Ο.π.

14. Σε ένα υπόμνημα του αμερικανικού Υπουργείου Εργασίας του 1910 διαβάζουμε: «Η κυρίαρχη τάση [...] είναι η σταδιακή αύξηση του ποσοστού της παραγωγικής δύναμης που αποτελείται από τους ημι-ειδικευμένους εργάτες, στους οποίους οι μηχανές παραδίδουν εργασίες οι οποίες κάποτε θεωρούντο αποκλειστικό μονοπώλιο ειδικευμένων εργατών». F. FASCE, *Gli Industrial*, σελ. 173.

15. P. CARPIGNANO, *Immigrazione*, σελ. 193.

16. Ο.π., σελ. 195.

17. JOHN CUSHNER, *Il rovescio della medaglia – la miseria americana nelle illustrazioni e nelle caricature dal 1900 al 1923*, στο *L' albero solitario – Arte e politica USA 1870-1970*, Vicenza, ed. Guaraldi, 1973, σελ. 55, 57. Αντίθετα, όσον αφορά το φτωχότερο στρώμα της αμερικανικής κοινωνίας, τους μαύρους, βλ. *The Negro and the American Labor Movement*, Garden City-New York, Julius Jacobson-Anchor Books, Doubleday & Company Incorporation, 1968.

18. Ο.π., σελ. 55-56.

19. MARIO TIRABASSI, *Un decennio di storiografia statunitense sull'immigrazione italiana*, στο *Movimento operaio e socialista*, τεύχος 1-2, Ιανουάριος-Ιούνιος 1981.
20. Ο.π., σελ. 149.
21. Ο.π., σελ. 151.
22. P. CARPIGNANO, *Immigrazione*, σελ. 204.
23. BARTOLOMEO VANZETTI, *Autobiografia e lettere inedite*, ALBERTO GEDDA (a cura di), Firenze, Vallecchi, 1977, σελ. 39-40, σμμ. 2.
24. Ο.π., σελ. 40.
25. Ο.π.
26. Ο.π., σελ. 39.
27. R. O. BOYER, H. M. MORAIS, *Storia del movimento operaio negli Stati Uniti*, Bari, De Donato, 1974. Βλ. ακόμη: B. VANZETTI, *Autobiografia*, σελ. 30-31, και B. VANZETTI, *Il caso Sacco e Vanzetti*, Roma, Editori Riuniti, 1976, σελ. 24-25.
28. LUIS ADAMIC, *Dynamite - Storia del movimento operaio negli Stati Uniti*, Bari, Collettivo Editoriale Librirossi, 1977, σελ. 234.
29. L. ADAMIC, *Dynamite*, σελ. 234.
30. Ο.π.
31. ELIZABETH GURLEY FLYNN, *La Ribelle*, Milano, ed. La salamandra, τόμος II, 1976, σελ. 229.
32. BOYER, MORAIS, *Storia*, σελ. 328.
33. P. ORTOLEVA, *Una voce dal coro: Angelo Rocco e lo sciopero di Laurence del 1912*, στο *Movimento operaio e socialista*, τόμος 1-2, Ιανουάριος-Ιούνιος 1981.
34. BOYER, MORAIS, *Storia*, σελ. 329.
35. L. ADAMIC, *Dynamite*, σελ. 235.
36. LUIS MERCIER VEGA, *Azione Diretta e autogestione Operaia*, Milano, ed. Antistato, 1979, σελ. 82.
37. Ο.π., σελ. 82-83.
38. BOYER, MORAIS, *Storia*, σελ. 327.
39. Ο.π., σελ. 328.
40. B. VANZETTI, *Autobiografia*, σελ. 45.
41. L. ADAMIC, *Dynamite*, σελ. 235.
42. Ο.π.
43. Ο.π.
44. E. GURLEY FLYNN, *La Ribelle*, σελ. 299.
45. L. ADAMIC, *Dynamite*, σελ. 234-235.
46. BOYER, MORAIS, *Storia*, σελ. 329.
47. L. BOTTA, *Sacco*, σελ. 44.
48. Ο.π., σελ. 44-45.
49. L. ADAMIC, *Dynamite*, σελ. 234.
50. BOYER, MORAIS, *Storia*, σελ. 329-30.
51. Ο.π., σελ. 330.
52. GINI CERRITO, *Sull' emigrazione anarchica italiana negli Stati Uniti d' America*.

Τμήμα της ανακοίνωσης που παρουσιάστηκε στο Συμπόσιο για την Ιταλική Μεταναστευση στις Η.Π.Α., το οποίο διοργανώθηκε από το Ινστιτούτο Αμερικανικών Μελετών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Φλωρεντίας από τις 27 μέχρι τις 29 Μαΐου 1969, και δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Volontà*, τριμηνιαίο αναρχικό περιοδικό, τεύχος 4, Ιούλιος-Αύγουστος 1969, σελ. 273.

53. G. CERRITO, *Sull' emigrazione*, σελ. 274.

54. RENATO CAPPELLI, *Cronaca Sovversiva. Ebmadario anarchico di propaganda rivoluzionaria*, Barre, Vermont-Lynn, Massachusetts, πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας, Φιλοσοφική Σχολή, 1969-70, δημοσιευμένο στο *Volontà*, τόμος 6, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1971, σελ. 449.

55. AUGUSTA MOLINARI, *Luigi Galleani un anarchico italiano negli Stati Uniti*, στο *Le lotte sociali negli Stati Uniti*, ό.π., σελ. 268.

56. G. DI NARDO, *Battaglie del lavoro per la vita, per l' idea. Stati Uniti*, στην *Cronaca Sovversiva*, Barre, Vermont, U.S.A., 6-6-1903, τόμος I, δημοσιεύθηκε στο R. CAPPELLI, *Cronaca*, σελ. 191.

57. LUIGI GALLEANI, *Note di propaganda. John Turner*, στην *Cronaca Sovversiva*, 31-10-1903, τόμος I, 22, δημοσιεύθηκε στο L. GALLEANI, *Figure e Figuri*, Newark, N.J., Βιβλιοθήκη του *Adunata dei Refrattari*, 1930, σελ. 29, 31 και στο R. CAPPELLI, *Cronaca*, σελ. 191-93.

58. MICHELA BICCHIERI, *Πρόλογος* στην μπροσούρα του B. VANZETTI, *Lettere sul Sindacalismo*, Cesena (Forlì), ed. Antistato, 1957, σελ. 12.

59. B. VANZETTI, *Autobiografia*, σελ. 39.

60. R. CAPPELLI, *Cronaca*, σελ. 198.

61. Ο.π.

62. Ο.π.

63. Ο.π.

64. M. BICCHIERI, *Prefazione*, σελ. 11-12.

65. A. MOLINARI, *I giornali delle comunità anarchiche italo-americane*, στο περιοδικό *Movimento Operaio e Socialista*, a. IV, τόμος 1-2, Ιανουάριος-Ιούνιος 1981.

66. A. MOLINARI, *Luigi Galleani*, σελ. 127.

67. NINO, *I grandi problemi*, στο *Adunata*, 11-7-1925, δημοσιευμένο στο G. LICHERI, *L' Adunata dei Refrattari nel ventennio tra le due guerre: 1922-1939*, κεφ. 2, πτυχιακή εργασία στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας, 1967-1968, δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Volontà*, τεύχος 5-6, 1971.

68. IL PICCONIERE (BARTOLOMEO VANZETTI), *Sindacati e Sindacalismo*, στο *Adunata*, 12-5-1923. Βλ. ακόμη: GRAG, *American Federation of Work*, στο *Adunata*, 17-12-1927, δημοσιεύθηκε στο G. LICHERI, *L' Adunata*, σελ. 390.

69. ROTURA, *Il problema minerario*, στο A.d.R. της 30ής Δεκεμβρίου 1922, δημοσιεύθηκε στο G. LICHERI, *L' Adunata*, σελ. 390.

70. M. BICCHIERI, *Prefazione*, σελ. 13.

71. B. VANZETTI, *Lettere sul Sindacalismo*, σελ. 25. Η επιστολή δημοσιεύθηκε στο *Adunata*, 24-2-1923.

72. B. VANZETTI, *Lettere*, σελ. 30. Δημοσιεύθηκε στο *Adunata*, 24-3-1923.

73. Ο.π., σελ. 30-31.
74. Ο.π., σελ. 31.
75. Ο.π.
76. Ο.π., σελ. 38-39. Δημοσιεύθηκε στο *Adunata*, 7-7-1923.
77. B. VANZETTI, *Lettere*, σελ. 39.
78. Ο.π., σελ. 42. Δημοσιεύθηκε στο *Adunata*, 17-11-1923.
79. Ο.π., σελ. 45.
80. B. VANZETTI, *Lettere*, ό.π., σελ. 48. Δημοσιεύθηκε στο *Adunata*, 24-11-1923.
81. Ο.π., σελ. 50-51.
82. Η 6η επιστολή δημοσιεύθηκε στο *Adunata* της 1ης Δεκεμβρίου 1923, ενώ το άρθρο που αναδημοσιεύει εν μέρει στις επιστολές, είχε ως τίτλο «Ατυχήματα στις Απεργίες του OLD MAN», και δημοσιεύθηκε στην *Cronaca Sonversiva*, τεύχος 3, στην νέα σειρά του 1920, Τορίνο.
83. M. BICCHIERI, *Πρόλογος*, ό.π., σελ. 18.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Η Ζωή είναι κι αυτή άναρχη, ακατάλυτη φόρα του Σύμπαντος.»
Νίκος Καζαντζάκης

Αμερική 1920. Πρόεδρος στον Λευκό Οίκο είναι ο Ουΐλσον. Στην πρώτη επίσημη ομιλία του θα πει: «Το Έθνος συνταράσσεται από την αναγνώριση του κακού από παράνομες ιδεολογίες, από κυβερνήσεις πολύ συχνά διεφθαρμένες και από τα όργανα του κακού». Το Έθνος χειροκροτεί.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε τελειώσει. Οι Αμερικανοί στρατιώτες είχαν επιστρέψει στην πατρίδα. Όσοι είχαν εναντιωθεί στον πόλεμο, διώκονταν απηνώς. Το ίδιο και οι απεργοί. Την θλιβερή αυτή χρονιά ο Σαρλώ άνοιγε διάπλατα τα μάτια, ενώ ξεφύτρωνε η Κου-Κλουξ-Κλαν, οργάνωση φιλήσυχων πολιτών με χόμπυ ...το λιντσάρισμα. Οι αδύνατοι κοίταζαν έντρομοι. Ο όχλος προτιμούσε να βρίσκει καταφύγιο στους τεχνητούς παραδείσους του κινηματογράφου. Η Γκλόρια Σβάνσον και ο Ροδόλφος Βαλεντίνο ήταν οι μύθοι της εποχής εκείνης. Οι γυναίκες γυμνώθηκαν, επιβάλλοντας έτσι τα δικαιώματά τους στις ακτές. Διαμαρτυρίες των ηθικολόγων. Η ορχήστρα του Πωλ Ουϊτμαν συνέθετε γλυκανάλατες μελωδίες που εκστασίαζαν τις νεαρές Αμερικανίδες, ενώ ο Ντιούκ Έλινγκτον γύριζε από κέντρο σε κέντρο, σε αναζήτηση συμβολαίου.

Ευρωπαίοι μετανάστες, ανάμεσά τους και πολλοί Ιταλοί, έφθαναν στην Αμερική, αναζητώντας μια καλύτερη τύχη. Ελάχιστοι όμως θα την βρουν, όπως ο περίφημος Κάρλο Πόντσι, διαβόητος τοκογλύφος. Γι' αυτόν έλεγαν πως ήταν σπουδαιότερος από τον Κολόμβο και τον Μαρκόνη γιατί είχε ανακαλύψει τον τρόπο να κάνει γρήγορα χρήματα. Θα καταλήξει όμως να φιγουράρει στα αρχεία της αστυνομίας.

Ριζοσπάστες, σοσιαλιστές και αναρχικοί, είχαν την ίδια μεταχείριση με τους κακοποιούς. Πριν αποσυρθεί από την πολιτική ζωή, ο Ουΐλσον θα πει: «Σήμερα η Δικαιοσύνη και ο Νόμος είναι οι κυρίαρχες νότες της ζωής στην χώρα μας». Όμως ο ρυθμός εκείνων των ημερών είχε ενταθεί από τις λεηλασίες και τα εγκλήματα,

των οποίων η έξαρση συνοδεύει πάντα (τι σύμπτωση!) τις περιόδους ύφεσης στις καπιταλιστικές χώρες.

Η.Π.Α., 1920. Ο χρόνος αυτός δεν είναι καθόλου τυχαίος—είναι ο πρώτος από τα 20 οργισμένα χρόνια που θα ακολουθήσουν.

Η γενικευμένη οικονομική κρίση του καπιταλισμού, η εξάπλωση ενός ολοένα και ισχυρότερου επαναστατικού κινήματος και η υπό την πίεση των μονοπωλίων—που έβλεπαν τα κέρδη τους να μειώνονται—αύξουσα φασιστικοποίηση των γκραναζιών της αμερικανικής κρατικής μηχανής (δικαιοσύνη, αστυνομία), που θα επιδοθεί σε ένα άνευ προηγουμένου «κυνήγι μαγισσών» στην προσπάθειά της να βρει αποδιοπομπαίους τράγους (αρχικά τους μετανάστες και εν συνεχεία τους «κόκκινους»), στους οποίους να φορτώσει το κόστος της κρίσης, για την οποία μοναδικός υπεύθυνος ήταν το ίδιο το σύστημα, θα αποτελέσουν το υπόβαθρο της υπόθεσης Σάκκο και Βαντσέτσι.

Η υπόθεση αυτή δεν ήταν η τραγωδία μιάς δικαστικής πλάνης αλλά ένα ακόμη επεισόδιο της ταξικής πάλης: του πολέμου του ιμπεριαλισμού της Γουώλ Στρήτ κατά του αμερικανικού και του διεθνούς προλεταριάτου. Η «νόμιμη» δολοφονία των δύο αναρχικών ήταν μια πράξη ταξικής αντεκδίκησης, μια πράξη κρατικής τρομοκρατίας στην Μέκκα της «δημοκρατικής νομιμότητας και ελευθερίας».

Στο παρόν βιβλίο ο Τζων Ντος Πάσος αναλύει τον «Ερυθρό Τρόμο» του 1919-20, διηγείται την ζωή των δύο εργατών, αναφέρεται συστηματικά και εξαντλητικά στις δίκες, αποκαλύπτοντας σαφέστατα τις κατασκευασμένες κατηγορίες και την σκευωρία των αρχών.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ

Το βράδυ της 5ης Μαΐου 1920, ο Νικόλα Σάκκο, ένας Ιταλός που εργαζόταν ως ρελιαστής σε εργοστάσιο υποδημάτων, και ο επίσης Ιταλός Μπαρτολομέο Βαντσέτι, πλανόδιος ιχθυοπώλης, συνελήφθησαν μέσα σ' ένα λεωφορείο στο Μπρόκτον της Μασαχουσέτης.

Οι δύο άνδρες ήταν γνωστοί ως ριζοσπάστες και δραστηριοποιούντο στις ιταλικές εργατικές οργανώσεις της περιοχής της Βοστώνης. Στην τσέπη του Σάκκο κατά την στιγμή της σύλληψης, βρέθηκε το προσχέδιο μιάς προκήρυξης που καλούσε σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας κατά της παράνομης φυλάκισης και της ενδεχόμενης δολοφονίας του Σαλσέντο από πράκτορες του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Ο Σαλσέντο ήταν ο αναρχικός τυπογράφος, το πτώμα του οποίου είχε βρεθεί τσακισμένο πάνω στο πεζοδρόμιο της Παρκ Ρόου, κάτω από τα παράθυρα των γραφείων του Υπ. Δικαιοσύνης στην Ν. Υόρκη. Εκεί κρατούσαν αυτόν και τον φίλο του Ελία επί 8 εβδομάδες άνευ εντάλματος, για ανάκριση γ' βαθμού, δηλαδή με χρήση βίας.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι οπλοφορούσαν κατά την στιγμή της σύλληψής τους, ενώ στην ανάκριση είπαν ψέματα σχετικά με τους φίλους και συντρόφους τους. Αργότερα διαπιστώθηκε ότι είχαν επιχειρήσει να κλέψουν από ένα συνεργείο το αυτοκίνητο μάρκας Όβερλαντ κάποιου άνδρα ονόματι Μπόντα, με σκοπό να επισκεφθούν φίλους τους που κατοικούσαν στην εξοχή και να τους ενημερώσουν για κάποιες πληροφορίες που είχαν φτάσει στ' αυτιά τους, για μια νέα σειρά αστυνομικών επιδρομών σε σπίτια «κόκκινων». Ταυτόχρονα μάζευαν ριζοσπαστικές εφημερίδες και όποιο άλλο έντυπο θα μπορούσε να θεωρηθεί ύποπτο από την αστυνομία. Τους συνέλαβαν μετά από τηλεφώνημα του ιδιοκτήτη του συνεργείου, ο οποίος είχε ειδοποιηθεί από τους αστυνομικούς να τους ενημερώνει για τις κινήσεις κάθε Ιταλού ιδιοκτήτη αυτοκινήτου.

Δύο βδομάδες νωρίτερα, το απόγευμα της 15ης Απριλίου, είχε διαπραχθεί ένα ιδιαίτερα ειδεχθές και στυγερό έγκλημα σε μια κοντινή κωμόπολη, το Σάουθ Μπρέϊντρι, το αποκορύφωμα μιάς μακράς σειράς ληστειών και διαρρήξεων.

Οι ληστές, αφού πρώτα σκότωσαν τον υπεύθυνο μισθοδοσίας και τον σωματοφύλακά του στο κέντρο της πόλης, διέφυγαν με μια Μπιούϊκ, με λεία που ξεπερνούσε τα 15.000 δολάρια σε μετρητά. Γενικώς κυκλοφορούσαν φήμες ότι οι ληστές στην πλειονότητά τους ήταν Ιταλοί.

Παρ' όλο που η αστυνομία κατέβαλε σοβαρές προσπάθειες, δεν μπόρεσε να ανακαλύψει κάποιο στοιχείο σχετικό με την ταυτότητα των δολοφόνων. Η κοινή γνώμη άρχισε να εκφράζει δυσαρέσκεια και επικριτικά σχόλια. Κάποιος έπρεπε να πληρώσει. Αν μπορούσε να αποδειχθεί ότι οι δολοφόνοι ήταν «κόκκινοι», θα ικανοποιούντο οι πάντες.

Έτσι, αρχικώς, ο Βαντσέττι μεταφέρθηκε στο Πλύμουθ όπου δικάστηκε ως ένας από τους δράστες μιάς απόπειρας ληστείας χρηματοποστολής στο Μπρίτζγουοτερ που είχε γίνει νωρίς το πρωί της παραμονής Χριστουγέννων. Κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε 15ετή κάθειρξη.

Το Πλύμουθ είναι ιδιοκτησία της μεγαλύτερης βιομηχανίας κατασκευής σχοινιών στον κόσμο. Μερικά χρόνια πριν, ο Βαντσέττι συμμετείχε σε μια επιτυχή απεργία εναντίον αυτής της βιομηχανίας. Εν συνεχεία, μεταφέρθηκε στο Ντέντχαμ όπου δικάστηκε μαζί με τον Σάκκο για τον φόνο του ταμιά και του σωματοφύλακά του στο Σάουθ Μπρέϊντρι.

Μετά από μια θυελλώδη δίκη, κρίθηκαν ένοχοι ανθρωποκτονίας εκ προμελέτης. Έκτοτε, η εκτέλεση της ποινής αναβάλλεται κατόπιν σειράς αιτήσεων για επανεκδίκαση της υπόθεσης. Μια πρώτη αίτηση προς το Ανώτατο Δικαστήριο της Μασαχουσέτης έχει ήδη απορριφθεί, ενώ εκκρεμεί μια δεύτερη.

Το σημαντικότερο στοιχείο που προέκυψε κατά την εξέταση των αιτήσεων, είναι μια σειρά ένορκων γραπτών καταθέσεων τις οποίες εξασφάλισε η υπεράσπιση και οι οποίες αποδει-

κνύουν, όπως εξ αρχής υποστήριζε ο εργατικός Τύπος, ότι στελέχη τού Υπ. Δικαιοσύνης είχαν ενεργό ανάμειξη στην δίκη και ότι, ελλείψει στοιχείων βάσει των οποίων θα απέλαυναν τους Σάκκο και Βαντσέττι ως ριζοσπάστες, βοήθησαν στην οργάνωση της σκευωρίας, βάσει της οποίας οι δύο άνδρες καταδικάστηκαν ως δολοφόνοι.

«Ήταν κακοί ηθοποιοί κι έπαθαν ό,τι τους άξιζε», φέρεται να δήλωσε ένας αξιωματικός της αστυνομίας

Αυτό σημαίνει ότι κάθε άνθρωπος που αφιερώνει την ζωή του στην προοπτική του εξανθρωπισμού τής μονότονης και καταπιεστικής εργασίας στην βιομηχανία, δεν είναι παρά ένας κακός ηθοποιός, σύμφωνα με την κυρίαρχη τάξη και την αστυνομία της.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι δεν είναι οι μόνοι άνθρωποι που έπεσαν θύματα σκευωρίας, αλλά αυτοί πλέον έχουν γίνει σύμβολα.

Οι άνθρωποι, σε ολόκληρο τον κόσμο, με ελπίδα και αγωνία παρακολουθούν την Υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι, θεωρώντας την ως τον πυρήνα τού αδιάκοπου αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα των καταπιεζομένων ατόμων και μαζών εναντίον των καταπιεστικών ατόμων και μαζών.

I

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ Η ΥΠΟΘΕΣΗ

Στις 23 Οκτωβρίου 1926, ο δικαστής Ουέμπστερ Τάιερ εξέδωσε την απόφασή του επί της τελευταίας αίτησης επανεκδίκασης της υπόθεσης, την οποία είχε υποστηρίξει η υπεράσπιση στις 13 Σεπτεμβρίου. Η απόφαση είναι ένα έγγραφο με περισσότερες από 30.000 λέξεις. Ένας μη εξοικειωμένος με την νομική ορολογία αναγνώστης σχηματίζει την εντύπωση ότι το έγγραφο αυτό είναι μάλλον μια προσωπική απολογία και υπεράσπιση του ίδιου του δικαστηρίου παρά η αμερόληπτη απόφαση ενός δικαστού. Ούτε ίχνος επιστημονικού πνεύματος ή συνειδητοποίησης των απείρων πιθανοτήτων διάπραξης ανθρώπινου λάθους, δεν διαφαίνεται στις μακροσκελείς και δυσνόητες προτάσεις του.

Η ομολογία του Μαντέϊρος, καθώς και η στηριζόμενη σ' αυτήν λεπτομερής κι εμπειριστατωμένη έκθεση της υπόθεσης από την υπεράσπιση, η οποία αποδεικνύει ότι η ληστεία στο Σάουθ Μπρέϊντρι είχε γίνει από μέλη της συμμορίας Μορέλι της Πρόβιντενς, απερρίφθησαν με την εξής δήλωση:

Εν κατακλείδι, όσον αφορά την ένορκον γραπτήν κατάθεσιν του Μαντέϊρος, θα ήτο εύκολον διά το δικαστήριον τούτο να μεταβιβάσει την ευθύνη εις ένα άλλο σώμα ενόρκων, εάν όμως είχε πράξει τοιουτοτρόπως, τούτο θα συνιστούσε αποφυγή ενός σοβαρού καθήκοντος το οποίον ο νόμος επιβάλλει εις το δικαστήριον. Με οδηγό μου αυτό το σοβαρό καθήκον, εξήτασα και μελέτησα τον φάκελο αυτής της αιτήσεως με τας ενόρκους καταθέσεις και την κατάθεσιν του Μαντέϊρος επί αρκετάς εβδομάδας άνευ διακοπής. Έχοντας στηριχθεί αποκλειστικώς εις την κρίσιν, την λογική και την συνειδησίμ μου, και έχοντας επιδειξίη προς τους κατηγορουμένους όση επιείκεια μού επιτρέπει ο οφειλόμενος σεβασμός εις το δημόσιον συμφέρον και εις τας απαραγράπτους αρχάς του δικαίου, είμαι υποχρεωμένος να συμπεράνω ότι η ένορκος γραπτή κατάθεσις του Μαντέϊρος είναι αναξιόπιστη, ανειλικρινής και αναληθής. Το να απορρίψω μία ήδη επικυρωμένη υπό του Ανωτάτου Ποινικού Δικαστηρίου αυτής της Πολι-

τείας απόφασιν ενός σώματος ενόρκων, στηριζόμενος εις μίαν τοιαύτην ένορκον γραπτήν κατάθεσιν, θα αποτελούσε εμπαιγμόν της αλήθειας και της δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου, ασκώντας κάθε δικαίωμα το οποίο ο νόμος της Πολιτείας παρέχει εις το παρόν δικαστήριο, όσον αφορά την έγκρισιν αιτήσεων επανεκδικάσεως υποθέσεων, η παρούσα αίτησις επανεκδικάσεως της υποθέσεως απορρίπτεται.

Επιπλέον, το σχόλιό του επί του ισχυρισμού ότι πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης συνεργάσθηκαν με την κατηγορούσα αρχή για να πετύχουν την καταδίκη των Σάκκο και Βαντσέτι για ανθρωποκτονία, αν και τους θεωρούσαν αθώους (που βασιζόταν στις πασίγνωστες πλέον ένορκες γραπτές καταθέσεις των Λέδερμαν και Ουέϊαντ) είναι το εξής:

Μια υπόθεση δεν μπορεί να κριθεί με βάση την κοινή γνώμη, αλλά με βάση την λογική, την κρίση και σύμφωνα με τον νόμο, διότι οι υποθέσεις δεν μπορεί να κρίνονται με βάση το μυστήριο, την υποψία ή την προπαγάνδα, αλλά με βάση τα πραγματικά στοιχεία που παρουσιάζονται στο δικαστήριο. Αν συνέβαινε το αντίθετο, μόνον ο Θεός θα μπορούσε να βοηθήσει τους δύσμοιρους κατηγορουμένους για ποινικές υποθέσεις, εφ' όσον θα απαλλάσσοντο ή θα καταδικάζοντο όχι βάσει των αποδεικτικών στοιχείων και σύμφωνα με τον νόμο, αλλά βάσει μιάς κοινής γνώμης η οποία μπορεί να διαμορφωθεί βάσει μιάς αναξιόπιστης κοινής γνώμης ή προπαγάνδας.

Αυτό ίσως φαίνεται δίκαιο μαχαίρι στον μέσο άνθρωπο που δεν κατέχει τους νόμους. Παρακάτω δε συνεχίζει:

Έχουν πέσει τόσο χαμηλά και είναι τόσο άτιμοι ο Γενικός Εισαγγελεύς των Η.Π.Α., Σάρτζεντ, οι υφιστάμενοί του και ο τέως Γενικός Εισαγγελεύς επί προεδρίας Ουΐλσον, Πάλμερ (διότι οι περισσότερες επιστολές αντηλλάγησαν επί προεδρίας Ουΐλσον), ώστε να είναι πρόθυμοι μέσω της απόκρυψης στοιχείων να αναμειχθούν σε μια επαισχυντη συνωμοσία από κοινού με την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης προκειμένου να στείλουν δύο άνδρες στην ηλεκτρική καρέκλα, όχι επειδή ήταν δολοφόνοι αλλά επειδή ήταν ριζοσπάστες;

Ο δικαστής Τάϊερ απαντά αρνητικά. Θα ήταν όμως αυτή η ετυμηγορία των αμερόληπτων ανδρών και γυναικών, αν γινόταν γνωστή όλη η αλήθεια για την υπόθεση; Θα ήταν αυτή η

ετυμηγορία των εργατών όλου του κόσμου που βλέπουν στα πρόσωπα του Σάκκο και του Βαντσέττι τον ίδιο τους τον εαυτό; Θα μπορούσε ένας απλός άνθρωπος με μυαλό απαλλαγμένο από νομικίστικες ορολογίες και σχεταριστική έχθρα να απαντήσει όχι, μπροστά σε αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία;

Αυτή η απόφαση επιτρέπει μια ακόμη ευκαιρία για προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο πριν την εκτέλεση της ποινής, όμως καθώς το δικαστήριο εκδίδει αποφάσεις μόνο σύμφωνα με το γράμμα του νόμου και όχι σύμφωνα με την ανθρώπινη ουσία της υπόθεσης, οι ελπίδες για αναίρεση της απόφασης είναι ελάχιστες. Μετά από αυτήν, το μόνο που μένει είναι η έκκληση για κυβερνητική επιείκεια, ή η προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α., με το αιτιολογικό ότι οι κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν κατά παράβαση της δέουσας νομικής διαδικασίας, κάτι που συνιστά μάλλον φρούδη ελπίδα.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι δεν ζητούν χάρη, ζητούν δικαιοσύνη. Μη ξεχνάτε ότι όταν αποδείχθηκε πως ο Τομ Μούνυ δεν ήταν ένοχος για την βομβιστική ενέργεια εναντίον μιάς στρατιωτικής παρέλασης για την οποία είχε καταδικασθεί στην Καλιφόρνια, αντί να αφεθεί ελεύθερος η ποινή του μετετράπη σε ισόβια. Είναι ακόμα στην φυλακή, θύμα της κυβερνητικής χάρης.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι ζητούν δικαιοσύνη, δεν ζητούν επιείκεια. Μόνο ένα τεράστιο κύμα διαμαρτυρίας από όλες τις τάξεις και τις κατηγορίες ανθρώπων, μπορεί να τους σώσει από την ηλεκτρική καρέκλα.

II

Η ΑΚΡΟΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ 7ης ΑΙΤΗΣΗΣ

Μια ακόμη ακροαματική διαδικασία αίτησης επανεκδίκασης της υπόθεσης βρίσκεται εν εξελίξει. Έως τώρα έχουν απορριφθεί 6 αιτήσεις. Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι βρίσκονται 6 χρόνια στην φυλακή. Αυτήν την φορά δεν υπάρχουν φύλακες με εξάρ-

τηση αντιμετώπισης διαδηλώσεων, ούτε έφιπποι αστυνομικοί να περιπολούν γύρω από το δικαστικό μέγαρο. Παντού βασιλεύει ησυχία. Όλοι έχουν ξεχάσει τις μεγάλες μέρες της Κόκκινης Συνωμοσίας, όπως και το πάθος για την υπεράσπιση του νόμου και της τάξης από το ριζοσπαστικό κύμα, τους ξένους μετανάστες και «τους αρουραίους της ηθικής οι οποίοι κατατρώγουν τα θεμέλια της κοινοπολιτείας», για τα οποία μίλησε με μεγάλη ευγλωττία ο Γενικός Εισαγγελέας Πάλμερ. Στην αίθουσα του δικαστηρίου δεν υπάρχουν κατάδικοι μέσα σε κλουβί, ούτε υστερικοί μάρτυρες ή εύπιστοι ένορκοι καθισμένοι κάτω από το έμβλημα του εντυπωσιακού αετού. Επικρατεί μια τέτοια ησυχία και αξιοπρέπεια που είναι σαν να βρίσκεσαι σε αμφιθέατρο της νομικής σχολής. Η υπόθεση έχει αναχθεί σε ένα είδος μαθηματικού προβλήματος. Στην αίθουσα βρίσκονται μόνο οι συνήγοροι υπερασπίσεως Τόμσον και Έρμαν, ο κατηγορος Ράνεϋ από το γραφείο του Περιφερειακού Εισαγγελέα, μερικοί δημοσιογράφοι που κάθονται σε δυό μικρά έδρανα, μια χούφτα Ιταλοί και κάποιοι εξ επαγγέλματος φιλελεύθεροι και ριζοσπάστες στα μπροστινά καθίσματα, ενώ τα πίσω καθίσματα καταλαμβάνουν κάποιοι κοκκινομούρηδες αστυνομικοί με πολιτικά.

Οι δικαστικοί κλητήρες ζητούν από όλους να σηκωθούν. Ο δικαστής, ακολουθώντας κάποιον με μπλε στολή, εισέρχεται στην αίθουσα. Ο δικαστής Τάϊερ είναι ένας πολύ μικροκαμωμένος άνδρας με γκριζα κοντοκουρεμένα μαλλιά, πρόσωπο ρυτιδωμένο και γυαλιά πάνω στην άκρη της μικρής γαμπής μύτης του. Προχωρά με γοργό και σταθερό βήμα. Η μαύρη τήβεννος που του παρέχει το δικαίωμα ζωής και θανάτου (η τήβεννος του μεγάλιου της τυφλής θεάς της Δικαιοσύνης), σέρνεται λίγο πίσω του. Τον ακολουθεί ένας κλητήρας. Ο δικαστής ανεβαίνει στην υπερυψωμένη τετράγωνη έδρα του. Αρχίζει να μιλά με συριχτή φωνή σαν ν' ακούς παλιόχαρτα που τσαλακώνονται.

Ο συνήγορος διαβάζει την μία μετά την άλλη τις ένορκες γραπτές καταθέσεις μέσα στην σιωπηλή, κίτρινη αίθουσα του

δικαστηρίου. Σταδιακά, κι ενώ η ανάγνωση συνεχίζεται, η αίθουσα αρχίζει να μικραίνει. Οι τραγικές φιγούρες των ανδρών και των γυναικών μεγεθύνονται απειλητικά, όπως οι σκιές που πέφτουν πάνω σ' έναν τοίχο απ' το φως ενός φαναριού. Η αίθουσα μικραίνει, γίνεται όσο η τρύπα μιάς βελόνας μέσα απ' την οποία μπορούμε να δούμε έναν κόσμο τεράστιων δυνάμεων που αλληλοσυγκρούονται και αλληλοποδοπατιούνται.

Πρώτα ακούγεται η ιστορία της ζωής ενός φτωχού νεαρού από την Πορτογαλία, του Σελεστίνου Μαντέϊρος, που μεγάλωσε στο Νιού Μπέντφορντ. Διδάχθηκε σωστά τον αμερικανισμό και δεν διαβρώθηκε από περίεργες ιδέες περί κοινωνικής προόδου. Ευθύς εξ αρχής, ο «νόμος της ζούγκλας» ήταν νοσηρά ζωντανός μέσα στο μυαλό του. Πριν καλά-καλά τελειώσει το σχολείο, δικάστηκε για «διάρρηξη». Δεν συμμετείχε ποτέ σε διαμαρτυρίες κατά του πολέμου. Ο ίδιος, η αδελφή του κι ένας φίλος τους, φόρεσαν στολή και άρχισαν να συγκεντρώνουν χρήματα υπέρ μιάς ύποπτης ψευτοπατριωτικής οργάνωσης, της Αμερικανικής Λεγεώνας Σωτηρίας. Την άνοιξη του 1920, ήταν πλέον βαθιά βουτηγμένος στον κόσμο του εγκλήματος, που δεν είναι παρά μια πετυχημένη καρικατούρα του κόσμου των νόμιμων επιχειρήσεων. Τα πήγαινε μια χαρά. Ανήκε, μαζί με τους αδελφούς Μορέλι από την Πρόβιντενς, σε μια συμμορία ληστών φορτηγών αυτοκινήτων, λαθρεμπόρων αλκοόλ, προαγωγών, απαγωγέων και διαφόρων άλλων φονιάδων. Το μεγάλο κύμα ληστειών στις εθνικές οδούς που εμφανίστηκε μετά τον πόλεμο, βρισκόταν στο ζενίθ του. Επί 3 ολόκληρα χρόνια, οι ηγέτες της κοινωνίας απαξίωναν την ανθρώπινη ζωή. Άραγε αποτελεί έκπληξη το ότι οι εγκληματίες βιάδιζαν ακριβώς πάνω στα χνάρια τους;

Ο Μαντέϊρος, ένας 18χρονος που όμως έδειχνε μεγαλύτερος, κατατρομαγμένος και τύφλα στο μεθύσι, καθόταν στο πίσω κάθισμα της Μπιούικ που απομακρυνόταν μετά από την τραγική ληστεία έξω από την υποδηματοποιία Rice & Hutchins στο Σάουθ Μπρέϊντρι. Μετά την απόλυσή του από τις φυλακές Ρόουντ

Αϊλαντ, στις οποίες είχε οδηγηθεί λόγω μιάς ακόμη διάρρηξης που είχε διαπράξει, ταξίδεψε νότια, πιθανόν με το μερίδιό του από την ληστεία. Μόλις του τέλειωσαν τα λεφτά, ξαναγύρισε βόρεια όπου και δούλεψε ως μπράβος στο Bluebird Inn, ένα «κακόφημο», απόμερο κέντρο στο Σίκονκ της Μασαχουσέτης, για να πέσει τελικώς στα χέρια του νόμου μετά από μια αξιοθρήνητα αποτυχημένη απόπειρα να επαναλάβει στο Ρένθαμ την παράτολμη ληστεία του Σάουθ Μπρέϊντρι κατά την οποία είχε πυροβολήσει έναν ηλικιωμένο ταμιά τραπέζης και το 'χε σκάσει με άδεια χέρια. Κατά την διάρκεια της δίκης του, καθόταν τόσο σκυφτός και ακίνητος που έμοιαζε με ηλίθιο. Δεν σήκωσε το βλέμμα ούτε όταν η μητέρα του υπέστη επιληπτική κρίση μέσα στην αίθουσα και μεταφέρθηκε έξω από αυτήν σε πλήρη ακαμψία με αφρούς στο στόμα. Στις φυλακές Ντέντχαμ όπου μεταφέρθηκε, τον έβαλαν σ' ένα κελλί δίπλα στον Σάκκο. Έβλεπε τον Σάκκο κάθε φορά που αυτός έβγαινε για να πάει να συναντήσει την γυναίκα και τα παιδιά του στο επισκεπτήριο. Τον βασάνιζε η ιδέα ότι ένας αθώος θα καθόταν στην ηλεκτρική καρέκλα. Γι' αυτόν, τα πάντα είχαν χαθεί. Βάσει της ίδιας του της ομολογίας είχε καταδικασθεί για την δολοφονία στο Ρένθαμ. Φαίνεται ότι προβληματιζόταν αρκετό καιρό, προσπαθώντας να βρει τρόπο να σώσει τον Σάκκο και τον Βαντσέτι, χωρίς όμως να ενοχοποιήσει τους παλιούς συνεργάτες του, αν και είχε κόψει κάθε σχέση μαζί τους εδώ και πολύ καιρό. Προσπάθησε να μιλήσει στον Σάκκο γι' αυτό το θέμα στα λουτρά της φυλακής, όμως ο Σάκκο δεν ήθελε να τον ακούσει διότι έβλεπε παντού –και σίγουρα είχε απόλυτο δίκιο– κατασκόπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Έτσι, στο τέλος, παρέδωσε μια γραπτή ομολογία στον διευθυντή των φυλακών, παρακαλώντας τον να την στείλει στην εφημερίδα *Boston American*. Δεν συνέβη τίποτα. Ο διευθυντής παρασιώπησε το γεγονός. Τελικώς, έστειλε μια νέα ομολογία στον Σάκκο κρυμμένη μέσα σ' ένα περιοδικό, ικετεύοντάς τον να την δείξει στον δικηγόρο του. «Διά του παρόντος

ομολογώ ότι συμμετείχα στην ληστεία του εργοστασίου υποδημάτων στο Σάουθ Μπρέιντρι και ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέτι δεν είχαν καμία συμμετοχή στο προαναφερθέν έγκλημα. –Σελεστίνο Φ. Μαντέϊρος»

Ο Μαντέϊρος περιγράφει το έγκλημα ως εξής:

Στις 15 Απριλίου 1920, περίπου στις 4 π.μ., ήρθαν και με πήραν από την πανσιόν όπου διέμενα επί της οδού Νορθ Μείν 181 στην Πρόβιντενς, τέσσερεις Ιταλοί που επέβαιναν σε ένα πενταθέσιο ανοιχτό αυτοκίνητο μάρκας Χάντσον. Η σπιτονοικοκυρά της αδελφής μου έμενε στην ίδια πανσιόν. Ονομαζόταν Μαίρη Μπόβερ και τότε ήταν χήρα. Τώρα είναι παντρεμένη και κατοικεί στην λεωφόρο Μπέλβιλ 735 στο Νιού Μπέντφορντ. Το ίδιο διάστημα, κατοικούσε επίσης εκεί ένας άνδρας ονόματι Άρθουρ Τάτρο, ο οποίος αργότερα αυτοκτόνησε στις φυλακές Νιού Μπέντφορντ. Εκείνη την εποχή, αυτός ήταν λοχαγός της Αμερικανικής Λεγεώνας Σωτηρίας, ενώ εγώ υπολοχαγός. Στην πανσιόν διέμεναν επίσης δυό-τρία απλά μέλη της Λεγεώνας, των οποίων τα ονόματα δεν θυμάμαι.

Από την Πρόβιντενς πήγαμε στο Ράντολφ, όπου επιβιβαστήκαμε σε μια Μπιούϊκ την οποία είχε φέρει εκεί ένας άλλος Ιταλός. Αφήσαμε την Χάντσον στο δάσος και την ξαναπήραμε αφού είχαμε κάνει την δουλειά, αφήνοντας την Μπιούϊκ υπ' ευθύνη ενός άνδρα ο οποίος, από ό,τι κατάλαβα, την οδήγησε σ' ένα άλλο σημείο του δάσους.

Αφού τελειώσαμε την δουλειά στο Σάουθ Μπρέιντρι, επιβιβαστήκαμε ξανά στην Χάντσον, μετά, διασχίζοντας με μεγάλη ταχύτητα το Ράντολφ, μάς είδε ένα αγόρι ονόματι Τόμας και η αδελφή του. Ο πατέρας του μένει, νομίζω, στην οδό Πράνγκ, και ασχολείται με την κατασκευή μεταλλικών παραθύρων ή κάτι τέτοιο. Τον γνώρισα 4 χρόνια αργότερα, όταν πήγα να συγκατοικήσω με τον Γουϊκς στον ίδιο δρόμο στο Ράντολφ. Μια μέρα, καθώς συζητούσαμε με τον Τόμας, μου είπε ότι είχε δει το αυτοκίνητο που είχε κάνει την δουλειά στο Σάουθ Μπρέιντρι να διασχίζει το Ράντολφ με μεγάλη ταχύτητα.

Όταν ξεκινήσαμε, πρώτα πήγαμε από την Πρόβιντενς στην Βοστώνη και μετά πάλι πίσω στην Πρόβιντενς, ύστερα στο Σάουθ Μπρέιντρι όπου φθάσαμε κατά το μεσημέρι. Καθίσαμε λίγη ώρα σ' ένα παράνομο ποτοποιείο στο Σάουθ Μπρέιντρι, 3-4 χλμ. μακριά από τον τόπο του εγκλήματος, παρκάροντας το αμάξι στην αυλή του μαγαζιού.

Όταν φθάσαμε στην Βοστώνη, πήγαμε πρώτα νότια και σταθμεύσαμε στην πλατεία Άντριους. Εγώ έμεινα στο αυτοκίνητο. Οι άλλοι πήγαν σ' ένα μπαρ για να συγκεντρώσουν πληροφορίες, όπως μου είπαν, για την χρηματοποστολή στο Σάουθ Μπρέιντρι.

Δεν είχα ξαναπάει ποτέ στο Σάουθ Μπρέιντρι. Αυτοί οι 4 άνδρες με είχαν πείσει να πάω μαζί τους καθώς κουβεντιάζαμε σ' ένα μπαρ στην Πρόβιντενς, δύο-τρία βράδια πριν από την ληστεία. Στο μπαρ που βρισκόταν κοντά στο σπίτι μου, υπήρχε κι ένα σφαιριστήριο. Μιλούσαν σαν επαγγελματίες. Μου είπαν ότι είχαν κάνει πολλές τέτοιες «δουλειές». Είχαν «σηκώσει» εμπορεύματα από φορτηγά αυτοκίνητα στην Πρόβιντενς. Οι δύο ήταν νέοι, περίπου 20-25 χρονών, ο τρίτος γύρω στα 40 και ο τέταρτος γύρω στα 35. Όλοι φορούσαν τραγιάσκες. Εγώ ήμουν τότε 18 χρονών. Δεν θυμάμαι αν είχαν γένεια ή όχι. Οι δύο απ' αυτούς πυροβόλησαν —ο σαραντάρης κι άλλος ένας. Τους αφήσαμε στον δρόμο. Είχαμε συμφωνήσει να με συναντήσουν το επόμενο βράδυ σ' ένα μπαρ στην Πρόβιντενς για να μοιράσουμε τα λεφτά. Πήγα εκεί αλλά αυτοί δεν φάνηκαν.

Κάθισα στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου. Είχα ένα αυτόματο 38άρι Κόλτ, αλλά δεν το χρησιμοποίησα. Μου είχαν πει ότι με ήθελαν μαζί τους για να τους βοηθήσω να κρατήσουν μακριά το πλήθος στην περίπτωση που θα τους καταδίωκε. Τα κουρτινάκια του αυτοκινήτου ανέμιζαν. Δεν θυμάμαι αν υπήρχε καραμπίνα ή άλλο μακρόκαννο όπλο στο αυτοκίνητο. Οι τύποι μιλούσαν συνεχώς για την Ν. Υόρκη. Αμέσως μόλις μάζεψα λίγα χρήματα, πήγα στην Ν. Υόρκη και στο Σικάγο, ελπίζοντας πως θα τους πετύχω στα καμπαρέ να ξοδεύουν τα λεφτά, δεν τους βρήκα όμως ποτέ.

Έκλεβαν μεταξωτά, παπούτσια, βαμβακερά υφάσματα κ.λπ., από φορτηγά αυτοκίνητα και τα έστελναν στην Ν. Υόρκη. Οι δύο από αυτούς έμεναν στην οδό Σάουθ Μέϊν, ενώ οι άλλοι δύο στην οδό Νορθ Μέϊν σε πανσιόν. Τους είχα γνωρίσει 3-4 μήνες πριν. Ο μεγαλύτερος άνδρας ονομαζόταν Μάϊκ, ένας άλλος Ουίλιαμ ή Μπιλ. Δεν θυμάμαι τα ονόματα των υπολοίπων. Τα χρήματα που άρπαξαν από τους ανθρώπους στο Σάουθ Μπρέιντρι ήταν, νομίζω, μέσα σε μια μαύρη τσάντα. Όταν άρχισαν οι πυροβολισμοί κόντεψα να πεθάνω απ' τον φόβο μου. Και τα δύο αυτοκίνητα είχαν πινακίδες της Μασαχουσέτης.

Το να ξέρεις τα ονόματα αυτών των ανθρώπων δεν έχει νόημα. Τα

αλλάζουν όποτε θέλουν. Όταν τους διώχνουν από την Ν. Υόρκη, έρχονται στην Πρόβιντενς. Δεν έχω ιδέα πού μπορεί να βρίσκονται αυτήν την στιγμή. Από τότε δεν τους έχω ξαναδεί ποτέ.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι δεν είχαν καμιά σχέση μ' αυτήν την «δουλειά», ούτε και ο Τζέραλντ Τσάπμαν. Την «δουλειά» είχε στήσει εξ ολοκλήρου ο σαραντάρης Ιταλός στην Πρόβιντενς.

Μετά ακολουθούσαν οι ενισχυτικές καταθέσεις του Γουϊκς, φίλου του Μαντέϊρος και νυν ισοβίτη στις φυλακές Τσάρλστοουν, των ιδιοκτητών του μπαρ Bluebird Inn, καθώς και κάποιων δικηγόρων και αστυνομικών από την Πρόβιντενς, αναφορικά με την δράση της συμμορίας Μορέλι.

Πέρα από αυτόν τον συγκριτικά κατανοητό κόσμο των κλεφτών και των δολοφόνων, οι ένορκες γραπτές καταθέσεις μάς οδηγούν στην παράνομη δραστηριότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, σ' έναν κόσμο αστυνομικών και χαφιέδων.

Ιδού οι 3 κυριότερες καταθέσεις οι οποίες μιλούν από μόνες τους:

Η ένορκη γραπτή κατάθεση του Λώρενς Λέδερμαν

Ονομάζομαι Λώρενς Λέδερμαν. Κατοικώ στο Μόλντεν και είμαι υπάλληλος της Beacon Trust. Εργάστηκα στην ομοσπονδιακή υπηρεσία επί 36 έτη. Αρχικώς επί 9 έτη στην ταχυδρομική υπηρεσία των σιδηροδρόμων, εν συνεχεία 25 έτη ως επιθεωρητής του Ταχυδρομείου και, τέλος, από τον Σεπτέμβριο του 1921, υπηρέτησα επί 3 έτη ως τοπικός πράκτορας του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, υπεύθυνος της Ανακριτικής Υπηρεσίας.

Κατά την υπηρεσία μου ως επιθεωρητής του Ταχυδρομείου, συνεργάστηκα πολύ στενά με τους πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη επί θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένης και της υποθέσεως Σάκκο και Βαντσέττι. Υφιστάμενός μου, άμεσα υπεύθυνος για τα θέματα που αφορούσαν αυτήν την υπόθεση, ήταν ο κ. Ουΐλιαμ Γουέστ, ο οποίος εξακολουθεί να υπηρετεί στο Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη. Γνωρίζω ότι ο κ. Γουέστ συνεργάστηκε με τον Περιφερειακό Εισαγγελέα κ. Κάτσμαν κατά την διάρκεια της

εκδίκασης της υπόθεσης, και αργότερα με τον κ. Ουίλιαμς. Γνωρίζω ότι πριν από την δίκη των Σάκκο και Βαντσέττι, κατά την διάρκεια και μετά το πέρας της, ο κ. Γουέστ είχε στην διάθεσή του έναν αριθμό λεγόμενων «μυστικών» πρακτόρων στους οποίους είχε ανατεθεί η υπόθεση και στους οποίους συμπεριλαμβανόταν κάποιος ονόματι Ρουτσαμέντι και κάποιος ονόματι Καρμπόνε. Γνωρίζω ότι κατόπιν ενεργειών του Υπ. Δικαιοσύνης, ο Καρμπόνε τοποθετήθηκε σε ένα κελί δίπλα στον Σάκκο με σκοπό να συλλέξει οποιοδήποτε ενοχοποιητικό στοιχείο μπορούσε από αυτόν, αφού πρώτα θα κέρδιζε την εμπιστοσύνη του. Στο σχέδιο αυτό, που δεν απέδωσε τίποτα, ήταν αναμεμειγμένος κι ένας πρώην πράκτορας του Υπουργείου, ονόματι Ουέις. Εκείνη την εποχή, διατηρούσε ένα ιδιωτικό γραφείο ερευνών, στον 7ο όροφο του κτηρίου επί της οδού Γουώτερ 7, κάτω από τα γραφεία του Υπουργείου, με τους πράκτορες τού οποίου βρισκόταν σε επαφή. Ο κ. Γουέστ προσπάθησε να τοποθετήσει και κάποιους άλλους άνδρες στις φυλακές Ντέντχαμ ως κατασκόπους, όμως εκείνοι τους οποίους επιθυμούσε να χρησιμοποιήσει γι' αυτόν τον σκοπό, ήταν αρνητικοί.

Πριν από την δίκη, κατά την διάρκεια και μετά το πέρας της, το Υπ. Δικαιοσύνης είχε αναθέσει σε μια ομάδα ανδρών το καθήκον να παρακολουθούν την δράση της Επιτροπής Υπεράσπισης των Σάκκο και Βαντσέττι. Αυτοί οι άνδρες δεν βρήκαν καμία απόδειξη που να στοιχειοθετεί κατηγορία εις βάρος οιαδήποτε. Ήταν όλοι «μυστικοί» πράκτορες, ενώ ένας ή δύο από αυτούς κατάφεραν να τοποθετηθούν από την Επιτροπή Υπεράσπισης σε κάποιο πόστο. Νομίζω ένας από αυτούς είχε ως αποστολή την συγκέντρωση χρημάτων. Το Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη αδημονούσε να συγκεντρώσει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος των Σάκκο και Βαντσέττι προκειμένου να τους απελάσει, όμως ουδέποτε κατόρθωσε να συλλέξει το είδος και το πλήθος των απαιτούμενων γι' αυτόν τον σκοπό αποδεικτικών στοιχείων. Η άποψη των πρακτόρων του Υπουργείου ήταν ότι η κατάδίκη των Σάκκο και Βαντσέττι ως δολοφόνων, θα ήταν ένας τρόπος για να απαλλαγούν από αυτούς. Επίσης, η γενική άποψη των ιδίων πρακτόρων στην Βοστώνη, οι οποίοι γνώριζαν εις βάθος την υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι, ήταν ότι, αν και αυτοί ήταν αναρχικοί και ταραχοποιοί, δεν ήταν ληστές των εθνικών δρόμων και δεν είχαν καμία σχέση με το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέιντρι. Ανέκαθεν η γνώμη μου,

καθώς και η γνώμη των περισσότερων εκ των αρχαιότερων υπαλλήλων της κυβερνητικής υπηρεσίας, ήταν ότι το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέϊντρι ήταν έργο επαγγελματιών.

Οι πράκτορες του Υπουργείου Δικαιοσύνης στην Βοστώνη ανέθεσαν σε ορισμένους άνδρες το καθήκον να παρακολουθούν την δίκη των Σάκκο και Βαντσέττι. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονταν και ο κ. Ουέϊαντ. Ο κ. Γουέστ ήταν επίσης παρών στην δίκη. Στο γραφείο της Βοστώνης, υπάρχει ή υπήρχε αρχειοθετημένος μεγάλος αριθμός επιστολών που αντήλλαξαν ο κ. Γουέστ και ο Περιφερειακός Εισαγγελέας κ. Κάτμαν, καθώς και αντίγραφα σχετικών με την υπόθεση αναφορών που είχαν αποσταλεί στην Ουάσινγκτον. Οι επιστολές και οι αναφορές έβγαιναν εις τριπλούν: δύο αντίγραφα αποστέλλοντο στην Ουάσινγκτον και ένα έμενε στην Βοστώνη. Οι επιστολές και τα έγγραφα που περιέχονται στους φακέλους του γραφείου της Βοστώνης, θα έριχναν άπλετο φως τόσο στην προετοιμασία της δίκης της υπόθεσης Σάκκο και Βαντσέττι, όσο και στην αληθινή γνώμη του γραφείου του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Βοστώνης σχετικά με την ενοχή των προαναφερθέντων όσον αφορά το συγκεκριμένο έγκλημα για το οποίο κατηγορούντο.

Γνωρίζω ότι κάποια στιγμή ο κ. Γουέστ τοποθέτησε στα γραφεία μιάς ιταλικής εφημερίδας στην Βοστώνη έναν Ιταλό τυπογράφο ή λινοτύπη, με σκοπό την συλλογή πληροφοριών. Ένας από τους άνδρες του οποίου ο κ. Γουέστ χρησιμοποίησε σε κάποιο στάδιο της υπόθεσης Σάκκο και Βαντσέττι, ονομάζεται Σόνεσου. Αυτός αργότερα καταδικάστηκε για ληστεία σε εθνική οδό και τώρα εκτίει την ποινή του στις φυλακές της Πολιτείας της Μασαχουσέτης. Ένας από τους «μυστικούς» πράκτορες που χρησιμοποίησε ο κ. Γουέστ ήταν Αρμένης και ονομαζόταν Χάρολντ Ζοριάν. Αμειβόμενος από την Κυβέρνηση με 7 δολάρια ημερησίως, έγινε γραμματέας κάποιας κομμουνιστικής ή ριζοσπαστικής οργάνωσης στην περιοχή της Βοστώνης, για την δράση της οποίας ενημέρωνε το Υπουργείο.

(Ωστε λουπόν η κυβέρνηση ενδιαφερόταν για την καταδίκη των Σάκκο και Βαντσέττι; Χρησιμοποιήθηκαν προβοκάτορες για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη της Επιτροπής Υπεράσπισης; Έχει το Υπ. Δικαιοσύνης στην κατοχή του στοιχεία και πληροφορίες γι' αυτήν την υπόθεση;

«Έχουν πέσει τόσο χαμηλά και είναι τόσο άτιμοι ο Γενικός Εισαγγελεύς των Η.Π.Α., Σάρτζεντ, οι υφιστάμενοί του ... ώστε να είναι πρόθυμοι μέσω της απόκρυψης στοιχείων να αναμειχθούν σε μια επαίσχυντη συνωμοσία από κοινού με την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης προκειμένου να στείλουν δύο άνδρες στην ηλεκτρική καρέκλα, όχι επειδή ήταν δολοφόνοι αλλά επειδή ήταν ριζοσπάστες;», ρωτά ο δικαστής Τάιερ στην απόφασή του.)

Η ένορκη γραπτή κατάθεση του Φρεντ Τζ. Ουέϊαντ

Ονομάζομαι Φρεντ Τζ. Ουέϊαντ. Κατοικώ στο Πόρτλαντ του Μέϊν. Από τότε που παραιτήθηκα από την θέση μου ως πράκτορας του Υπουργείου Δικαιοσύνης εδώ κι ενάμιση περίπου χρόνο, υπηρετώ ως ειδικός πράκτορας στο γραφείο του Γενικού Εισαγγελέως της Πολιτείας Μέϊν.

Διορίστηκα στο Υπ. Δικαιοσύνης το 1916 και λίγο αργότερα έγινα ειδικός πράκτορας με έδρα πρώτα το κτήριο επί της οδού Μιλκ 24 στην Βοστώνη, κατόπιν το κτήριο στον αρ. 45 της ίδιας οδού, μετά το κτήριο της οδού Γουάτερ 7, στο οποίο το Υπουργείο διατηρούσε γραφεία στον 8ο όροφο, και, τέλος, το κτήριο του Ταχυδρομείου. Τα καθήκοντά μου ως ειδικού πράκτορα συνίσταντο γενικώς στην διερεύνηση και σύνταξη αναφορών για κάθε είδους παραβιάσεις του ποινικού κώδικα τις οποίες μου ανέθεταν να εξετάσω οι προϊστάμενοί μου, οι οποίοι ήταν διαδοχικώς οι εξής: Φρέντερικ Σμιθ, Τζώρτζ Ε. Κέλιχερ, Τζων Χάναχαν, Τσαρλς Μπάνκροφτ και Λώρενς Λέδερμαν. Αυτοί υπήρξαν οι προϊστάμενοί μου όταν εργαζόμουν στο γραφείο της Βοστώνης. Κατά καιρούς εργάστηκα και σε άλλα μέρη της χώρας υπό άλλους προϊσταμένους για μικρά όμως χρονικά διαστήματα.

Διετέλεσα ειδικός πράκτορας καθ' όλη την διάρκεια της θητείας του Μίτσελ Πάλμερ ως Γενικού Εισαγγελέως των Η.Π.Α., με αντικείμενο την αντιμετώπιση των λεγόμενων Κόκκινων ή Ριζοσπαστών, μέρος της οποίας ήταν οι συλλήψεις και οι απελάσεις τις οποίες διέτασσε ο κ. Πάλμερ και στις οποίες περιλαμβάνοντο οι μαζικές επιδρομές που έγιναν τον Ιανουάριο του 1920, σε κάποιες εκ των οποίων συμμετείχα κι εγώ.

Λίγο πριν την σύλληψη των Σάκκο και Βαντσέττι στις 5 Μαΐου 1920 –πόσο ακριβώς διάστημα πριν δεν θυμάμαι– τα ονόματά τους είχαν καταχωρηθεί στις λίστες του Υπ. Δικαιοσύνης προκειμένου να τεθούν υπό παρακολούθηση ως ριζοσπάστες. Στα αρχεία του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, αλλά και στην αλληλογραφία, αναφέρεται η ημερομηνία κατά την οποία τα ονόματα των ανθρώπων αυτών κίνησαν την προσοχή του Υπουργείου για πρώτη φορά. Αμφότεροι αναφέροντο στην λίστα ως οπαδοί ή φίλοι ενός μορφωμένου Ιταλού ονόματι Γκαλεάνι, ο οποίος ήταν εκδότης μιάς αναρχικής εφημερίδας. Κατοικούσε στο Ρένθαμ και νομίζω ότι εξέδιδε την εφημερίδα του στο Λυν. Μεταξύ άλλων με τον Γκαλεάνι συνεδέοντο οι: Κάρλο Τρέσκα, Κάρλο Βαλντινότσι και Ντέιβιντ Τεντέσκο. Οι Σάκκο και Βαντσέττι θεωρούντο ύποπτοι από το Υπουργείο διότι είχαν παραβιάσει τον Νόμο περί Επιλεκτικής [υποχρεωτικής στρατιωτικής] Θητείας, και, επιπλέον, επειδή ήταν αναρχικοί ή είχαν κάποιου είδους ριζοσπαστικές απόψεις.

Ένα άτομο ονόματι Φέρι Φίλιξ Ουέις, αποσπάσθηκε από την Υπηρεσία Μετανάστευσης στο Υπ. Δικαιοσύνης της Βοστώνης το έτος 1917, και νομίζω ότι παρέμεινε σε αυτό ως ειδικός πράκτορας έως το 1919. Εν συνεχεία, μετά από κάποια ταξίδια στο εξωτερικό, επέστρεψε το 1920 και άνοιξε ένα γραφείο ως ιδιωτικός αστυνομικός και επιστημονικός σύμβουλος επί της οδού Γουάτερ 7 στην Βοστώνη, έναν όροφο πάνω από τα γραφεία του Υπ. Δικαιοσύνης. Το 1925, ο Ουέις επέστρεψε στην Υπηρεσία Μετανάστευσης της Βοστώνης, όπου υπηρετεί μέχρι και σήμερα.

Ο Ουίλιαμ Τζ. Γουέστ, ο οποίος τώρα είναι ειδικός πράκτορας του Υπ. Δικαιοσύνης, διορίσθηκε στην θέση αυτή τον Ιούλιο ή τον Αύγουστο του 1917. Προηγουμένως υπηρετούσε ως Επιθεωρητής Μετανάστευσης μαζί με τον Φέρι Ουέις. Μετά τον διορισμό του ως ειδικού πράκτορα, τον περισσότερο χρόνο απασχολείται στο γραφείο του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, ενώ τα τελευταία 7 χρόνια είναι υπεύθυνος του λεγόμενου Τμήματος Ριζοσπαστών του Υπ. Δικαιοσύνης, το οποίο λειτουργεί περίπου από το 1917.

Κατά την διάρκεια του 1920 εργαζόμουν κυρίως στην Πολιτεία του Μέιν, ενώ κάποιες ημέρες –τουλάχιστον μια φορά το δεκαπενθήμερο– βρισκόμουν και στην Βοστώνη. Γνωρίζω ότι το αποτέλεσμα

της εκδικασθείσης υπό του δικαστού Άντερσον υπόθεσης των Ριζοσπαστών ή Κομμουνιστών όπως τους αποκαλούσαμε, οι οποίοι είχαν συλληφθεί κατά την εποχή των επιδρομών που προανέφερα, καθώς και η απόφαση του δικαστού να αθώωσει πολλούς από αυτούς και οι επικρίσεις του κατά του Υπ. Δικαιοσύνης, υποχρέωσαν όλους τους πράκτορες του Υπουργείου στην Βοστώνη να είναι μετά ταύτα προσεκτικότεροι στις ενέργειές τους εναντίον υπόπτων ριζοσπαστών.

Λίγο μετά την σύλληψη των Σάκκο και Βαντσέττι με την κατηγορία ότι διέπραξαν τις δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέιντρι, άρχισαν να οργανώνονται συγκεντρώσεις υποστηρικτών τους, σε εμένα δε ανετέθη η παρακολούθησή τους και η ενημέρωση του Υπουργείου διά το περιεχόμενο των ομιλιών. Αναθέσαμε, επίσης, σε έναν «μυστικό» πράκτορα, όπως τον αποκαλούσαμε, να κερδίσει την εμπιστοσύνη της Επιτροπής Υπεράσπισης των Σάκκο και Βαντσέττι, και να γίνει ένας από εκείνους που συγκέντρωναν χρήματα. Ο άνδρας αυτός ενημέρωνε τους πράκτορες της Βοστώνης για τις δραστηριότητες της Επιτροπής, ενώ εμένα μου είχε πει ότι έπαιρνε όσα χρήματα ήθελε από εκείνα που συγκέντρωνε. Εξ όσων γνωρίζω, δεν βρέθηκε κανένα στοιχείο από όσα έλεγαν σε αυτές τις συγκεντρώσεις που θα μπορούσε να στοιχειοθετήσει κατηγορία εναντίον οιαυδήποτε. Τις συγκεντρώσεις των υποστηρικτών των Σάκκο και Βαντσέττι παρακολουθούσε επίσης την ίδια περίοδο ο κ. Γούέστ. Τα πρωτότυπα αυτών των αναφορών που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο, απεστάλησαν στο γραφείο του Υπ. Δικαιοσύνης στην Ουάσινγκτον, ενώ αντίγραφα κρατούσε το γραφείο της Βοστώνης; στο οποίο πιστεύω ότι βρίσκονται ακόμη. Γνωρίζω ότι κάποια φορά ανετέθη σε 12 τουλάχιστον πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη να καλύψουν τις συγκεντρώσεις της Επιτροπής Υπεράσπισης και άλλες σχετικές με την υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι ριζοσπαστικές δραστηριότητες. Ουδέν στοιχείο ανευρέθη το οποίο να επιτρέπει την νόμιμη δίωξη οιαυδήποτε. Δεν ενθυμούμαι τίποτε από την δίκη του Βαντσέττι για την υποτιθέμενη ληστεία στο Μπριτζγουοτερ, όταν όμως άρχισε η κοινή δίκη των Σάκκο και Βαντσέττι για τις δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέιντρι το καλοκαίρι του 1921, το Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη έδειξε ζωηρό ενδιαφέρον για το θέμα. Μου ανέθεσαν να καλύψω την δίκη με σκοπό να συντάξω μια σχετική με τα διαδραματιζόμενα αναφορά και να συλλέξω

όσες πληροφορίες μπορούσα σχετικά με τις ριζοσπαστικές δραστηριότητες των Σάκκο και Βαντσέτι, ή των όποιων φίλων τους. Για τον ίδιο σκοπό παρίστατο στην δίκη ο κ. Γουέστ. Εγώ δεν διατηρούσα προσωπική επαφή με τον Περιφερειακό Εισαγγελέα κ. Κάτμαν ή το γραφείο του, ο κ. Γουέστ όμως ήταν σε επαφή μαζί τους και αντήλλασε πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση.

Πριν από την δίκη, κάποιος Τζων Ρουτσαμέντι είχε προσληφθεί ανεπισήμως το έτος 1917 από τους ειδικούς πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης, για να παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ριζοσπαστικές δραστηριότητες και την ανυποταξία των Ιταλών, στο πλαίσιο δε αυτό είχε διεξαγάγει μια έρευνα σχετικά με τον Τεντέσκο, στον οποίον αναφέρθηκα προηγουμένως, ο οποίος είχε συλληφθεί κάποτε βάσει πληροφοριών που είχε δώσει ο Ρουτσαμέντι, αλλά δεν δικάστηκε ποτέ. Εκείνη την περίοδο ο Ρουτσαμέντι εργαζόταν περιστασιακά σε γραφεία ιδιωτικών αστυνομικών. Ο Ουέις τον γνώριζε πολύ καλά.

Έχοντας πληροφορίες από τον κ. Γουέστ, πιστεύω –και ως εκ τούτου διατείνομαι– ότι υπήρχε ένας ακόμη Ιταλός, ονόματι Καρμπόνε, τον οποίον χρησιμοποιούσε περιστασιακά το Υπουργείο για παράμοιους σκοπούς και ότι αυτός, κατόπιν συννενοήσεως μεταξύ του Γενικού Εισαγγελέως, του Αστυνόμου και του κ. Ουέις, τοποθετήθηκε στο κελλί δίπλα στον Σάκκο, κάποια στιγμή το έτος 1920, με σκοπό αφού κερδίσει την εμπιστοσύνη του Σάκκο να συγκεντρώσει, αν μπορούσε, ενοχοποιητικά στοιχεία εις βάρος του. Ο Καρμπόνε όμως δεν κατάφερε να συλλέξει τέτοια στοιχεία. Ο κύριος λόγος για τον οποίο το Υπουργείο τοποθέτησε εκεί τον Καρμπόνε, ήταν για να συλλέξει, ει δυνατόν, στοιχεία περί της λεγόμενης έκρηξης της Γουώλ Στρητ, αλλά φυσικά ήλπιζαν επίσης ότι θα μπορούσαν να συλλέξουν και άλλα ενοχοποιητικά στοιχεία.

Κάποια στιγμή, αρχάς του 1921, πληροφορήθηκα από τον Ρουτσαμέντι ότι ο Ουέις, ο οποίος δεν ήταν τότε δημόσιος υπάλληλος, τού είχε ζητήσει να έρθει εδώ και να βοηθήσει να καταδικασθούν οι Σάκκο και Βαντσέτι, ότι συνάντησε τον Κάτμαν και ότι συμφώνησαν να ενοικιάσει ένα δωμάτιο στο σπίτι της κ. Σάκκο, να κερδίσει την εμπιστοσύνη της κι έτσι να συγκεντρώσει πληροφορίες. Όμως αυτή η συμφωνία δεν ετέθη ποτέ σε εφαρμογή, ούτε αυτός πήρε ποτέ τα χρήματά του. Στην παρούσα ένορκη γραπτή κατάθεσή μου επι-

συνάπτω φωτοτυπίες αποσπασμάτων μιάς επιστολής, η οποία βεβαιώ-
νω ότι έχει γραφτεί ιδιοχείρως από τον Ουέις. Λίγο μετά το πέρας της
δίκης των Σάκκο και Βαντσέττι είπα στον Ουέις πως δεν πίστευα ότι
αυτοί ήταν οι πραγματικοί ένοχοι, εννοώντας τους ανθρώπους που
πυροβόλησαν τον ταμιά, εκείνος δε μού απάντησε ότι μπορεί να είχα
δίκιο αλλά ότι αυτοί ήταν κακοί ηθοποιοί και θα πάθαιναν οπωσδή-
ποτε ό,τι τους άξιζε. Από καιρού εις καιρόν, ο επικεφαλής του γρα-
φείου του Υπ. Δικαιοσύνης στην Ουάσινγκτον έστειλε έγγραφα με
οδηγίες που αφορούσαν την υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι. Αυτά βρί-
σκονται ή θα έπρεπε να βρίσκονται στο αρχείο του γραφείου της
Βοστώνης.

Η συνεννόηση μεταξύ των πρακτόρων του Υπ. Δικαιοσύνης στην
Βοστώνη και του Περιφερειακού Εισαγγελέως υπήρξε και σε αυτήν
την υπόθεση η συνήθης: το Υπ. Δικαιοσύνης θα βοηθούσε τον Περι-
φερειακό Εισαγγελέα να εξασφαλίσει μια καταδικαστική απόφαση
και αυτός ως αντάλλαγμα θα βοηθούσε τους πράκτορες του Υπ. Δικαιο-
σύνης να εξασφαλίσουν τις πληροφορίες που ήθελαν. Σε αυτήν συμπε-
ριλαμβανόταν και η παράδοση στον Περιφερειακό Εισαγγελέα όλων
των σχετικών πληροφοριών τις οποίες διέθετε το Υπ. Δικαιοσύνης.
Τουλάχιστον κατά την γνώμη των πρακτόρων του Υπ. Δικαιοσύνης,
οι Σάκκο και Βαντσέττι δεν ήταν δυνατόν να απελαθούν ως ανυπότα-
κτοι αλλά μόνον ως αναρχικοί –και δεν θα μπορούσαν να απελαθούν
ως αναρχικοί αν δεν μπορούσε να αποδειχθεί ότι ήταν υποστηρικτές
του αναρχισμού, κάτι που είναι πάντα πολύ δύσκολο να αποδείξει
κανείς. Τούτο συνήθως αποδεικνύεται μόνο με την ομολογία του ίδιου
του υπόπτου.

Οι πράκτορες του γραφείου της Βοστώνης πίστευαν ότι οι άνθρω-
ποι αυτοί ήταν αναρχικοί και ήλπιζαν ότι θα εξασφάλιζαν τα ανα-
γκαία αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος τους από τις καταθέσεις τους
στην δίκη τους για ανθρωποκτονία, προκειμένου να τα χρησιμοποιή-
σουν στην περίπτωση κατά την οποία αυτοί δεν θα καταδικάζοντο για
φόνο. Στο αρχείο του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, υπάρχει η σχε-
τική αλληλογραφία μεταξύ των κ.κ. Κάτσμαν και Γουέστ. Ο κ. Γουέστ
έδινε στον κ. Κάτσμαν πληροφορίες σχετικές με την ριζοσπαστική
δράση των Σάκκο και Βαντσέττι, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν
κατά την αντεξέτασή τους.

Την περίοδο 1922-24, ο κ. Γουέστ χρησιμοποίησε ως «μυστικούς» πράκτορες ή πληροφοριοδότες έναν Ιταλό κι έναν Σύριο ή Αρμένη. Ο Ιταλός εργαζόταν ως τυπογράφος. Δεν θυμάμαι τα ονόματά τους, αλλά γνωρίζω ότι τοποθέτησε τον Ιταλό ως λινοτύπη σε μια ιταλική εφημερίδα της Βοστώνης για να κατασκοπεύει. Ο Σύριος ή Αρμένης είναι ο άνθρωπος που ανέφερα προηγουμένως ότι συγκέντρωνε χρήματα για την Επιτροπή.

Από την έρευνά μου, την οποία συνδύασα με έρευνες που διεξήγαγαν άλλοι πράκτορες του Υπουργείου στην Βοστώνη, είμαι πεπεισμένος ότι αυτοί οι άνθρωποι όχι μόνον είχαν παραβιάσει τον Νόμο περί Επιλεκτικής Θητείας αποφεύγοντας την στράτευση, αλλά επίσης ότι ήταν αναρχικοί και ότι έπρεπε να είχαν απελαθεί. Χαρακτηρίζοντας τους άνδρες αυτούς αναρχικούς, δεν εννοώ κατ' ανάγκην ότι ρέπουν προς την βία, ούτε ότι κατανοώ όλες τις διαφορετικές έννοιες τις οποίες διάφοροι άνθρωποι θα προσέδιδαν στην λέξη «αναρχικός». Αυτό που εννοώ, είναι ότι θεωρώ πως δεν πιστεύουν στην οργανωμένη κυβέρνηση και την ατομική ιδιοκτησία. Όμως επίσης είμαι και ανέκαθεν ήμουν ακράδαντα πεπεισμένος –και πιστεύω ότι της ίδιας γνώμης είναι και ανέκαθεν ήταν οι πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη οι οποίοι είχαν κάποια γνώση του θέματος– ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν είχαν καμία απολύτως σχέση με τις δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέιντρι και ότι η καταδίκη τους υπήρξε το αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ των πρακτόρων του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη και του Περιφερειακού Εισαγγελέως. Η άποψη όλων των πρακτόρων του Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, οι οποίοι γνώριζαν την υπόθεση, ήταν ότι το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέιντρι είχε διαπράξει μια συμμορία επαγγελματιών ληστών εθνικών οδών.

Εις την παρούσα επισυνάπτω μια φωτογραφία του κ. Φέρι Φίλιξ Ουείς, όπως αυτή είναι τυπωμένη στο εξώφυλλο ενός διαφημιστικού του φυλλαδίου.

(Ετσι λοιπόν ολοκληρώνεται [η κατάθεση] σαν μια λαμπρή εικόνα της εσωτερικής λειτουργίας της Ισπανικής Ιεράς Εξέτασης, όπως είδε μια μέρα το φως της δημοσιότητας. Μου είναι αδύνατον ν' αποφύγω τον πειρασμό να παραθεσω και πάλι το απολύτως συναφές ερώτημα του δικαστή Τάιερ:

«Έχουν πέσει τόσο χαμηλά και είναι τόσο άτιμοι ο Γενικός Εισαγγελεύς των Η.Π.Α., Σάρτζεντ, οι υφιστάμενοί του ... ώστε να είναι πρόθυμοι μέσω της απόκρυψης στοιχείων να αναμειχθούν σε μια επαίσχυντη συνωμοσία από κοινού με την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης προκειμένου να στείλουν δύο άνδρες στην ηλεκτρική καρέκλα, όχι επειδή ήταν δολοφόνοι αλλά επειδή ήταν ριζοσπάστες;»)

Η ενόρκη γραπτή κατάθεση του Τζων Ρουτσαμέντι

Ο Τζων Ρουτσαμέντι, έχοντας δώσει τον δέοντα όρκο, καταθέτει ενόρκως και δηλώνει ότι εδώ και 30 μέρες είναι κάτοικος της Πόλης της Βοστώνης, της κομητείας Σάφοκ και της Πολιτείας της Μασαχουσέτης.

Ότι τον μήνα Δεκέμβριο του 1920, ο ενόρκως καταθέτων διέμενε στην πόλη Ρέντινγκτον της Πολιτείας της Πενσυλβάνια, και εργαζόταν στο χυτήριο ορειχάλκου της Reddington Standard Fitting στο Ρέντινγκτον, θυγατρικής της Bethlehem Steel.

Ότι τον Δεκέμβριο του 1920, και σύμφωνα με την καλύτερη γνώση, τις πληροφορίες και την πεποίθηση του ενόρκως καταθέτοντος, αυτός παρέλαβε περί την 18η ή 19η Δεκεμβρίου, μέσω του Ταχυδρομείου των Η.Π.Α., έναν φάκελο με σφραγίδα συστημένης επιστολής του Ταχυδρομείου της Βοστώνης, ο οποίος έφερε το όνομα και την διεύθυνσή του. Εντός του φακέλου υπήρχε ένας ακόμη σφραγισμένος φάκελος που έγραφε τα εξής: «Κάψ' το μόλις το διαβάσεις». Ότι μέσα στον εν λόγω σφραγισμένο φάκελο υπήρχε μια επιστολή η οποία προήρχετο από κάποιον Φέρι Φίλιξ Ουέις.

Ότι ο ενόρκως καταθέτων γνώριζε καλά τον Ουέις διότι ο τελευταίος τον είχε προσλάβει και είχαν συνεργασθεί όταν ο Ουέις εργαζόταν στο Υπ. Δικαιοσύνης στην Βοστώνη, ασχολούμενος ειδικώς με τις υποθέσεις των λεγόμενων Κόκκινων ή Ριζοσπαστών. Ότι ο ενόρκως καταθέτων είχε στην κατοχή του εκείνη την εποχή μια κάρτα τού Ουέις στην οποία αναγράφοντο τα εξής:

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΕΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ

Τηλεγραφική διεύθυνσις Φέρι Ουέις

T.K. 2107 Βοστώνη

ΦΕΡΙ ΦΙΛΙΞ ΟΥΕΪΣ

Επιστημονική-Μυστική Υπηρεσία
 Νόμιμη Άδεια-Εχεμύθεια-Σύγχρονες Επιστημονικές Μέθοδοι
 ΠΡΩΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ
 του Ανακριτικού Γραφείου του Υπ. Δικαιοσύνης των Η.Π.Α.
 της Υπηρεσίας Μετανάστευσης του Υπ. Εργασίας των Η.Π.Α.
 του Μεταφραστικού Τμήματος του Κλάδου Στρατιωτικής
 Αντικατασκοπείας του Υπ. Πολέμου των Η.Π.Α.

Ότι η επιστολή που περιείχε ο φάκελος ανέφερε τα εξής:

17 Δεκεμβρίου, 1920

Αγαπητέ μου Τζων,

Μόλις επέστρεψα από ένα ταξίδι βρήκα τις δύο επιστολές σου στις οποίες απαντώ αμέσως.

Θα ήθελες να με βοηθήσεις σε μια υπόθεση που ίσως αναλάβω εδώ; Πρόκειται για την υπόθεση των Σάκκο και Βαντσέτι που βρίσκονται στην φυλακή περιμένοντας να δικασθούν για τον φόνο του ταμιά του εργοστασίου υποδημάτων στο Σάουθ Μπρέιντρι. Τους ξέρεις τους τύπους; Είναι μέλη της συμμορίας του Γκαλεάνι και ο Σάκκο εργαζόταν παλιότερα στην Cordage Works στο Πλύμουθ. Έχει δουλέψει επίσης στο εργοστάσιο υποδημάτων Plant.

Πρόκειται για σημαντικότερη υπόθεση και χρειάζομαι έναν έξυπνο Ιταλό για να μπει στην συμμορία, κι αν είναι ανάγκη να μπει ακόμη και στην στενή για λίγες μέρες, για να μάθει τι λένε.

Πόσα λεφτά θα 'θελες γι' αυτό; Πρέπει να έρθεις αμέσως. Πιστεύεις ότι μπορείς να δουλέψεις μαζί τους; Αναρωτιέμαι μήπως σε γνωρίζουν από το Μίλφορντ, αν και δεν νομίζω ότι ο Σάκκο πήγε ποτέ εκεί.

Αν μας πετύχει η δουλειά, μπορεί να πάρουμε την μεγάλη υπόθεση της Γουώλ Στρητ στην Ν. Υόρκη, αφού όλα τα άλλα γραφεία βρίσκονται σε αδιέξοδο, όσον αφορά το θέμα αυτό.

Στείλε μου την απάντησή σου μέσα στον φάκελο που εσωκλείω σ' αυτό το γράμμα. Πρέπει να απαντήσω στους φίλους μου το αργότερο μέχρι την Δευτέρα, γι' αυτό πρέπει να μου γράψεις αμέσως. Όχι πολλά λόγια: «Ναι, θα το κάνω για 8 δολάρια» την ημέρα, ή πόσα θες για να το κανονίσω με τον φίλο μου. Αν λάβεις το γράμμα μου την Κυριακή, καλύτερα τηλεγράφησέ μου την απάντησή σου στην διεύθυνση TK 2107. Γράψε απλώς: «Ναι, 8 δολάρια. Τζων». Φοβάμαι μήπως δεν δεχτούν να πληρώσουν 8 δολάρια, γι' αυτό, αν μπορείς, ζήτα λιγότερα. Φυσικά τα όποια έξοδά σου θα πληρωθούν έξτρα.

Αν παραδώσουμε το εμπόρευμα, θα πάρουμε την αμοιβή. Νομίζω πως ορίστηκε στα 2.000 δολάρια. Πρέπει να ξεκινήσεις το συντομότερο δυνατόν, πιθανόν αμέσως μετά τα Χριστούγεννα, στην περίπτωση που θες να περάσεις τις γιορτές με τους δικούς σου.

Χαιρετίσματα στην κ. Ρ. και τα παιδιά.

Με τις καλύτερες ευχές μου,

Ο φίλος σου,

Φ-1

Ότι ο καταθέτων, αμέσως μετά την παραλαβή τής ως άνω επιστολής, γνωρίζοντας από παλαιότερες εμπειρίες του με τον Ουείς την ανάγκη για ταχύτητα και μυστικότητα, έδωσε οδηγίες στην σύζυγό του Λάουρα Ρουτσαμέντι να τηλεγραφήσει στον Φέρι Φίλιξ Ουείς, TK 2107, Βοστώνη, Μασαχουσέτη, ότι αυτός, ο ενόρκως καταθέτων, θα πήγαινε στην Βοστώνη αμέσως μετά τις χριστουγεννιάτικες διακοπές, και έστειλε το τηλεγράφημα όπως αναφερόταν προηγουμένως στην επιστολή.

Ότι μεταξύ της ημερομηνίας αποστολής του τηλεγραφήματος στον Ουείς και του πρωϊνού της 27ης Δεκεμβρίου 1920, μόλις ο καταθέτων πήρε άδεια από την εταιρεία Reddington Standard Fitting, αναχώρησε από το Ρέντινγκτον της Πενσυλβάνια για την Πόλη της Βοστώνης, δεν είχε λάβει επιστολή ή τηλεγράφημα από τον Ουείς, ούτε είχε κάποιου άλλου είδους επικοινωνία μαζί του.

Ότι ο καταθέτων, μετά την άφιξή του στην Πόλη της Βοστώνης της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, το βράδυ της 27ης Δεκεμβρίου του 1920, στις 10 μ.μ. ή περίπου τότε, επισκέφθηκε το γραφείο του Ουείς επί της οδού Γουώτερ 7, αλλά δεν τον βρήκε. Εν συνεχεία, ο καταθέτων κατευθύνθηκε στο [ξενοδοχείο] American House όπου και νοίκιασε ένα δωμάτιο. Ότι το επόμενο πρωϊ, 28 Δεκεμβρίου 1920, ο καταθέτων επισκέφθηκε το γραφείο του Ουείς επί της οδού Γουώτερ 7 και συνομίλησε μαζί του.

Ότι τότε ο Ουείς παραδέχθηκε ότι έλαβε το τηλεγράφημα του καταθέτοντος, αλλά εξέφρασε την έκπληξή του για το ότι ο τελευταίος είχε έρθει στην Βοστώνη, επειδή ο Ουείς τού είχε στείλει ένα τηλεγράφημα στο οποίο τού έλεγε ότι δεν έπρεπε να έρθει.

Ότι ο καταθέτων, μετά από αυτήν την συζήτηση, διεξήγαγε έρευνα και ότι εξ όσων καλύτερα γνωρίζει, έχει πληροφορίες και πιστεύει, ο

Ουείς δεν είχε στείλει τέτοιο τηλεγράφημα στον καταθέτονα αλλά επιστολή, στην οποία όντως ανέφερε ότι δεν έπρεπε να έρθει στην Βοστώνη μέχρι να λάβει νεότερες οδηγίες από τον Ουείς, όμως αυτή η επιστολή έφθασε στο Ρέντινγκτον της Πενσυλβάνια στις 28-12-1920, μια μέρα μετά την αναχώρηση του καταθέτονος από εκεί.

Ότι μετά από συζήτηση που είχαν, ο Ουείς δήλωσε απερίφραστα στον καταθέτονα ότι, παρ' όλα αυτά, όλα έβαιναν καλώς: ότι, εφ' όσον ο καταθέτων ήταν εδώ στην Βοστώνη, ο Ουείς θα ερχόταν αμέσως σε επαφή με τον κ. Φρέντερικ Τζ. Κάτμαν, τον Περιφερειακό Εισαγγελέα των κομητειών Νόρφολκ και Πλύμουθ της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, και θα κανόνιζε μια συνάντηση μεταξύ του καταθέτονος και του κ. Κάτμαν.

Ότι, επιπλέον, ο εν λόγω Ουείς, παρουσία του καταθέτονος, επιχείρησε να τηλεφωνήσει στον Κάτμαν, όμως εκείνη την στιγμή ήταν αδύνατον να συνδεθεί με το γραφείο του στο Χάιντ Παρκ της Πολιτείας της Μασαχουσέτης.

Ότι κατόπιν τούτου, δηλαδή στις 28 και 29 Δεκεμβρίου 1920, ο καταθέτων βρισκόταν στο γραφείο του Ουείς, συζητώντας μαζί του και λαμβάνοντας λεπτομερέστερες πληροφορίες περί του σχεδίου, εγκέφαλοι του οποίου, όπως φαινόταν, ήταν οι Ουείς και Κάτμαν οι οποίοι από κοινού συμφώνησαν για τις λεπτομέρειές του, το οποίο θα έθεταν σε εφαρμογή εν συνεχεία, και περιμένοντας επίσης οδηγίες από τον Ουείς, για το πότε αυτός, ο καταθέτων, θα συναντούσε τον Κάτμαν. Ότι κάποια στιγμή, το απόγευμα της 29ης Δεκεμβρίου 1920, ο καταθέτων έλαβε οδηγίες από τον Ουείς να παρουσιασθεί στο γραφείο του Κάτμαν στο Χάιντ Παρκ στις 9 η ώρα το πρωί της 30ής Δεκεμβρίου 1920.

Ότι ο καταθέτων, ακολουθώντας αυτές τις εντολές, βρισκόταν στις 9 π.μ. της 30ής Δεκεμβρίου 1920, στο γραφείο του Φρέντερικ Τζ. Κάτμαν, Περιφερειακού Εισαγγελέως των κομητειών Νόρφολκ και Πλύμουθ της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, στο Χάιντ Παρκ, εν αναμονή του Κάτμαν. Ότι λίγο μετά τις 9 π.μ., ο καταθέτων είδε έναν κύριο να εισέρχεται στο κτήριο και να ανεβαίνει τις σκάλες, ότι αμέσως ακολούθησε αυτόν τον άνδρα και τον είδε να κατευθύνεται προς την πόρτα η οποία έφερε πινακίδα με το όνομα Κάτμαν, και να την ανοίγει με ένα κλειδί· ότι εν συνεχεία ο καταθέτων προχώρησε προς το

μέρος του άνδρα και τότε αυτός, στρεφόμενος προς το μέρος του, τον ρώτησε: «Είσαι ο Τζων;». Αφού ο καταθέτων επιβεβαίωσε την ταυτότητά του και εισήλθε στο γραφείο του Κάτμαν, ο τελευταίος τον βοήθησε να βγάλει το παλτό του. Ότι ο καταθέτων εξήγησε στον Κάτμαν ότι τον είχε στείλει ο Ουέις, παρουσιάζοντας ως στοιχείο της ταυτότητάς του μια κάρτα του Ουέις, στο πίσω μέρος της οποίας ο τελευταίος είχε γράψει ιδιοχειρώς το όνομα του καταθέτοντος.

Ότι, αμέσως μετά την εξακρίβωση των στοιχείων τού καταθέτοντος όπως είχε απαιτήσει ο Κάτμαν, ο τελευταίος τον ρώτησε ορθόκοφτά αν είχε κάτι σημαντικό να αναφέρει. Τότε ο καταθέτων περιέγραψε εν συντομία στον Κάτμαν την πρόταση ή το σχέδιο που του είχε προτείνει ο Ουέις, και του οποίου εγκέφαλοι όπως είχαν πει στον καταθέτοντα ήταν οι Ουέις και Κάτμαν, σχέδιο το οποίο κατ' ουσίαν συνίστατο στην διάρρηξη κάποιας κατοικίας από τον καταθέτοντα, σύμφωνα με το προσυμφωνηθέν σχέδιο και σε συνεργασία με αξιωματικούς της αστυνομίας, η οποία φαινομενικά θα οδηγούσε στην σύλληψή του για την διάπραξη του αδικήματος της διάρρηξης και, εν συνεχεία, στην απαγγελία κατηγορίας εναντίον του. Βάσει της τελευταίας, ο καταθέτων θα καταδικαζόταν και θα οδηγείτο στις φυλακές Ντέντχαμ της κομητείας Νόρφολκ της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, στις οποίες κρατείτο ο προαναφερθείς Νικόλα Σάκκο που περίμενε να δικασθεί με την κατηγορία του φόνου.

Ότι, εν συνεχεία, βάσει του προκαθορισμένου σχεδίου και με την συνεργασία και συνδρομή κάποιου Σάμιουελ Κέϊπεν, Αστυνόμου της κομητείας Νόρφολκ της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, ο καταθέτων θα τοποθετείτο σε ένα κελλί δίπλα σε εκείνο του Σάκκο, και ότι ο καταθέτων, σύμφωνα με το προαναφερθέν σχέδιο και κατόπιν ειδικής συνεννοήσεως με τον Αστυνόμο, θα απολάμβανε ειδικών προνομίων και ευκαιριών για να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Σάκκο και, εν συνεχεία, να δράσει ως χαφιές της αστυνομίας εις βάρος του. Ότι ως προς αυτό, ο Ουέις είχε δώσει οδηγίες στον καταθέτοντα πως μόλις έμπαινε στην φυλακή θα προσποιείτο ότι λόγω της σύλληψής του ήταν πολύ ταραγμένος και μελαγχολικός, και δεν θα επιχειρούσε να μιλήσει στον Σάκκο προτού περάσουν τουλάχιστον 3 μέρες από την σύλληψή του. Ότι ο καταθέτων, περιγράφοντας αυτό το σχέδιο στον Κάτμαν, όπως ακριβώς του το είχε περιγράψει ο Ουέις, δήλωσε στον

Κάτσαν ότι δεν είχε συλληφθεί ποτέ και ότι δεν συμφωνούσε με αυτό το σχέδιο σύλληψης. Ότι αν και ο καταθέτων είχε εργασθεί προηγουμένως ως ιδιωτικός αστυνομικός για λογαριασμό του Ουέις, τότε που ο τελευταίος εργαζόταν στο Υπ. Δικαιοσύνης των Η.Π.Α., παρ' όλα αυτά, εκείνη την εποχή, ο καταθέτων δεν είχε φθάσει ποτέ στο σημείο να διαπράξει έγκλημα για την προώθηση οιασδήποτε σκοπού, και ότι δεν μπορούσε ούτε ήταν διατεθειμένος να συμφωνήσει με το προαναφερθέν σχέδιο του Ουέις, αλλά ήταν πρόθυμος να ακούσει οποιαδήποτε άλλη εισήγηση ή πρόταση του Κάτσαν.

Ότι μετά ο Κάτσαν είπε στον καταθέτοντα πως και ο ίδιος ήταν ουσιαστικά εντελώς αντίθετος με αυτό το σχέδιο, πως ουδέν στοιχείο διέθετε εις βάρος του Νικόλα Σάκκο ή του Μπαρτολομέο Βαντσέτι, πως αυτοί δεν είχαν μιλήσει ούτε και επρόκειτο να μιλήσουν και πως δεν είχε κατορθώσει να αποσπάσει κάτι από αυτούς ή από κάποιο άλλο πρόσωπο. Ότι στο σημείο αυτό ανέφερε το όνομα ενός άνδρα που είχε συλληφθεί για την υπόθεση μιάς μοτοσυκλέτας, λέγοντας ότι, παρ' όλο που τον είχε ανακρίνει εξαντλητικά, δεν κατάφερε να μάθει κάτι, και ότι ήταν απαραίτητο να εξασφαλίσει πρόσθετες μαρτυρίες, εκτός από εκείνη που είχε ήδη στην διάθεσή του. Μετά από αυτήν την προκαταρκτική ενημέρωση, ο Κάτσαν έκανε την ακόλουθη πρόταση:

Η Ροζίνα ή Ρόουζ Σάκκο, σύζυγος του Νικόλα Σάκκο, διέμενε στην πόλη Στόουτον της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, σε μια μικρή ιδιόκτητη κατοικία η οποία διέθετε ένα επιπλέον δωμάτιο, κενό λόγω της σύλληψης και της φυλάκισης του συζύγου της. Ο Κάτσαν λοιπόν πρότεινε στον καταθέτοντα να βρει μια δουλειά στο Στόουτον ή στα πέριξ, και ως Ιταλός και ομοεθνής της Ροζίνας ή Ρόουζ Σάκκο να εξασφαλίσει ένα δωμάτιο στο σπίτι της, λόγω δε τού ότι αυτή θα υπέφερε από μεγάλο σωματικό, ψυχικό και πνευματικό πόνο, εξ αιτίας της φυλάκισης του συζύγου της, ο καταθέτων θα ήταν εύκολο να συνάψει φιλικές σχέσεις μαζί της, και από την στιγμή που θα εδραίωνε τις σχέσεις αυτές θα του ήταν εύκολο να εξασφαλίσει εμπιστευτικές πληροφορίες από αυτήν για τις όποιες παράνομες δραστηριότητες του συζύγου της Νικόλα Σάκκο. Ο καταθέτων συμφώνησε να εκτελέσει αυτό το σχέδιο.

Ότι, εν συνεχεία, ο Κάτσαν δήλωσε στον καταθέτοντα πως θα

περνούσαν μερικές μέρες μέχρι να προετοιμασθεί και να προχωρήσει στην εφαρμογή του σχεδίου, και ότι, εν τω μεταξύ, «θα στέλνεις σε μένα (στον Κάτμαν) τους λογαριασμούς με τα έξοδά σου κι εγώ θα φροντίσω να εγκριθούν από την κομητεία και να πάρεις τα λεφτά σου». Ότι ο Κάτμαν τον βοήθησε πολύ ευγενικά να φορέσει το παλτό του προτού εγκαταλείψει το γραφείο του τελευταίου και ότι τον συνόδευσε μέχρι την πόρτα, όπου και αντάλλαξαν χειραψία πριν χωρίσουν.

Ότι μετά ταύτα, ο καταθέτων επέστρεψε στην Βοστώνη και ανέφερε τα συμβάντα στον Φέρι Φίλιξ Ουέις. Ότι την επομένη ο καταθέτων έστειλε την δήλωσή του στον Κάτμαν. Ότι, εν τω μεταξύ, ο καταθέτων και ο Ουέις είχαν συμφωνήσει πως ο πρώτος θα εργαζόταν για λογαριασμό του δεύτερου σε μια δουλειά στο Κέϊπ Κοντ, αναμένοντας τις εντολές του Κάτμαν. Ότι εν συνεχεία, ο καταθέτων πήγε στο Κέϊπ Κοντ για την προαναφερθείσα έρευνα για λογαριασμό του Ουέις, όπου και εργάστηκε επί 2 περίπου εβδομάδες. Ότι επειδή δεν υπήρξε καμία εξέλιξη και επειδή ο Ουέις δεν επικοινωνήσε μαζί του ούτε μια φορά, ο καταθέτων επέστρεψε στην Πενσυλβάνια περί τα μέσα Ιανουαρίου του 1921.

Ότι ο καταθέτων, μετά την επιστροφή του στην Πενσυλβάνια, έλαβε μια επιστολή από τον Ουέις, τμήμα μόνο της οποίας βρίσκεται στην κατοχή του. Στην πρώτη σελίδα αναφέρονται τα εξής:

«Αγαπητέ Τζων,

Μόλις γύρισα από ταξίδι και βρήκα τα γράμματά σου. Αμέσως μόλις ο Κάτμαν μού στείλει την επιταγή, θα σου την ταχυδρομήσω».

Και μετά στην δεύτερη συνεχίζει:

«...ήταν μεγάλη η δίκη της κ. Ντε Φάλκο. Θα του υπενθυμίζω συνεχώς για τα λεφτά σου. Λυπάμαι που δεν κατάφερα να σε δω πριν επιστρέψεις στην πόλη σου. Με τους θερμότερους χαιρετισμούς σε σένα και την οικογένειά σου.

Ο φίλος σου, Φέρι»

Ότι μετά από μια σειρά επιστολών που έστειλε ο καταθέτων στους Ουέις και Κάτμαν, έλαβε μία ακόμη επιστολή από τον Ουέις η οποία ανέφερε τα εξής:

«Αγαπητέ Τζων,

Έλαβα τις επιστολές σου σχετικά με το θέμα της είσπραξης των χρημάτων από τον Περιφερειακό Εισαγγελέα Κάτμαν.

Παρ' ότι στενοχωριέμαι πολύ για τις δύσκολες ώρες που περνούν τα παιδιά σου λόγω του ότι είσαι άνεργος, δεν κλείνω τα μάτια μου μπροστά στην πραγματικότητα και πιστεύω ότι πρέπει να σε ενημερώσω.

Πρώτα απ' όλα, δεν πρέπει να ξεχνάς ότι ήρθες εδώ μόνος σου. Κανείς δεν σου είπε να έρθεις στην Βοστώνη. Το τηλεγράφημα ήταν σαφέστατο: έπρεπε να έρθεις μόνον αφού σου έγραφα εγώ. Δεν περιμενες να λάβεις το γράμμα μου. Εν συνεχεία, έκανα ό,τι καλύτερο μπορούσα για σένα, στέλνοντάς σε στην δουλειά στο Κέϊπ.

Ύστερα ο Κάτμαν είτε ότι υπήρχε πιθανότητα να πληρωθείς. Έτσι, έστειλα τον λογαριασμό σου όπως σου είχα υποσχεθεί, αλλά αυτός δεν επικοινωνήσε μαζί μου. Καλό θα ήταν να του γράψεις ο ίδιος για το θέμα σου, ίσως έτσι επισπεύσει τις διαδικασίες. Όμως να θυμάσαι ότι δεν μπορείς να αναγκάσεις ούτε αυτόν ούτε εμένα να πληρώσουμε τα έξοδά σου, καθώς δεν υπήρξε καμία απολύτως συμφωνία μεταξύ μας. Καλό θα είναι να μην το ξεχάσεις ποτέ αυτό.

Ήταν ανόητο εκ μέρους σου να στείλεις την σύζυγό σου εδώ, διότι αυτό απλώς σου δημιούργησε πρόσθετα έξοδα χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Μια επιστολή στον Κάτμαν θα ήταν αρκετή. Αν ήμουν σε καλύτερη οικονομική κατάσταση, ευχαρίστως θα σου έστελνα τα χρήματα, επειδή πάντα σε θεωρώ φίλο μου και πάντα λυπάμαι κάποιον που έχει να συντηρήσει μια πολυμελή οικογένεια την σήμερον ημέρα. Όμως κι εγώ είμαι πολύ άσχημα στριμωγμένος.

Αυτά μπορώ να σου πω προς το παρόν. Ελπίζω να έχω σύντομα νέα από τον Κάτμαν, ή να έχεις εσύ αν του γράψεις.

Ειλικρινά δικός σου, Φέρι.

Υ.Γ. Αν σου στείλει την επιταγή, γράψε μου, ώστε στο μέλλον να μην συνεχίσω να τον ενοχλώ, νομίζοντας ότι δεν την έχεις λάβει.»

Ότι κάποια μέρα την άνοιξη του 1921, και δη τον Απρίλιο, η σύζυγος του καταθέτοντος, Λάουρα Ρουτσαμέντι, επισκέφθηκε τον Κάτμαν, διεκδικώντας τα χρήματα του συζύγου της και ζητώντας του να την εξοφλήσει ο ίδιος.

Ότι αυτές οι οικονομικές απαιτήσεις για τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής και τα ημερομίσθια δεν έχουν πληρωθεί ούτε από τον Κάτμαν ούτε από τον Ουείξ ούτε από κάποιο άλλο άτομο, παρά το γεγονός ότι ο καταθέτων έχει κάνει πολλές και διάφορες προσπάθειες

προκειμένου να παραλάβει την εν λόγω αμοιβή, προσπάθειες που συνίσταντο στην αποστολή αναλυτικής κατάστασης εξόδων, μετακίνησης, διαμονής και ημερομισθίων, κατόπιν παρακλήσεως του Κάτμαν, την επομένη της συνάντησης του καταθέτοντα με τον Κάτμαν, στις 30-12-1920, καθώς και πλήθους επιστολών τις οποίες του απέστειλε. Η εν λόγω αναλυτική έκθεση εξόδων δεν έχει εξοφληθεί, ούτε ο καταθέτων έχει λάβει κάποια απάντηση στις επιστολές του.
Υπογραφή: Τζων Ρουτσαμέντι»

Εν συνδυασμό προς τα ανωτέρω, θα πρέπει επίσης να παραθέσουμε την επιστολή του Φέρι Φίλιξ Ουέις η οποία έφθασε στα χέρια του κ. Τόμσον αρκετές ημέρες μετά το πέρας της ακροαματικής διαδικασίας. Ιδού λοιπόν η ένορκη γραπτή κατάθεση του τελευταίου, καθώς και η επιστολή του Ουέις που συμπληρώνει την όλη εικόνα.

Η ένορκη γραπτή κατάθεση του Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον

Ονομάζομαι Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον. Είμαι συνήγορος υπερασπίσεως στην ως άνω υπόθεση. Την ή περί την 21η τού παρελθόντος μηνός Σεπτεμβρίου, πληροφορήθηκα από τον κ. Φρανκ Π. Σίμπλυ, δημοσιογράφο της *Boston Globe*, ότι μόλις είχε λάβει στην εφημερίδα μια επιστολή του Φέρι Φίλιξ Ουέις, με την παράκληση να δημοσιευθεί, όμως η *Boston Globe* δεν σκόπευε να το πράξει. Λίγο αργότερα, προσπάθησα να πάρω στην κατοχή μου την επιστολή, κάτι που πέτυχα σήμερα στις 7 Οκτωβρίου, μαζί παρέλαβα και τον φάκελο αποστολής της στα γραφεία της *Boston Globe*. Τόσο το πρωτότυπο όσο και ο φάκελος της επιστολής αυτής, επισυνάπτονται ως στοιχεία της παρούσας ένορκης γραπτής κατάθεσης.

Εξ όσων ενθυμούμαι, υπάρχει ένα φωτοαντίγραφο της υπογραφής του Ουέις πάνω στην φωτογραφία του που επισυνάπτεται στην ένορκη γραπτή κατάθεση του Φρεντ Τζ. Ουέϊαντ. Επίσης, επιστώ την προσοχή στο γεγονός ότι αυτή η επιστολή εγράφη σε επιστολόχαρτο που φέρει τυπωμένο το όνομα του Ουέις, παρελήφθη δε μέσα σε φάκελο ο οποίος επίσης φέρει τυπωμένο το όνομά του στην επάνω αριστερή

γωνία. Εν συνδυασμῷ με αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴ, ἐφιστῶ τὴν προσοχὴ στο περιεχόμενον τῆς συμπεριλαμβανόμενης στον φάκελο τῆς υπόθεσης ἐπιστολῆς τοῦ ἐν λόγῳ Ουείζ προς τον Τζων Ρουτσαμέντι, φωτοαντίγραφο τμήματος τῆς ὁποίας ἐπίσης ἐπισυνάπτεται στὴν ἐνορκὴ γραπτὴ κατάθεση τοῦ ἐν λόγῳ Ουείαντ, καθὼς καὶ τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα ποὺ ἐμπεριέχεται σὲ αὐτὴν με ἡμερομηνία 17-12-1920:

«Θα ἠθελὲς νὰ με βοηθήσεις σὲ μιὰ υπόθεση ποὺ ἴσως ἀναλάβω ἐδῶ; Πρόκειται γιὰ τὴν υπόθεση τῶν Σάκκο καὶ Βαντσέτι ποὺ βρίσκονται στὴν φυλακὴ περιμένοντας νὰ δικασθοῦν γιὰ τὸν φόνο τοῦ ταμῆα τοῦ ἐργοστασίου υποδημάτων στο Σάουθ Μπρέιντρι. ... Πρόκειται γιὰ σημαντικότερη υπόθεση καὶ χρειάζομαι ἕναν ἐξυπνο Ἰταλὸ γιὰ νὰ μπεὶ στὴν συμμορία κι ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ μπεὶ ἀκόμη καὶ στὴν στενὴ γιὰ λίγες μέρες, γιὰ νὰ μάθει τι λένε. ... Φοβάμαι μήπως δὲν δεχτοῦν νὰ πληρώσουν 8 δολάρια, γι' αὐτὸ, ἂν μπορεῖς, ζήτα λιγότερα. Φυσικὰ τὰ ὅποια ἐξοδὰ σου θα πληρωθοῦν ἐξέτρα. Ἀν παραδώσουμε τὸ ἐμπόρευμα, θα πάρουμε τὴν ἀμοιβή. Νομίζω πὼς ὀρίστηκε στα 2.000 δολάρια.»

Σχετικῶς με τὴν ὡς ἄνω ἐπιστολὴ, ἐφιστῶ ἐπίσης τὴν προσοχὴ στα τμήματα τῶν ἐνορκῶν γραπτῶν καταθέσεων τῶν Ουείαντ καὶ Λέδερμαν τὰ ὁποῖα σχετίζονται με τὶς δραστηριότητες καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ Ουείζ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καταδίκη τῶν Σάκκο καὶ Βαντσέτι. Ἐπιπλέον, ἐν συνδυασμῷ με αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴ, ἐφιστῶ τὴν προσοχὴ στὴν συμπεριλαμβανόμενη στον φάκελο τῆς υπόθεσης ἐνορκὴ γραπτὴ κατάθεση τοῦ κ. Κάτσμαν. Ἐιδικότερα ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ στὶς ἐξῆς προτάσεις τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς.

Συγκεκριμένα:

«...τοῦ ἐξήγησα (τοῦ Κάτσμαν) ὅτι οἱ ἀναρχικοὶ δὲν διαπράττουν ἐγκλήματα με κίνητρο τὰ χρήματα ἀλλὰ γιὰ λόγους ἀρχῆς, καὶ ὅτι οἱ ληστείες δὲν περιλαμβάνονται στον κώδικα ἀξιών τους», καὶ «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴν “παγίδευση” ἦταν ὅτι σκοπεύαμε νὰ βάλουμε μέσα τον Ρουτσαμέντι μαζί με τον Σάκκο, τόσο γιὰ νὰ ἀπαλλάξουμε τον Σάκκο ἀπὸ κάθε ἐνοχὴ γιὰ τὴν υπόθεση Μπρέιντρι, ὅσο καὶ γιὰ νὰ ἀποδείξουμε τὴν ἐνοχὴ του!».

Υπογραφή: Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐπισυναπτόμενη στὴν ἐνορκὴ γραπτὴ κατάθεση ἐπιστολὴ τοῦ Φέρι Φίλιξ Ουείζ:

Σικάγο, Ιλινόϊ, 19-9-1926

Προς τον αρχισυντάκτη της *Boston Globe*

Βοστώνη, Μασαχουσέτη

Αγαπητέ Κύριε,

Μόλις προ ολίγου έπεσε στην αντίληψή μου –υπάλληλος καθώς είμαι της Κυβέρνησης στην Δύση– ότι το όνομά μου αναφέρεται στην σχετική με την υπόθεση «Σάκκο και Βαντσέτι» δημοσιογραφική σας έρευνα, εξ αιτίας μιάς κατάθεσης, αφ' ενός του τέως Περιφερειακού Εισαγγελέως Κάτσμαν και αφ' ετέρου εν σχέσει με τον Ρουτσαμέντι. Τα γεγονότα της υπόθεσης όσον αφορά το πρόσωπό μου έχουν ως εξής:

Ο Κάτσμαν με είχε καλέσει εκείνη την εποχή για να μάθει τι γνώριζα για τον Σάκκο επειδή υπηρετούσα ως ειδικός πράκτορας του Υπ. Δικαιοσύνης των Η.Π.Α., υπεύθυνος των ερευνών που αφορούσαν αναρχικούς και παρόμοιους εγκληματίες, οι οποίοι ως στόχο είχαν την βίαιη ανατροπή της Κυβέρνησης των Η.Π.Α. Ανέφερα στον Κάτσμαν πως γνώριζα ότι ο Σάκκο ήταν ένας δραστήριος αναρχικός που συνδεόταν με την περίφημη ή περιβόητη ομάδα Γκαλεάνι στο Λυν της Μασαχουσέτης, η οποία σχεδίαζε βομβιστικές επιθέσεις. Όταν ο Κάτσμαν ζήτησε την γνώμη μου για το αν ο Σάκκο ήταν ένας εκ των δραστών της ληστείας στο Σάουθ Μπρέϊντρι, του εξήγησα ότι οι αναρχικοί δεν διαπράττουν εγκλήματα με κίνητρο τα χρήματα αλλά για λόγους αρχής, και ότι οι ληστείες δεν περιλαμβάνονται στον κώδικα αξιών τους.

Κατόπιν προτάσεως του Κάτσμαν, έγραψα στον μυστικό πληροφοριοδότη Ρουτσαμέντι, ερωτώντας τον αν θα ήταν πρόθυμος να μπει στην φυλακή και να μοιρασθεί το ίδιο κελλί με τον Σάκκο, προκειμένου να ανακαλύψει τι είχε να πει ο τελευταίος για την σχέση του με την ληστεία στο Μπρέϊντρι. Ο Ρουτσαμέντι δεν απάντησε σ' αυτήν την επιστολή με μian άλλη, αλλά επιβιβάσθηκε στο πρώτο τραίνο από Πενσυλβανία για Βοστώνη. Αν και αυτό δεν ήταν μέρος της συμφωνίας που είχα κάνει μαζί του, αντιμετώπισα την κατάσταση στέλνοντάς τον στον Κάτσμαν, ο οποίος είχε συμφωνήσει σε τηλεφωνική επικοινωνία μας να μιλήσει στον Ρουτσαμέντι σχετικά με το σχέδιο που είχαμε ετοιμάσει. Τότε ο Κάτσμαν, μετά από συνομιλία που είχε με τον Ρουτσαμέντι, αποφάσισε ότι θα ήταν καλύτερα να ματαιωθεί το σχέδιο.

Ο Ρουτσαμέντι επιχείρησε να εισπράξει χρήματα από τον Κάτσμαν, αλλά απέτυχε. Τότε ο Ρουτσαμέντι άλλαξε στρατόπεδο και ξεπουλήθηκε στην υπεράσπιση. Χρησιμοποίησε την επιστολή που του είχα στείλει ως αποδεικτικό στοιχείο. Πληροφορήθηκα για πρώτη φορά την προδοσία του Ρουτσαμέντι, όταν έλαβα μια προειδοποίηση από φιλική πηγή στην Ισπανία ότι η επιστολή μου είχε κυκλοφορήσει εκεί πολυγραφημένη για να βοηθήσει την συγκέντρωση χρημάτων για την υπεράσπιση των Σάκκο και Βαντσέτι. Ο φίλος μου με προειδοποίησε για την περίπτωση που οι αδιάλλακτοι Λατίνοι αναρχικοί αποφάσιζαν να «εκδικηθούν» επειδή προσπάθησα να «παγιδέψω τον Σάκκο». Η αλήθεια για την «παγίδευση» ήταν πως σκοπεύαμε να βάλουμε μέσα τον Ρουτσαμέντι μαζί με τον Σάκκο, τόσο για να απαλλάξουμε τον Σάκκο από κάθε ενοχή για την υπόθεση Μπρέϊντρι, όσο και για να αποδείξουμε την ενοχή του! Δεν είχα απολύτως κανένα συμφέρον να οδηγήσω έναν αθώο άνθρωπο στην ηλεκτρική καρέκλα, ενώ η αναφορά του συνηγόρου Τόμσον στο άτομό μου ότι «ήμουν άκαρδος», είναι τουλάχιστον παράλογη, αν όχι γελοία. Η όλη μου σχέση με την υπόθεση αυτή, περιεγραφή εδώ, ενώ μοναδικό κίνητρο της προσπάθειάς μου για διαλεύκανση του μυστηρίου ήταν να βοηθήσω την δικαιοσύνη.

Το ότι υβρίζομαι και σπλώνομαι και από τις δύο πλευρές, τόσο από την υπεράσπιση όσο και από τον Περιφερειακό Εισαγγελέα, επειδή ενήργησα όπως ο κάθε φιλόπατρις πολίτης για να προστατεύσω την ζωή και την περιουσία όλων, αποτελεί θλιβερό γεγονός για τα νομικά ήθη της Μασαχουσέτης. Αφήνω την κοινή γνώμη να κρίνει βάσει των γεγονότων που προανέφερα. Το ότι ο Κάτσμαν επιχειρεί, επιρρίπτοντας το φταίξιμο σε μένα, να νίψει τας χείρας του για το φιάσκο Ρουτσαμέντι, και το ότι με την προδοσία του ο Ρουτσαμέντι παρέδωσε την ζωή μου στα χέρια των διεθνών Κόκκινων σε όλο τον κόσμο, μου θυμίζει δύο χαρακτήρες της Καινής Διαθήκης, οι οποίοι όπως φαίνεται πάντοτε χαίρονται να ξαναζωντανεύουν: τον Πόντιο Πιλάτο και τον Ιούδα τον Ισκαριώτη.

Μετά τιμής,

Φέρι Φίλιξ Ουέις.

(Έχουν πέσει τόσο χαμηλά και είναι τόσο άτιμοι ο Γενικός Εισαγγελέας των Η.Π.Α., Σάρτζεντ, οι υφιστάμενοί του ... ώστε

να είναι πρόθυμοι μέσω της απόκρυψης στοιχείων να αναμειχθούν σε μια επιείχυντη συνωμοσία από κοινού με την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης προκειμένου να στείλουν δύο άνδρες στην ηλεκτρική καρέκλα, όχι επειδή ήταν δολοφόνοι αλλά επειδή ήταν ριζοσπάστες;» [ρωτά ο δικαστής Τάιερ στην απόφασή του.]

Κάθε προσπάθεια της υπεράσπισης να εξασφαλίσει πληροφορίες για την υπόθεση από το αρχείο του Υπ. Δικαιοσύνης, έχει έως τώρα αποβεί άκαρπη.

Ο επικεφαλής της υπεράσπισης, συνήγορος Τόμσον, έχει απευθυνθεί γραπτώς σχετικώς με το θέμα στον Γενικό Εισαγγελέα των Η.Π.Α. και, παρά την μεσολάβηση του γερουσιαστή της Μασαχουσέτης Μπάτλερ, δεν έχει λάβει ικανοποιητική απάντηση. Το Υπ. Δικαιοσύνης αρνείται να αποκαλύψει τα μυστικά του.)

Πού βρίσκονται άραγε ο Σάκκο και ο Βαντσέτι ενώ γίνονται όλα αυτά; Ο ένας καταπονημένος στο Τσάρλσταουν και ο άλλος το ίδιο συντετριμμένος σ' ένα γκρίζο κλουβί στο Ντέντχαμ, πασχίζοντας να διατηρήσουν κάποια ίχνη ανθρώπινης αξιοπρέπειας μπροστά στην ηλεκτρική καρέκλα; Σε καμία περίπτωση.

Ενίοτε οι περιστάσεις οδηγούν αναγκαστικά τους ανθρώπους σε τόσο δραματικές καταστάσεις, εξακοντίζοντας τα αδύναμα ανθρώπινα όριά τους τόσο βαθιά μέσα στους ολόλαμπρους προβολείς της Ιστορίας, ώστε οι ίδιοι ή τα είδωλά τους να γίνονται τεράστια σύμβολα στο μυαλό των άλλων ανθρώπων.

Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι είναι όλοι οι μετανάστες που έχουν οικοδομήσει την βιομηχανία αυτού του έθνους με το αίμα και τον ιδρώτα τους, από αυτό δε δεν κέρδισαν τίποτε άλλο πέρα από το ελάχιστο δυνατό ημερομίσθιο και μια θέση είλωτα υπό την μπότα της κυριαρχίας της αστικής τάξης.

Είναι όλοι τους «μακαρονάδες», μόρτηδες, ρεμάλια από την ανατολική και κεντρική Ευρώπη, το αναλώσιμο εργατικό δυναμικό των εργοστασίων που η πείνα οδηγεί στις αμερικάνικες

φάμπρικες μετά από το οδυνηρό κοσκίνισμα που γίνεται στην νήσο Έλλης.* Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι είναι το όραμα μιάς υγιέστερης κοινωνικής τάξης πραγμάτων για όσους δεν ανέχονται τον «νόμο της ζούγκλας». Αυτή η μικρή δικαστική αίθουσα είναι η εστία αναταραχής μιάς εποχής παραδόσεων, στην οποία είναι στραμμένα τα βλέμματα όλου του κόσμου. Οι τεράστιες σκιές του Σάκκο και του Βαντσέτι πέφτουν πάνω στους τοίχους της αίθουσας του δικαστηρίου.

Νιώθοντας όλα αυτά συγκεχυμένα μέσα του, ο Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον, μετά την ανάγνωση της τελευταίας ένορκης κατάθεσης, σταματά προκειμένου να αρχίσει με την αγόρευσή του. Κυρίως όμως αυτό που νιώθει ότι αποτελεί καθήκον του ως πολίτη είναι να υπερασπισθεί τους νόμους και τις ελευθερίες της πατρίδας του, και ως ανθρώπου να προσπαθήσει να σώσει δυό αθώους από τον δολοφονικό μηχανισμό που ενεργοποιήθηκε σε μια στιγμή μίσους και πανικού. Είναι ένας άνδρας με φαρδιές πλάτες και ασημένα μαλλιά, πλατύ μέτωπο και έντονα ζυγωματικά. Δεν μασάει τα λόγια του. Βιώνει έντονα τις καταστάσεις. Γι' αυτόν η υπόθεση αυτή δεν είναι μια νομική σκακιστική παρτίδα.

«Στηρίζω την υπόθεσή μου σε αυτές τις ένορκες γραπτές καταθέσεις και στις άλλες πέντε αιτήσεις τις οποίες έχω υποβάλει, αν όμως όλα αυτά αποτύχουν –και αδυνατώ να πιστέψω ότι θα μπορούσε να συμβεί κάτι τέτοιο– θα στηρίζω την υπόθεσή μου σ' αυτόν τον μοναχικό βράχο, την 6η αίτηση επανεκδίκασης εκ μέρους μας. Αθώοι ή ένοχοι, δίκαιοι ή άδικοι, ανόητοι ή σοφοί, οι άνθρωποι αυτοί δεν πρέπει σήμερα να καταδικασθούν

* Σ.τ.μ. Προθάλαμος υποδοχής των ξένων μεταναστών στις Η.Π.Α. Εκεί οι μετανάστες έμπαιναν σε καραντίνα, όπου μέσα σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης υποβάλλοντο σε εξονυχιστικές ιατρικές εξετάσεις. Αν διεπίστωναν ότι κάποιος έπασχε και από το παραμικρότερο πρόβλημα υγείας, οι αρχές τού αρνούσαν την είσοδο στην «Γη της Επαγγελίας», πράγμα που σήμαινε την άμεση απέλασή του.

γι' αυτό το έγκλημα εις θάνατον, εφ' όσον έχουν δικαίωμα να πουν: "Η Κυβέρνηση αυτής της μεγάλης χώρας έβαλε κατασκόπους στο κελλί μου, σχεδίαζε να βάλει κατασκόπους στο σπίτι της γυναίκας μου, έβαλε κατασκόπους να παρακολουθούν τους φίλους μου, υπεξαίρεσε χρήματα που συγκέντρωναν οι τελευταίοι για την υπεράσπισή μου, τα τσέπωσαν κι από πάνω έκαναν και πλάκα, λέγοντας ότι δεν πίστευαν πως είμαι ένοχος αλλά πως θα βοηθήσουν να καταδικασθώ, επειδή δεν μπόρεσαν να συλλέξουν επαρκή στοιχεία για να με απελάσουν βάσει της νομοθεσίας του Κογκρέσου, και ήταν πρόθυμοι, όπως επαναλάμβανε διαρκώς ένας από αυτούς, να υιοθετήσουν την μέθοδο καταδίκης μου σε θάνατο για δολοφονία, ως έναν τρόπο προκειμένου ν' απαλλαγούν από μένα"».

Ο χειρισμός της υπόθεσης από τον Ράνεϋ ήταν εντελώς τυπικός. Εξαντλήθηκε στην προσπάθεια να πείσει το δικαστήριο ότι ο Μαντέϊρος δεν ήταν ειλικρινής. Ένας εγκλημετίας πρέπει να γίνεται πιστευτός μόνον όταν μιλά εις βάρος του εαυτού του. Παρουσιάζει τις ένορκες γραπτές καταθέσεις των Μορέλι και των φίλων τους στις οποίες αυτοί αρνούνται ότι γνώριζαν τον Μαντέϊρος, ενώ προσπαθεί να περάσει την ιδέα ότι οι Λέδερμαν και Ουέϊαντ είχαν απολυθεί από την κυβέρνηση και άρα δεν είχαν δικαίωμα να αποκαλύψουν τα μυστικά της υπηρεσίας τους. Ο Ράνεϋ ξέρει ότι δεν χρειάζεται να προσπαθήσει και πολύ. Μοιάζει πανίσχυρος μέσ' στην νωθρότητα που επικρατεί στην αίθουσα. Η υπεράσπιση θα πρέπει να καταβάλει εξαπλάσια προσπάθεια από όση η κατηγορούσα αρχή για να ανατρέψει το φοβερό νεκρό βάρος της απόρριψης των έξι προηγούμενων αιτήσεων.

Ο Τόμσον τον αντικρούει με μια φράση αντάξια ενός Πάτρικ Χένρυ* : «Επιπλέον, θα πω στην Εντιμότητά σας ότι μία κυβέρνηση η οποία έχει φθάσει στο σημείο να τιμά τα μυστικά της

* Σ.τ.μ. Patrick Henry (1736-1799). Αμερικανός πολιτικός και ρήτορας, μέγας αντίπαλος της Βρετανίας κατά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας.

περισσότερο από την ζωή των πολιτών της, είναι μια τυραννία είτε την ονομάζετε δημοκρατία, είτε μοναρχία, είτε ο,τιδήποτε άλλο».

Αμέσως μετά, ακούγεται η παγερή, τσυριχτή και αυστηρή φωνή του δικαστή Τάϊερ και η ακροαματική διαδικασία διακόπτεται.

Ακούσατε, ακούσατε, ακούσατε. * Όλοι οι εμπλεκόμενοι στην υπόθεση, ενώπιον του Εντιμοτάτου Δικαστού του Ανωτάτου Δικαστηρίου τής νοτιοανατολικής περιφέρειας της Μασαχουσέτης, τώρα θα απέλθουν. Το δικαστήριο διακόπτει χωρίς να ορίσει νέα ημερομηνία.

Ο Θεός Σώζοι την Πολιτεία της Μασαχουσέτης.

Το δικαστήριο απέρριψε την αίτηση για μια νέα δίκη. Το δικαστήριο αποφάσισε ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέτι πρέπει να πεθάνουν.

Ο Θεός Σώζοι την Πολιτεία της Μασαχουσέτης.

III

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΑΡΑΛΗΡΗΜΑ

Πώς είναι δυνατόν να συμβαίνουν όσα συμβαίνουν; Κατ' αρχάς, γιατί καταδικάστηκαν οι άνθρωποι αυτοί; Σήμερα που διανύουμε το ήρεμο, σωτήριο έτος 1926, είναι αρκετά δύσκολο να θυμηθούμε την φρενήρη χρονιά του 1920.

Στις 3 Ιουνίου 1919, εξερράγη μια βόμβα έξω από το σπίτι του Γενικού Εισαγγελέα Α. Μίτσελ Πάλμερ στην Ουάσινγκτον. Τους προηγούμενους μήνες, διάφορα άτομα είχαν λάβει ταχυδρομικώς δέματα παγιδευμένα με εκρηκτικά, και μια άτυχη οικιακή βοήθος έχασε και τα δυό της χέρια καθώς άνοιγε ένα τέτοιο δέμα. Κανείς – και πολύ λιγότερο οι ομοσπονδιακοί αστυνομικοί – δεν μπόρεσε ποτέ ν' ανακαλύψει ποιός και γιατί διέπραξε αυτά

* Σ.τ.μ. *Hear ye* (τρεις): φράση που παραδοσιακά προηγείται και έπεται της ανακοίνωσης μιάς απόφασης στα αγγλόφωνα δικαστήρια.

τα εγκλήματα. Όμως αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να κατατρομοκρατήσουν κάθε κρατικό αξιωματούχο στην χώρα και ιδιαίτερα τον Γενικό Εισαγγελέα Πάλμερ. Ουδείς γνώριζε πού θα γινόταν το επόμενο χτύπημα. Η υπογραφή της ειρήνης είχε αφήσει ανικανοποίητο το μίσος που είχε καλλιεργηθεί εσκεμμένα στις μάζες κατά την διάρκεια του πολέμου. Ήταν εύκολο για ανθρώπους που ήξεραν τι έκαναν, να μετατρέψουν τον φόβο των κυβερνητικών αξιωματούχων και το μη αναλελυμένο μέχρι τότε αίσθημα δυσπιστίας τού μέσου ανθρώπου απέναντι στους αλλοδαπούς, σε μια γιγαντιαία σταυροφορία μίσους εναντίον των κόκκινων, των ριζοσπαστών και των κάθε είδους διαφωνούντων. Το Υπ. Δικαιοσύνης, υποστηριζόμενο από τον Τύπο και επικροτούμενο μανιωδώς από τον μέσο άνθρωπο, επινόησε μια πανταχού παρούσα, υπόγεια επανάσταση. Λες κι ήταν έτοιμη όλη η φρίκη του Ρωσικού Μπολσεβικισμού να κάνει απόβαση στις ειρηνικές ακτές μας. Εκείνο το φθινόπωρο, άρχισαν οι ομαδικές συλλήψεις. Κάθε άνθρωπος παρακολουθούσε τον γείτονά του. Η πρώτη αυτή σταυροφορία κορυφώθηκε με τον απόπλου τού γεμάτου με αλλοδαπούς «αναρχικούς» πλοίου Μπάφορντ, της «σοβιετικής κιβωτού», και με την σύνταξη της περίφημης λίστας των 80.000 ριζοσπαστών που έπρεπε να εξουδετερωθούν.

Όμως αυτά δεν ήταν αρκετά για να ικανοποιήσουν την δίψα της χώρας για θύματα και την απληστία των αστυνομικών και των κάθε είδους αντεργατικών στοιχείων που απορροφούσαν τεράστια χρηματικά ποσά από το Υπ. Δικαιοσύνης. Έτσι σχεδιάστηκαν οι επιδρομές του Ιανουαρίου.

Το ακόλουθο απόσπασμα από το βιβλίο του Λούις Φ. Ποστ αποκαλύπτει ότι αυτός, παρατηρώντας την κατάσταση εκ των ένδον λόγω της θέσης του ως υφυπουργού Εργασίας, πίστευε ότι η υστερία αυτή ήταν σε μεγάλο βαθμό συνειδητά κατευθυνόμενη:

«Η όλη εκστρατεία εναντίον των Κόκκινων μοιάζει να είναι απόρροια των συμφερόντων των “κατασκόπων των εργατών”

—δηλαδή των συμφερόντων των γραφείων των ιδιωτικών αστυνομικών, τα οποία υπηρετούν μυστικά αυταρχικές εταιρείες και ασχολούνται με την δημιουργία και την ενίσχυση της καχυποψίας και του μίσους στις βιομηχανίες. Προφανώς εξ αιτίας αυτών των επιρροών, τα κονδύλια που ενέκρινε το Κογκρέσο αποκλειστικά “για την εξιχνίαση εγκλημάτων και την προσαγωγή των ενόχων ενώπιον της δικαιοσύνης”, διοχετεύθηκαν εν μέρει για τις μαζικές συλλήψεις αλλοδαπών, όχι επειδή ήταν εγκληματίες αλλά επειδή ήταν πιθανοί υποψήφιοι για διοικητική απέλαση».

Οι επιδρομές του Ιανουαρίου είχαν ως στόχο τους «κομμουνιστές».

«Ήταν μόλις αρχές του 1919», αναφέρει ο τέως υπουργός Εργασίας, «όταν το Υπ. Δικαιοσύνης εξαπέλυσε την εκστρατεία εναντίον των κόκκινων, δοκιμή της οποίας υπήρξαν οι επιδρομές του περασμένου Νοεμβρίου. Πολλοί επικουρικοί αστυνομικοί του Υπ. Δικαιοσύνης, οι οποίοι στρατολογήθηκαν επί τούτου από τις σκληροπυρηνικές ομάδες των απεργοσπαστών και υποστηρίζοντο ενεργά από τις τοπικές αστυνομικές αρχές, ολόκληρη την νύχτα της 2ας Ιανουαρίου προέβησαν σε επιδρομές εναντίον νόμιμων συναθροίσεων, σε περισσότερες από 30 μικρές και μεγάλες πόλεις των Η.Π.Α. —ο αριθμός που αναφέρθηκε επισήμως ήταν 33. Ο αντικειμενικός σκοπός τους ήταν οι μαζικές συλλήψεις για να προωθηθούν τα ήδη έτοιμα σχέδια μαζικών απελάσεων αλλοδαπών μελών κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων. Ο αριθμός των συλλήψεων που ανακοινώθηκε επισήμως ήταν κατά προσέγγιση 2.500».

Οι λεπτομέρειες [της επιχείρησης αυτής] περιγράφονται στο φυλλάδιο με τίτλο *Οι Παράνομες Δραστηριότητες του Υπουργείου Δικαιοσύνης*, που εξέδωσε μια επιτροπή 12 διαπρεπών δικηγόρων, τον Μάιο του ίδιου έτους.

Ιδού ο πρόλογος του φυλλαδίου:

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΛΑΟ

Για περισσότερο από έξι μήνες, εμείς, οι κάτωθι υπογεγραμ-

μένοι δικηγόροι, οι οποίοι έχουμε διά όρκου αναλάβει το καθήκον της διαφύλαξης του Συντάγματος και των Νόμων των Η.Π.Α., παρακολουθούμε με αυξανόμενη ανησυχία τις συνεχείς παραβιάσεις του Συντάγματος και των Νόμων από το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Κυβέρνησης των Η.Π.Α.

Το γραφείο του Γενικού Εισαγγελέως, υπό το πρόσχημα μιάς εκστρατείας καταστολής των ριζοσπαστικών δραστηριοτήτων, ενεργώντας μέσω των τοπικών πρακτόρων του σε ολόκληρη την χώρα και λαμβάνοντας σαφείς εντολές από την Ουάσινγκτον, έχει παρανομήσει κατά συρροήν. Έχουν γίνει μαζικές συλλήψεις, τόσο αλλοδαπών όσο και ημεδαπών πολιτών, άνευ εντάλματος ή τηρήσεως οιασδήποτε νομίμου διαδικασίας. Άνδρες και γυναίκες βρίσκονται στην φυλακή και στην απομόνωση χωρίς να τους επιτρέπεται να δέχονται επισκέψεις των φίλων ή του δικηγόρου τους. Οικίες έχουν παραβιασθεί χωρίς ένταλμα ερεύνης και έχουν κατασχεθεί και αφαιρεθεί περιουσιακά στοιχεία, ενώ άλλα έχουν κακοβούλως καταστραφεί. Εργάτες και εργάτριες, ύποπτοι για ριζοσπαστικές αντιλήψεις, έχουν εξυβρισθεί χυδαία και κακοποιηθεί. Πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης έχουν διεισδύσει στις ριζοσπαστικές οργανώσεις με σκοπό να αποσπάσουν πληροφορίες από τα μέλη τους ή να τα υποκινήσουν σε διάφορες ενέργειες. Οι πράκτορες αυτοί έχουν οδηγίες από την Ουάσινγκτον να κανονίζουν συναντήσεις σε καθορισμένες ημερομηνίες με σαφή στόχο την διευκόλυνση των μαζικών επιδρομών και συλλήψεων. Για να υποβοηθήσει την τέλεση αυτών των παράνομων πράξεων και να δημιουργήσει ευνοϊκό κλίμα υπέρ του, το Υπ. Δικαιοσύνης ίδρυσε επίσης ένα Γραφείο Προπαγάνδας και απέστειλε τεράστιες ποσότητες κατάλληλα σχεδιασμένου υλικού στις εφημερίδες και στα περιοδικά αυτής της χώρας για να εξεγείρει την κοινή γνώμη κατά των ριζοσπαστών –όλα αυτά δε, έχουν γίνει με έξοδα της κυβερνήσεως και κατά παράβαση των αρμοδιοτήτων του Γενικού Εισαγγελέως.

Δεν είμαστε υποστηρικτές καμίας ριζοσπαστικής θεωρίας,

σοσιαλιστικής, κομμουνιστικής ή αναρχικής. Ουδείς εξ ημών ανήκει σε αυτές τις σχολές σκέψης. Ούτε θέτουμε αυτήν την στιγμή θέμα συνταγματικής προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθεροτυπίας. Το μόνο που μας ενδιαφέρει είναι να επιστήσουμε την προσοχή του Αμερικανικού Λαού στις καταφανώς έκνομες ενέργειες που έχουν διαπραχθεί από εκείνους οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με το ύψιστο καθήκον της εφαρμογής των νόμων –ενέργειες οι οποίες έχουν προκαλέσει μεγάλη αναταραχή και δυστυχία, έχουν πλήξει τα θεμέλια των αμερικανικών ελεύθερων θεσμών και έχουν καταστήσει ανυπόληπτο το όνομα της χώρας μας. Οι ως άνω ενέργειες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν υπό τις εξής επικεφαλίδες:

1) *Απάνθρωπες και Ασυνήθιστες Ποινές:*

Η 8η Τροποποίηση του Συντάγματος των Η.Π.Α. ορίζει ότι: «Δεν επιβάλλονται υψηλά ποσά εγγύησης για αποφυλάκιση, ούτε βαριά πρόστιμα και απάνθρωπες ή ασυνήθιστες ποινές». Οι άκρως απάνθρωπες και, επομένως, αδιανόητες για τα αμερικανικά δεδομένα ποινές, έχουν γίνει καθημερινό φαινόμενο. Πάρα πολλοί συλληφθέντες, τόσο αλλοδαποί όσο και ημεδαποί, έχουν απειληθεί, ξυλοκοπηθεί με ρόπαλα ή βασανισθεί.

2) *Συλλήψεις άνευ Εντάλματος:*

Η 4η Τροποποίηση του Συντάγματος ορίζει ότι: «Το δικαίωμα των ανθρώπων να αισθάνονται ασφαλείς όσον αφορά το πρόσωπό τους, την οικία, τα έγγραφα και τα υπάρχοντά τους, από αδικαιολόγητες έρευνες και συλλήψεις, δεν πρέπει να παραβιάζεται, ούτε να εκδίδονται εντάλματα συλλήψεως, εκτός εάν υπάρχει σοβαρός λόγος, υποστηριζόμενος διά όρκου ή υπευθύνου δηλώσεως, τα οποία προσδιορίζουν επακριβώς τον προς διερεύνηση τόπο, καθώς και τα υπό σύλληψη άτομα και τα υπό κατάσχεση αντικείμενα».

Χιλιάδες ημεδαποί και αλλοδαποί έχουν συλληφθεί άνευ εντάλματος ή χωρίς την επίδειξη εντάλματος κατά την διάρκεια μαζικών επιδρομών. Εν συνεχεία, είτε αφέθηκαν ελεύθεροι, είτε κρα-

τήθηκαν σε αστυνομικά τμήματα ή φυλακές για απροσδιόριστο χρόνο, ενώ ήταν εν εξελίξει οι διαδικασίες εκδόσεως των ενταλμάτων. Η πρακτική αυτή της διενέργειας μαζικών επιδρομών και συλλήψεων άνευ εντάλματος, είναι το άμεσο αποτέλεσμα των γραπτών και προφορικών εντολών που είχαν δοθεί από το Υπ. Δικαιοσύνης στην Ουάσινγκτον.

3) *Αδικαιολόγητες Έρευνες και Συλλήψεις:*

Προηγουμένως παραθέσαμε την 4η Τροποποίηση.

Σε αμέτρητες περιπτώσεις, οι πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης εισήλθαν σε οικίες, γραφεία ή χώρους συναθροίσεως υπόπτων για ριζοσπαστικές διασυνδέσεις ατόμων και, άνευ επιδείξεως εντάλματος ερεύνης, κατέσχεσαν και μετέφεραν περιουσιακά στοιχεία που ανήκαν στα άτομα αυτά προς χρήση του Υπ. Δικαιοσύνης. Κατά την διάρκεια πολλών εξ αυτών των επιδρομών, περιουσιακά στοιχεία τα οποία ήταν αδύνατον να μεταφερθούν, ή θεωρήθηκαν άχρηστα για το Υπουργείο, κατεστράφησαν εσκεμμένα.

4) *Προβοκάτορες:*

Δεν αμφισβητούμε το δικαίωμα του Υπουργού Δικαιοσύνης να χρησιμοποιεί τους πράκτορες του Ανακριτικού Γραφείου του για να διαπιστώσει αν παραβιάζεται ο νόμος. Όμως, ο Αμερικανικός Λαός δεν ανέχθηκε ποτέ την χρησιμοποίηση προβοκατόρων μυστικών αστυνομικών ή «απλών προβοκατόρων», όπως συνήθιζόταν στην παλαιά Ρωσία ή την Ισπανία. Τέτοιοι πράκτορες έχουν τοποθετηθεί από το Υπ. Δικαιοσύνης μέσα στα ριζοσπαστικά κινήματα, έχουν καταλάβει θέσεις επιρροής σε αυτά, έχουν ασχοληθεί με την συλλογή πληροφοριών ή με την υποκίνηση ενεργειών που θα μπορούσαν να θεωρηθούν εγκληματικές, ενώ με σαφή καθοδήγηση τής Ουάσινγκτον διοργανώνουν συγκεντρώσεις ριζοσπαστών με σκοπό να διευκολύνουν μαζικές συλλήψεις κατά την διάρκεια τέτοιου είδους συγκεντρώσεων.

5) *Εξαναγκασμός ατόμων να καταθέτουν εις βάρος του ίδιου του εαυτού τους:*

Η 5η Τροποποίηση ορίζει ότι:

«Ουδέν άτομο εξαναγκάζεται σε οποιαδήποτε εγκληματική υπόθεση να καταθέτει εις βάρος του εαυτού του, ούτε θα του αφαιρείται η ζωή, η ελευθερία και η περιουσία, χωρίς την προσήκουσα νομική διαδικασία».

Η πρακτική του Υπ. Δικαιοσύνης και των πρακτόρων του, μετά την άνευ εντάλματος διενέργεια μαζικών συλλήψεων, συνίσταται στο να ανακρίνει και να εξαναγκάζει τους συλληφθέντες να ομολογήσουν ότι είναι τρομοκράτες, ομολογίες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν εν συνεχεία εναντίον τους κατά την διαδικασία απέλασής τους.

6) *Η Προπαγάνδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης:*

Τα νόμιμα καθήκοντα του Γενικού Εισαγγελέως είναι: να συμβουλεύει την κυβέρνηση επί νομικών θεμάτων και να διώκει άτομα τα οποία έχουν παραβιάσει την ομοσπονδιακή νομοθεσία. Εάν ασχολείται με την προπαγάνδα κατά των ριζοσπαστών, αυτό αποτελεί εσκεμμένη κατάχρηση καθήκοντος καθώς και εσκεμμένη διασπάθιση των κονδυλίων που του έχει εμπιστευθεί το Κογκρέσο.

Εφ' όσον έχουν διαπραχθεί από την ανώτατη νομική εξουσία των Η.Π.Α. αυτές οι παράνομες πράξεις, το μόνο που μπορεί τελικώς να περιμένει κανείς από τον Αμερικανικό Λαό, είναι η ηθική καταδίκη της. Οι αμερικανικοί θεσμοί, είναι αλήθεια, δεν προστατεύθηκαν από την αδίστακτη καταστολή του Γενικού Εισαγγελέως. Αντιθέτως, οι θεσμοί αυτοί έχουν υπονομευθεί βαθιά, ενώ η επαναστατική αναταραχή έχει ενταθεί σε υπερβολικό βαθμό. Καμία οργάνωση ριζοσπαστών, η οποία θα ασκούσε προπαγάνδα τους τελευταίους 6 μήνες, δεν θα μπορούσε να έχει δημιουργήσει ένα τόσο μεγάλο επαναστατικό αίσθημα στην Αμερική, όσο αυτό που δημιούργησαν οι ενέργειες του Υπ. Δικαιοσύνης.

Ακόμη και αν παραδεχθούμε ότι υπήρχε κάποια σοβαρή «κόκκινη απειλή» πριν ξεκινήσει ο Γενικός Εισαγγελεύς τον «απο-

φασιστικό πόλεμό» του εναντίον της, η εκστρατεία του υπήρξε εξαιρετικά άκαρπη. Από τα χιλιάδες άτομα που θεωρούσε ύποπτα ο Γενικός Εισαγγελεύς (ήδη από τις 14-11-1919 είχε ετοιμάσει έναν κατάλογο με τα ονόματα και το ιστορικό 60.000 Αμερικανών πολιτών και αλλοδαπών), τι αποδεικνύουν οι αριθμοί εν σχέσει προς τα τελικά αποτελέσματα; Πριν από την 1η Ιανουαρίου 1920, είχαν απελαθεί συγκεκριμένα 263 άτομα. Μετά την 1η Ιανουαρίου, απελάθηκαν 18 άτομα, ενώ είχε διαταχθεί η απέλαση άλλων 529 και είχαν ακυρωθεί 1.547 εντάλματα (μετά από πλήρη ανάκριση και εξέταση των στοιχείων) από τον υφυπουργό Εργασίας Λούις Φ. Ποστ, ο οποίος, λόγω της θαρραλέας στάσης του όσον αφορά την επανακαθιέρωση της Αμερικανικής Συνταγματικής Νομοθεσίας αναφορικά με την διαδικασία των απελάσεων, έγινε στόχος επιθέσεων. Κατά συνέπεια, ο Γενικός Εισαγγελεύς έχει εκδιώξει 810 υπόπτους αλλοδαπούς, γεγονός το οποίο δείχνει, όπως αποδεικνύουν οι προσωπικοί του υπολογισμοί, ότι έχει ακόμη να αντιμετωπίσει τουλάχιστον 59.160 άτομα (αλλοδαπούς και ημεδαπούς).

Το αλαζονικό καύχημα της Αμερικής υπήρξε ανέκαθεν ότι κυβερνάται από νόμους και όχι από ανθρώπους. Το Σύνταγμα και οι νόμοι μας βασίσθηκαν στα απλά στοιχεία της ανθρώπινης φύσης. Οι ελεύθεροι άνθρωποι δεν μπορεί να χειραγωγούνται και να καταπιέζονται –πρέπει να καθοδηγούνται. Οι ελεύθεροι άνθρωποι σέβονται την δικαιοσύνη και ακολουθούν την αλήθεια, αλλά θα αντιστέκονται στην αυθαίρετη εξουσία μέχρι την συντέλεια του κόσμου. Δεν υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος για να ξεσπάσει μια επανάσταση από αυτόν που δημιουργεί η καταπίεση, η απανθρωπιά και η εσκεμμένη παραβίαση των απλών κανόνων του αμερικανικού δικαίου και της αμερικανικής αξιοπρέπειας.

Είναι πλάνη να υποθέτει κανείς ότι επειδή αυτό συνέβη στο παρελθόν, ο οιοσδήποτε υπηρέτης του λαού μπορεί να σφετερίζεται εκ του ασφαλούς απεριόριστη εξουσία προς ίδιον όφελος. Το να κάνουμε τέτοιες υποθέσεις, αποτελεί άρνηση της θεμελιώ-

δους αμερικανικής θεωρίας περί συναίνεσης των κυβερνωμένων. Εδώ δεν πρόκειται για μια αφηρημένη επικείμενη απειλή αλλά για μια εν εξελίξει επίθεση κατά των ιεροτέρων αρχών της συνταγματικής μας ελευθερίας.

Τα ανωτέρω συνετάχθησαν τον Μάιο του 1920, υπό την αιγίδα του Εθνικού Λαϊκού Κυβερνητικού Συνδέσμου της Ουάσιγκτον. Υπογράφουν οι:

Ρ. Τζ. Μπράουν – Μέμφις, Τένεσι, **Ζεχεράια Τσάφι Τζούνιορ** – Κέϊμπριτζ, Μασαχουσέτη, **Φίλιξ Φράνκφουρτερ** – Κέϊμπριτζ, Μασαχουσέτη, **Έρνεστ Φρόυντ** – Σικάγο, Ιλινόι, **Σουίνπερν Χέιλ** – Ν. Υόρκη, **Φράνσις Φίσερ Κέϊν** – Φιλαδέλφεια, Πενσυλβάνια, **Άλφρεντ Σ. Νάιλς** – Βαλτιμόρη, Μέρυλαντ, **Ρόσκο Πάουντ** – Κέϊμπριτζ, Μασαχουσέτη, **Τζάκσον Χ. Ράλστον** – Ουάσιγκτον, **Ντέιβιντ Γουώλερσταϊν** – Φιλαδέλφεια, Πενσυλβάνια, **Φρανκ Π. Ουώλς** – Ν. Υόρκη, **Τάϋρελ Ουίλιαμς** – Σεν Λούι, Μισούρι.

Οι επιδρομές ήταν ιδιαίτερα έντονες και βίαιες στις βιομηχανικές πόλεις γύρω από την Βοστώνη και κορυφώθηκαν με την μεταφορά των συλληφθέντων, αλυσοδομένων ανά 4, μέσα στους δρόμους της Βοστώνης. Επιδρομές έγιναν στην Βοστώνη, το Τσέλσι, το Μπρόκτον, το Μπρίτζγουοτερ, το Νόργουντ, το Γουώρτσεστερ, το Σπρίνγκφιλντ, το Τσίκοπι Φωλς, το Λόουελ, το Φίτσπεργκ, το Χόλυ-όουκ, το Λώρενς και το Χέϊμπεργιλ. Οι δύστυχοι αυτοί άνθρωποι, αφού είχαν προηγουμένως ξυλοκοπηθεί και περάσει από ανάκριση γ' βαθμού, συγκεντρώνονταν στο Ντίαρ Άιλαντ υπό συνθήκες που έγιναν γνωστές από την απόφαση του προέδρου του Περιφερειακού Δικαστηρίου των Η.Π.Α., Άντερσον, μετά την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών.

Αυτός λοιπόν ο δακτύλιος των βιομηχανικών πόλεων περίξ της Βοστώνης, υπήρξε το φόντο της Υπόθεσης Σάακο και Βαντσέττι. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι σε γενικές γραμμές το εγχώριο αμερικανικό στοιχείο αυτών των πόλεων, ενέκρινε τις δραστηριότητες των αστυνομικών. Επί σειρά ετών, η περιοχή αυτή υπήρξε ένα από τα πεδία των πλέον έντονων βιομηχανικών συγκρούσεων στην χώρα.

Οι άνθρωποι μπορούσαν να κοιμούνται ήσυχοι με την σκέψη ότι όλοι αυτοί οι ταραξίες, οι βομβιστές, οι Ιταλοί μετανάστες που βρωμού-

σαν σκόρδο και οι άπλωτοι Ρώσοι, ήταν κλεισμένοι στο Ντίαρ Άϊλαντ.

Ο πληθυσμός της ανατολικής Μασαχουσέτης διαιρείται σε 3 κατηγορίες και ζούσε κυρίως από την βιομηχανία υφασμάτων, υποδημάτων και άλλων δερμάτινων ειδών. Με την παρακμή της ναυτιλίας και της γεωργίας, ο παλαιός γηγενής πληθυσμός της Νέας Αγγλίας, προτεστάντης στο δόγμα και υποστηρικτής των ρεπουμπλικάνων, είχε καταστεί μειοψηφία λόγω της μετανάστευσης, αρχικώς των Ιρλανδών καθολικών που υποστήριζαν τους δημοκρατικούς και ήταν αναγνώστες των εφημερίδων του Χριστ, και οι οποίοι τώρα έχουν ενσωματωθεί και καταστεί αποδεκτοί, και αργότερα των Ιταλών, των Πολωνών και των Σλοβάκων, οι οποίοι ήταν Ευρωπαίοι αγρότες και γνωστοί στους αναγνώστες των εφημερίδων ως «τα ρεμάλια της Μεσογείου» ή «τα ρεμάλια της Κεντρικής Ευρώπης». Οι δύο πρώτες κατηγορίες δεν έτρεφαν και τα καλύτερα αισθήματα η μία για την άλλη, όμως ενώθηκαν απέναντι στους Ιταλούς, τους Ισπανόφωνους και τους Σλάβους μετανάστες.

Οι επιδρομές του Ιανουαρίου, η στάση του Τύπου και του κλήρου που ούρλιαζαν για τις ωμότητες, για τον πολιτισμό (ενοώντας συνήθως τους τραπεζικούς λογαριασμούς) που κινδύνευε, και για την πολιτογράφηση των γυναικών, δημιούργησαν στον μέσο δεξιό πολίτη μια τέτοια νοοτροπία, ώστε κάθε φορά που αυτός συναντούσε κάποιον που μύριζε σκόρδο, απομακρυνόταν τρέχοντας, φοβούμενος ότι αυτός θα τον μαχαιρώσει.

Ένα δωμάτιο γεμάτο ανθρώπους που μιλούσαν ξένες γλώσσες, δεν αποτελούσε παρά μια εστία προετοιμασίας συνωμοσίας για ανατροπή της κυβέρνησης. Διαβάστε τα άρθρα εκείνης της εποχής της εφημερίδας *Boston Transcript* περί σοβιετικής συνωμοσίας και θα δείτε τι είδους υλικό σερβιριζόταν, ακόμη και στην μορφωμένη ελίτ της κατεστημένης άρχουσας τάξης.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα μισαλλοδοξίας και καχυποψίας, του φόβου των ένοπλων ληστειών και της κοινωνικής ανατροπής, εμφανίσθηκαν οι τρομακτικοί τίτλοι των εφημερίδων για τις

δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέϊντρι.

Όταν η αστυνομία του Μπρόκτον συνέλαβε τους Σάκκο και Βαντσέτι, Ιταλούς μετανάστες που μιλούσαν σπασμένα αγγλικά, αναρχικούς που δεν πίστευαν ούτε στον Πάπα ούτε στον πουριτανό Θεό, λιποτάκτες και ταραξίες, κατηγορούμενους για ένα ιδιαζόντως ειδεχθές και ιταμό έγκλημα, το συσσωρευμένο μίσος βρήκε διέξοδο. Από εκείνη την στιγμή, οι άνθρωποι αυτοί μπορούσαν να εστιάσουν το βαθύ μίσος που έτρεφαν για τις νέες, ζωντανές, σφριγηλές, ανοίκειες δυνάμεις, οι οποίες τους εκτόπιζαν ανενδοίαστα στο περιθώριο. Οι άνθρωποι της κομητείας Νόρφολκ και όλοι οι κάτοικοι της Μασαχουσέτης αποφάσισαν ότι ήθελαν τον θάνατο αυτών των δύο ανθρώπων.

Εν τω μεταξύ, το κόκκινο παραλήρημα στην υπόλοιπη χώρα είχε υποχωρήσει. Είχε συμβεί κάτι που οδήγησε πολλούς ανθρώπους σε σκέψεις. Τα ξημερώματα της 3ης Μαΐου, το πτώμα του Αντρέα Σαλσέντο, ενός αναρχικού τυπογράφου, βρέθηκε τσακισμένο πάνω στο πεζοδρόμιο της Παρκ Ρόου στην Ν. Υόρκη. Είχε πηδήσει ή τον είχαν εκπαραθυρώσει από τα γραφεία του Υπ. Δικαιοσύνης στον 14ο όροφο του κτηρίου της Παρκ Ρόου, όπου αυτός και ο φίλος του Ελία κρατούντο μυστικά επί 8 εβδομάδες. Προφανώς τον βασάνιζαν συνεχώς όλο αυτό το διάστημα. Οι αστυνομικοί του κ. Πάλμερ «διερευνούσαν» την δράση των αναρχικών. Είχαν καταφέρει να περάσουν έξω ένα σημείωμα, ενώ, λίγες μέρες πριν, ο Βαντσέτι είχε βρεθεί στην Ν. Υόρκη ως εκπρόσωπος μιάς ομάδας Ιταλών που προσπαθούσαν να επιτύχουν την αποφυλάκιση των δύο ανδρών με εγγύηση. Μετά τον θάνατο του Σαλσέντο, ο Ελία μεταφέρθηκε εσπευσμένα στην νήσο Έλλις απ' όπου και απελάθηκε. Πέθανε στην Ιταλία. Ωστόσο, από εκείνη την στιγμή, το ιερό μένος για την καταδίωξη των Κόκκινων υποχώρησε. Εκείνο το βασανισμένο, νεκρό και πνιγμένο στο αίμα σώμα που βρέθηκε σε ένα από τα κεντρικότερα και πλέον πολυσύχναστα σημεία της Ν. Υόρκης, συντάραξε τους ανθρώπους, επαναφέροντάς τους στα λογικά τους.

Όταν την νύχτα της 5ης Μαΐου, ο Σάκκο και ο Βαντσέτι συνελήφθησαν μέσα στο λεωφορείο στο Μπρόκτον, ο πρώτος είχε στην τσέπη του το προσχέδιο μιάς προκήρυξης που ανακοίνωνε μια συγκέντρωση διαμαρτυρίας εναντίον, όπως εκείνοι πίστευαν, της δολοφονίας του συντρόφου τους. Πήγαιναν να ειδοποιήσουν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους να κρύψουν όλα τα ενοχοποιητικά στοιχεία, π.χ «ριζοσπαστικά» βιβλία και έγγραφα, έτσι ώστε κατά την νέα επιδρομή, για την οποία είχαν πληροφορίες ότι θα γίνει, να μην συλληφθούν κι έχουν την τύχη του Σαλσέντο.

Μην ξεχνάτε ότι είχαν συλληφθεί και ξυλοκοπηθεί άνθρωποι επειδή μοίραζαν την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας.*

IV Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΚΕΥΩΡΙΩΝ

Γιατί όμως αυτοί οι άνθρωποι συνελήφθησαν ως δολοφόνοι και ληστές εθνικών οδών και όχι ως αναρχικοί και υποστηρικτές της εργατικής τάξης; Επρόκειτο για σκευωρία. Αυτό δεν σημαίνει *κατ' ανάγκην* ότι κάποιοι από την κυβέρνηση και οι αστυνομικοί της εργοδοτικής τάξης είχαν οργανώσει κάποιο προμελετημένο σχέδιο, για να φορτώσουν τις δολοφονίες στον Σάκκο και στον Βαντσέτι. Αν και στην προκειμένη περίπτωση είναι σχεδόν βέβαιο ότι αυτό έκαναν.

Η σκευωρία είναι ένας ασυνείδητος (ενίοτε ημισυνείδητός) μηχανισμός. Ένας ασυνείδητος μηχανισμός είναι μια διανοητική διαστροφή που ωθεί τους ανθρώπους να πράξουν κάτι χωρίς να ξέρουν το γιατί, και συχνά χωρίς να γνωρίζουν ότι το πράττουν.

Αυτή είναι η παράλογη πράξη μιάς ομάδας, που στην περίπτωση αυτή εξυπηρετούσε, μέσω μιάς σειράς προκλητικών παραλείψεων,

* Σ.τ.μ. Περίφημο κείμενο-διακήρυξη του Αμερικανικού Κογκρέσου στις 4 Ιουλίου 1776, με το οποίο τέθηκαν τα θεμέλια της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας από την Μεγ. Βρετανία.

τους στόχους της τάξης των κυβερνώντων.

Ένας λαός που δεν αναγνωρίζει ή, μάλλον, δεν παραδέχεται την δύναμη και τον κίνδυνο των ιδεών, είναι αδύνατον να καταγγείλει ευθέως τον φορέα μη δημοφιλών ιδεών. Υπάρχει επίσης μια υποβόσκουσα παράδοση ελευθερίας η οποία αναγκάζει αυτούς που κάνουν κάτι τέτοιο να νιώθουν ένοχοι. Εν πάση περιπτώσει, όλοι μάθαμε στο σχολείο την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας και το τραγούδι *Δώσ' μου Ελευθερία ή Δώσ' μου Θάνατο* [*Give me Liberty or Give me Death*], και, όσο κι αν οι λέξεις έχουν χάσει το νόημά τους, έχουν αφήσει μια αμυδρή παιδική ανάμνηση στο μυαλό των περισσοτέρων από εμάς. Εξ ου και το χαρακτηριστικό αμερικανικό όπλο: η σκευωρία. Αν ένας αστυνομικός θέλει να συλλάβει ένα άτομο ύποπτο για πώληση ναρκωτικών, τού βάζει κρυφά στην τσέπη ένα όπλο και μετά το συλλαμβάνει βάσει του Νόμου Σάλιβαν. Αν κάποιος οργανώνει μια απεργία αναπτύσσοντας ιδιαίτερα έντονη δράση, προσπαθεί να τον παγιδεύσει βάσει του Νόμου Μαν, ή, διαφορετικά, βάζει μια γυναίκα να τον μηνύσει για αθέτηση υπόσχεσης γάμου. Αν ένας αντιπρόσωπος ψηφίσει κατά του πολέμου, τον συλλαμβάνει για προσβολή της δημοσίας αιδούς μέσα σ' ένα αυτοκίνητο στην άκρη ενός δρόμου της Βιρτζίνια. Αν δύο Ιταλοί αναρχικοί επιδίδονται σε αναρχική προπαγάνδα, τους συλλαμβάνει για φόνο.

Η σκευωρία είναι μια διαδικασία που την νιώθεις, αλλά, όπως συμβαίνει με όλες τις ασυνείδητες διαδικασίες, είναι πολύ δύσκολο να την ανιχνεύσεις βήμα-βήμα. Σε μια τέτοια διαδικασία, οι μισοί πράκτορες πραγματικά δεν ξέρουν τι κάνουν. Ως εκ τούτου, ο μέσος καλοπροαίρετος αναγνώστης εφημερίδων, ο οποίος ποτέ δεν είχε προσωπική εμπειρία μιάς πραγματικής σκευωρίας, μένει κατάπληκτος όταν του λες ότι ένας άνδρας που έχει κατηγορηθεί για τον ξυλοδαρμό της συζύγου του, στην πραγματικότητα διώκεται διότι γνωρίζει την προέλευση κάποιων συγκεκριμένων χρωαγράφων που βρίσκονται μέσα στο χρηματο-

κιβώτιο του Περιφερειακού Εισαγγελέα.

Μέσα σ' αυτήν την απαστράπτουσα αίθουσα στο Ντέντχαμ, όπου όλα είναι τόσο καλογουαλισμένα και τακτοποιημένα, είναι σχεδόν αδύνατον να σκεφτείς ότι εξελίσσεται μια σκευωρία, κι όμως... Κάτω από αυτές τις λευκές, μέσα σ' αυτά τα άσπρα παλιά σπίτια του Ντέντχαμ, μπροστά στις ιερές πύλες της Τζώρτζια, το δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει για έβδομη φορά την βούλησή του να στείλει δύο αθώους ανθρώπους στην ηλεκτρική καρέκλα.

V

ΤΟ «ΠΙΣΤΕΥΩ» ΤΟΥ ΠΑΡΑΝΟΜΟΥ

Ποιό είναι όμως αυτό το «πιστεύω» του εγκληματία που βρομούσε σκόρδο, το οποίο οι κάτοικοι της Μασαχουσέτης δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν δημοσίως;

Επί μισόν αιώνα, η αναρχία ήταν το φόβητρο που επέσειαν οι Αμερικανοί γυμνασιάρχες, οι αστυνομικοί, οι γριές υπηρέτριες και οι δήμαρχοι επαρχιακών πόλεων. Την εποχή της δολοφονίας του Μακίνλεϋ,^{*} η κοινή γνώμη είχε σχηματίσει την εξής εικόνα για τον αναρχικό: ένας άπλυτος, με αιματοβαμμένα χέρια αλλοδαπός, του οποίου την γλώσσα κανείς δεν καταλαβαίνει, με τσέπες γεμάτες δυναμίτες κι ένα πακέτο-βόμβα κάτω από την μασχάλη, ένας δολιοφθορέυς σπιτιών που δεν κοιμάται τις νύχτες και ο οποίος το μόνο που περιμένει είναι η ευκαιρία να δαγκώσει το χέρι που τον ταΐζει. Μετά την Ρωσική Επανάσταση, η εικόνα αυτή συγχωνεύθηκε, κατά κάποιον τρόπο, με εκείνη του ύπουλου και καταχθόνιου κομμουνιστή Εβραίου που υπονόμει φθονερά την ευημερία και αξιοπρέπεια της χώρας, μέσω μυστικών, καθοδηγούμενων από την Μόσχα οργανώσεων.

Εν τω μεταξύ σταδιακά, μεταξύ των φιλελεύθερων και ευφυών ανθρώπων γενικώς, ορισμένες όψεις του αναρχισμού

^{*} Σ.τ.μ. Πρόεδρος των Η.Π.Α., δολοφονηθείς το 1901 από τον αναρχικό Λέοντα Κτσοολγκότς.

άρχισαν διστακτικά να γίνονται αποδεκτές στις σοβαρές συζητήσεις υπό τον χαρακτηρισμό «φιλοσοφικός αναρχικός», που σημαίνει τον αναρχικό που ξυρίζεται καθημερινά, έχει καλούς τρόπους και είναι σίγουρο ότι δεν θα ενεργήσει βάσει των πεποιθήσεών του. Κάποιοι άνθρωποι της ανώτερης κοινωνίας, όπως ο Κροπότκιν και ο Τολστόϊ, πρίγκιπες και οι δύο, έχοντας καταστεί μέσω της αναρχικής διδασκαλίας τους σημαντικές φυσιογνωμίες της ευρωπαϊκής σκέψης και λογοτεχνίας, ήταν πλέον αδύνατον να αποκλεισθούν από την ευυπόληπτη κοινωνία.

Ποιό είναι αυτό το «πιστεύω» του παρανόμου;

Όταν άνθισε ο Χριστιανισμός στις περιοχές της Λεκάνης της Μεσογείου, τόσο ο σκλάβος όσο και ο αυτοκράτορας ήλπιζαν στην άμεση έλευση της βασιλείας του Χριστού, στην χρυσή Ιερουσαλήμ που θα εμφανιζόταν στην γη για να θέσει τέλος στα δάκρυα και τους πόνους των πιστών. Όμως, μετά την πρώτη χιλιετία, η Πόλη του Θεού, απελπισμένη από τα εγκόσμια, κατέλαβε την μόνιμη θέση της, μαζί με την Παρθένο Μαρία, στο νεφελώδες στερέωμα της κορυφής της φεουδαρχικής πυραμίδας. Με την παρακμή της φεουδαρχίας και την έλευση των κοσμικών βασιλείων, η Εκκλησία έγινε όργανο των κυβερνητικών εντολών. Μετά την υπονόμευσή της κατά την διάρκεια του 18ου αιώνα και την ανατροπή της από την Γαλλική Επανάσταση, η Εκκλησία παλινορθώθηκε από την μεγάλη αντίδραση ως ο ισχυρότερος προμαχώνας των προνομιούχων. Όμως, στην ανθεκτική μνήμη των αγροτών και των ψαράδων –των οποίων τα παιδιά έγιναν εργάτες στα εργοστάσια– είχε παραμείνει μια αμυδρή αίσθηση της χαμένης λαμπρότητας της Πόλεως του Θεού. Όλα τα ένστικτα και ο πολιτισμός μας ως κατοίκων των πόλεων, έχουν κληροδοτηθεί σ' εμάς από τις αμέτρητες γενιές των άστεων των Κρητών, των Ελλήνων, των Φοινίκων, των Λατίνων της Λεκάνης της Μεσογείου και των Ιταλών κατοίκων των λόφων. Οι κάτοικοι εκείνων των κακοτράχαλων λόφων, ατενίζοντας την αιώνια γαλάζια θάλασσα, ήταν φυσικό να διατηρήσουν ζωντανή

στην καρδιά τους την ιδανική πόλη, στην οποία ο ισχυρός δεν θα καταπίεζε τον αδύνατο, όπου όλοι οι άνθρωποι θα ζούσαν ειρηνικά με τους γείτονές τους από την προσωπική τους εργασία, την λευκή κοινότητα στην οποία ο άνθρωπος θα μπορούσε να αναπτυχθεί πλήρως, απαλλαγμένος από τις συγκεχυμένες ιδεοληψίες περί θεού και αφέντη.

Αυτή η εσωτερική εικόνα αποτελεί τον συναισθηματικό πυρήνα όλων των αναρχικών θεωριών και δογμάτων. Πολλοί Ιταλοί δημιούργησαν με την φαντασία τους την εικόνα ότι η ιδανική πόλη βρισκόταν στην Αμερική. Όταν, λοιπόν, ήρθαν σ' αυτήν την χώρα, είτε ξερίζωσαν την ιδανική πόλη απ' την καρδιά τους και υποτάχθηκαν στο σύστημα του «νόμου της ζούγκλας», είτε έγιναν αναρχικοί. Όπως συμβαίνει από κτίσεως κόσμου, σε κάθε καταπιεσμένη και καταφρονημένη ομάδα, εμφανίστηκαν και τρομοκράτες μέσα στους κόλπους της. Καλοπροαίρετοι άνθρωποι έχουν γενικώς υποστηρίξει ότι αναρχισμός και τρομοκρατία είναι ένα και το αυτό, κάτι που αποτελεί μια ανόητη και συνήθως κακόβουλη πλάνη, η οποία κυρίως καλλιεργείται από ιδιωτικούς αστυνομικούς και το τμήμα καταπολέμησης βομβιστικών ενεργειών της αστυνομίας.

Ένας αναρχικός εργάτης που προσπαθεί να οργανώσει τους συναδέλφους του, είναι ένα άτομο που προκαλεί οικονομική ζημιά στον ιδιοκτήτη του εργοστασίου, έτσι, κατ' επέκταση, είναι ένας βομβιστής και υποψήφιος δολοφόνος για την πλειονότητα των Αμερικανών εργοδοτών.

Στην σύστασή του προς τους ενόρκους της δίκης στο Πλύμουθ ο δικαστής Τάϊερ υποστήριξε με βεβαιότητα ότι το έγκλημα της ληστείας σε εθνική οδό δεν ήταν ασυμβίβαστο με την ιδεολογία του Βαντσέτι ως ριζοσπάστη.

Δεν κρυβόταν άραγε ένα βαθύτερο μίσος πίσω από την σύγκρουση εργοδότη-εργάτη και την φυλετική ακατανόηση, ήδη αρκετά χειροπιαστά ώστε να αποτελέσουν από μόνα τους αιτία για το στήσιμο μιάς σκευωρίας; Αιώνες πριν, οι κάτοικοι της

Μασαχουσέτης υπέφεραν και αναζητούσαν απελπισμένα την Πόλη του Θεού. Αυτή η μικρή πόλη του Ντέντχαμ στην οποία βρίσκεται το δικαστήριο, πεντακάθαρη και πανέμορφη, πνιγμένη στις φτελιές, είναι το σύμβολο της νεκρής ελπίδας που υποθηκεύθηκε με επιτόκιο 6% στα βασίλεια αυτού του κόσμου. Οι κάτοικοι της Νέας Αγγλίας, που ήδη νιώθουν να αργοπεθαίνει μέσα τους η παθιασμένη και καταπιεσμένη επιθυμία των προγόνων τους για τελειότητα, είναι φυσικό να τρέφουν παθιασμένο μίσος ενάντια στους αναρχικούς, τους λάτρεις της ιδανικής επίγειας κοινωνίας. Τα ανορθολογικά χαρακτηριστικά αυτής της απόπειρας δολοφονίας εκ μέρους μιάς κοινότητας, μπορούν να ερμηνευθούν μόνο βάσει της ύπαρξης ενός μίσους τόσο απωθημένου, που έχει λησμονηθεί ακόμη κι από αυτούς που τόσο παθιασμένα ωθούνται από αυτό.

VI ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Τα ξημερώματα της Δευτέρας 3 Μαΐου 1920 βρέθηκε το πτώμα του Αντρέα Σαλσέντο, τσακισμένο στο πεζοδρόμιο της Παρκ Ρόου. Την ίδια ώρα, ο Μπαρτολομέο Βαντσέττι πουλούσε ψάρια με το καρότσι του στην μικρή όμορφη ιταλο-πορτογαλική πόλη του Νορθ Πλύμουθ. Σχεδίαζε να γίνει κι ο ίδιος ψαράς, συνεταιριζόμενος με κάποιον που είχε μερικές ψαρόβαρκες. Νωρίς το πρωί, σπρώχνοντας το καρότσι του πάνω-κάτω στον μεγάλο κεντρικό δρόμο, χτυπώντας το καμπανάκι του και μιλώντας με τις νοικοκυρές στις διαλέκτους του Πιεδεμοντίου, της Τοσκάνης, καθώς και σε παραφθαρμένα αγγλικά, αναλογιζόταν με ανησυχία τις επιδρομές της αστυνομίας, την φυλάκιση των συντρόφων, τον λήθαργο της εργατικής τάξης. Ήταν αναρχικός, της σχολής Γκαλεάνι. Ανάμεσα από τα σπίτια, μπορούσε να διακρίνει την λαμπυρίζουσα λωρίδα του Κόλπου του Πλύμουθ, τα αμμώδη νησιά στο βάθος και τις αγκυροβολημένες λευκές

ψαρόβαρκες. Περίπου 300 χρόνια πριν, άνθρωποι από την Δ. Αγγλία έφθασαν πρώτοι με τα πλοία τους σ' αυτόν τον γκριζωπό, λαμπυρίζοντα κόλπο που μοσχοβολούσε δάσος και άγρια κλίματα, αναζητώντας κάτι –την Ελευθερία... την ελευθερία να λατρεύουν τον Θεό με τον δικό τους τρόπο... έναν χώρο ν' αναπνεύσουν. Ο Βαντσέττι ανήσυχος με όλες αυτές τις σκέψεις έσπρωχνε το μικρό, φορτωμένο με χέλια, μπακαλιάρους, μουρούνες, γλώσσες και ξιφίες καρότσι του, και περνούσε τα πρωϊνά του δίνοντας ρέστα και ζυγίζοντας ψάρια, αστεειευόμενος με τις νοικοκυρές. Καλύτερα έτσι, παρά να εργάζεται στο τεράστιο εργοστάσιο σχοινοποιίας στο οποίο ανήκε ολόκληρο το Νορθ Πλύμουθ. Μερικά χρόνια πριν, είχε προσπαθήσει να οργανώσει εκεί μια απεργία και το όνομά του ήταν στην μαύρη λίστα. Οι διευθυντές και οι αστυνομικοί του εργοστασίου Plymouth Cordage, του μεγαλύτερου στο είδος του παγκοσμίως, τον θεωρούσαν κομμουνιστή, τεμπέλη και ταραχοποιό.

Μπορείτε να διαβάσετε για την ζωή του μέχρι την εποχή που εγκαταστάθηκε στο Πλύμουθ, όπως την περιγράφει ο ίδιος στα αποσπάσματα που παραθέτουμε από το βιβλίο του *Η Ιστορία της Ζωής ενός Προλετάριου [Story of a Proletarian Life]*, το οποίο έγραψε όντας φυλακισμένος στο Τσάρλσταουν:

«Η ζωή μου δεν μπορεί να διεκδικεί τις δάφνες μιάς αυτοβιογραφίας. Ανώνυμος μέσα στο πλήθος των ανωνύμων, απλώς έχω πάρει κι έχω δώσει λίγο απ' το φως της δυναμικής σκέψης ή του ιδανικού που οδηγεί την ανθρωπότητα σ' ένα καλύτερο αύριο.

Γεννήθηκα στις 11 Ιουνίου 1888, στο Βιλαφαλέτο της επαρχίας Κούνεο του Πιεδεμοντίου, και οι γονείς μου ήταν ο Τζ. Μπατίστα και η Τζιοβάννα Βαντσέττι. Η πόλη, που είναι κτισμένη στην δεξιά όχθη του Μάγκρα, στις παρυφές μιάς όμορφης λοφοσειράς, είναι κυρίως μια αγροτική κοινότητα. Εκεί έζησα μέχρι τα 13 μου, μέσα στην αγκαλιά της φαμίλιας μου.

Πήγα στο τοπικό σχολείο και μου άρεσε πολύ το διάβασμα. Θυμάμαι καλά τα βραβεία που είχα κερδίσει στις σχολικές εξε-

τάσεις, στα οποία συμπεριλαμβάνεται κι ένα δεύτερο βραβείο στο μάθημα των Θρησκευτικών. Ο πατέρας μου αντιμετώπιζε το δίλημμα αν θα έπρεπε να συνεχίσω τις σπουδές μου ή να μάθω μια τέχνη κοντά σ' έναν τεχνίτη. Μια μέρα διάβασε στην εφημερίδα *Gazzetta del Popolo* ότι στο Τορίνο 42 δικηγόροι είχαν κάνει αίτηση για μια θέση υπαλλήλου με μισθό 35 λιρέτες τον μήνα. Η είδηση αυτή έπαιξε καθοριστικό ρόλο για το μέλλον μου, επειδή εξ αιτίας της ο πατέρας μου αποφάσισε ότι έπρεπε να μάθω μια τέχνη και να γίνω μαγαζάτορας.

Έτσι, το 1901, με πήγε στον κ. Κονίνο που ήταν ιδιοκτήτης ενός ζαχαροπλαστείου στην πόλη Κούνεο, και με άφησε εκεί όπου δοκίμασα για πρώτη φορά τι σημαίνει σκληρή και χωρίς ανάσα δουλειά. Εκεί δούλεψα 20 περίπου μήνες –κάθε μέρα, απ' τις 7 το πρωί μέχρι τις 10 το βράδυ– με μόνο 2 τρίωρα ρεπό τον μήνα. Από το Κούνεο πήγα στο Καβούρ, όπου έμεινα 3 χρόνια δουλεύοντας στον φούρνο του κ. Γκόϊτρε. Εκεί οι συνθήκες εργασίας δεν ήταν καλύτερες απ' το Κούνεο, με εξαίρεση ότι το ρεπό μου ήταν 5ωρο κάθε 15 μέρες.

Δεν μου άρεσε αυτή η δουλειά, όμως έμεινα για να ευχαριστήσω τον πατέρα μου αλλά κι επειδή δεν ήξερα τι άλλο να κάνω. Το 1905 έφυγα απ' το Καβούρ και πήγα στο Τορίνο με την ελπίδα ότι θα έβρισκα δουλειά στην μεγάλη πόλη. Όταν διαψεύστηκαν οι ελπίδες μου, μετακόμισα στο Κούρνιε όπου δούλεψα 6 μήνες. Μετά γύρισα στο Τορίνο όπου δούλεψα σε ένα καραμελοποιείο. Εκεί, τον Φεβρουάριο του 1907, αρρώστησα βαριά. Υπέφερα πολύ μένοντας κλεισμένος στο σπίτι χωρίς καθαρό αέρα, ήλιο και χαρά, σαν ένα “θλιμμένο λουλούδι στο μισοσκοτάδο”. Όταν στην οικογένειά μου έμαθαν τα νέα μου, ο πατέρας μου ήρθε απ' το Βιλαφαλέτο για να με πάρει μαζί του πίσω στην γενέτειρά μου. Στο σπίτι μου είπε ότι θα με φρόντιζε η μητέρα μου, η καλή, αξιολάτρευτη μάννα μου. ...

Ούτε η επιστήμη βοήθησε, ούτε η αγάπη. Μετά από 3μηνη βασανιστική ασθένεια, η μητέρα μου άφησε την τελευταία της

πνοή μέσα στην αγκαλιά μου. Πέθανε χωρίς ν' ακούσει τον θρήνο μου. Εγώ την έβαλα στο φέρετρο, εγώ την συνόδευσα στην τελευταία της κατοικία, εγώ έριξα την πρώτη χούφτα χώμα στον τάφο της. Κι έτσι έπρεπε να κάνω γιατί εκείνη την ώρα έθαβα κι ένα κομμάτι του εαυτού μου... Το κενό που άφησε πίσω της, δεν αναπληρώθηκε ποτέ. ...

Μέσα στην μαύρη απελπισία, πήρα την απόφαση να φύγω από την Ιταλία και να πάω στην Αμερική. Στις 9 Ιουνίου του 1908, αποχαιρέτησα τα αγαπημένα μου πρόσωπα. Πονούσα τόσο πολύ την ημέρα του αποχωρισμού, που φιλούσα κι έσφιγγα στην αγκαλιά μου τους συγγενείς μου, ανίκανος ν' αρθρώσω λέξη. Ο πατέρας μου κι αυτός σιωπηλός και βαθιά λυπημένος, ενώ οι αδερφές μου έκλαιγαν όπως τότε που πέθανε η μάνα μας. Το φευγικό μου είχε κινήσει το ενδιαφέρον όλων των συγχωριανών που είχαν πλημμυρίσει το σπίτι μας, ο καθένας με έναν λόγο παρηγοριάς, μια ευχή, ένα δάκρυ. Όλοι μαζί με συνόδεψαν ως έξω απ' το χωριό, λες κι ήμουν κάποιος συγχωριανός τους που εξοριζόταν για πάντα. ...

Ταξιδεύοντας 2 μέρες με τραίνο μέσω Γαλλίας και μετά διασχίζοντας επί 7 μέρες τον ωκεανό, έφθασα στην Γη της Επαγγελίας. Η Νέα Υόρκη ξεπρόβαλε απειλητικά στον ορίζοντα, με όλο το μεγαλείο και την αυταπάτη της ευτυχίας που υποσχόταν. Απ' την γέφυρα του πλοίου προσπαθούσα να δω μέσα απ' αυτό το πλήθος των κτηρίων που ξεπρόβαλε ελκυστικό και συνάμα απειλητικό στα μάτια των στριμωγμένων αντρών και γυναικών της γ' θέσης.

Στον σταθμό υποδοχής μεταναστών δοκίμασα την πρώτη μου μεγάλη έκπληξη. Είδα τους υπεύθυνους υπαλλήλους να μεταχειρίζονται τους επιβάτες της γ' θέσης σαν ζώα. Δεν είχαν ούτε έναν καλό ή παρηγορητικό λόγο για να ελαφρύνουν το βαρύ φορτίο του φόβου που ένιωθαν οι νιόφερτοι στις αμερικανικές ακτές. Η ελπίδα που παρέσυρε τους μετανάστες στην νέα γη, εξανεμίστηκε μετά την πρώτη τους επαφή με τους σκληρούς

αυτούς υπαλλήλους. Τα παιδάκια που θα 'πρεπε να 'ναι ενθουσιασμένα απ' την προσμονή, είχαν γαντζωθεί στα φουστάνια των μαννάδων τους, κλαίγοντας τρομοκρατημένα. Τέτοιο ήταν το εχθρικό πνεύμα που πλανιόταν στους χώρους υποδοχής των μεταναστών.

Θυμάμαι σαν τώρα που στεκόμουν μόνος μόλις έφτασα στο Μπάτερυ της Νέας Υόρκης, με τα φτωχικά μου υπάρχοντα, λίγα ρούχα δηλαδή και κάτι ψιλά στην τσέπη. Μέχρι χθες, βρισκόμουν ανάμεσα σε ανθρώπους που με καταλάβαιναν. Το επόμενο πρωϊ, μού φάνηκε πως ξύπνησα σε μια γη στην οποία, για όποιον ήδη ζούσε εκεί, η γλώσσα μου δεν σήμαινε τίποτα περισσότερο (στον βαθμό που είναι ζήτημα νοήματος) από τους γεμάτους παράπονο ήχους ενός άλαλου ζώου. Πού να πάω; Τι να κάνω; Αυτή ήταν η γη της επαγγελίας». Το εναέριο τραίνο περνούσε μπροστά μου τρίζοντας χωρίς να μου απαντά, ενώ τα αυτοκίνητα και τα τραμ με προσπερνούσαν βιαστικά, αδιαφορώντας για την παρουσία μου.

Είχα σημειώσει μια διεύθυνση που μου είχε δώσει κάποια στιγμή ένας συνταξιδιώτης μου στο πλοίο. Ήταν η διεύθυνση της κατοικίας ενός συμπατριώτη μου που βρισκόταν σ' έναν δρόμο κοντά στην 7η λεωφόρο. Έμεινα για λίγο καιρό εκεί, αλλά ήταν ολοφάνερο ότι δεν υπήρχε χώρος για μένα στο σπίτι του, το οποίο ήταν ασφυκτικά γεμάτο από ανθρώπους, όπως όλα τα σπίτια των εργατών. Βυθισμένος σε βαθιά μελαγχολία, έφυγα από εκεί γύρω στις 8 το βράδυ για να ψάξω να βρω ένα μέρος να κοιμηθώ. Ξαναγύρισα στο Μπάτερυ όπου βρήκα ένα κρεβάτι για μια νύχτα σ' ένα μάλλον ύποπτο ξενοδοχείο που όμως ήταν το μόνο που μπορούσα να πληρώσω. Τρεις μέρες μετά τον ερχομό μου, ο συμπατριώτης μου, που ήδη έχω αναφέρει, ο οποίος ήταν αρχιμάγειρος σε μια λέσχη πλουσίων της οδού Γουέστ – ένας δρόμος που δεσπόζει στον ποταμό Χάντσον – μου βρήκε δουλειά λαντζέρη στην κουζίνα. Εκεί δούλεψα 3 μήνες. Οι ώρες δουλειάς ήταν πολλές, η σοφίτα που κοιμόμασταν ήταν τόσο ζεστή που δεν μπορούσες ν' αναπνεύσεις, ενώ

τα ζωΰφια δεν μ' άφηναν να κλείσω μάτι. Σχεδόν κάθε βράδυ το έσκαγα από 'κεί και πήγαινα στο πάρκο.

Αφού έφυγα από εκεί, βρήκα το ίδιο είδος δουλειάς στο εστιατόριο Moquin. Τι γίνεται σήμερα εκεί, δεν ξέρω. Την εποχή όμως εκείνη, 13 χρόνια πριν, το κελλάρι ήταν σε άθλια κατάσταση. Δεν υπήρχε ούτε ένα παράθυρο. Όταν για κάποιον λόγο κοβόταν το ηλεκτρικό ρεύμα, ήταν τόσο σκοτεινά που ήταν αδύνατον να μετακινηθείς χωρίς να σκοντάψεις πάνω σε διάφορα αντικείμενα. Οι ατμοί του βραστού νερού με το οποίο έπλενα τα πιάτα, τα μαγειρικά σκεύη και τα ασημένια μαχαιροπίρουνα, δημιουργούσαν πελώριες σταγόνες νερού στο ταβάνι, μάζευαν όλη την σκόνη και την βρομιά εκεί, και μετά έπεφταν αργά-αργά πάνω στο κεφάλι μου, την ώρα που δούλευα. Τις ώρες που δούλευα, η ζέστη ήταν τρομακτική. Η δυσσομία από τα αποφάγια που πετάγαμε στα βαρέλια που βρίσκονταν κοντά στο κελλάρι, μού προκαλούσε εμετό. Οι νεροχύτες δεν συνδέονταν με την αποχέτευση, έτσι το νερό κυλούσε στο πάτωμα και χυνόταν σ' έναν οχετό που βρισκόταν στο κέντρο του χώρου. Κάθε βράδυ, ο σωλήνας βούλωνε και η στάθμη των βρωμόνερων ανέβαινε συνεχώς, οπότε εμείς τσαλαβουτούσαμε στις βρομιές.

Την μια μέρα δουλεύαμε 12 ώρες και την άλλη 14, με 5ωρο ρεπό τις Κυριακές. Ο μισθός ήταν 5-6 δολάρια την εβδομάδα, συν το φαγητό μας που καλά-καλά δεν έκανε ούτε για σκυλιά. Μετά από 8 μήνες, έφυγα από 'κεί επειδή φοβήθηκα μήπως αρπάξω καμιά φυματίωση.

Ήταν μια μαύρη χρονιά. Ποιός μεροκαματιάρης δεν την θυμάται; Οι φτωχοί κοιμόντουσαν έξω στο ύπαιθρο, ενώ σκάλιζαν απεγνωσμένα τους σκουπιδοτενεκέδες μήπως βρουν λαχανόφυλλα ή καμιά σάπια πατάτα να φάνε. Μάταια έψαχνα 3 ολόκληρους μήνες σ' όλη την Ν. Υόρκη για δουλειά. Ένα πρωί, σ' ένα γραφείο ευρέσεως εργασίας, συνάντησα έναν νεαρό που ήταν πίο δυστυχισμένος και άτυχος από μένα. Δύο μέρες δεν είχε φάει τίποτα. Τον πήγα σ' ένα εστιατόριο, «επενδύοντας» σχεδόν ό,τι

είχε απομείνει απ' τις οικονομίες μου σ' ένα γεύμα που το καταβρόχθισε κυριολεκτικά σαν λαίμαργος λύκος. Ο νέος φίλος μου, αφού χόρτασε την πείνα του, μου είπε ότι ήταν βλακεία να μένει κανείς στην Ν. Υόρκη. Αν είχε λεφτά, θα έφευγε για την επαρχία όπου υπήρχαν περισσότερες ευκαιρίες για δουλειά, χωρίς να υπολογίσει κανείς τον τζάμπα καθαρό αέρα και τον ήλιο. Την ίδια μέρα, με όσα χρήματα μού είχαν απομείνει, μπήκαμε στο ατμόπλοιο που πήγαινε στο Χάρτφορντ του Κονέκτικατ. ...

Από το Γουόρτσεστερ μετακόμισα στο Πλύμουθ (αυτό έγινε πριν 7 χρόνια), όπου και έζησα μέχρι την ημέρα της σύλληψής μου. Σιγά-σιγά έμαθα ν' αγαπώ αληθινά το μέρος αυτό, επειδή εκεί, καθώς περνούσε ο καιρός, γνώριζα όλο και περισσότερους ανθρώπους που τους έχω στην καρδιά μου, τους συγκατοίκους μου, τους συναδέλφους στην δουλειά και τις γυναίκες που αργότερα θ' αγόραζαν τα εμπορεύματα που πουλούσα ως μικροπωλητής.

Εδώ θα πρέπει να προσθέσω πόση ικανοποίηση ένιωσα όταν ανακάλυψα ότι οι συμπατριώτες μου στο Πλύμουθ μού ανταπέδιδαν την αγάπη που ένιωθα γι' αυτούς. Όχι μόνο βοήθησαν την υπεράσπισή μου –τα λεφτά δεν είναι το παν τελικά– αλλά μου εκφράσανε άμεσα ή έμμεσα την πίστη τους στην αθωότητά μου. Όλοι εκείνοι που συμπαρατάχθηκαν με τους καλούς φίλους μου της Επιτροπής Υπεράσπισης, δεν ήταν μόνο εργάτες αλλά κι επιχειρηματίες που με είχαν γνωρίσει –κι όχι μόνο Ιταλοί αλλά κι Εβραίοι, Πολωνοί, Έλληνες κι Αμερικανοί.

Δούλεψα, λοιπόν, στην επιχείρηση Stone πάνω από έναν χρόνο, και μετά στην Cordage για 18 μήνες. Το αποτέλεσμα της ενεργητικής συμμετοχής μου στην άπεργία του εργοστασίου σχοινοποιίας του Πλύμουθ ήταν ότι δεν θα μπορούσα ποτέ να ξαναδουλέψω εκεί... Για την ακρίβεια, η συχνή εμφάνισή μου στο βήμα του ομιλητή, σε διάφορες συγκεντρώσεις εργατών κάθε ειδικότητας, έκανε σχεδόν αδύνατο το να βρω δουλειά και οπουδήποτε αλλού. Είναι βέβαιο ότι κάποια εργοστάσια μού είχαν

εξασφαλίζει μόνιμη θέση στην μαύρη λίστα. Παρ' όλα αυτά, ο κάθε ένας από τους πολλούς εργοδότες μου θα μπορούσε να βεβαιώσει ότι ήμουν ικανός και υπεύθυνος εργάτης και ότι το κύριο λάθος μου ήταν πως έκανα πολύ σκληρές προσπάθειες για να φέρω λίγο φως κατανόησης στην μαύρη ζωή των συναδέλφων μου. Για κάποιο διάστημα δούλεψα χειρωνακτικά στην σκληρότερη εργασία απ' όλες, στην κατασκευαστική εταιρεία Sampson & Douland που αναλάμβανε δημόσια έργα. Μάλλον μπορώ να πω ότι δούλεψα σχεδόν σε όλα τα μεγάλα δημόσια έργα του Πλύμουθ. Σχεδόν κάθε Ιταλός της πόλης, καθώς και όλοι οι επιστάτες που είχα στις διάφορες δουλειές, μπορούν να βεβαιώσουν την εργατικότητα και την μετριοπάθεια που με χαρακτήριζαν εκείνη την περίοδο. Τότε ενδιαφερόμουν έντονα για πνευματικά θέματα, για εκείνη την μεγάλη ελπίδα που μ' εμψυχώνει ακόμη κι εδώ στο σκοτεινό κελλί της φυλακής, καθώς περιμένω τον θάνατο για ένα έγκλημα που δεν έκανα.

Η υγεία μου δεν ήταν καλή. Τα χρόνια του μόχθου κι ακόμη περισσότερο οι τρομερές περίοδοι ανεργίας, μού αφαίρεσαν μεγάλο μέρος της αρχικής μου ζωντάνιας. Αναζητούσα κάποιον τρόπο για ν' αποκαταστήσω την υγεία και την ζωντάνια μου. Περίπου 8 μήνες πριν με συλλάβουν, ένας φίλος μου που σχεδίαζε να επιστρέψει στην πατρίδα, μου είπε: «Γιατί δεν αγοράζεις το καρότσι, τα μαχαίρια και τις ζυγαριές μου και ν' αρχίσεις να πουλάς ψάρια, αντί να εξαρτάσαι απ' τα αφεντικά;». Έτσι άρπαξα την ευκαιρία κι έγινα πλανόδιος ψαράς –κυρίως εξ αιτίας της αγάπης μου για ανεξαρτησία.

Την εποχή εκείνη, το 1919, η επιθυμία μου να ξαναδώ τους δικούς μου και η νοσταλγία για την πατρίδα μού τριβέλιζαν το μυαλό. Ο πατέρας μου, που σε κάθε γράμμα του μού έγραφε να γυρίσω σπίτι, επέμενε εντονότερα από ποτέ, ενώ η καλή αδερφή μου Λουϊτζία συμφωνούσε απολύτως μαζί του. Πολλά λεφτά δεν έβγαζα απ' την δουλειά μου, όμως δούλευα καθημερινά σαν μουλάρι, χωρίς να παίρνω ανάσα.

Η παραμονή των Χριστουγέννων, 24 Δεκεμβρίου, ήταν η τελευταία μέρα που πούλησα ψάρια εκείνη την χρονιά. Εκείνη την ημέρα είχα πάρα πολλή δουλειά επειδή όλοι οι Ιταλοί αγοράζουν χέλια για το γιορτινό τραπέζι της παραμονής. Οι αναγνώστες μπορεί να θυμούνται ότι εκείνα τα Χριστούγεννα έκανε πάρα πολύ κρύο και ότι η κακοκαιρία δεν υποχώρησε ούτε μετά τις γιορτές. Το να σπρώχνεις ένα καρότσι στον δρόμο δεν είναι μια δουλειά που σε ζεσταίνει. Δούλεψα τότε για λίγο καιρό σε μια πιό σκληρή δουλειά που σίγουρα δεν με ζέστανε περισσότερο. Λίγες μέρες μετά τα Χριστούγεννα, έπιασα δουλειά στον κ. Πετερζάνι –έκοβα πάγο. Μια μέρα που δεν υπήρχε αρκετός πάγος για να κόψω, πήγα και φτυάρισα κάρβουνο στον ηλεκτροπαραγωγικό σταθμό. Όταν τέλειωσε η δουλειά με τον πάγο, με προσέλαβε ο κ. Χάουλαντ για να σκάβω χαντάκια, μέχρι την στιγμή που μια χιονοθύελλα με ξανάριξε στην ανεργία. Όμως όχι για πολύ, καθώς άρχισα αμέσως να καθαρίζω το χιόνι από τους δρόμους για λογαριασμό του Δήμου, κι όταν τέλειωσε κι αυτή η δουλειά, βοήθησα στο καθάρισμα του χιονιού από τις σιδηροδρομικές γραμμές. Κατόπιν με ξαναπήρε η εταιρεία κατασκευών Sampson που είχε αναλάβει την τοποθέτηση του κύριου αγωγού ύδρευσης του εργοστασίου της εταιρείας Puritan Woolen. Εκεί έμεινα μέχρι την αποπεράτωση του έργου.

Πάλι χωρίς δουλειά. Η απεργία των σιδηροδρομικών είχε προκαλέσει την διακοπή προμήθειας τσιμέντου, με αποτέλεσμα να σταματήσουν όλες οι οικοδομικές εργασίες. Άρχισα πάλι να πουλάω ψάρια. Όταν δεν έβρισκα, πήγαινα και μάζευα οστρακόδερμα, όμως το κέρδος που έδιναν ήταν μηδαμινό, επειδή τα έξοδα ήταν τόσο μεγάλα που δεν άφηναν περιθώρια κέρδους. Τον Απρίλιο, συμφώνησα μ' έναν ψαρά να συνεταιριστούμε. Όμως αυτό δεν έγινε ποτέ γιατί στις 5 Μαΐου, ενώ προετοίμαζα μια μαζική συγκέντρωση διαμαρτυρίας για τον θάνατο του Σαλσέντο, που συνέβη όταν αυτός ήταν στα χέρια του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με συνέλαβαν. Ήμουν μαζί με τον καλό μου φίλο και σύντροφο Νικόλα Σάκκο.

“Άλλη μια υπόθεση απέλασης”, είπαμε με μια φωνή. ...

Εκείνη την εποχή, ο Σάκκο ζούσε στο Στόουτον κι εργαζόταν ως ρελιαιστής στο εργοστάσιο υποδημάτων 3Κ, στο οποίο οι απολαβές των μαστόρων έφθαναν και τα 80 με 90 δολάρια την εβδομάδα. Ήταν παντρεμένος με μια όμορφη γυναίκα και είχε έναν γιό τον Ντάντε. Η γυναίκα του ήταν πάλι έγκυος. Έμεναν σ' ένα σπίτι ιδιοκτησίας του εργοδότη του, Μάικλ Κέλυ. Το σπίτι του γειτόνευε με αυτό του Κέλυ και οι δύο άνδρες συνδέονταν φιλικά. Συχνά ο Κέλυ τον συμβούλευε να εγκαταλείψει τις αναρχικές του ιδέες γιατί δεν έφερναν χρήμα, ενώ ήταν επικίνδυνες κι από πάνω εξ αιτίας των αισθημάτων που έτρεφαν γι' αυτές οι άνθρωποι την εποχή εκείνη. Ο Σάκκο ήταν ένας έξυπνος νεαρός άντρας, με προοπτικές να γίνει σύντομα πλούσιος, ακόμη και ν' αποκτήσει δικό του εργοστάσιο κάποια μέρα και να ζει από την εργασία άλλων. Όμως ο Σάκκο, που δούλευε στον κήπο του νωρίς το πρωί, πριν ακόμη σφυρίζουν οι σειρήνες του εργοστασίου, φτιάχνοντας στηρίγματα για τις φασολιές, ξερίζωνε τα ζιζάνια από τις πατατιές, έσπερνε με το χέρι την καλοσκαμμένη γη 3-4 σπόρους καλαμποκιού κάθε φορά, ανησυχούσε πολύ για ό,τι συνέβαινε. Ήταν αναρχικός. Αγαπούσε την γη και τους ανθρώπους, τους ήθελε να βαδίζουν με το κεφάλι ψηλά στους ελεύθερους λόφους κι όχι σκυφτοί εξ αιτίας του καταπιεστικού μηχανισμού της βιομηχανίας. Τα πρωινά, καθώς ασχολιόταν με τον κήπο του, στενοχωριόταν πολύ για τον λήθαργο στον οποίο ήταν βυθισμένη η εργατιά. Δεν του αρκούσε που αυτός ήταν ευτυχισμένος και είχε 1.500, ίσως και παραπάνω, δολάρια στην Τράπεζα για να επισκεφθεί την πατρίδα του την Ιταλία.

Δύο άντρες κάθονται σ' έναν πάγκο στο φωτεινό κλουβί της φυλακής Ντέντχαμ. Όποτε το θελήσει ο ένας από αυτούς θα σηκωθεί και θα βγει έξω, θα περπατήσει στους δρόμους, θα νιώσει τον άνεμο, θα κοιτάξει ψηλά τον ουρανό και τα σύννεφα, θα μπει σ' ένα λεωφορείο και θ' αγοράσει εισιτήρια για το τραίνο. Ο άλλος θα γυρίσει στο κελί του. 23 ώρες την ημέρα σ' ένα

κελλί επί 1.000 μέρες, 3 χρόνια, 6 χρόνια και τώρα ο 7ος χρόνος κυλά μονότονα... Ο Σάκκο, με τα ρούχα του καταδίκου, με την χλωμάδα που προκαλεί η φυλακή στο πρόσωπό του, με τα κατάμαυρα μαλλιά του, με την υπερένταση που προκαλεί η φυλακή στο βλέμμα του, μέσα στην γκρίζα κακοραμμένη στολή της φυλακής, εξιστορεί την ζωή του, μιλά για 'κείνες τις απίστευτες μέρες που ήταν ελεύθερος. Ένα κουδούνι χτυπά: οι κρατούμενοι μπαίνουν στην γραμμή για να πάνε στην τραπεζαρία. Έχουν χλωμά πρόσωπα, καμπουριασμένα κορμιά, τυλιγμένα με γκρίζα βαμβακερά ρούχα και χέρια σταυρωμένα στο στήθος... Ο Σάκκο γεννήθηκε στο Τορεματζιόρε της επαρχίας Φότζια, στους νότιους ηλιόλουστους πρόποδες της οροσειράς των Απεννίνων. Ο πατέρας του ήταν ένας ευκατάστατος Ιταλός αγρότης που είχε παντρευτεί την κόρη ενός εμπόρου λαδιού και κρασιού. Ήταν μέλος της ρεπουμπλικανικής λέσχης της πόλης, ενώ ο μεγαλύτερος αδελφός του Σάκκο, ο Σαμπίνο, ήταν σοσιαλιστής. Ο Σάκκο πήγαινε σχολείο, ενώ ταυτόχρονα δούλευε στον αμπελώνα του πατέρα του και βοηθούσε στην πώληση του ελαιόλαδου. Ο μεγαλύτερος γιός της οικογένειας ο Νικόλα (το όνομα του οποίου πήρε αργότερα –όταν ήταν παιδί τον φώναζαν Φερντινάντο) πέθανε και ο Σαμπίνο κατετάγη στον στρατό. Έτσι ο Σάκκο έγινε η κεφαλή της οικογένειας. Ταξίδευε συχνά σε πολλά μέρη μ' ένα κάρρο για να τακτοποιεί τους λογαριασμούς του πατέρα του, να πληρώνει τους εργάτες ή να αγοράζει προμήθειες. Ήταν το στήριγμα της οικογένειας. Αυτός όμως πάνω απ' όλα αγαπούσε με πάθος τις μηχανές. Τα καλοκαίρια, όταν δεν είχε δουλειά στα αμπέλια, δούλευε ως θερμομαστής στην μεγάλη ατμοκίνητη θεριστική μηχανή, η οποία θέριζε όλο το σιτάρι της περιοχής. Περισσότερο κι απ' το σχολείο, τις αγροτικές δουλειές ή τις δουλειές του πατέρα του, τού άρεσε να ασχολείται με τις μηχανές. Το όνειρό του ήταν να πάει στην Αμερική, στην χώρα των μηχανών.

Στα 17 του, έφυγε μαζί με τον αδελφό του Σαμπίνο για ν' αναζητήσουν την τύχη τους στην χώρα των μηχανών και των

δολαρίων. Τον Απρίλιο του 1908 έφθασαν στην Βοστώνη. Ο Σάκκο στάθηκε τυχερός, αλλά δούλεψε πολύ σκληρά. Μόλις δύο εβδομάδες μετά την άφιξή του στην χώρα αυτή, έπιασε δουλειά ως νεροκουβαλητής σ' ένα συνεργείο οδοποιίας, κοντά στο Μίλφορντ. Η μεγαλύτερή του χαρά ήταν όταν ο μηχανικός τον άφηνε να τον βοηθά στην οδήγηση του ατμοκίνητου οδοστρωτήρα. Του άρεσε να στέκεται δίπλα στην ζεστή, ασθμαίνουσα και νευρική μηχανή, να την τροφοδοτεί με κάρβουνο και να την λιπαίνει μ' ένα λαδικό. Τα λεφτά όμως ήταν ελάχιστα κι ο χειμώνας πλησίαζε. Μετά έπιασε δουλειά στο χυτήριο Hopedale, όπου μάζεψε τα ρινίσματα χυτοσιδήρου. Εκεί δούλεψε 12 μήνες. Την περίοδο εκείνη συνειδητοποίησε πως έπρεπε να μάθει μια συγκεκριμένη τέχνη. Ένας ανειδίκευτος εργάτης ήταν σαν ένα χαλάκι που όλοι πατούσαν πάνω του. Έτσι, πλήρωσε κάποιον 50 δολάρια για να του μάθει να χειρίζεται μια μηχανή ρελιάσματος. Ένας φίλος του χειριζόταν μια τέτοια μηχανή σε ένα εργοστάσιο υποδημάτων και κέρδιζε αρκετά χρήματα. Μ' αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσε να έχει μια μηχανή όλη δικιά του.

Περίπου την ίδια εποχή, ο αδελφός του Σαμπίνο, μην αντέχοντας άλλο την ζωή στην Αμερική, επέστρεψε στην Ιταλία για ν' αναλάβει την πατρική επιχείρηση εμπορίας λαδιού και κρασιού. Ο Νικόλα προτίμησε να μείνει για λίγο ακόμη διάστημα. Αρχικά βρήκε δουλειά σε ένα εργοστάσιο υποδημάτων στο Ουέμπστερ, όμως, εν συνεχεία, επέστρεψε στο Μίλφορντ όπου εργάστηκε ως ρελιαστής μέχρι το 1917. Αν δεν γνώριζε την γυναίκα του, θα είχε γυρίσει στην Ιταλία. Την εποχή εκείνη ήταν σοσιαλιστής και διάβαζε την εφημερίδα *Il Proletario*, την οποία εξέδιδε ο Τζιοβανίτι, ενώ του άρεσε να συμμετέχει σε θεατρικές παραστάσεις με τίτλους όπως *Senza Padrone [Χωρίς Αφέντη]* και *Tempeste Sociali [Κοινωνική Καταιγίδα]*. Την γυναίκα του Ρόζα την γνώρισε σ' έναν χορό που είχε οργανώσει για την οικονομική ενίσχυση ενός ηλικιωμένου ακορντεονίστα, που είχε μείνει παράλυτος. Στην λαχειοφόρο αγορά εκείνη είχε κερδίσει ένα

κουτί ζαχαρωτά. Η Ρόζα καταγόταν από την βόρειο Ιταλία και είχε εκείνα τα υπέροχα σκούρα πυρόξανθα μαλλιά των γυναικών της Λομβαρδίας. Παντρεύτηκαν και ήταν πολύ ευτυχισμένοι. Αργότερα απέκτησαν έναν γιό που του έδωσαν το όνομα Ντάντε.

Το 1913, ο Σάκκο άρχισε να συχνάζει σε μια αναρχική λέσχη που λεγόταν Κύκλος Κοινωνικών Μελετών [Circolo di Studi Sociali]. Εκεί συνάντησε ανθρώπους πολύ ευφυείς, διψασμένους για μάθηση και πολύ πρόθυμους να βοηθήσουν τους συναδέλφους τους να μορφωθούν. Το 1916, η ομάδα οργάνωσε εκδηλώσεις συμπαράστασης και εράνους ενίσχυσης της απεργίας που είχε οργανώσει ο Κάρλο Τρέσκα στην Μινεζότα. Η αστυνομία του Μίλφορντ απαγόρευσε τις συγκεντρώσεις και συνέλαβε τους ομιλητές. Ο Σάκκο ήταν ανάμεσά τους. Καταδικάστηκαν στο Μίλφορντ για διατάραξη της κοινής ειρήνης, αλλά απηλλάγησαν των κατηγοριών στο Ανώτατο Δικαστήριο στο Γουόρτσεστερ.

Τα συγκλονιστικά εκείνα χρόνια έβριθαν επαναστατικών προμηνυμάτων. Η επιτυχημένη κατάληψη της εξουσίας από τους μπολσεβίκους στην Ρωσία προοιωνιζόταν ότι ο πόλεμος θα τέλειωνε με το ξέσπασμα μιάς παγκόσμιας επανάστασης.

Ακριβώς τότε, ο κ. Ουϊλσον ξεκίνησε την μεγάλη σταυροφορία του. Τον Μάιο του 1917, ο Σάκκο μαζί με μερικούς φίλους του πήγε νότια στο Μεξικό για να αποφύγει την υποχρεωτική στράτευση. Στο τραίνο συνάντησε για πρώτη φορά τον Βαντσέτι.

Τρεις μήνες αργότερα, επέστρεψε από το Μεξικό κι έπιασε δουλειά σε ένα εργοστάσιο ζαχαρωδών προϊόντων στο Κέϊμπριτζ, μετά στην ανατολική Βοστώνη και, τελικώς, μετακόμισε στο Στόουτον όπου έγινε ο έμπιστος άνθρωπος των Κέλυ, στο εργοστάσιο 3Κ.

Πριν την σύλληψή του ο Σάκκο ήταν τόσο ασυνήθιστα γερός στο σώμα που μπορούσε να δουλεύει σαν δυό ανθρώπους. Στην φυλακή όπου έκανε απεργία πείνας, άντεξε 31 μέρες προτού καταρρεύσει και μεταφερθεί στο νοσοκομείο. Εκεί έμαθε να μιλά

και να γράφει αγγλικά, μελέτησε πολλά βιβλία και βρέθηκε για πρώτη φορά στην ζωή του ανάμεσα σε γνήσιους Αμερικανούς, οι οποίοι ήταν πολύ σκληροί και οξύθυμοι —δεν ταίριαζαν με την διάφανη, ανοιχτόκαρδη φιλοσοφία του Λατινικού αναρχισμού. Είναι οι ίδιοι άνθρωποι που θέλουν, εντελώς ψυχρά, να πεθάνει στην ηλεκτρική καρέκλα. Δεν μπορεί να τους καταλάβει. Ο ίδιος, σε κατάσταση νηφαλιότητας, ποτέ δεν θέλησε τον θάνατο κάποιου. Αντιμετωπίζει τον δικαστή Τάϊερ και την κατηγορούσα αρχή σαν γρανάζια ενός μηχανισμού.

VII ΛΙΠΟΤΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΚΟΚΚΙΝΟΙ

Τρία χρόνια νωρίτερα, οι πεποιθήσεις του Σάκκο και του Βαντσέττι είχαν περάσει από δοκιμασία. Το 1917, ο Γούντροου Ουΐλσον, παρά την εκπεφρασμένη διαφωνία της πλειοψηφίας των ψηφοφόρων, είχε σύρει τις Η.Π.Α. στον πόλεμο κατά της Γερμανίας. Μετά την ψήφιση του νόμου περί υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, ανακοινώθηκε η ημερομηνία εγγραφής στους στρατολογικούς καταλόγους, τόσο των Αμερικανών πολιτών όσο και των μεταναστών. Οι περισσότεροι νέοι άνδρες υπάκουσαν, ανεξαρτήτως της ιδεολογίας τους. Κάποιοι ελάχιστοι που ήταν από ηθικής απόψεως κατά του πολέμου και ιδίως του καπιταλιστικού, είχαν το σθένος να διαμαρτυρηθούν. Ο Σάκκο, ο Βαντσέττι και μερικοί φίλοι τους διέφυγαν στο Μεξικό. Εκεί, 30 περίπου από αυτούς έμειναν σ' έναν οικισμό από πλινθόκτιστες καλύβες. Όσοι κατάφεραν να βρουν μια δουλειά, εργάζονταν. Μεταξύ τους μοιράζονταν τα πάντα στα ίσα. Όλα ήταν κοινή ιδιοκτησία. Στην κοινότητα υπήρχαν άνθρωποι κάθε επαγγέλματος και κάθε κοινωνικής κατάστασης: αρτοποιοί, κρεοπώλες, ράφτες, υποδηματοποιοί, μάγειροι, ξυλουργοί και σερβιτόροι. Ο Σάκκο έπιασε δουλειά σ' έναν φούρνο κι όταν οι φίλοι του βρίσκονταν σε δύσκολη θέση, τότε ζητούσε να τον πληρώ-

νουν με ψωμί. Τα Σαββατόβραδα γύριζε κατάκοπος στην κοινότητα, κουβαλώντας στον ώμο ένα τσουβάλι με φρέσκα καρβέλια. Ήταν μια στιγμιαία πραγμάτωση των οραμάτων του αναρχισμού. Όμως η ζωή στο Μεξικό ήταν δύσκολη, ενώ είχαν αρχίσει να καταφθάνουν επιστολές από τις Η.Π.Α. που τους έλεγαν ότι μπορούσαν να αποφύγουν την κατάταξη, καθώς επίσης και ότι είχε γίνει μεγάλη αύξηση στους μισθούς. Σιγά-σιγά άρχισαν να επιστρέφουν περνώντας τα σύνορα χωρισμένοι σε μικρές ομάδες. Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι γύρισαν στην Μασαχουσέτη.

Στην ανατολική Βοστώνη υπήρχε μια ιταλική λέσχη που ονομαζόταν Ιταλική Λέσχη Πολιτογράφησης, τα μέλη της οποίας συγκεντρώνονταν κάθε Κυριακή βράδυ σε μια αίθουσα επί της πλατείας Μάβερικ. Ήταν τόπος συνάντησης των εργατών από τις γειτονικές βιομηχανικές πόλεις, όπου έπαιζαν μπόουλινγκ ή συζητούσαν για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα. Ανάμεσά τους υπήρχαν αναρχικοί, συνδικαλιστές και σοσιαλιστές ποικίλων αποχρώσεων. Η Ρωσική Επανάσταση τούς είχε γεμίσει με νέες ελπίδες. Οι διώξεις των συντρόφων τους σε διάφορες περιοχές της Αμερικής τούς είχαν κάνει να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη της αλληλοβοήθειας. Ενώ σε άλλα μακρινά μέρη του κόσμου φαινόταν να ανατέλει μια νέα εποχή, στις Η.Π.Α. ο μεγάλος μηχανισμός που τους κρατούσε σκλάβους, φαινόταν πió άκαμπτος και ακλόνητος από ποτέ. Παντού γίνονταν συλλήψεις, βασανιστήρια και απελάσεις αλλοδαπών. Για τους «ήρωες του πολέμου» που είχαν μείνει στην πατρίδα, κάθε αλλοδαπός ήταν ένας πιθανός μολοσεβίκος, μια απειλή για την ασφάλεια της Παλαιάς Δόξας, τους δεσμούς ελευθερίας και τις αμοιβές. Η σύλληψη των Ελία και Σαλσέντο στην Ν. Υόρκη προκάλεσε μεγάλη αναταραχή στους κύκλους των ριζοσπαστών της περιοχής της Βοστώνης. Ο Βαντσέτι πήγε στην Ν. Υόρκη για να προσλάβει δικηγόρο για τους δύο άνδρες. Εκεί, άκουσε πολλές ανησυχητικές φήμες. Ότι, παραδείγματος χάριν, η κατοχή βιβλίων, τα οποία οι αδαείς και κτηνώδεις πράκτορες των Υπουργείων Δικαιοσύ-

νης και Εργασίας θα μπορούσαν να θεωρήσουν ανατρεπτικά, ήταν κάτι πολύ επικίνδυνο. Αυτό που προκαλούσε τον μεγαλύτερο φόβο δεν ήταν η απέλαση αλλά οι ξυλοδαρμοί και η ανάκριση γ' βαθμού που προηγούνται.

Το βράδυ της 5ης Μαΐου, ο Σάκκο και ο Βαντσέτι, έχοντας επάνω τους την προκήρυξη που γνωστοποιούσε την διοργάνωση μίας συγκέντρωσης διαμαρτυρίας για τον θάνατο του Σαλσέντο που οι ίδιοι θεωρούσαν δολοφονία, πήγαν με το λεωφορείο από το Στόουτον στο Γουέστ Μπρίτζγουοτερ, για να συναντήσουν έναν άνδρα ονόματι Μπόντα ο οποίος, όπως πίστευαν, θα τους δάνειζε ένα αυτοκίνητο. Πιθανότατα υποψιάζονταν ότι τους παρακολουθούσαν κι έτσι είχαν πάνω τους περιστροφά, αλλά κι από μια συγκεκριμένη αντίληψη περί παλληκαριάς. Αν οι αστυνομικοί τούς έκαναν αιφνιδιαστική επίθεση, τουλάχιστον δεν θα τους άφηναν να τους βασανίσουν μέχρι θανάτου όπως τον Σαλσέντο. Όμως φοβήθηκαν να χρησιμοποιήσουν το αυτοκίνητο του Μπόντα, επειδή δεν είχε άδεια κυκλοφορίας για το έτος 1920, έτσι, σίγουρα πολύ ανήσυχοι, επιβιβάστηκαν στο λεωφορείο για να επιστρέψουν στο Στόουτον.

Όταν τους συνέλαβαν, καθώς το λεωφορείο έμπαινε στο Μπρόκτον, είχαν ξεχάσει εντελώς τα όπλα τους. Νόμιζαν ότι τους συνέλαβαν ως Κόκκινους και ως έχοντες σχέση με την σχεδιαζόμενη συγκέντρωση.

Κατά την ανάκριση στο αστυνομικό τμήμα, το κύριο μέλημά τους ήταν να μην μπλέξουν κανέναν από τους φίλους τους. Η εικόνα τού τσακισμένου πάνω στο πεζοδρόμιο της Παρκ Ρόου πτώματος του Σαλσέντο ήταν ακόμα νωπή στην μνήμη τους.

VIII ΚΑΤΑΔΙΚΟΙ

Το βλέμμα όσων έχουν μείνει πολλά χρόνια στην φυλακή, είναι ιδιαίτερα παγωμένο. Το πρόσωπο ενός άνδρα που έχει μείνει

πολύ καιρό μέσα, δεν χάνει ποτέ αυτό το σκληρό βλέμμα. Ο Σάκκο είναι 6 χρόνια στην φυλακή της κομητείας συνεχώς εν αναμονή, εν αναμονή της δίκης, της ανακάλυψης νέων στοιχείων, των ακροαματικών διαδικασιών για επανεκδίκαση της υπόθεσης, της καταδικαστικής απόφασης –περιμένοντας, περιμένοντας, περιμένοντας.

Οι φυλακές του Ντέντχαμ είναι ένα καλαισθητό συγκρότημα κτηρίων, περιβαλλόμενο από εκτάσεις με γρασίδι, προστατευμένο από πυκνόφυλλα, καταπράσινα δένδρα που λικνίζονται με φόντο τον γαλαζοπράσινο ουρανό του Ιουνίου. Οι τοίχοι στο γραφείο του διευθυντή λάμπουν σαν καθρέφτης από το βερνίκι, ενώ το πάτωμα είναι τόσο καθαρό ώστε μπορείς να φας αυγά πάνω του. Εσωτερικά, η κεντρική αίθουσα υποδοχής είναι ευάερη και ευήλια. Τα κάγκελα των παραθύρων λάμπουν, αντανακλώντας το ανοιξιάτικο πράσινο και δημιουργώντας την αίσθηση ότι τα πάντα λούζονται μέσα σ' ένα φωτεινό πράσινο φως. Μέσα απ' τα κάγκελα μπορεί να δει κανείς τα κλαδιά των δένδρων να λικνίζονται και τα σύννεφα να ταξιδεύουν στον ουρανό του Ιουνίου, σαν ένα κοπάδι πρόβατα που περιπλανιέται σ' ένα ξέφραγο λιβάδι. Είναι ένα παράλογο και πολύπλοκο κλουβί καναρινιών. Γιατί όμως αυτά δεν κελαηδούν σε τούτο το μεγάλο πράσινο κλουβί; Ευγενικά ο διευθυντής των φυλακών σου προσφέρει κάθισμα, και, καθώς περιμένεις, σου 'ρχεται μια μυρωδιά που όμως δεν είναι η μυρωδιά της άνοιξης αλλά η μπόχα της σκουροπράσινης μούχλας που αναδίδουν τα φτωχόσπιτα ή οι στρατώνες, πολύ πιο έντονη και άθλια.

Στην άλλη άκρη της αίθουσας, ένας ηλικιωμένος άνδρας κάθεται σε μια καρέκλα –είναι παχύς με σώμα σαν αχλάδι, χέρια κρεμασμένα στο πλάι, μάτια κλειστά και πρόσωπο ζαρωμένο σαν ένα μάτσο βρεγμένων εφημερίδων. Ο διευθυντής και δύο μαυροντυμένοι άνδρες στέκονται από πάνω του, κοιτώντας τον αμήχανα.

Επιτέλους ο Σάκκο βγαίνει απ' το κελί του κι έρχεται και

κάθεται δίπλα μου. Δύο άνδρες καθισμένοι ο ένας πλάϊ στον άλλον σ' έναν πάγκο, μέσα σ' ένα πράσινο κλουβί. Όποτε το θελήσει ο ένας απ' αυτούς θα σηκωθεί και θα βγει έξω για ν' απολαύσει την ηλιόλουστη ημέρα του Ιουνίου. Ο άλλος θα γυρίσει στο κελλί του για να περιμένει. Φαίνεται νεότερος από ό,τι περίμενα. Το πρόσωπό του είναι χλωμό σαν κερί, λες κι ήταν άρρωστος, για πολύ καιρό κατάκοιτος. Όταν γελά τα μάγουλά του κοκκινίζουν λιγάκι. Στο τέλος, καταφέρνουμε να γελάσουμε κι οι δυό. Η θέση ενός φυλακισμένου ανθρώπου είναι τόσο παράλογη όσο και η θέση ενός ανθρώπου που προσπαθεί να παίξει σκάκι με δεμένα μάτια, χωρίς να ξέρει το παιχνίδι. Ο πραγματικός κόσμος δεν υπάρχει. Δεν έχουμε πλέον καμιά αντίληψη του κόσμου μας, με την βροχή, τους δρόμους, τα λεωφορεία, τις αναρριχόμενες αγγουριές, τα κορίτσια και τους κήπους. Εδώ υπάρχει ένας κόσμος εννοιών: *κατηγορούσα αρχή, υπεράσπιση, αποδεικτικά στοιχεία, αίτηση επανεκδίκασης, άσχετο, αναρμόδιο και ασυναφές*. Ο άνθρωπος αυτός βιώνει τον νόμο 6 χρόνια τώρα, δεμένος όλο και πιό σφιχτά με τα γλοιώδη νήματα της νομικής ορολογίας, όπως ακριβώς η μύγα παγιδεύεται στον ιστό της αράχνης, ενώ μια λανθασμένη σειρά λέξεων σημαίνει Ηλεκτρική Καρέκλα. Όλες οι κινήσεις του παιχνιδιού γίνονται από άλλους, ενώ αυτός το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να κάθεται με δεμένα χέρια και να περιμένει, στηρίζοντας τις ελπίδες του σε μια ατέρμονη σειρά φράσεων. Σε όλα αυτά τα νομικά βιβλία, σε όλη αυτήν την ορολογία των γραμματέων του δικαστηρίου και του συνηγόρου, υπάρχει μόνο μια κίνηση στο εκατομμύριο που θα τον σώσει —οι υπόλοιπες σημαίνουν θάνατο. Μακάρι να κάνουν την σωστή κίνηση, να χρησιμοποιήσουν τις σωστές λέξεις. Όμως, αυτήν την στιγμή, το επώδυνο μαρτύριο που γεννά ελπίδα, έχει σχεδόν τελειώσει, ούτε καν η σκέψη της γυναίκας και των παιδιών του που ζουν απρόσιτοι εκεί έξω στον κόσμο μπορεί τώρα πιά να τον βασανίσει. Τώρα μουδιασμένος, μπορεί να περιγελά και να κοιτάζει ειρωνικά τον άκαμπο μηχανισμό

που τον συνέλαβε και τον κατέστρεψε. Τώρα λίγο τον νοιάζει αν θα κατορθώσουν να τον σώσουν απ' τα δόντια που είναι έτοιμα να τον κατασπαράξουν, ενώ μια λανθασμένη σειρά λέξεων σημαίνει Ηλεκτρική Καρέκλα.

Ο διευθυντής πλησιάζει για να καταγράψει το όνομά μου. «Ελπίζω να είναι καλύτερα η γυναίκα σας», του λέει ο Σάκκο. «Σχεδόν καμία βελτίωση», απαντά εκείνος. Ο Σάκκο κουνάει το κεφάλι του. «Τώρα που φτιάχνει ο καιρός, σίγουρα θα νιώσει καλύτερα.» Του σφίγγω το χέρι και προχωρώ προς την έξοδο, προσπερνώντας τον παχύ, αχλαδόσχημο άνδρα, που εξακολουθούσε να είναι σωριασμένος στην καρέκλα σαν μισοξεφούσκωτο μπαλόνι, με τα κλειστά, ζαρωμένα βλέφαρά του να τρεμοπαίζουν. Ο διευθυντής με κοιτάζει κατάματα, χαμογελώντας παράξενα. «Φεύγετε;» με ρωτά. Έξω, στους καθαρούς δρόμους, τα καταπράσινα φυλλώματα λικνίζονται στο φως, τα πουλιά κελαηδούν, κορναρίσματα αυτοκινήτων σε τρελαίνουν κι ένα τρόλεϋ στρίβει στριγγλίζοντας στην γωνία. Πάνω απ' το κεφάλι μου, τα λευκά σύννεφα του Ιουνίου περιπλανιούνται στο απέραντο γαλάζιο τ' ουρανού.

Όταν επισκέπτεσαι τις κρατικές φυλακές Τσάρλσταουν, είναι σαν να πηγαίνεις στο Barnum & Baileys. Δεσμοφύλακες πηγαίνουνόρχονται βιαστικοί, ομάδες ανθρώπων περιμένουν στην είσοδο, ενώ στο εσωτερικό της φυλακής μια μπάντα παίζει την μελωδία «*Home Sweet Home*» [«*Σπίτι μου Σπιτάκι μου*»]. Όταν τελικώς σου επιτρέπουν την είσοδο στο Μεγάλο Θέαμα, διαπιστώνεις ξαφνικά ότι συμβαίνουν ένα σωρό πράγματα. Υπάρχουν σειρές καθισμάτων στα οποία ανά δύο κάθονται άνθρωποι που συνομιλούν. Ο ένας είναι ελεύθερος, ο άλλος κατάδικος. Προς τρεις κατευθύνσεις υπάρχουν γκριζα κάγκελα και σειρές κελιών. Μέσα, η μπάντα παίζει δυνατά το «*If Auld Acquaintance Be Forgot*» [«*Η παλιά αγάπη δεν ξεχνιέται*»]. Ένας κοντός άνδρας με φαρδείς ώμους, κάθεται ατάραχος μέσα σ' όλην αυτήν την

φασαρία, χαμογελώντας αγνά κάτω απ' το μεγάλο κρεμαστό μουστάκι του. Έχει ένα πλατύ, ωχρό μέτωπο και μαύρα μάτια γεμάτα ρυτίδες. Το γαλήνιο σχήμα των ζυγωματικών του και τα ρουφηγμένα του μάγουλα, σε κάνουν να ξεχνάς το τυπικό βλέμμα ενός φυλακισμένου.

Αυτός είναι ο Βαντσέττι.

Τα τελευταία 6 χρόνια, 365 μέρες τον χρόνο, χθες, σήμερα, αύριο, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι ξυπνούν στο αχυρόστρωμα του κελλιού τους, τρώνε το φαγητό της φυλακής, έχουν μια ώρα την ημέρα για άσκηση και συζήτηση, κάθονται στο κελλί τους βασανίζοντας το μυαλό τους με τις διάφορες τεχνικές λεπτομέρειες και στηρίζοντας τις ελπίδες τους στο άλλοθι τους, στην μαρτυρία του εμπειρογνώμονα σχετικά με την κατασκευή της κάννης του όπλου του Σάκκο, στην ομολογία του Μαντείρος και στην επιβεβαιωτική κατάθεση του Γουϊκς, στην νομική μάχη ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α., ενώ μέρα με την ημέρα, χάνοντας και τις τελευταίες ελπίδες τους, νιώθουν ότι σπρώχνονται αμείλικτα προς την Ηλεκτρική Καρέκλα από το τυφλό μίσος χιλιάδων καλόπιστων πολιτών και από τους υπεράνθρωπους, πολύπλοκους, αδιαφανείς, άκαρδους μηχανισμούς του νόμου.

IX

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ ΣΤΟ ΠΛΥΜΟΥΘ

«Μα ο Βαντσέττι έχει ποινικό μητρώο», σου λένε, «εξέτιε ποινή φυλάκισης όταν τον παρέπεμψαν σε δίκη μαζί με τον Σάκκο».

Η ιστορία του ποινικού μητρώου του Βαντσέττι έχει ως εξής:

Το 1914, ο Βαντσέττι εργαζόταν στο εργοστάσιο Plymouth Cordage ως μέλος του εξωτερικού συνεργείου που φόρτωνε τις κουλούρες σχοινοῦ στα φορτηγά. Το εργοστάσιο αυτό είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο και ιδιοκτήτης ουσιαστικά του Πλύ-

μουθ και των γύρω πόλεων, όπου εργάζονταν οι παροικίες Ιταλών και Πορτογάλων (εκείνη την εποχή, στην καλύτερη περίπτωση, για 9 δολάρια την εβδομάδα), οι οποίοι χειρίζονται τις κλωστικές μηχανές που μετατρέπουν την εισαγόμενη από το Γιουκατάν κάνναβη, σε σχοινί και σπάγκο. Στις 17 Ιανουαρίου 1916, κηρύχθηκε μια μεγάλη απεργία, η πρώτη στην ιστορία του Cordage. Ο Βαντσέτι ήταν ένας από τους οργανωτές της. Αφού το εργοστάσιο είχε μείνει επί 30 μέρες κλειστό, την περίοδο αιχμής της παραγωγής, η εταιρεία υποχώρησε κι έδωσε αυξήσεις. Έκτοτε οι μισθοί αυξήθηκαν στα 25 δολάρια την εβδομάδα. Ο Βαντσέτι, πάντα στην πρωτοπορία, συμμετείχε στις πικετοφορίες κι εκφώνουσε λόγους. Ήταν ο μόνος υπάλληλος ο οποίος δεν επαναπροσελήφθη μετά την λήξη της απεργίας.

Την εποχή της σύλληψης των Σάκκο και Βαντσέτι, επικρατούσε η εντύπωση ότι οι οπλοφόροι μέσα σε μια Μπιούϊκ, που αποπειράθηκαν να ληστέψουν την χρηματαποστολή της εταιρείας L.Q. White στο Μπρίτζγουοτερ, το πρωί της παραμονής των Χριστουγέννων του 1919, ήταν Ιταλοί, οι ίδιοι που είχαν διαφύγει αρπάζοντας τα χρήματα της μισθοδοσίας στο Σάουθ Μπρέϊντρι.

Ο Σάκκο ήταν αδύνατον να είχε εμπλακεί σ' αυτήν την υπόθεση διότι εκείνη την ημέρα εργαζόταν. Ο Βαντσέτι είχε δική του δουλειά κι έτσι δεν μπορούσε να εκδώσει πιστοποιητικό εργασίας ως εργοδότης στον εαυτό του. Τον Ιούνιο τον μετέφεραν στο Πλύμουθ, όπου προσήχθη ενώπιον του δικαστηρίου, τού οποίου πρόεδρος ήταν ο δικαστής Τάϊερ και δημόσιος κατηγορος ο κ. Κάτσμαν. Είναι πολύ πιθανό, ο άνθρωπος που προσελήφθη για να υπερασπίσει τον Βαντσέτι, εσκεμμένα να πρόδωσε τον πελάτη του. Σε κάθε περίπτωση, επέδειξε εγκληματική αμέλεια διότι δεν υπέβαλε αίτηση εξαίρεσης και διότι αρνήθηκε να επιτρέψει στον Βαντσέτι να καταθέσει ως μάρτυρας υπερασπίσεως του εαυτού του.

Ίδού τι λέει ο ίδιος ο Βαντσέτι σχετικά με αυτό το θέμα, σε

μια επιστολή του σε κάποιους φίλους του στο Μεξικό:

«Όσο για τον κ. Βέιχ, δεν μου απήθυνε σχεδόν καμία ερώτηση σχετική με την υπεράσπισή μου, ενώ, μετά το πέρας της προανάκρισης και μέχρι το τέλος της δίκης, δεν μου υπέβαλε ούτε μία νέα ερώτηση σχετική με την υπόθεση. Αντίθετα, άρχισε να μου υπόσχεται ότι θα καθίσω στην ηλεκτρική καρέκλα. “Θα σε βάλουν με τον Σάκκο”, και... στο σημείο αυτό, σταματούσε να μιλά κι άρχιζε να σφυρίζει, κάνοντας με το δεξί του χέρι, με υψωμένο τον δείκτη, σπειροειδείς ανοδικές κινήσεις. Αυτός είναι ο μοναδικός Ηράκλειος Άθλος που επιτέλεσε ο κ. Βέιχ υπερασπίζοντάς με, ενώ κάπνιζε τα μεγάλα πούρα που του αγόραζαν οι φτωχοί συμπατριώτες μου. Ωστόσο, τα λόγια του κ. Βέιχ αποδεικνύουν ότι γνώριζε πριν από την δίκη του Πλύμουθ πως θα με κατηγορούσαν για την ληστεία και τους φόνους στο Μπρέϊντρι... Το να υποθέσω ότι ο κ. Βέιχ και ο βοηθός του Γκοβόνι μπορεί να εξωθήθηκαν σε μια τέτοια συμπεριφορά επειδή είχαν πεισθεί για την ενοχή μου, θα ήταν κάτι λανθασμένο και άδικο. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο στην υπόθεση που να νομιμοποιεί ή, έστω, να δικαιολογεί μια τέτοια αμφιβολία. Αδιάλειπτα διακηρύσσω την αθωότητά μου. Όλοι οι Ιταλοί, καθώς και κάποιοι Αμερικανοί του Πλύμουθ, έσπευσαν μαζικά να την βεβαιώσουν. Η προανακριτική ακροαματική διαδικασία απέδειξε το αδύνατο και ανακόλουθο τής εις βάρος μου κατηγορίας, όπως δείχνει ο φάκελος της υπόθεσης. Η αλήθεια είναι ότι τόσο η κατηγορούσα αρχή όσο και η υπεράσπιση αντιλήφθηκαν ότι, χωρίς την προδοσία της τελευταίας, το στήσιμο της σκευωρίας θα ήταν σκέτο φιάσκο –εξ ου και η προδοσία».

Η ληστεία στο Μπρίτζγουοτερ έγινε στις 7.35 π.μ. Ήταν μια ένοπλη επίθεση κατά των 3 επιβατών του αυτοκινήτου χρηματοπιστολών της εταιρείας L.K. White Shoe. Το αυτοκίνητο είχε παραλάβει από μια τράπεζα της κεντρικής πλατείας [της Βοστώνης] τα χρήματα της εβδομαδιαίας μισθοδοσίας τα οποία, όπως λέγεται, ήταν 33.000 δολάρια, και βρισκόταν καθ' οδόν προς το εργοστάσιο.

Η χρηματαποστολή κατευθυνόταν βόρεια προς την οδό Μπρόουντ, κατά μήκος της οποίας υπάρχει γραμμή τρόλεϋ. Ένα τετράγωνο πάνω απ' την πλατεία προς Βορράν, ένα δρομάκι, η οδός Χέιλ, καταλήγει ανατολικά στην οδό Μπρόουντ. Ένα τετράγωνο βορειότερα, υπάρχουν σιδηροδρομικές γραμμές και μια αποθήκη, η οποία βρίσκεται σε αρκετή απόσταση από την οδό Μπρόουντ προς τα ανατολικά και, ως εκ τούτου, δεν είναι ορατή από τον τόπο του εγκλήματος.

Καθώς το αυτοκίνητο της χρηματαποστολής πλησίαζε στην οδό Χέιλ, δύο πεζοί άνδρες άνοιξαν πυρ κατά των επιβατών του αυτοκινήτου –έναν ταμία, έναν ειδικό αστυνομικό και τον οδηγό, οι οποίοι ανταπέδωσαν τα πυρά. Ο ένας ληστής κρατούσε περίστροφο και ο άλλος καραμπίνα. Αργότερα ο Βαντσέττι υποδείχθηκε ως ο άνθρωπος με την καραμπίνα. Το αυτοκίνητο απομακρύνθηκε αφού προσπέρασε ένα τρόλεϋ. Δεν υπήρξαν τραυματίες ούτε και βρέθηκαν σημάδια από σφαίρες μετά το επεισόδιο. Οι ληστές επιβιβάστηκαν σ' ένα αυτοκίνητο που τους περίμενε με την μηχανή αναμμένη στην οδό Χέιλ, κι έγιναν καπνός.

Στην πραγματικότητα, την στιγμή εκείνη ο Βαντσέττι βρισκόταν 45 χλμ. μακριά, στο Πλύμουθ, όπου ήταν πασίγνωστος ως πλανόδιος ψαράς. Η 24η Δεκεμβρίου κατέχει πάντα μια ξεχωριστή θέση στο ιταλικό ημερολόγιο, επειδή είναι ημέρα νηστείας για τους Καθολικούς και το ψάρι αποτελεί το τυπικό φαγητό της παραμονής. Όμως το εορταστικό πνεύμα των Χριστουγέννων είναι διάχυτο στην ατμόσφαιρα και τα συνηθισμένα ψάρια που τρώνε τις άλλες μέρες δεν τους ικανοποιούν, έτσι οι Ιταλοί την ημέρα αυτή τρώνε χέλια.

Ο Βαντσέττι είχε πάρει από πριν παραγγελίες για χέλια από πολλές ιταλικές οικογένειες. Το βράδυ της 23ης Δεκεμβρίου, κανόνισε με τον 13χρονο Μπερτράντο Μπρίνι να τον βοηθήσει στην παράδοση των χελιών. Το επόμενο πρωϊ, οι δύο τους βρίσκονταν στον δρόμο για να παραδώσουν τις παραγγελίες. Πολλοί άνθρωποι τούς είδαν. Ο Μπερτράντο θυμόταν πολύ καλά εκείνη την ημέρα επειδή

τότε έβγαλε το χριστουγεννιάτικο χαρτζιλίκι του.

18 ευυπόληπτοι πολίτες επιβεβαίωσαν πού βρισκόταν ο Βαντσέττι την ημέρα εκείνη. 9 από αυτούς ήταν στο σπίτι τους όταν ο Βαντσέττι τούς πήγε τα χέλια και μίλησαν μαζί του. Ο Τζων Ντι Κάρλο, ιδιοκτήτης καταστήματος υποδημάτων, κατέθεσε ότι ο Βαντσέττι τον επισκέφθηκε στο κατάστημά του την ώρα που το καθάριζε εκείνο το πρωί –μεταξύ 7.15-7.40 π.μ. Υπήρξαν καταθέσεις για το τι ακριβώς έκανε ο Βαντσέττι κάθε ώρα εκείνης της παραμονής των Χριστουγέννων.

Μεταξύ εκείνων που ορκίστηκαν ότι αγόρασαν χέλια από αυτόν, περιλαμβάνονται η κ. Μαίρη Φορτίνι, η κ. Ρόζα Φόρνι, η Ρόζα Μπαλμπόνι, η Τερέζα Μαλαγκουίτσε, η Αντελαϊντε Μποντζιοβάνι, η Μαρκέτα Φιότσι, η Έμμα Μποζάρι, ο αρτοποιός Ενρίκο Μπαστόνι και ο Βίνσεντ Τζ. Λόνγκι.

Όλοι αυτοί είναι αξιοσέβαστα άτομα. Οι καταθέσεις τους ήταν σαφείς και ειλικρινείς. Η κατηγορούσα αρχή δεν έκανε καμία σοβαρή προσπάθεια διάψευσής τους.

Ο Εισαγγελέας Κάτσμαν, ο οποίος υποστηρίζει ότι πρόκειται για μια καθαρά ποινική υπόθεση, ρώτησε τον Ντι Κάρλο κατά την διάρκεια της αντεξέτασης: «Είχατε ποτέ συζητήσει μαζί του περί πολιτικών θεωριών;» και «Συζητήσατε το ζήτημα πλουσίων και φτωχών μαζί του;». (Πρακτικά της δίκης, σελ. 47.)

Επίσης, όταν ο Μάϊκλ Σάσι, εργάτης στην σχοινοποιΐα, κατέθετε υπέρ του Βαντσέττι, ο Εισαγγελέας τον ρώτησε: «Ακούσατε κάποια από τις πολιτικές ομιλίες του Βαντσέττι προς τους συναδέλφους σας στο Cordage;».

Οι μάρτυρες κατηγορίας ήταν ελάχιστοι και έπεφταν σε αντιφάσεις. Κάποιοι άλλαξαν την κατάθεσή τους, συνειδητά ή ασυνειδητά, για να την προσαρμόσουν στις ανάγκες της κατηγορούσας αρχής.

Ο Φρανκ Γ. Χάρντινγκ, πίο γνωστός ως «Σλιπ», αρχικώς περιέγραψε τον άνθρωπο με την καραμπίνα ως «φρεσκοξυρισμένο», σύμφωνα με την εφημερίδα *Boston Globe*, της 24ης Δεκεμβρίου

1919. Όμως στα επίσημα πρακτικά της προανάκρισης, στις 10 Μαΐου, αφιερώνει 5 ολόκληρες γραμμές για να περιγράψει «το παχύ, τύπου Τσάρλι Τσάπλιν» μουστάκι τού ίδιου ανθρώπου. Αυτή η περιγραφή εδόθη αφού είχε ήδη δει τον Βαντσέτι.

Ο Μπέντζαμιν Τζ. Μπόουλς, ένας από τους άνδρες του αυτοκινήτου χρηματαποστολών, άλλαξε παρομοίως την κατάθεσή του. Ο Μπόουλς υπηρετεί ως ειδικός αστυνομικός στην εταιρεία White Shoe, ενώ ταυτόχρονα είναι μέλος της αστυνομικής δύναμης, υπό τον αρχηγό Στιούαρτ, στο Μπρίτζγουοτερ. Κατά την προανάκριση, ο Μπόουλς ορκίστηκε ότι το μουστάκι του ανθρώπου με την караμπίνα ήταν «κοντό και ψαλιδισμένο». Ωστόσο πρόσφατα έγινε γνωστό ότι οι αστυνομικοί Σίλινγκ και Γκολτ και ο αρχηγός της αστυνομίας του Πλύμουθ, καθώς και άλλα διακεκριμένα πρόσωπα, θα κατέθεταν ως μάρτυρες υπερασπίσεως ότι το μουστάκι του Βαντσέτι ήταν πυκνό και ακούρευτο επί χρόνια. Έτσι στην δίκη ο Μπόουλς δήλωσε ότι το μουστάκι του ανθρώπου με την караμπίνα ήταν «φουντωτό».

Η «αρκετά θετική» αναγνώριση του Μπόουλς, την οποία επανέλαβε τρεις κατά την προανάκριση (Πρακτικά προανάκρισης, σελ. 32), μετετράπη σε «θετική» στην δίκη. (Πρακτικά της δίκης, σελ. 25.)

Ο ταμίας Άλφρεντ Ε. Κοξ, αν και είχε αρνηθεί να κάνει θετική αναγνώριση για λογαριασμό της Πολιτείας, άλλαξε την γενική κατάθεσή του στην δίκη, δίδοντας μια περιγραφή που φωτογράφιζε τον κατηγορούμενο. Στο ποινικό δικαστήριο του Μπρόκτον, στις 10 Μαΐου, ο Κοξ αρκετές φορές δήλωσε ότι ο άνθρωπος με την караμπίνα, εν αντιθέσει προς τον άλλον ληστή, ήταν «κοντός και αδύνατος» (Πρακτικά προανάκρισης, σελ. 11), δηλαδή, ο «κοντός» της ομάδας των επιτιθέμενων.

Αυτό ήταν κακό για την πλευρά της Πολιτείας. Και δεν ήταν μόνο αυτό. Ο Μπόουλς, αμέσως μετά τον Κοξ, είπε «1,75 ύψος» περιγραφή που ταίριαζε καλύτερα στον Βαντσέτι, ενώ πρόσθεσε ότι ο άνθρωπος με την караμπίνα ήταν ψηλότερος από τον

άλλον. Εν συνεχεία, όταν η υπόθεση έφθασε στο δικαστήριο, ο Μπόουλς κλήθηκε να καταθέσει πρώτος, ενώ ο Κοξ επανέλαβε προσεκτικά την περιγραφή του προηγούμενου και περιέγραψε τον ληστή ακόμη ψηλότερο. Όταν ο Μπόουλς είπε πάλι «1,75 ύψος», ο Κοξ επανέλαβε «1,75 ύψος».

Ο Μπόουλς περιέγραψε με εκπληκτική ακρίβεια τα μαλλιά, τα μάτια, το πρόσωπο και τα ρούχα του ανθρώπου με την καραμπίνα. Τέτοια ακρίβεια στην λεπτομέρεια, 6 μήνες αφ' ότου είχε δει αυτόν τον άνθρωπο μόνο μερικά δευτερόλεπτα μέσα στην αναμπουμπούλα, φαίνεται απίστευτη. Ο Μπόουλς περιέγραψε παραστατικά πώς βοήθησε στο να μην χαθεί ο έλεγχος του οχήματος, μετά την κατάρρευση του οδηγού Ερλ Γκρέιβς, από τον φόβο του, μετά τον πρώτο πυροβολισμό, και τι μανούβρες έκαναν για να προσπεράσουν το τρόλεϋ που προπορευόταν.

Και το πιο θαυμαστό από όλα: την ίδια ακριβώς στιγμή που τα έκανε όλα αυτά, αντάλλαξε πυροβολισμούς μ' έναν άλλον ληστή και όχι μ' εκείνον που περιέγραφε. Αυτός ο άλλος ληστής, είπε [ο Μπόουλς], ήταν πάνω από 2,5 μέτρα μακριά από τον άνδρα με την καραμπίνα. Όλα αυτά περιέχονται στα πρακτικά της προανάκρισης.

Στην δίκη, πάντως, οι συνήγοροι υπερασπίσεως αμφισβήτησαν τον Μπόουλς ως προς το τελευταίο σημείο, και αυτός άλλαξε πάραυτα την κατάθεσή του, υποστηρίζοντας τώρα ότι τον δεύτερο πυροβολισμό του τον έριξε εναντίον του άνδρα με την καραμπίνα. Όμως, μόλις προηγουμένως είχε πει ότι όταν έριξε τον δεύτερο πυροβολισμό βρισκόταν 25 με 50 μέτρα μακριά.

Η κ. Τζωρτζίνα Μπρουκς είναι μια ηλικιωμένη γυναίκα η οποία φαίνεται ότι διαθέτει υπερφυσικές δυνάμεις. Τα κτήρια γίνονται διάφανα όταν βρίσκονται στον δρόμο της. Δήλωσε ότι είδε «λάμψη και καπνό από ένα όπλο», καθώς στεκόταν μπροστά σ' ένα παράθυρο του σιδηροδρομικού σταθμού, 25 μέτρα πίσω από την οδό Μπρόουντ και 100 μέτρα από την οδό Χέιλ όπου διαδραματίστηκαν τα γεγονότα.

Όμως, στην μέση της απόστασης μεταξύ της οδού Μπρόουντ

και του συγκεκριμένου παραθύρου, υπάρχει ο σκελετός μιάς διώροφης οικοδομής που εμποδίζει εντελώς την θέα κάποιου παρατηρητή προς την σκηνή του εγκλήματος!

Η κ. Μπρουκς δεν κρύβει ότι με το ένα της μάτι μπορεί να βλέπει μόνο ακαθόριστα τα σχήματα των αντικειμένων που βρίσκονται μπροστά της και ότι υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή στο άλλο της μάτι. Παρ' όλα αυτά, καθώς πήγαινε προς τον σιδηροδρομικό σταθμό μ' ένα μικρό παιδί πριν αρχίσει το πιστολίδι, παρατήρησε πράγματα που αργότερα αποδείχθηκαν χρήσιμα για την κατηγορούσα αρχή. Είπε ότι βάδιζε βόρεια, στην δυτική πλευρά της οδού Μπρόουντ, όταν παρατήρησε ένα αυτοκίνητο σταθμευμένο στην οδό Χέιλ, στα ανατολικά του ανατολικού πεζοδρομίου της οδού Μπρόουντ. Αυτή έβλεπε το πίσω μέρος του αυτοκινήτου.

Για κάποιον ανεξήγητο λόγο, εκείνο το αυτοκίνητο κίνησε το ενδιαφέρον της, αν και δεν είχε τίποτα το ασυνήθιστο. Διέσχισε μαζί με το παιδί την οδό Μπρόουντ και μπήκε στην οδό Χέιλ, παρεκκλίνοντας από τον προορισμό της για να περάσει μπροστά από το αυτοκίνητο. Κατέθεσε ότι σ' αυτό επέβαιναν 4 άνδρες. Τους 3 δεν τους πρόσεξε, όμως περιεργάστηκε τον τέταρτο, έναν άνδρα με μελαμψό πρόσωπο, μουστάκι και σκούρα, μαλακή τραγιάσκα, ο οποίος «έμοιαζε με αλλοδαπό».

Τον άνθρωπο αυτόν τον κοίταξε δύο φορές, κι εκείνος, με την σειρά του, της έριξε μια «κοφτή» ματιά, ενώ αυτή συνέχιζε να στρέφει το κεφάλι της και να τον κοιτάζει, καθώς κατευθυνόταν προς τον σιδηροδρομικό σταθμό μαζί με το παιδί. Ο άνθρωπος αυτός, δήλωσε η κ. Μπρουκς, για να παραθέσουμε το απόσπασμα από τα Πρακτικά της δίκης, «Ο άνθρωπος αυτός θεωρώ πως είναι ο κατηγορούμενος».

Κατά την προανάκριση, ο ταμίας Κοξ κατέθεσε, όπως και η κ. Μπρουκς, ότι ο Βαντσέτι φορούσε τραγιάσκα. Όμως, αυτή η λεπτομέρεια που έδωσε ο Κοξ, «θάφτηκε» προσεκτικά από την κατηγορούσα αρχή κατά την διάρκεια της δίκης. Ο αρχηγός

Στιούαρτ προσκόμισε στο δικαστήριο μια τραγιάσκα την οποία, όπως ισχυρίστηκε, είχε πάρει από το σπίτι του Βαντσέττι και, εν συνεχεία, παρουσίασε στο δικαστήριο έναν μάρτυρα, τον Ρίτσαρντ Γκραντ Κέϊσν, ο οποίος δήλωσε ότι νομίζει πως είχε δει να φορά την τραγιάσκα αυτή ο άνθρωπος με την καραμπίνα, στις 24 Δεκεμβρίου.

Ο Μέϋναρντ Φρήμαν Σω, ένα 14χρονο παιδί-θαύμα που φοιτούσε στο γυμνάσιο, στεκόταν πίσω από ένα δένδρο και είδε, από απόσταση 45 μέτρων τον άνδρα με την καραμπίνα να φεύγει τρέχοντας. Ήταν ένας από εκείνους που «αναγνώρισαν» τον Βαντσέττι, ενώ παραδέχθηκε ότι δεν είχε δει παρά μόνο φευγαλέα το πρόσωπο του ληστή.

«Από τον τρόπο που έτρεχε, θα έλεγα ότι ήταν αλλοδαπός», κατέθεσε στην δίκη ο νεαρός Σω. «Ποιάς εθνικότητας αλλοδαπός;», ρώτησε η υπεράσπιση.

«Ιταλός ή Ρώσος.» «Πιστεύεις ότι ένας Ιταλός ή ένας Ρώσος τρέχουν με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι ένας Σουηδός ή ένας Νορβηγός;» «Μάλιστα.» «Ποιά είναι η διαφορά;» «Το ασταθές τρέξιμο.»

Το ακροατήριο ενθουσιάστηκε από το ηρωικό ρεσιτάλ του «Σλιπ» Χάρντινγκ. Περιέγραψε με σεμνότητα την ψυχραιμία που επέδειξε κατά την διάρκεια της ανταλλαγής των πυροβολισμών και το πώς έμεινε ακάλυπτος κατά την διάρκεια της ένοπλης σύγκρουσης στην απόπειρα ληστείας στο Μπρίτζγουοτερ. Κάποιοι αυτόπτες μάρτυρες διαβεβαίωσαν ότι ο Χάρντινγκ είχε κρυφτεί πίσω από ένα δένδρο, όμως αυτός κατέθεσε ότι κατέγραψε τον αριθμό του αυτοκινήτου των ληστών, καθώς αυτό απομακρυνόταν με μεγάλη ταχύτητα. Εν συνεχεία είπε ότι παρέδωσε το σημείωμα στον αρχηγό της αστυνομίας Στιούαρτ, όμως ο ίδιος παρέλειψε να κρατήσει ένα αντίγραφο.

Όταν ο Στιούαρτ ανέβηκε στο βήμα του μάρτυρα, δήλωσε ότι αυτό το σημαντικό σημείωμα κάπου του είχε παραπέσει. Αφού ξόδεψε μια ολόκληρη μέρα αναζητώντας το σημείωμα με

τον αριθμό του αυτοκινήτου, αναγκάστηκε να ομολογήσει ότι το είχε χάσει. Αργότερα, όμως, έδωσε «από μνήμης» έναν αριθμό που ήταν, όπως ο ίδιος διαβεβαίωσε, ο αριθμός του αυτοκινήτου των ληστών. Αυτό συνέβη 6 μήνες μετά το έγκλημα. Ο αριθμός που έδωσε ο Στιούαρτ ήταν ενός αυτοκινήτου το οποίο είχαν κλέψει τον Νοέμβριο του 1919 από τον Φράνσις Μέρφου, έναν βιομήχανο υποδημάτων από το Νέϊτικ.

Δύο μέρες μετά την ληστεία στο Σάουθ Μπρέϊντρι, η εγκαταλελειμμένη Μπιούϊκ, ιδιοκτησίας Μέρφου, βρέθηκε πολλά χιλιόμετρα μακριά από τον τόπο της ληστείας. Η κατηγορούσα αρχή υποστήριξε ότι είχε χρησιμοποιηθεί και στις δύο ληστείες.

Συνέδεσαν τον Βαντσέτι με αυτό το αυτοκίνητο χρησιμοποιώντας σαθρά επιχειρήματα. Θυμηθείτε τα 3 φυσίγγια καρμπίνας που βρέθηκαν στην τσέπη του αρκετές μέρες μετά την δεύτερη ληστεία. Η κατηγορούσα αρχή προσπάθησε να παρουσιάσει ως τεκμήριο στο δικαστήριο ένα τέταρτο φυσίγγι το οποίο υποτίθεται ότι είχε βρεθεί δίπλα στο αυτοκίνητο. Όμως, ο δικαστής Τάϊερ το απέρριψε.

Το αν το φυσίγγι βρέθηκε όντως δίπλα στο αυτοκίνητο, θα τεθεί υπό αμφισβήτηση υπό το φως μίας είδησης που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Boston Globe* της 19ης Απριλίου. Η είδηση εκείνη ανέφερε ότι ο Αστυνομός της Πολιτείας ονόματι Σκοτ και ο αρχηγός της αστυνομίας του Μπρέϊντρι, Τζερεμάια Γκάλιβαν, έκαναν άνω-κάτω την περιοχή ψάχνοντας για τα 15.000 δολάρια της μισθοδοσίας.

(Το περίεργο με το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέϊντρι είναι το ότι ποτέ δεν ανακαλύφθηκε κάποιο ίχνος των κλεμμένων χρημάτων ή των μαύρων κιβωτίων που τα περιείχαν. Ο Στιούαρτ πίστευε ότι βρίσκονταν στο μπαούλο του Κοάτσι. Όμως, δεν βρέθηκαν εκεί. Η μόνη αναφορά για κάποια χρήματα που πιθανώς να προέρχονταν από την ληστεία εκείνη, είναι τα 2.000 δολάρια με τα οποία ο Μαντέϊρος ταξίδεψε νότια, γύρω στα τέλη του 1920. Ερωτώμενος από τον κ. Τόμσον, αρνήθηκε να αποκαλύ-

πει την πηγή προέλευσής τους, όμως μπορούμε να υποθέσουμε ότι ήταν μέρος της λείας του Σάουθ Μπρέϊντρι.)

Σύμφωνα με την *Globe*, «η έρευνά τους απέβη άκαρπη, με εξαίρεση την ανακάλυψη ενός κάλυκα *τουφεκιού*».

Η Πολιτεία, αφού απέτυχε να κάνει δεκτό ως στοιχείο το τέταρτο φυσίγγι, προσπάθησε να συνδέσει τον Βαντσέτι με την Μπιούικ μ' έναν άλλο τρόπο.

Προχώρησε στηρίζοντας το κατηγορητήριό της στους ώμους δύο αγνοουμένων –μια μαχητή θέση η οποία όμως εξυπηρετούσε τους σκοπούς της κατηγορούσας αρχής.

Κάλεσε ως μάρτυρα την κ. Σάϊμον Τζόνσον, σύζυγο ενός ιδιοκτήτη συνεργείου αυτοκινήτων ο οποίος, καθ' υπόδειξιν των αστυνομικών, τούς τηλεφώνησε όταν ο Μάικλ Μπόντα εμφανίστηκε το βράδυ της 5ης Μαΐου για να παραλάβει το αυτοκίνητό του –ένα Όβερλαντ– που ήταν παρκαρισμένο στο συνεργείο του Τζόνσον.

Η ίδια επιβεβαίωσε ότι ο Σάκκο και άλλοι δύο Ιταλοί ήταν μαζί με τον Μπόντα εκείνο το βράδυ, και ήταν απόλυτα βέβαιη γι' αυτό, αν και ο σύζυγος της κατέθεσε ότι η κ. Τζόνσον βρισκόταν σε φωτιζόμενο μέρος όταν είδε τους τέσσερεις άνδρες, ενώ οι επισκέπτες ήταν στην σκιά. Ο Τζόνσον γνώριζε καλά τον Μπόντα και ορκίστηκε ότι ο τελευταίος ήταν ιδιοκτήτης ενός Όβερλαντ το οποίο και οδηγούσε, ενώ ποτέ, απ' ό,τι γνώριζε, ο Μπόντα δεν είχε οδηγήσει Μπιούικ.

Τελικά, πάντως, η κατηγορούσα αρχή κάλεσε ως μάρτυρα τον Ναπολέοντα Ένσερ, έναν γαλατά, ο οποίος δήλωσε ότι δεν γνώριζε το όνομα του Μπόντα, αλλά γνώριζε ποιός ήταν και ότι μια φορά τον είχε δει να οδηγεί μια Μπιούικ –ίσως 4 ή 8 εβδομάδες νωρίτερα. Δεν αποδείχθηκε ότι ο Ένσερ είχε οποιαδήποτε γνώση των διαφόρων τύπων αυτοκινήτων, ούτε δόθηκε κάποια εξήγηση για το πώς έτυχε να παρατηρήσει τον τύπο ενός αυτοκινήτου που οδηγούσε ένας άνδρας τού οποίου δεν γνώριζε το όνομα –ενός άνδρα που απλώς μια μέρα πριν από πολύ καιρό

πέρασε από μπροστά του «κουνώντας το κεφάλι του». Αυτοκίνητα άλλης μάρκας μπορούν εύκολα να εκληφθούν ως Μπιούικ από κάποιον που δεν γνωρίζει τις διαφορές τους.

Ο Βαντσέττι καταδικάστηκε για απόπειρα ληστείας σε εθνική οδό βάσει αυτών των εντελώς σαθρών στοιχείων, αν και διέθετε ένα άλλοθι που ασφαλώς θα γινόταν αποδεκτό, αν οι μάρτυρες υπερασπίσεως δεν ήταν Ιταλοί αλλά Αμερικανοί, ενώ του επεβλήθη η βαρύτερη ποινή καθείρξεως 15 ετών. Το κατηγορητήριο είχε δύο σκέλη: απόπειρα φόνου και απόπειρα ληστείας. Ο δικαστής Τάϊερ συμβούλευσε τους ενόρκους να μην λάβουν υπ' όψιν τους το πρώτο σκέλος, όμως το αίσθημα εναντίον του κατηγορουμένου ήταν τέτοιο, ώστε αυτοί εξέδωσαν την ετυμηγορία «Ένοχος» για αμφότερες τις κατηγορίες. Η ποινή πάντως επεβλήθη μόνο για την δεύτερη κατηγορία. Στην ομιλία του προς τους ενόρκους ο δικαστής Τάϊερ είπε ότι το έγκλημα ήταν «συγγενές με την ιδεολογία του κατηγορουμένου» ως ριζοσπάστη.

ΣΑΚΚΟ ΚΑΙ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ

Όμως, σε τι είδους παγίδα έπεσαν την νύχτα της 5ης Μαΐου ο Σάκκο και ο Βαντσέττι;

Η σύλληψή τους φαίνεται ότι είχε σχέση με τις περίφημες επιδρομές του Ιανουαρίου κατά τις οποίες ο αρχηγός της αστυνομίας του Μπρίτζγουοτερ είχε βοηθήσει τους πράκτορες του Υπ. Δικαιοσύνης να συλλάβουν 4 Λιθουανούς την ώρα που κοιμόντουσαν, και να τους προσαγάγουν βιαίως στο Ντίαρ Άϊλαντ. Αυτό φαίνεται ότι ήταν η αιτία να ξεκινήσει την σταδιοδρομία του ως κυνηγός κομμουνιστών.

Αργότερα, κατόπιν αιτήματος του Υπ. Δικαιοσύνης, συνέλαβε κάποιον ονόματι Κοάτσι –ο οποίος ανήκε σε μια ασαφή ιδεολογικά ομάδα, τα μέλη της οποίας ήταν αναγνώστες της εφημερίδας του Γκαλεάνι και στην οποία ανήκαν ο Σάκκο και ο Βαντσέττι– και σχεδίασε την απέλασή του. Ο Κοάτσι απελάθη-

κε από την νήσο Έλλης στις 18 Απριλίου, αφήνοντας πίσω την ετοιμόγεννη γυναίκα του. Ο αρχηγός Στιούαρτ ανησυχούσε εξ αιτίας των αλλεπάλληλων ληστειών οι οποίες, όπως όλοι πίστευαν, είχαν διαπραχθεί από Ιταλούς και οι οποίες είχαν προκαλέσει μεγάλες επικρίσεις εις βάρος της αστυνομίας μέσα στους κόλπους της κοινότητας. Κάτι έπρεπε να γίνει. Αμέσως μετά την απέλαση του Κοάτσι, ο Στιούαρτ άρχισε να υποπτεύεται ότι ίσως αυτός είχε ανάμειξη στα εγκλήματα του Μπρίτζγουωτερ και του Σάουθ Μπρέιντρι, επειδή ανακάλυψε ότι ο Κοάτσι είχε εργασθεί στο εργοστάσιο L.K. White Shoe, λίγο πριν την απόπειρα ληστείας στο Μπρίτζγουωτερ. Ο Στιούαρτ επινόησε την θεωρία ότι πιθανότατα το μικρό σπίτι τού Κοάτσι ήταν το κρησφύγετο της συμμορίας. Ο Μπόντα ήταν πωλητής και οδηγούσε αυτοκίνητο. Ο Στιούαρτ τον βρήκε και τον ανέκρινε. Το αυτοκίνητο του Μπόντα βρισκόταν για επισκευή στο συνεργείο του Τζόνσον, όχι πολύ μακριά από εκεί. Εν συνεχεία, ο Στιούαρτ έμαθε από τον Τζόνσον ότι του έφεραν το αυτοκίνητο στο συνεργείο για επισκευή κάποια στιγμή αμέσως μετά την ημέρα που διαπράχθηκαν οι φόνοι στο Σάουθ Μπρέιντρι, του ζήτησε επίσης να τηλεφωνήσει στην αστυνομία, αν ερχόταν κανείς για να παραλάβει το αυτοκίνητο του Μπόντα.

Έτσι ο Στιούαρτ, ο Αστυνόμος μιάς μικρής πόλης, ανέλαβε την εξιχνίαση της υπόθεσης. Ο Αστυνόμος Πρόκτορ, αρχηγός της αστυνομίας της Πολιτείας, αποσύρθηκε από την υπόθεση, προειδοποιώντας τον ότι η παγίδα που έστησε θα έπιανε λάθος πουλιά. Η θεωρία που επεξεργάστηκαν ο Στιούαρτ και ο Κάτμαν ήταν ότι οι 5 άνδρες που διέπραξαν το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέιντρι (τους οποίους αργότερα ο Μαντέϊρος θα αναγνωρίσει ως μέλη της συμμορίας Μορέλι της Πρόβιντενς), ήταν ο Μπόντα, ο Ορτσιάνι και ο Κοάτσι και, μετά την σύλληψή τους, οι Σάκκο και Βαντσέτι τούς οποίους ενέπλεξαν για να είναι ακριβής ο αριθμός των δραστών. Ο Κοάτσι διέφυγε με τα κλοπιμαία. Όταν αυτός αποβιβάστηκε στην Ιταλία, ομοσπονδιακοί

πράκτορες κατέσχεσαν το μπαούλο του μεταφέροντάς το πίσω στις Η.Π.Α., όμως δεν βρέθηκε τίποτα ύποπτο μέσα σε αυτό. Ο Ορτσιάνι αποδείχθηκε ότι εργαζόταν την ημέρα του εγκλήματος. Ο Μπόντα εξαφανίστηκε. Όλα αυτά απεδείκνυαν επαγωγικά ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέτι ήταν οι εγκληματίες.

Όποιος θυμάται τον χειμώνα του 1919-1920, δεν μπορεί να αρνηθεί ότι ακόμη και οι πλέον μετριοπαθείς ριζοσπάστες, είτε Αμερικανοί πολίτες είτε αλλοδαποί, όλοι ανεξαιρέτως θεωρούντο ή εγκληματίες ή βομβιστές από την αστυνομία και, γενικότερα, από τους καλούς πολίτες σε όλες τις Η.Π.Α. Στις συζητήσεις, η φράση «θα 'πρεπε να 'ναι στην φυλακή», ακολουθούσε την λέξη «Κόκκινος» τόσο φυσικά όσο ακολουθεί τον σκύλο η ουρά του. Η είδηση του θανάτου του Σαλσέντο προκάλεσε πανικό στους λίγους εναπομείναντες Ιταλούς της περιοχής της Βοστώνης. Την νύχτα εκείνη, ο Σάκκο και ο Βαντσέτι προσπαθούσαν να κρύψουν βιβλία που μπορούσαν να θεωρηθούν ενοχοποιητικά στοιχεία και, ταυτόχρονα, να οργανώσουν μια συγκέντρωση διαμαρτυρίας για την 9η Μαΐου στο Μπρόκτον. Όταν συνάντησαν τον Μπόντα και τον Ορτσιάνι έξω από το σπίτι του ιδιοκτήτη του συνεργείου Τζόνσον, στο Γουέστ Μπρίτζγουοτερ την νύχτα εκείνη της 5ης Μαΐου, ήταν ήδη πάρα πολύ ανήσυχoi. Όταν ο Τζόνσον άρχισε να προβάλλει δικαιολογίες σχετικά με το αυτοκίνητο του Μπόντα, υποστηρίζοντας ότι δεν μπορούσαν να το παραλάβουν διότι δεν είχε τις κατάλληλες πινακίδες κυκλοφορίας, πρέπει να ένιωσαν πολύ άβολα. Στην πραγματικότητα, εκείνη την στιγμή, η κ. Τζόνσον τηλεφώνουσε στην αστυνομία. Το αυτοκίνητο του Μπόντα ήταν ένα μικρό Όβερλαντ το οποίο ήταν πολύ δύσκολο να το μπερδέψεις με την Μπιουϊκ που αναζητείτο σχετικά με το έγκλημα του Σάουθ Μπρέϊντρι, όμως, τα 2.000 δολάρια αμοιβή που πρόσφερε το εργοστάσιο υποδημάτων, άξιζαν την προσπάθεια. Πιθανώς το ότι 4 μετανάστες ήθελαν να φύγουν με ένα αυτοκίνητο φάνηκε ύποπτο στους Τζόνσον. Πάντως οι 4 άνδρες έχασαν την ψυχραιμία τους. Ο Μπόντα

και ο Ορτσιάνι με την μοτοσυκλέτα του τελευταίου έφυγαν γρήγορα, ενώ ο Σάκκο και ο Βαντσέτι επιβιβάστηκαν σε ένα τρόλεϋ μέσα στο οποίο συνελήφθησαν την στιγμή που έμπαινε στο Μπρόκτον. Οι αστυνομικοί νόμιζαν ότι είχαν συλλάβει τον Μπόντα.

Θα μας απελάσουν, σκέφθηκαν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι και, φυσικά, έκαναν ό,τι ήταν δυνατόν για να μην εμπλέξουν τους φίλους και τους συντρόφους τους.

Το ότι ήταν οπλισμένοι ήταν η φοβερή ατυχία τους. Αν δεν υπήρχαν τα περίστροφα και τα φυσίγγια που βρέθηκαν στην κατοχή τους, θα αφήνονταν ελεύθεροι, όπως συνέβη με τον Ορτσιάνι που συνελήφθη λίγες μέρες αργότερα. Γιατί όμως ήταν οπλισμένοι, θα μπορούσε ευλόγως να ρωτήσει κανείς. Ο Βαντσέτι είχε αγοράσει το όπλο για να προστατεύσει τις εισπράξεις του από ενδεχόμενη ληστεία. Την εποχή εκείνη γίνονταν πολλές ληστείες. Ο Σάκκο έφερε συνήθως όπλο ως νυχτοφύλακας του εργοστασίου 3Κ. Πολλοί άνθρωποι ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης αποκτούν ένα αίσθημα δύναμης και ανδρισμού όταν φέρουν ένα όπλο. Βάλτε τον εαυτό σας στην θέση τους. Δεν υπήρξαν φορές κατά τις οποίες εσείς που διαβάζετε αυτό το κείμενο, θα μπορούσατε να είχατε βρεθεί σε πολύ δύσκολη θέση, προσπαθώντας να εξηγήσετε τις πράξεις σας, αν ξαφνικά σας συνελάμβαναν, σας τρομοκρατούσαν και σας ανέκριναν κατ'επανάληψιν πολλοί αστυνομικοί σε κάποιο αστυνομικό τμήμα; Σε αυτά προσθέστε και την τυχαία σύνδεση περιστρόφων, φυσιγγίων και προσχεδίου μιάς αναρχικής προκήρυξης. Πολλοί άνθρωποι πέθαναν στην Ηλεκτρική Καρέκλα με πολύ λιγότερα ενοχοποιητικά στοιχεία. Αυτή είναι πάντοτε η απάντηση τού μέσου ανθρώπου όταν τον στριμώξεις σχετικά με αυτήν την υπόθεση. Πολλοί καλοί άνθρωποι «ψήθησαν» με λιγότερα ενοχοποιητικά στοιχεία από αυτά.

Είναι καιρός να κατανοήσετε πλήρως όλοι εσείς οι οποίοι διαβάζετε το κείμενο αυτό, είτε είστε άνδρες, είτε γυναίκες, εργά-

τες ή υπάλληλοι γραφείου, ότι αν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι πεθάνουν στην Ηλεκτρική Καρέκλα εξ αιτίας μιάς σκευωρίας που βασίστηκε σε μια ατυχή συγκυρία, οι πιθανότητες για την δική σας ζωή θα είναι πολύ πιο περιορισμένες αν ποτέ συλληφθείτε εξ αιτίας μιάς παρόμοιας αλυσίδας ατυχών συμπτώσεων. Η δικαιοσύνη δεν μπορεί να διατηρηθεί ζωντανή κάτω από τον θόλο ενός δικαστηρίου, πρέπει να αγωνίζονται και να εργάζονται γι' αυτήν καθημερινά όλοι όσοι την επιθυμούν τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τους συνανθρώπους τους.

Πολλοί άνδρες και πολλές γυναίκες κατανοούν πράγματι το γεγονός αυτό. Να γιατί ο Σάκκο και ο Βαντσέτι είναι ζωντανοί σήμερα.

Έτσι λοιπόν έφθασε ο Βαντσέτι να καταδικασθεί ως ληστής και να δικάζεται μαζί με τον Σάκκο κατηγορούμενος για φόνο. Αν δεν είχε προηγηθεί η καταδίκη του αυτή, θα ήταν πολύ πιο δύσκολο να καταδικασθούν οι δύο άνδρες στο Ντέντχαμ.

Με μια από εκείνες τις συμφωνίες που γίνονται μεταξύ δικηγόρων, οι οποίες θεωρούνται φρικτές από τον μέσο άνθρωπο, η υπεράσπιση ανέλαβε την υποχρέωση να μην παρουσιάσει μάρτυρες που θα μιλούσαν για τον χαρακτήρα του Βαντσέτι, εφ' όσον η κατηγορούσα αρχή δεν θα χρησιμοποιούσε στο δικαστήριο την προηγούμενη καταδίκη. Όλοι ήξεραν ότι υπήρχε ένα «πτώμα στην ντουλάπα», που όμως κανείς ποτέ δεν το ανέφερε, αν και όλοι το είχαν στο μυαλό τους καθ' όλη την διάρκεια της δίκης.

X

Η ΔΙΚΗ ΣΤΟ ΝΤΕΝΤΧΑΜ

Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι κρίθηκαν ένοχοι για την ληστεία μιάς χρηματοποστολής μισθοδοσίας 15.776 δολαρίων και για την δολοφονία των Φρέντερικ Πάρμεντερ, υπεύθυνου μισθοδοσίας, και Αλεξάντερ Μπεραρντέλι, συνοδού της χρηματοποστολής, στο Σάουθ Μπρέιντρι της Μασαχουσέτης, στις 15 Απριλίου

1920. Οι Πάρμεντερ και Μπεραρντέλι ήταν υπάλληλοι της υποδηματοποιίας Slater & Morrill.

Αμφότεροι οι κατηγορούμενοι δικάστηκαν ενώπιον του Ανώτατου Δικαστή, Ουέμπστερ Τάιερ, στο Ντέντχαμ, τον Ιούνιο και Ιούλιο του 1921, η δίκη διήρκεσε 7 εβδομάδες, και καταδικάστηκαν για ανθρωποκτονία εκ προμελέτης από ένα σώμα ενόρκων η επιλογή και η σύνθεση τού οποίου είχαν καταγγελθεί ως παράνομες από τους συνηγόρους υπερασπίσεως. Η ετυμολογία είναι θάνατος στην ηλεκτρική καρέκλα.

Το έγκλημα έγινε στις 3.05 μ.μ. στην οδό Περλ, μπροστά από το τετραώροφο εργοστάσιο υποδημάτων Rice & Hutchins. Το κτήριο ήταν γεμάτο εργάτες. Τέσσερις σειρές παραθύρων έβλεπαν προς τον τόπο του εγκλήματος. Τα τζάμια των παραθύρων ήταν αδιαφανή, έτσι μόλις ακούστηκαν οι πυροβολισμοί πολλά παράθυρα άνοιξαν διάπλατα.

Πολλοί άλλοι εργάτες είδαν το έγκλημα από τα παράθυρα του εργοστασίου υποδημάτων Slater & Morrill που βρισκόταν σε μικρή απόσταση, δυτικά του εργοστασίου Rice & Hutchins, ενώ, ακριβώς απέναντι από τον τόπο του εγκλήματος, υπήρχε ένα εργοτάξιο εκσκαφής, στο οποίο δούλευαν πολλοί εργάτες.

Λίγο πριν αρχίσει το πιστολίδι, είχε φθάσει ένα τραίνο στον κοντινό σιδηροδρομικό σταθμό από το οποίο αποβιβάζονταν επιβάτες. Πολλοί άνθρωποι υπήρχαν στον δρόμο την ώρα που διέφευγαν οι ληστές, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε πολύ γρήγορα εξ αιτίας των πυροβολισμών και της έντασης που απλώθηκε απ' άκρη σ' άκρη στην μικρή πόλη σαν τον άνεμο. Το αυτοκίνητο των ληστών ανέπτυξε ταχύτητα στην οδό Περλ, κατευθυνόμενο δυτικά, διέσχισε τις σιδηροδρομικές γραμμές στο Νιού Χέιβεν και την αύξησε ακόμη περισσότερο καθώς περνούσε από τις κεντρικές οδούς της πόλης.

Αυτή δεν ήταν παρά μία μόνο απ' τις πολλές ληστείες χρηματοποστολών που διαπράχθηκαν στην ανατολική Μασαχουσέτη, οι δράστες των οποίων είχαν όλοι ανεξαιρέτως διαφύγει.

Και αυτοί οι ληστές διέφυγαν επίσης. Οι αρχές βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη θέση. Η δημόσια κατακραυγή ήταν μεγάλη. Στις έρευνες για την σύλληψη των ληστών συμμετείχαν τόσο η πολιτειακή όσο και η τοπική αστυνομία, με την ενεργό συνεργασία του Υπ. Δικαιοσύνης και διαφόρων γραφείων ιδιωτικών αστυνομικών τούς οποίους προσέλαβαν από τα συνασπισμένα βιομηχανικά και τραπεζικά συμφέροντα. Σε αυτά συμπεριλαμβανόταν το γραφείο του ντετέκτιβ Πίνκερτον, το οποίο ενεργούσε για λογαριασμό της ασφαλιστικής εταιρείας Travelers, η οποία είχε ασφαλίσει τις χρηματοποστολές του εργοστασίου Slater & Morrill. Η έρευνα των δυνάμεων αυτών διήρκεσε από τις 15 Απριλίου 1920 μέχρι τις 31 Μαΐου 1921, όταν οι Σάκκο και Βαντσέτι προσήχθησαν σε δίκη.

Από τους δεκάδες ανθρώπους που είδαν το έγκλημα και την διαφυγή, και με τόσο μεγάλα γραφεία ιδιωτικών αστυνομικών να συνεργάζονται στην έρευνα, πόσοι κλήθηκαν ως μάρτυρες κατηγορίας στην δίκη των Σάκκο και Βαντσέτι; Ένας ασήμαντος αριθμός, όπως θα καταδείξει η ανάλυση αυτή, ενώ πάρα πολλοί από εκείνους που είδαν το έγκλημα είναι βέβαιοι ότι ούτε ο Σάκκο ούτε ο Βαντσέτι ήταν οι ληστές.

Η αξιοπιστία πολλών σημαντικών μαρτύρων κατηγορίας αμφισβητήθηκε, ενώ διάφορα υπεύθυνα άτομα, τα οποία ήταν αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων που σχετίζονταν με το έγκλημα και δήλωσαν ότι οι συλληφθέντες δεν είναι οι ληστές, αφού ανακρίθηκαν από τις αρχές αγνοήθηκαν παντελώς.

Παρακάτω ακολουθεί μια προσεκτική ανάλυση των ακριβών καταθέσεων που δόθηκαν για τους Σάκκο και Βαντσέτι. Η ανάλυση αυτή είναι αποτέλεσμα της διεξοδικής μελέτης των 3.900 σελίδων των επίσημων πρακτικών. Κάθε δήλωση που παρουσιάζεται εδώ προέρχεται από τα αρχεία του δικαστηρίου, εκτός αν αναφέρεται κάποια άλλη πηγή.

Πολλά στοιχεία που αφορούν τα γεγονότα αλλά δεν είναι σημαντικά για την ενοχή ή την αθωότητα των κατηγορουμένων, παραλείπονται,

ενώ στοιχεία τα οποία εμφανίζονται αποσπασματικά και τυχαία, ομαδοποιήθηκαν και ταξινομήθηκαν σε ανάλογες κατηγορίες.

Πρώτες παρουσιάζονται οι καταθέσεις που αναφέρονται αποκλειστικά στον Βαντσέτι, διότι είναι συντομότερες και, επομένως, ήταν εύκολο να διαχωρισθούν από τον όγκο των λεπτομερειών που κάλυπτε την ανεπάρκειά τους. Η ταξινόμηση αυτή αποκαλύπτει την κατάφωρη αδικία εξ αιτίας της άρνησης του δικαστηρίου να διαχωρίσει τις δίκες των δύο ανδρών. Η υπεράσπιση είχε καταθέσει μια αίτηση διαχωρισμού τόσο κατά την έναρξη της δίκης όσο και κατά το πέρας της

«Υπάρχει κάτι το οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει ως προκατάληψη εις βάρος του Βαντσέτι, εφ' όσον δοθούν οι κατάλληλες οδηγίες στους ενόρκους;», ρώτησε ο δικαστής.

Πάντως οι ένορκοι, αν και τους δόθηκαν οι τυπικές οδηγίες να λάβουν υπ' όψιν το τάδε γεγονός εναντίον του ενός ή το δείνα γεγονός εναντίον του άλλου κατηγορουμένου, έτειναν αναμφίβολα να λάβουν υπ' όψιν τους όλα τα γεγονότα εναντίον και των δύο κατηγορουμένων, εφ' όσον αυτοί δικάζονταν μαζί.

Βλέπετε, το ανθρώπινο μυαλό δεν είναι ένα μηχανικό εργαλείο που λειτουργεί σύμφωνα με τις οδηγίες ενός δικαστή.

Εν συνεχεία, εξετάζεται αναλυτικά η αγωγή κατά του Σάκκο και, τέλος, αναλύονται τα στοιχεία που αφορούν και τους δύο.

ΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΤΟΝ ΒΑΝΤΣΕΤΤΙ

Εξετάζοντας την βαρύτητα των καταθέσεων κατά του Βαντσέτι, πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας ότι η κατηγορούσα αρχή παραδέχθηκε πως δεν είχε κανένα στοιχείο ότι αυτός συμμετείχε στην ανταλλαγή των πυροβολισμών. Δεν είχε περάσει από καμιά προανάκριση σε σχέση με το έγκλημα του Σάουθ Μπρέιντρι και δεν γνώριζε βάσει ποίων στοιχείων θα συνδεό-

ταν με το έγκλημα εκείνο, μέχρι την στιγμή που το άκουσε στην δίκη.

Η κατηγορούσα αρχή προσπάθησε να τον συνδέσει με την δολοφονία, καλώντας έναν μάρτυρα –μεμονωμένο, άνευ επιβεβαιώσεως των ισχυρισμών του και με την κατηγορούσα αρχή να παραδέχεται ότι «έσφαλε» όσον αφορά ένα μέρος των παρατηρήσεών του– ο οποίος ισχυρίστηκε, 14 μήνες μετά το γεγονός, ότι «αναγνώρισε» τον Βαντσέττι ανάμεσα στους ληστές, δύο ανεξάρτητους μάρτυρες οι οποίοι υποστήριζαν ότι τον είχαν δει το πρωί της ημέρας του εγκλήματος στο Μπρέϊντρι ή εκεί πλησίον, έναν ακόμη μάρτυρα ο οποίος ισχυρίστηκε ότι τον είχε δει μέσα στο αυτοκίνητο των ληστών, μερικά χιλιόμετρα μακριά, μετά την τέλεση του εγκλήματος, άλλον έναν ο οποίος δήλωσε ότι τον είχε δει σ' ένα τρόλεϋ σε μια άλλη πόλη το βράδυ της παραμονής ή της επομένης της ληστείας –και καταβάλλοντας επίσης μια προσπάθεια να αποδείξει ότι το περίστροφο που βρέθηκε πάνω στον Βαντσέττι ανήκε στον Μπεραρντέλι, έναν από τους δολοφονημένους άνδρες. Όμως η προσπάθεια αυτή κατέληξε σε φιάσκο.

Η υπεράσπιση ανταπάντησε, καταθέτοντας αδιάσειστα στοιχεία τα οποία ανέτρεπαν τις λεγόμενες «αναγνωρίσεις», και παρουσιάζοντας αδιαμφισβήτητους μάρτυρες για το άλλοθι του.

Από τον τεράστιο αριθμό μαρτύρων που παρουσίασαν και οι δύο πλευρές, οι οποίοι περιέγραψαν ένα μέρος της σκηνης του εγκλήματος, οι 35 ισχυρίστηκαν ότι ήταν σε αρκετά καλή θέση, ώστε να μπορούν να περιγράψουν το πρόσωπο τού ενός ή και περισσότερων ληστών. Ο μοναδικός από αυτούς που αναγνώρισε τον Βαντσέττι, ήταν ο Μάϊκλ Λίβαντζι, φύλακας της διάβασης στον σιδηροδρομικό σταθμό της εταιρείας N.Y, N.H. & H., στο Σάουθ Μπρέϊντρι. Ο άνθρωπος αυτός βρισκόταν στο παράπηγμά του, στην δυτική πλευρά των σιδηροδρομικών γραμμών, όταν άρχισε το πιστολίδι. Μόλις είχε κατεβάσει τις μπάρες της διάβασης επειδή εκείνη την στιγμή ερχόταν ένα τραίνο, όταν

είδε ένα αυτοκίνητο να κατευθύνεται προς το μέρος του από τα ανατολικά. Ο Λίβαντζι είπε ότι στο αυτοκίνητο εκείνο ένας άνδρας που καθόταν στην θέση του συνοδηγού, απειλώντας τον μ' ένα περίστροφο τον ανάγκασε να σηκώσει τις μπάρες, και το αυτοκίνητο διέσχισε τις γραμμές με μεγάλη ταχύτητα. Καθώς περνούσε το αυτοκίνητο, ο άνθρωπος με το πιστόλι πυροβόλησε μια φορά εναντίον του φύλακα. Ο Λίβαντζι δήλωσε ότι ο οδηγός ήταν μελαμψός με μαύρα μαλλιά, πυκνό καστανό μουστάκι, προεξέχοντα ζυγωματικά και φορούσε πλατύγυρη τραγιάσκα και στρατιωτικό σακάκι. Αναγνώρισε τον Βαντσέτι ως τον οδηγό του αυτοκινήτου.

Στην τελική του αγόρευση, ο Περιφερειακός Εισαγγελέας παραδέχθηκε ότι οδηγός τού αυτοκινήτου δεν μπορεί να ήταν ο Βαντσέτι, εφ' όσον η συντριπτική πλειονότητα των μαρτύρων είχε καταθέσει ότι ο οδηγός ήταν ένας ξανθός, χλωμός άνδρας. Η υπεράσπιση παρουσίασε 4 μάρτυρες οι οποίοι ανέτρεψαν πλήρως όλους τους ισχυρισμούς του Λίβαντζι:

Ο Χένρυ Μακάρθου, πυροσβέστης στο Νιού Χέιβεν, μίλησε με τον Λίβαντζι λίγα λεπτά μετά τους πυροβολισμούς. Αυτός τού είχε εκμυστηρευθεί ότι δεν είχε δει καθόλου τους ληστές επειδή ήταν πολύ τρομαγμένος, και ότι είχε τρέξει να καλυφθεί. Ο Μακάρθου προσήλθε εθελοντικά για να καταθέσει ως μάρτυρας υπερασπίσεως, μόλις διάβασε στις εφημερίδες την κατάθεση του Λίβαντζι.

Ο Έντουαρντ Κάρτερ, εργάτης στην υποδηματοποιία Slater & Morrill, κατέθεσε ότι ο Λίβαντζι τού είχε πει στις 4.15 μ.μ. της ημέρας εκείνης ότι ο οδηγός ήταν ξανθός.

Ο Αλεξάντερ Βίκτορσον, ζυγιστής στο Σάουθ Μπρέϊντρι, άκουσε τον Λίβαντζι να λέει αμέσως μετά τους πυροβολισμούς, «θα είναι πολύ δύσκολο να αναγνωρισθούν οι άνθρωποι αυτοί».

Ο Τζων Λ. Σάλιβαν, φύλακας της διάβασης, που εργάζεται στην ίδια βάρδια με τον Λίβαντζι, δήλωσε ότι ο τελευταίος τού είχε πει δύο εβδομάδες πριν την έναρξη της δίκης, ότι του είχε

πάρει συνέντευξη ο Τζ. Τζ. Μακάναρνυ, ο συνήγορος υπερασπίσεως, και ότι του είχε πει πως δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει κανέναν. Κατά την αντεξέταση, αρχικώς ο Λίβαντζι παραδέχθηκε ότι θυμόταν την συνέντευξη. Μετά όμως δήλωσε «Δεν θυμάμαι τίποτα γι' αυτό», αρνούμενος ότι είχε πει ποτέ σε οποιονδήποτε ότι δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει τους ληστές. Όταν ρωτήθηκε αν είχε περιγράψει ποτέ τον οδηγό ως «ξανθό, όπως είναι οι Σουηδοί ή οι Νορβηγοί», απάντησε: «Όχι, κύριε».

Ο Λίβαντζι ήταν ένας άνδρας πλαδαρός, με πονηρά μάτια και πανούργο ύφος. Δεν έχασε στιγμή την ψυχραιμία του όταν περιέπεσε σε αντιφάσεις κατά την διάρκεια της αντεξέτασης. Οι αντιδράσεις του έδειχναν ότι θεωρούσε την όλη διαδικασία καλαμπούρι. Θα ήταν πολύ δύσκολο να φαντασθεί κανείς μάρτυρα πίο αναξιόπιστο από αυτόν. Εν τούτοις, η δική του «αναγνώριση» αποτελούσε την μοναδική μαρτυρία για την παρουσία του Βαντσέττι στον τόπο του εγκλήματος.

Οι άλλοι μάρτυρες που αναγνώρισαν τον Βαντσέττι, αναφέρθηκαν σε χρόνους και τόπους που ουδεμία σχέση είχαν με τον τόπο του εγκλήματος. Οι μάρτυρες αυτοί ήταν οι Φώκνερ, Ντολμπήαρ, Ριντ και, αν και κάπως παρατραβηγμένα, ο Κόουλ.

Ο Τζων Γ. Φώκνερ δήλωσε ότι αναχώρησε από το Κόχασετ στις 15 Απριλίου, με το τραίνο των 9.23 π.μ. Ένας άνδρας που καθόταν απέναντί του τον είχε ρωτήσει σε 3 σταθμούς αν ο συγκεκριμένος σταθμός ήταν το Ηστ Μπρέϊντρι. Ο άνθρωπος αυτός τού είπε ότι κάποιος που καθόταν πίσω του, ήταν αυτός που ήθελε να μάθει. Ο Φώκνερ αναγνώρισε τον Βαντσέττι ως τον άνθρωπο που καθόταν πίσω. Ο άνδρας εκείνος αποβιβάστηκε στο Ηστ Μπρέϊντρι.

Το ότι είναι απίθανο να ελκύει την προσοχή επάνω του, και μάλιστα στο σημείο που πρόκειται να συναντήσει τους συνενόχους του, κάποιος που πηγαίνει να διαπράξει ένα έγκλημα, ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι ο Βαντσέττι είναι άτομο υψηλής νοημοσύνης και ότι ταξίδευε συχνά στην συγκε-

κριμένη σιδηροδρομική γραμμή.

Το επόμενο πρωί, μετά την δολοφονία, αφού είχε δημοσιευθεί η είδηση για το έγκλημα, ο Φώκνερ σκέφθηκε ότι ίσως ο Ιταλός του τραίνου να είχε σχέση με την υπόθεση. Εν συνεχεία, ακολούθησε η σύλληψη των Σάκκο και Βαντσέτσι και η δημοσίευση των φωτογραφιών τους στον Τύπο. Παρ' όλα αυτά, αν και το επεισόδιο ήταν νωπό στην μνήμη του, δεν προέβη σε καμία ενέργεια. Δύο μήνες αργότερα, τον κάλεσαν να κάνει μια αναγνώριση. Στο Ντέντχαμ κατέθεσε με βεβαιότητα «Αυτός είναι ο άνθρωπος», υποδεικνύοντας τον Βαντσέτσι που καθόταν στο εδώλιο απέναντί του.

Κάποια στιγμή, ο συνήγορος Μακάναρνυ ζήτησε ξαφνικά από έναν μελαχρινό άνδρα με μεγάλο μουστάκι, όπως αυτό του Βαντσέτσι, ο οποίος βρισκόταν στο ακροατήριο, να προχωρήσει μπροστά και μετά ρώτησε τον Φώκνερ:

«Αυτός δεν είναι ο άνδρας που είδατε στο τρένο;»

«Δεν ξέρω, μπορεί και να 'ναι.»

Όμως ο μελαχρινός άνδρας έμοιαζε ελάχιστα με τον Βαντσέτσι, αν εξαιρούσε κανείς το μεγάλο μουστάκι του. Ονομαζόταν Τζόζεφ Σκαβίτο.

Για να καταρρίψει τους ισχυρισμούς του Φώκνερ, η υπεράσπιση κάλεσε ως μάρτυρα τον εισπράκτορα του τραίνου, ο οποίος δήλωσε ότι δεν είχε εκδοθεί εισιτήριο από το Πλύμουθ για το Ηστ Μπρέϊντρι ή για το Μπρέϊντρι εκείνη την ημέρα και ότι δεν είχε εισπράξει χρήματα για την διαδρομή αυτή. Ύστερα, η υπεράσπιση κάλεσε ως μάρτυρες τους ανθρώπους οι οποίοι εξέδιδαν εισιτήρια στο Πλύμουθ, στο Σίσαϊντ που είναι ο πρώτος σταθμός μετά το Πλύμουθ και στο Κίνγκστοουν που είναι ο δεύτερος σταθμός, οι οποίοι όλοι βεβαίωσαν ότι δεν πουλήθηκε τέτοιο εισιτήριο σε κανέναν από τους προαναφερθέντες σταθμούς.

Κατά την διάρκεια επιλογής των ενόρκων, εξαιρέθηκε ο Χάρυ Ντολμπήαρ, κουρδιστής πιάνων από το Σάουθ Μπρέϊντρι, αφού προηγουμένως είχε συνομιλήσει χαμηλόφωνα με τον δικαστή.

Όταν αργότερα εκλήθη ως μάρτυρας κατηγορίας, κατέθεσε ότι είχε ζητήσει να εξαιρεθεί επειδή αναγνώρισε τον Βαντσέττι στο δικαστήριο ως τον άνδρα που είχε δει στις 15 Απριλίου στο Σάουθ Μπρέντρι, 14 μήνες πριν την κατάθεσή του.

Ο Ντολμπήαρ επιβεβαίωσε ότι εκείνο το συνηθισμένο πρωινό είδε ένα αυτοκίνητο με 5 άνδρες στον δρόμο και πρόσεξε, ειδικότερα, τον μεσαίο άνδρα από τους 3 που κάθονταν πίσω. Ο άνδρας αυτός ήταν σκυμμένος προς τα εμπρός και μιλούσε με κάποιον στο μπροστινό κάθισμα. Ο Ντολμπήαρ είδε μόνο το προφίλ του άνδρα, όπως αυτό διαγραφόταν με φόντο την μαύρη κουρτίνα στο πίσω μέρος του αυτοκινήτου.

«Τι ήταν αυτό επάνω τους που κίνησε την προσοχή σας;», ρώτησε ο συνήγορος Μακάναρνυ.

«Η εμφάνιση και των 5. Μου ήταν άγνωστοι και έμοιαζαν με αλλοδαπούς.»

«Τι άλλο;»

«Οι επιβάτες του αυτοκινήτου μού έδωσαν την εντύπωση σκληρών ανδρών.»

Ο Ντολμπήαρ παραδέχθηκε ότι είχε δει πολλά αυτοκίνητα με 3, 5 και 7 επιβάτες που επέστρεφαν από τα ναυπηγεία του Φόουρ Ρίβερ.

«Περιγράψτε μας λίγο τους άνδρες που κάθονταν μπροστά», του είπε ο Μακάναρνυ.

«Μου είναι αδύνατον να το κάνω διότι δεν τους πρόσεξα καλά. Οι άνδρες που κάθονταν μπροστά, δεν μου προκάλεσαν καμία εντύπωση.»

Πίστευε ότι ήταν κακοντυμένοι, αλλά δεν ήταν σε θέση να πει αν φορούσαν φόρμες εργασίας και πουλόβερ, ούτε αν ήταν καθαροί ή βρόμικοι.

«Δώστε μας κάποια περιγραφή των άλλων ανδρών στο πίσω κάθισμα», απαίτησε ο Μακάναρνυ.

Όμως ο Ντολμπήαρ αδυνατούσε να δώσει έστω και μία λεπτομέρεια, εκτός από το ότι «ήταν σκληροί άνδρες». Όλη

εκείνη η ένταση που ακολούθησε τους φόνους στο Σάουθ Μπρέϊντρι εκείνη την ημέρα, δεν τον οδήγησε στο να ενημερώσει τις αρχές ότι είχε δει μια ομάδα σκληρών ατόμων σ' ένα αυτοκίνητο, ούτε πήγε στο αστυνομικό τμήμα του Μπρόκτον μαζί με όλους τους άλλους μάρτυρες από το Μπρέϊντρι, μετά την σύλληψη των Σάκκο και Βαντσέττι. Ούτε και οι φωτογραφίες του Βαντσέττι, που δημοσιεύθηκαν πολλές φορές, τον παρακίνησαν να κάνει κάτι.

Την ημέρα του εγκλήματος, στις 4.15 μ.μ., ο Ωστιν Τ. Ριντ, φύλακας της σιδηροδρομικής διάβασης Μάτφιλντ, λίγα μίλια μακριά από το Σάουθ Μπρέϊντρι, είχε κατεβάσει τις μπάρες για να περάσει ένα τραίνο, σταματώντας έτσι ένα μεγάλο αυτοκίνητο. «Ένας μελαχρινός άνδρας», με «κάπως βαθουλωμένα μάγουλα, προεξέχοντα ζυγωματικά και αραιό μουστάκι» που φορούσε τραγιάσκα, φώναζε με «καθαρά και σωστά» αγγλικά: «Γιατί μάς σταμάτησες, που να πάρει;».

Τρεις εβδομάδες αργότερα, όταν ο Σάκκο και ο Βαντσέττι είχαν συλληφθεί και πολλά άτομα είχαν μεταβεί στις φυλακές του Μπρόκτον για να τους δουν, ο Ριντ πήγε στο Μπρόκτον «αναζητώντας έναν Ιταλό», όπως κατέθεσε κατά την διάρκεια της αντεξέτασής του, έναν Ιταλό με μουστάκι, και ο Βαντσέττι είχε τα χαρακτηριστικά αυτά. Αναγνώρισε όχι μόνο την εμφάνιση αλλά και την φωνή την οποία άκουσε καθώς ο Βαντσέττι συνομιλούσε με κάποιον στα ιταλικά και η οποία του θύμιζε «την ίδια εκείνη βραχνή φωνή» τού Ιταλού που είχε φωνάξει δυνατά από το αυτοκίνητο. Ο μάρτυρας αυτός ήταν βέβαιος για την «αναγνώρισή του», παρ' όλο που το μουστάκι του Βαντσέττι κάθε άλλο παρά «αραιό» είναι και η προφορά του έντονα ξενική.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Ριντ τοποθέτησε τον μυστακοφόρο, τον οποίο ταύτισε με τον Βαντσέττι, στο μπροστινό κάθισμα δίπλα στον οδηγό, μια θέση στην οποία όλοι σχεδόν οι άλλοι μάρτυρες τοποθέτησαν τον ληστή, τον οποίον προσπαθούσαν να ταυτοποιήσουν με τον Σάκκο.

Ένας άλλος μάρτυρας, ο Ωστιν Σ. Κόουλ, εισπράκτορας του τρόλεϋ της γραμμής Μπρόκτον, στο οποίο συνελήφθησαν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι το βράδυ της 5ης Μαΐου, ύστερα από την ληστεία, κατέθεσε ότι οι ίδιοι αυτοί άνδρες είχαν επιβιβασθεί στο τρόλεϋ στο οποίο εργαζόταν, την ίδια ακριβώς ώρα στις 14 ή 15 Απριλίου. Εάν η κατάθεσή του γίνει δεκτή όσον αφορά την 14η Απριλίου, τότε αναιρεί την κατάθεση του Φώκνερ όσον αφορά τον επιβάτη τού τραίνου από το Κόχασετ, το επόμενο πρωί. Εάν όμως γίνει δεκτή όσον αφορά την 15η Απριλίου, τότε συνάγεται ότι δύο αιμοσταγείς δολοφόνοι, ένας εκ των οποίων έκανε ιδιαίτερωσ αισθητή την παρουσία του σε πάρα πολλούς μάρτυρες, εγκατέλειψαν το ταχύτατο αυτρκίνητό τους για να επιβιβασθούν, αρκετές ώρες αργότερα, σε ένα τρόλεϋ μιάς πόλης η οποία δεν απείχε πολύ από τον τόπο του εγκλήματός τους.

Κατά την αντεξέτασή του ο Κόουλ παραδέχθηκε ότι όταν οι δύο άνδρες επιβιβάσθηκαν στο τρόλεϋ τον Απρίλιο, αρχικά νόμισε ότι ο ψηλότερος ήταν ο «Τόνυ ο Πορτογάλος» τον οποίο είχε γνωρίσει στο Καμπέλο 12 χρόνια πριν.

Ο συνήγορος Μακάναρνυ έδειξε στον Κόουλ μια φωτογραφία με το προφίλ ενός άνδρα με μεγάλο μαύρο μουστάκι.

Ερ.: Αναγνωρίζετε το πρόσωπο της φωτογραφίας;

Απ.: Μοιάζει με τον Βαντσέτι. (Ο Κόουλ καθόταν, φυσικά, σε μια θέση από την οποία μπορούσε να δει καθαρά τον Βαντσέτι την στιγμή που απαντούσε.)

Ερ.: Αυτή, λοιπόν, είναι μια φωτογραφία του Βαντσέτι;

Απ.: Έτσι νομίζω.

Ερ.: Αρα δεν είναι μια φωτογραφία του φίλου σας του Τόνυ;

Απ.: Όχι.

Στο σημείο αυτό, εκλήθη ένας άνδρας στην αίθουσα του δικαστηρίου.

Ερ.: Γνωρίζετε αυτόν τον άνδρα;

Απ.: Ναι, τον έχω συναντήσει.

Ερ.: Ποιός είναι;

Απ.: Ο Τόνυ.

Ο Μακάναρνυ τού ξαναδείχνει την φωτογραφία.

Ερ.: Είναι η φωτογραφία του Βαντσέττι;

Απ.: Έτσι μου φαίνεται.

Όμως, στην πραγματικότητα, ήταν η φωτογραφία ενός άλλου Ιταλού, εντελώς διαφορετικού από τον Βαντσέττι, εκτός από το ότι είχε ένα μεγάλο μουστάκι.

Κι όμως, όλα τα παραπάνω είναι όλο κι όλο το στήριγμα της κατηγορίας εναντίον του Βαντσέττι από την άποψη της αναγνώρισής του.

Η κυβέρνηση υποστήριζε την θεωρία ότι το περίστροφο Χάρισον & Ρίτσαρντσον που είχε στην κατοχή του ο Βαντσέττι όταν συνελήφθη, είχε αφαιρεθεί από το πτώμα του Μπεραρντέλι, από τον ληστή που τον είχε πυροβολήσει. Κανείς δεν είχε δει να γίνεται κάτι τέτοιο. Ο Εισαγγελέας Κάτσμαν στήριξε την θεωρία του στο στοιχείο ότι ήταν γνωστό πως ο Μπεραρντέλι είχε ένα περίστροφο (κατά πόσον ήταν παρόμοιου τύπου είναι κάτι άγνωστο) στην κατοχή του, το οποίο περιεργάστηκε ο μάρτυρας κατηγορίας Τζέιμς Φ. Μπόστοκ το Σάββατο πριν την ληστεία, καθώς και στο ότι δεν βρέθηκε το όπλο στο πτώμα του Μπεραρντέλι.

Πάντως, 3 βδομάδες πριν τις δολοφονίες, ο Μπεραρντέλι είχε παραδώσει το περίστροφό του στην εταιρεία Iver Johnson στην Βοστώνη για επισκευή, σύμφωνα με την κατάθεση της χήρας του, κ. Σάρας Μπεραρντέλι, η οποία τον είχε συνοδεύσει σ' εκείνο το ταξίδι. Το όπλο είχε ένα σπασμένο ελατήριο.

Όπως δήλωσε η χήρα, ο Μπεραρντέλι είχε παραλάβει αρχικώς το περίστροφο από τον προϊστάμενό του Πάρμεντερ και σ' αυτόν είχε δώσει την απόδειξη επισκευής του όπλου, ώστε ο τελευταίος να μπορέσει να το παραλάβει όταν θα ήταν έτοιμο. «Δεν γνωρίζω αν το περίστροφο επεστράφη... Ο κ. Πάρμεντερ τού είχε δώσει ένα άλλο περίστροφο, με μαύρη λαβή όπως το προηγούμενο».

Η κ. Μπεραρντέλι δεν αναγνώρισε το περίστροφο του Βαντσέτι ως εκείνο του συζύγου της.

Ο Λίνκολν Ουάντσογουορθ, υπεύθυνος του τμήματος επισκευής όπλων της εταιρείας Iver Johnson, κατέθεσε ότι τα αρχεία της εταιρείας αποδεικνύουν πως ο Μπεραρντέλι είχε πάει εκεί για επισκευή, στις 20 Μαρτίου, ένα 38άρι περίστροφο Χάριγκτον & Ρίτσαρντσον. Όμως, ο Τζέο Φίτζμαγερ, οπλουργός στην ίδια εταιρεία, κατέθεσε ότι το περίστροφο με αριθμό μητρώου επισκευής 94765 ήταν διαμετρήματος 32 χιλ. Το αρχείο της εταιρείας, σύμφωνα με την κατάθεση του Τζέιμς Χ. Τζόουνς, διευθυντή του τμήματος πυροβόλων όπλων, δεν δείχνει αν το επισκευασθέν περίστροφο με α/μ. 94765 παρελήφθη από κάποιον.

Όταν κατέθετε ο Φίτζμαγερ, τού ζήτησαν να εξετάσει το πιστόλι του Βαντσέτι και αυτός δήλωσε ότι προσφάτως έχει τοποθετηθεί σ' αυτό καινούργιος επικρουστήρας. Όμως, δεν βρήκε καμία ένδειξη ότι έχει τοποθετηθεί σ' αυτό προσφάτως καινούργιο ελατήριο.

Η μαρτυρία της κ. Αλντία Φλόρενς, φίλης της κ. Μπεραρντέλι, η οποία έμεινε μαζί με την τελευταία στο σπίτι της μετά τον θάνατο του συζύγου της, είναι σημαντικής, σχεδόν αποφασιστικής σημασίας, όσον αφορά την θεωρία της κυβέρνησης. Κατέθεσε ότι την επομένη της κηδείας, ενώ συνομιλούσε με την χήρα, η τελευταία θρηνολογούσε «Θεέ μου, αν άκουγε την συμβουλή μου κι έπαιρνε το περίστροφο απ' το κατάστημα, σήμερα ίσως να ήταν ζωντανός». Αν η κυβέρνηση πίστευε ότι το στοιχείο αυτό ήταν αναληθές, θα καλούσε ως μάρτυρα την κ. Μπεραρντέλι για να το αναιρέσει, όμως δεν το έκανε. Αν η κατάθεση της κ. Φλόρενς ίσχυε και η κυβέρνηση δεν την αμφισβήτησε, τότε όλες οι υπόλοιπες εκτενείς καταθέσεις αναφορικά με το περίστροφο είναι άσχετες. Όλοι οι πρώην ιδιοκτήτες του περιστροφού του Βαντσέτι βρέθηκαν, έτσι δεν απέμεινε καμιά αμφιβολία όσον αφορά την προέλευσή του.

Αν τα στοιχεία εις βάρος του Βαντσέττι ήταν ελάχιστα, υπήρχε μολοντούτο το γεγονός, που δεν αναφέρθηκε ποτέ αλλά που όλοι γνώριζαν και που ήταν αδύνατον να παραβλεφθεί ως επιβαρυντικό στοιχείο, δηλαδή ότι ο Βαντσέττι, μετά την σύλληψή του, δεν είχε κατηγορηθεί αρχικά για συνέργεια στην ληστεία του Σάουθ Μπρέϊντρι αλλά ως φυσικός αυτουργός στην απόπειρα ληστείας στο Μπρίτζγουωτερ.

Λόγω του τύπου της νομικής διαδικασίας, δεν υπήρχε περίπτωση να προβληθεί το επιχείρημα ότι η προηγηθείσα δίκη για το έγκλημα στο Μπρίτζγουωτερ θεωρείτο σχεδόν καθαρή παρωδία δίκης από όσους είχαν μελετήσει τα πρακτικά. Το έγκλημα του Μπρίτζγουωτερ παραμόνευε και επισκίαζε όλα τα άλλα στοιχεία που παρουσιάστηκαν εναντίον του Βαντσέττι στο Ντέντχαμ.

Η άρνηση του δικαστή Ουέμπστερ Τάϊερ να διαχωρίσει τις δύο δίκες, καθιστούσε αδύνατο να μην καλύψει η βαριά αυτή σκιά (και καμία οδηγία δεν μπορούσε να την διαλύσει) και τον Σάκκο.

Ο Βαντσέττι δήλωσε από την θέση του μάρτυρα ότι καθ' όλη την διάρκεια της 15ης Απριλίου βρισκόταν στο Πλύμουθ, 55 χλμ. μακριά από το Σάουθ Μπρέϊντρι. Έδωσε και τα ονόματα ατόμων στα οποία είχε πουλήσει ψάρια: είπε ότι είχε αγοράσει ένα κομμάτι ύφασμα από τον πλανόδιο πωλητή Τζόζεφ Ρόουζεν και ότι είχε μιλήσει μ' έναν ψαρά, τον Μέλβιν Κορλ, όταν ο τελευταίος έβαφε μια βάρκα στην παραλία.

Το άλλοθι του Βαντσέττι υποστηρίχθηκε από 11 αξιόπιστους μάρτυρες.

Η κ. Αλφονσίν Μπρίνι κατέθεσε ότι ο Βαντσέττι παρέδωσε ψάρια στο σπίτι της στο Τσέρυ Κόρτ του Πλύμουθ, γύρω στις 10 π.μ., στις 15 Απριλίου. Ξαναγύρισε γύρω στο μεσημέρι μαζί με τον Ρόουζεν και την παρακάλεσε να εξετάσει την ποιότητα ενός κομματιού υφάσματος που είχε αγοράσει για να φτιάξει κοστούμι. Η κ. Μπρίνι θυμόταν την ημερομηνία εξ αιτίας του γεγονότος ότι βρισκόταν στο σπίτι επί μια εβδομάδα μετά την έξοδό της από το νοσοκομείο και από το ότι την ημέρα εκείνη ο

σύζυγός της είχε τηλεφωνήσει στον δόκτορα Σάρτλεφ για να της βρει νοσοκόμα.

Η 15χρονη δίδ Λεφέβρ Μπρίνι δήλωσε ότι ο Βαντσέττι παρέδωσε ψάρια στο σπίτι των Μπρίνι στις 10 π.μ. περίπου στις 15 Απριλίου. Δεν είχε πάει στην εργασία της εκείνη την ημέρα επειδή ήθελε να φροντίσει την μητέρα της που ήταν άρρωστη.

Η Γκέρτρουντ Μάθιους, νοσοκόμα στο ιατρικό τμήμα της εταιρείας Plymouth Cordage, θυμήθηκε την τηλεφωνική συνδιάλεξη που είχε με τον δόκτορα Σάρτλεφ σχετικά με το θέμα της φροντίδας της κ. Μπρίνι. Έμεινε στο σπίτι των Μπρίνι όπου περιποιόταν την κ. Μπρίνι από την 15η μέχρι την 20ή Απριλίου, ως αποκλειστική.

Η κ. Έλα Ούρκουχαρτ, μια άλλη νοσοκόμα στο εργοστάσιο σχοινοποιίας, θυμήθηκε το ίδιο μήνυμα του δόκτορα Σάρτλεφ.

Ο Τζόζεφ Ρόουζεν, πλανόδιος πωλητής μάλλινων υφασμάτων, κατέθεσε ότι συνάντησε τον Βαντσέττι στην οδό Σουόσο του Πλύμουθ λίγο πριν το μεσημέρι της 15ης Απριλίου. Ο Βαντσέττι έσπρωχνε το καρότσι του και έπιασαν κουβέντα. Ο Ρόουζεν τού είχε πουλήσει λίγο νωρίτερα ένα κομμάτι ύφασμα σε τιμή ευκαιρίας, το οποίο είχε μια τρύπα, έτσι πήγε με τον Βαντσέττι στο σπίτι των Μπρίνι για να το δείξουν στην κ. Μπρίνι.

Ο Ρόουζεν επιβεβαίωσε ότι αρκετά άτομα είχαν αγοράσει υφάσματα από αυτόν την ημέρα εκείνη. Ο Ρόουζεν ήταν ουσιαστικά ένας από τους ισχυρότερους μάρτυρες υπερασπίσεως του Βαντσέττι. Η κατηγορούσα αρχή ποτέ δεν κατέβαλε καμία προσπάθεια για να αμφισβητήσει την κατάθεσή του ότι βρισκόταν στο Πλύμουθ την ημέρα της διάπραξης του εγκλήματος. Αν οι ισχυρισμοί του δεν ήταν αληθείς, η Πολιτεία θα μπορούσε εύκολα να τους ανατρέψει καλώντας ως μάρτυρες τα διάφορα άτομα τα οποία είχε αναφέρει ως αγοραστές των εμπορευμάτων του. Ένα από αυτά ήταν η σύζυγος του αρχηγού της αστυνομίας του Πλύμουθ.

Όμως, η κατηγορούσα αρχή δεν παρουσίασε κανένα από αυτά

τα άτομα ως μάρτυρες και η κατάθεση του Ρόουζεν παραμένει ακλόνητη σε κάθε της λεπτομέρεια.

Το βράδυ εκείνο ο Ρόουζεν είχε μεταβεί σιδηροδρομικώς στο Ουϊτμαν, μια μικρή πόλη κοντά στο Μπρόκτον. Εκεί διάβασε στις εφημερίδες του Μπρόκτον για την ληστεία και τους φόνους στο Σάουθ Μπρέϊντρι και άκουσε πολλούς ανθρώπους να μιλούν για το έγκλημα. Το βράδυ εκείνο έμεινε σ' ένα μικρό ξενοδοχείο στο Ουϊτμαν και την επομένη επέστρεψε στην Βοστώνη.

Τρεις εβδομάδες αργότερα, διάβασε για την σύλληψη των Σάκκο και Βαντσέττι. Επειδή θυμόταν πολύ καλά τον Βαντσέττι, συγκράτησε στην μνήμη του την ημερομηνία, ενθυμούμενος ότι όταν έφθασε στο Ουϊτμαν όλη η πόλη μιλούσε για τις δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέϊντρι.

Ο Ρόουζεν προσδιόρισε, επίσης, την ημερομηνία ως την 15η Απριλίου, αναφερόμενος σε μια απόδειξη της εφορίας που είχε πληρώσει η σύζυγός του την ημέρα εκείνη, και για την οποία της είχε μιλήσει προτού φύγει από το σπίτι του. Η απόδειξη παρουσιάστηκε στο δικαστήριο.

Η δίς Λίλιαν Σούλερ, σερβιτόρα σε ένα ξενοδοχείο του Ουϊτμαν, κατέθεσε ότι είχε ενοικιάσει ένα δωμάτιο σε έναν άνδρα την νύχτα της 15ης Απριλίου. Η καταχώρηση στο βιβλίο των πελατών δείχνει ότι το δωμάτιο είχε ενοικιασθεί, όμως δεν αναφέρεται το όνομα του πελάτη.

Ο Μέλβιν Κορλ, ένας ψαράς του Πλύμουθ, κατέθεσε ότι έβαφε μια βάρκα το απόγευμα της 15ης Απριλίου. Ο Βαντσέττι κατέβηκε στην παραλία και κουβέντιασε μαζί του για μια ώρα. Ο Κορλ προσδιόρισε την ημερομηνία, συνδυάζοντάς την με τα γενέθλια της συζύγου του στις 17 Απριλίου, ημέρα κατά την οποία έριξε την βάρκα στην θάλασσα και ταξίδεψε ως το Ντάξμπερυ για να ρυμουλκήσει μια βάρκα πίσω στο Πλύμουθ, εργασία για την οποία πληρώθηκε 5 δολάρια.

Ο Αντζελο Τζαντομπόνε από το Πλύμουθ αγόρασε από τον Βαντσέττι ψάρια στις 15 Απριλίου. Θυμόταν την ημερομηνία συνδυάζοντάς την με την 19η Απριλίου, ημέρα κατά την οποία είχε υποβληθεί σε

εγχείρηση σκαληκοειδίτιδος. Ο Τζαντομπόνε ανέφερε ότι χρωστούσε ακόμη στον Βαντσέτι το αντίτιμο των ψαριών.

Ο Αντόνιο Καρμπόνε από το Πλύμουθ βεβαίωσε ότι στις 15 Απριλίου πούλησε ψάρια στον Βαντσέτι.

ΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΤΟΝ ΣΑΚΚΟ

Η κυβέρνηση προσπάθησε να αποδείξει ότι ο Σάκκο ήταν ο μελαχρινός «αξύριστος» άνδρας, ο οποίος στεκόταν στον φράχτη πίσω από το εργοστάσιο Rice & Hutchins, πυροβόλησε τον Μπεραρντέλι, μπήκε σαν σίφουνας στο αυτοκίνητο και γερμένος στο παράθυρο πυροβολούσε δεξιά και αριστερά, καθώς το αυτοκίνητο διέσχιζε τους δρόμους της πόλης.

Για να το αποδείξει, παρουσίασε στο δικαστήριο 4 υποτιθέμενους αυτόπτες μάρτυρες του εγκλήματος και της διαφυγής, οι οποίοι «αναγνώρισαν» τον Σάκκο. Τα 4 αυτά άτομα ήταν οι δίδες Σπλέιν και Ντέβλιν, ο Πέλζερ και ο Γκούντριτζ. Δύο άλλα άτομα που κλήθηκαν για τον ίδιο σκοπό, ο Γουέιντ και ο Ντε Μπεραρντίνι, απογοήτευσαν την κατηγορούσα αρχή επειδή δεν αναγνώρισαν τον κατηγορούμενο.

Η Μαίρη-Εύα Σπλέιν, λογίστρια της εταιρείας Slater & Morrill, έδωσε μια εκπληκτικά λεπτομερή περιγραφή τού ενός από τους ληστές οι οποίοι επέβαιναν στο αυτοκίνητο που απομακρυνόταν, αν αναλογιστεί κανείς ότι βρισκόταν στο παράθυρο του β' ορόφου και σε απόσταση τουλάχιστον 30 μέτρα από το αυτοκίνητο, και ότι είχε δει τον ληστή τόσο λίγο χρόνο όσο χρειάζεται ένα αυτοκίνητο για να διανύσει 15 μέτρα με ταχύτητα 30 χλμ. την ώρα, δέκατα δηλαδή του δευτερολέπτου. Στην αρχή είχε δει το αυτοκίνητο από ένα ανατολικό παράθυρο και μετά πήγε σ' ένα παράθυρο που έβλεπε προς τα νότια. Καθώς έφθανε στο νότιο παράθυρο, ένας άνδρας ξεπρόβαλε από το πίσω μέρος.

«Ήταν λίγο ψηλότερος από μένα», κατέθεσε. «Ζύγιζε περι-

που 70-73 κιλά, είχε μαύρα μαλλιά και φρύδια, λεπτά μάγουλα και ξυρισμένο πρόσωπο, ασυνήθιστα κιτρινάρικο. Το μέτωπό του ήταν πλατύ. Τα μαλλιά του ήταν χτενισμένα προς τα πίσω και νομίζω ότι είχαν μήκος 5-6 εκ. Οι ώμοι του ήταν ίσιοι και τετράγωνοι. Δεν φορούσε καπέλο... το πρόσωπό του είχε έντονα χαρακτηριστικά. Φορούσε γκρι πουκάμισο. Ήταν μυώδης και υπερκινητικός και είχε ένα δυνατό αριστερό χέρι, πολύ δυνατό χέρι.»

Είπε ότι είχε βγει ο μισός έξω από το αυτοκίνητο, ακριβώς πίσω από το μπροστινό κάθισμα, ενώ το αριστερό χέρι του ακουμπούσε στην πλάτη αυτού του καθίσματος, σε απόσταση περίπου μισό μέτρο από το πρόσωπό του.

«Τον παρακολουθούσα απ' το μέσο της απόστασης μεταξύ των σιδηροδρομικών γραμμών και του τσαγκάρικου, μια απόσταση 18-20 περίπου μέτρα, κι επομένως η μισή απόσταση πρέπει να ήταν 9-10 μέτρα. Όμως, το τσαγκαράδικο μού έκοβε την θέα.»

Η δίς Σπλέϊν δήλωσε με βεβαιότητα ότι ο Σάκκο ήταν ο ληστής που έγερνε ο μισός έξω από το παράθυρο. Ο συνήγορος Φρεντ Χ. Μουρ την αντέκρουσε με στοιχεία από τα Πρακτικά της προανάκρισης του Σάκκο, τα οποία απεδείκνυαν ότι την εποχή εκείνη, έναν χρόνο πριν την δίκη και λίγες εβδομάδες μετά το έγκλημα, και αφού αυτή είχε παρατηρήσει τον Σάκκο επί όση ώρα ήθελε, σε 3 διαφορετικές μέρες, είχε παραδεχθεί ενόρκως ότι «δεν μπορεί να πάρει όρκο πως ο Σάκκο ήταν ο ληστής».

«Αυτό δεν είναι αλήθεια», ισχυριζόταν τώρα, «δεν είπα ποτέ κάτι τέτοιο».

Όμως, την επομένη, παρουσιάστηκε στο δικαστήριο και ανακοίνωσε ότι επιθυμούσε να αλλάξει την κατάθεσή της, παραδεχόμενη ότι κατά την προανάκριση είχε δηλώσει ότι δεν μπορούσε να πάρει όρκο πως ο Σάκκο ήταν ο ληστής. (Επίσημα Πρακτικά, σελ. 416.) Επίσης, πρόσθεσε, πως η τωρινή βεβαιότητά της ότι ο Σάκκο είναι ο ληστής, ήταν προϊόν «σκέψης». Τα πρα-

κτικά της κατάθεσής της κατά την προανάκριση (σελ. 56) δείχνουν ότι είχε δηλώσει στην εισαγγελία: «Δεν νομίζω ότι ο χρόνος που είχα στην διάθεσή μου, μού επιτρέπει να δηλώσω ότι αυτός είναι ο άνδρας».

Κατά την προανάκριση θυμήθηκε ότι είχε δει ένα περίστροφο στο δεξί χέρι του ληστή. Στην δίκη δεν ανέφερε κάτι τέτοιο.

Στο τέλος παραδέχθηκε ότι όταν είχε επισκεφθεί λίγο μετά το έγκλημα το αρχηγείο της αστυνομίας στην Βοστώνη, της είχαν δείξει την φωτογραφία κάποιου άνδρα από τα αρχεία της αστυνομίας. Γι' αυτόν τον άνδρα είχε πει: «Έχει καταπληκτική ομοιότητα με τον ληστή». Αργότερα πληροφορήθηκε ότι ο άνδρας αυτός βρισκόταν στις 15 Απριλίου στις φυλακές Σινγκ-Σινγκ.

Η Φράνσις Τζ. Ντέβλιν, λογίστρια επίσης της εταιρείας Slater & Morrill, κατέθεσε τα ίδια περίπου με την δίδα Σπλέιν. Είχε δει το αυτοκίνητο να απομακρύνεται από το ίδιο σημείο, ένα παράθυρο του β' ορόφου του Χάμτον Χάουζ, 30 τουλάχιστον μέτρα μακριά από το αυτοκίνητο. Είπε ότι είχε δει έναν άνθρωπο στην πίσω δεξιά θέση του αυτοκινήτου να κρέμεται απ' το παράθυρο και να πυροβολεί εναντίον του πλήθους.

Είπε πως ο ληστής ήταν εύσωμος, μελαχρινός, χλωμός, μάλλον όμορφος και με έντονα χαρακτηριστικά. Τα χτενισμένα προς τα πίσω μαλλιά του άφηναν να διαγράφεται καθαρά το πλατύ μέτωπό του. «Αναγνώρισε με βεβαιότητα» τον Σάκκο ως τον ληστή.

Κατά την αντεξέτασή της, η δίδς Ντέβλιν παραδέχθηκε ότι είχε καταθέσει στην προανάκριση πως ο ληστής ήταν ψηλός και σωματώδης, ενώ ο Σάκκο έχει ύψος 1,70 εκ. Παραδέχθηκε ότι μετά είχε πει: «Δεν είμαι βέβαιη πως αυτός είναι ο άνδρας».

Τα αρχεία της εισαγγελίας στο Κουϊνς αποδεικνύουν ότι είχε πει κατά την προανάκριση πως παρατήρησε καλύτερα το πρόσωπο του οδηγού παρά εκείνο του άλλου ληστή. Αυτό προφανώς ήταν αδύνατον, αφού το αυτοκίνητο ήταν σκεπαστό και το τιμόνι βρισκόταν στα αριστερά. Όμως στην δίκη δήλωσε ότι δεν

είχε πει ποτέ κάτι τέτοιο, ενώ τώρα έλεγε ότι δεν είχε δει το πρόσωπο του οδηγού. Παραδέχθηκε επίσης ότι στο αστυνομικό τμήμα του Μπρόκτον είχαν υποχρεώσει τον Σάκκο να μιμηθεί μπροστά της τις κινήσεις του ληστή.

Απαντώντας σε ερωτήσεις του Εισαγγελέα Χάρολντ Ουΐλιαμς, η δίς Ντέβλιν εξήγησε τον λόγο για τον οποίο είχε καταθέσει στην εισαγγελία ότι δεν μπορούσε να δηλώσει με βεβαιότητα ότι ο Σάκκο ήταν ο ληστής «...λόγω της σύγχυσης που μου προκάλεσε το φοβερό αυτό έγκλημα. Εγώ κατά βάθος ήμουν σίγουρη, όμως δίσταζα να το πω απερίφραστα».

Παρ' ό,τι λογικά οι δύο αυτές γυναίκες φαίνεται αδύνατον να ήταν σε θέση να παρατηρήσουν τις λεπτομέρειες που ανέφεραν στις περιγραφές τους, λόγω της θέσης τους και του ελάχιστου χρόνου που είχαν στην διάθεσή τους για να δουν τι διαδραματιζόταν, και παρά το γεγονός ότι οι αμφιβολίες τους κατά την διάρκεια της προανάκρισης μετατράπηκαν σε βεβαιότητα στην τελική δίκη, ήταν οι πλέον βαρυσήμαντοι μάρτυρες κατηγορίας εναντίον του Σάκκο.

Η κατάθεση του τρίτου μάρτυρα, του Λούις Πέλλξερ, κατερρίφθη πλήρως. Εργαζόταν ως κόπτης στον α΄ όροφο του εργοστασίου Rice & Hutchins που βρίσκεται πάνω από το υπερυψωμένο ισόγειο. Ο Πέλλξερ ισχυρίστηκε ότι είδε από ένα μισάνοιχτο παράθυρο κάποιον να σωριάζεται στο πεζοδρόμιο, ότι άνοιξε το παράθυρο και ότι παρά τον καταιγισμό των πυροβολισμών, στάθηκε όρθιος και έκανε δύο πράγματα: κατέγραψε τον αριθμό του αυτοκινήτου των ληστών καθώς πλησίαζε και απομνημόνευσε τα χαρακτηριστικά τού ενός ληστή που πυροβολούσε τον πεσμένο στο έδαφος Μπεραρντέλι. Ο μάρτυρας αυτός δήλωσε ότι είχε παρατηρήσει ακόμη και μια καρφίτσα πάνω στο κολλάρο του ληστή.

«Δεν θα 'λεγα πως ήταν αυτός», είπε ο Πέλλξερ, «όμως ο Σάκκο, αν και ωχρότερος, τού μοιάζει καταπληκτικά».

Εν συνεχεία ο Πέλλξερ αυτοπαγιδεύτηκε, αραδιάζοντας το ένα ψέμα μετά το άλλο. Παραδέχθηκε ότι είχε πει ψέματα στον

Ρόμπερτ Ράϊντ, συνήγορο υπερασπίσεως, «για να αποφύγει την κλήτευσή του ως μάρτυρας», και ότι είχε δηλώσει στον Ράϊντ πως δεν είδε τίποτα, επειδή τρομαγμένος είχε κρυφτεί κάτω από έναν πάγκο. Ύστερα αρνήθηκε ότι είχε συζητήσει ποτέ την υπόθεση με οποιονδήποτε, πριν τον εξετάσει ο Ράϊντ, αλλά αργότερα παραδέχθηκε ότι νωρίτερα είχε συζητήσει το θέμα με έναν αστυνομικό.

Κατά την διάρκεια της αντεξέτασης, αποκαλύφθηκε ότι ο Πέλλξερ είχε παραμείνει άνεργος για κάποιο χρονικό διάστημα μετά την τραγωδία, και ότι επαναπροσελήφθη από την Rice & Hutchins, 2 μήνες πριν από την δίκη. Εν συνεχεία, είπε στον επιστάτη ότι έπρεπε να δώσει μια κατάθεση. Το πρωί της ημέρας κατά την οποία ο Πέλλξερ εμφανίστηκε στο δικαστήριο, είχε μια συνομιλία με τον Εισαγγελέα Ουΐλιαμς, μετά τού έδειξαν μια φωτογραφία του Σάκκο και τον πήγαν για να τον αναγνωρίσει. Ήδη είχε μεσολαβήσει ένα διάστημα 14 μηνών μεταξύ της ημερομηνίας διάπραξης του εγκλήματος και της ημέρας που ο Πέλλξερ εμφανίστηκε στο βήμα του μάρτυρα στο Ντέντχαμ για να αναγνωρίσει τον Σάκκο.

Ο Πέλλξερ, εμφανώς ανήσυχος στο βήμα του μάρτυρα, σκούπιζε διαρκώς τον ιδρώτα από το μέτωπό του, στηριζόμενος πότε στο ένα του πόδι και πότε στο άλλο, ανίκανος να κατανοήσει έστω και την απλούστερη ερώτηση. Επιπλέον, τα όσα κατέθεσε αντικρούστηκαν από 3 συναδέλφους του:

Ο Ουΐλιαμ Μπρένερ δήλωσε πως το δικό του πόστο κι όχι του Πέλλξερ ήταν κοντά στο μισάνοιχτο παράθυρο, και πως ο Μακόλουμ ήταν εκείνος που το άνοιξε εντελώς. Ανέφερε ότι ο Μακόλουμ είχε φωνάζει: «Πυροβολούν! Πέστε κάτω!» –και ότι όλοι τότε έπεσαν κάτω, πίσω από έναν πάγκο. Όταν πλέον οι πυροβολισμοί ακούγονταν από μακριά, ξανασηκώθηκαν, κοίταξαν έξω και κάποιος σημείωσε τον αριθμό του αυτοκινήτου σε έναν πάγκο εργασίας. Την στιγμή εκείνη, το αυτοκίνητο βρισκόταν κοντά στις σιδηροδρομικές γραμμές.

Ο Πήτερ Μακόλουμ κατέθεσε ότι ο ίδιος και όχι ο Πέλζερ είχε ανοίξει εντελώς το παράθυρο και ότι το έκλεισε αμέσως, ενώ, εν συνεχεία, έπεσε κάτω, πίσω από έναν πάγκο εργασίας, μαζί με τους συναδέλφους του. Ορκίστηκε ότι ήταν ο μόνος που είχε κοιτάξει έξω από το ανοιχτό παράθυρο όσο έπεφταν οι πυροβολισμοί. Όλα τα τζάμια των παραθύρων του εργαστηρίου ήταν αδιαφανή.

Ο Ντομινίκ Κονσταντίνο επιβεβαίωσε τις καταθέσεις των Μπρένερ και Μακόλουμ. Είχε δει τον Πέλζερ να πέφτει κάτω και να κρύβεται πίσω από τον πάγκο μαζί με τους υπόλοιπους. Εν συνεχεία, είχε ακούσει τον ίδιο να λέει ότι δεν είδε κανέναν. Προσήλθε εθελοντικά ως μάρτυρας, αφού διάβασε την κατάθεση του Πέλζερ στην *Globe*.

Ο τελευταίος απόπτης μάρτυρας εναντίον του Σάκκο, ο Κάρλος Ε. Γκούντριτζ, είναι πωλητής φωνογράφων. Κατέθεσε ότι βρισκόταν σε ένα σφαιριστήριο επί της οδού Περλ, λίγα μέτρα δυτικά του Χάιτον Χάουζ. Ακούγοντας τους πυροβολισμούς, πετάχτηκε έξω και είδε να πλησιάζει το αυτοκίνητο των ληστών. Όταν βρέθηκε σε απόσταση 6-7 μέτρων από αυτόν, ένας άνδρας τον σημάδεψε με ένα όπλο και αυτός ξαναμπήκε στο σφαιριστήριο. Ο οπλοφόρος ήταν μελαχρινός, καλοξυρισμένος, χωρίς καπέλο, με τετράγωνο πρόσωπο και φορούσε σκούρο κοστούμι. Ο Γκούντριτζ αναγνώρισε τον Σάκκο ως τον άνδρα εκείνο.

Τέσσερεις μάρτυρες, στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και ο ιδιοκτήτης του σφαιριστηρίου, αποκάλυψαν τα ψέματα τού εν λόγω μάρτυρα:

Ο Πήτερ Μαγκαλάου, ο ιδιοκτήτης του σφαιριστηρίου, κατέθεσε ότι όταν ο Γκούντριτζ επέστρεψε στο σφαιριστήριο τού είπε ότι ο ληστής ήταν ξανθός, προσθέτοντας: «Η δουλειά αυτή δεν έγινε από αλλοδαπούς».

Ο Χάρυ Αριγκόνι, κουρέας, δήλωσε ότι ο Γκούντριτζ μια βδομάδα μετά την ληστεία είχε πει ότι δεν μπορούσε να αναγνωρίσει κανέναν από τους ληστές.

Ο Νικόλα Ντ'Αμάτο, ένας άλλος κουρέας κατέθεσε ότι ο

Γκούντριτζ τού είχε πει πως στις 15 Απριλίου βρισκόταν μέσα στο σφαιριστήριο όταν πέρασε το αυτοκίνητο των ληστών, κι έτσι δεν είχε δει κανέναν από τους επιβάτες του.

Ο Άντριου Μανγκάνο, ιδιοκτήτης καταστήματος μουσικών ειδών και πρώην εργοδότης του Γκούντριτζ, κατέθεσε ότι είχε παροτρύνει τον τελευταίο να πάει να δει αν μπορούσε να αναγνωρίσει τους υπόπτους στην φυλακή, και ότι ο Γκούντριτζ τού είχε απαντήσει ότι αυτό ήταν ανώφελο διότι δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει τους ληστές. Ο Μανγκάνο δήλωσε ότι ο Γκούντριτζ δεν είχε κακή φήμη όσον αφορά την εντιμότητα και την ειλικρίνειά του.

Απόντων των ενόρκων, η υπεράσπιση ασχολήθηκε με την προσαγωγή μαρτύρων για να αποδείξει ότι όταν ο Γκούντριτζ αναγνώρισε για πρώτη φορά τον Σάκκο, τον Σεπτέμβριο του 1920 (όταν ο Βαντσέτι δικαζόταν στην ίδια ακριβώς αίθουσα του δικαστηρίου του Ντέντχαμ), ο Γκούντριτζ δικαζόταν με την κατηγορία ότι είχε καταχρασθεί χρήματα από τον εργοδότη του. Ο δικαστής Τάιερ απέρριψε την μαρτυρία αυτή με το αιτιολογικό ότι δεν είχε εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση του δικαστηρίου για την υπόθεση του Γκούντριτζ. Ο Γκούντριτζ απλώς παραδέχθηκε την ενοχή του και η υπόθεση «μπήκε στο αρχείο».

Ο Λιούϊς Α. Γουέϊντ απογοήτευσε την κατηγορούσα αρχή, καθώς ήταν ένας από εκείνους στους οποίους στηριζόταν η απαγγελία κατηγορίας εναντίον του Σάκκο. Ήταν υπάλληλος της Slater & Morrill και βρισκόταν στον δρόμο όταν διαπράχθηκε το έγκλημα και είδε από απόσταση 72 βημάτων να πυροβολείται ο Μπεραρντέλι. Αμέσως μετά πλησίασε ένα αυτοκίνητο, ο οδηγός του οποίου ήταν γλωμός, 30-35 ετών κι έδειχνε άρρωστος. Ο κακοποιός πέταξε το κιβώτιο με τα χρήματα μέσ' στο αυτοκίνητο και χώθηκε μέσα σαν αστραπή.

Ο άνθρωπος αυτός, σύμφωνα με την περιγραφή του Γουέϊντ, ήταν χαμηλού αναστήματος, χωρίς καπέλο και ηλικίας 26-27 ετών, βάρους 70 κιλών, με μαλλιά χτενισμένα προς τα πίσω που κατέληγαν σε μια μικρή τούφα και αζύριστος. Φορούσε γκρι πουκάμισο.

«Έχετε ξαναδεί από τότε τον άνδρα που πυροβόλησε τον Μπεραρντέλι;», ρώτησε ο Εισαγγελέας Ουίλιαμς.

«Νόμιζα ότι τον είχα δει στο αστυνομικό τμήμα του Μπρόκτον», απάντησε ο Γουέιντ. «Τότε νόμιζα ότι ήταν ο Σάκκο.»

Όμως τώρα ο Γουέιντ δηλώνει ότι δεν είναι βέβαιος. Του είχαν γεννηθεί «κάποιες μικρές αμφιβολίες», όταν είχε καταθέσει στην προανάκριση στο Κουϊνσυ. «Ίσως κάνω λάθος», είχε καταθέσει τότε. Οι αμφιβολίες του μεγάλωσαν ακόμη περισσότερο, 4 εβδομάδες πριν ανεβεί στο βήμα του μάρτυρα. «Βρισκόμουν σε ένα κουρείο, όταν ένας άνδρας μπήκε μέσα. Το πρόσωπό του μου φάνηκε γνωστό. Όσο περισσότερο τον κοίταζα κι όσο περισσότερο τον περιεργαζόμουν, τόσο περισσότερο πίστευα ότι έμοιαζε με τον άνδρα που είχε σκοτώσει τον Μπεραρντέλι.»

Την κατηγορούσα αρχή περίμενε μια ακόμη μεγάλη απογοήτευση εξ αιτίας της κατάθεσης του Λούις Ντε Μπεραρντίνις, τσαγκάρη, ο οποίος, όπως έλεγαν, είχε «αναγνωρίσει» [τον ένοχο] στο Μπρόκτον. Το κατάστημά του βρίσκεται επί της οδού Περλ, πίσω δε από αυτό είναι το κτήριο Χάμτον, ενώ μεταξύ των δύο κτηρίων υπάρχει ένα οικόπεδο με γρασίδι. Ακούγοντας τους πυροβολισμούς, είχε πεταχτεί έξω από το κατάστημα και είδε το αυτοκίνητο των ληστών το οποίο αφού είχε διασχίσει τις σιδηροδρομικές γραμμές, ερχόταν προς το μέρος του, καθώς κι έναν άνδρα ο οποίος πήδηξε μέσα σε αυτό. Ο άνδρας αυτός ήταν γερμένος έξω απ' το αυτοκίνητο με όπλο στο χέρι, την στιγμή που βρέθηκαν αντιμέτωποι, σημάδεψε τον Μπεραρντίνις όμως το όπλο δεν εκπυρσοκρότησε.

«Ο ληστής ήταν χλωμός, με μακρουλό πρόσωπο, κάτασπρος σαν πανί», είπε ο Ντε Μπεραρντίνις, «ήταν ξανθός και αδύνατος, μάλλον ισχνός. Δεν έμοιαζε με τον Σάκκο. Αυτός που είδα ήταν ξανθός ενώ ο Σάκκο μελαχρινός».

Αυτά είναι γενικώς τα στοιχεία τής κατηγορούσας αρχής εναντίον του Σάκκο, όσον αφορά την αναγνώρισή του από αυτό-

πτες μάρτυρες στον τόπο του εγκλήματος. Όπως δείξαμε, η μαρτυρία του Πέλλξερ κρίθηκε αναξιόπιστη λόγω των αντιφάσεων στις οποίες υπέπεσε, ενώ, τόσο η δική του κατάθεση όσο και εκείνη του Γκούντριτζ, αναιρέθηκαν από αρκετούς αξιόπιστους μάρτυρες. Η θέση από την οποία παρακολουθούσαν οι δύο λογίστριες, καθιστούσε την μαρτυρία τους μη αξιόπιστη, όσον αφορά την αναγνώριση, κι ενώ ήταν θετικές 14 μήνες μετά την διάπραξη του εγκλήματος, λίγες μόνο εβδομάδες μετά από αυτό είχαν εκφράσει κάποια αβεβαιότητα.

Εκτός από τους 6 προαναφερθέντες μάρτυρες, η κυβέρνηση παρουσίασε άλλους 5 οι οποίοι είχαν δει αρκετά καθαρά τον ληστή με τον οποίο προσπαθούσε να ταυτίσει τον Σάκκο βάσει της περιγραφής της εξωτερικής του εμφάνισης, δηλαδή τούς Κάριγκαν, Μπόστοκ, Μαγκκλόουν, Λάνγκλοϊς και Μπέρσιν. Ωστόσο, κανείς τους δεν ήταν σε θέση να τον αναγνωρίσει. Είναι πολύ σημαντικό ότι η θέση τους ήταν τέτοια ώστε να καταστεί δυνατόν η μαρτυρία τους να ταιριάζει με τον ίδιο ληστή τον οποίον οι άλλοι 4 «θετικοί μάρτυρες», είχαν αναγνωρίσει ως τον Σάκκο.

Ο Μαρκ Ε. Κάριγκαν, εργάτης υποδηματοποιίας στον 3ο όροφο του Χάμτον Χάους όπου στεγαζόταν το εργοστάσιο Slater & Morrill, δήλωσε ότι είχε δει τον Πάρμεντερ και τον Μπεραρντέλι να κατευθύνονται από τα γραφεία προς το κτήριο του εργοστασίου με τα χρήματα της μισθοδοσίας, και ότι αμέσως μετά είχε ακούσει πυροβολισμούς και είχε δει το αυτοκίνητο των ληστών να κινείται από τα ανατολικά προς την οδό Περλ, προσπερνώντας το Χάμτον Χάους. Μέσα στο αυτοκίνητο είδε έναν μελαχρινό άνδρα που έμοιαζε με Ιταλό να κρατά ένα περίστροφο.

Ωστόσο δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει κανέναν από τους δύο κατηγορουμένους ως επιβάτη εκείνου του αυτοκινήτου. Η μαρτυρία του Κάριγκαν έχει μεγάλη σημασία όσον αφορά την αξιοπιστία των δίδων Σπλέϊν και Ντέβλιν, οι οποίες, κοιτάζοντας από ένα παράθυρο έναν όροφο πλιό κάτω από εκείνον που

βρισκόταν ο Κάριγκαν, ισχυρίστηκαν ότι αναγνώρισαν τον Σάκκο ως τον άνδρα που ήταν γερμένος έξω από το αυτοκίνητο που απομακρυνόταν. Αν και οι δύο γυναίκες βρίσκονταν 2,5 μέτρα χαμηλότερα από τον Κάριγκαν, απείχαν από τους ληστές μόνο μισό μέτρο λιγότερο απ' ό,τι αυτός.

Ο Τζέημς Φ. Μπόστοκ, μηχανουργός στο Μπρόκτον, εργαζόταν για την Slater & Morrill. Λίγο πριν αρχίσει το πιστολίδι, είχε βγει από το εργοστάσιο Slater και κατευθυνόταν δυτικά προς την οδό Περγλ. Είχε προσπεράσει δύο άνδρες οι οποίοι συζητούσαν ακουμπισμένοι σ' έναν φράχτη. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι ο ένας από αυτούς ήταν αυτός που πυροβόλησε τον Μπεραρντέλι.

Αμέσως μετά είχε συναντήσει τον Πάρμεντερ και τον Μπεραρντέλι να έρχονται από απέναντι, κρατώντας τα κιβώτια με τα χρήματα της μισθοδοσίας. Ο Μπόστοκ ήταν στενός φίλος του Πάρμεντερ. Συνομίλησαν για λίγο. Μόλις ο Μπόστοκ είχε κάνει λίγα βήματα από τον ταμιά, άκουσε πυροβολισμούς, έστρεψε το κεφάλι και είδε τον Πάρμεντερ και τον Μπεραρντέλι να πέφτουν. Οι άνδρες που είχε δει στον φράχτη πυροβολούσαν. Αμέσως άρπαξαν τα κιβώτια με τα χρήματα και χώθηκαν σ' ένα αυτοκίνητο με αναμμένη την μηχανή.

Ο Μπόστοκ έτρεξε μέχρι την γωνία ενός ψηλού, ξύλινου φράχτη κατά μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών του Νιού Χέιβεν. Ανέφερε ότι το αυτοκίνητο των ληστών πέρασε τόσο ξυστά δίπλα του ώστε θα μπορούσε να το αγγίξει με το χέρι.

Δήλωσε ότι δεν μπορεί να αναγνωρίσει στο πρόσωπο των κατηγορουμένων κανέναν από τους δύο ληστές.

Ο Τζέημς Ε. Μαγκκλόουν, οδηγός φορτηγού, είχε βοηθήσει να ξαπλώσουν στο έδαφος τον Πάρμεντερ μετά τον μοιραίο πυροβολισμό. Ο Μαγκκλόουν την στιγμή εκείνη εργαζόταν στην εκσκαφή. Όταν άρχισαν να πέφτουν οι πυροβολισμοί, έτρεξε προς τα εκεί και είδε τους ληστές από πολύ κοντά –η Πολιτεία δεν τον ρώτησε αν μπορούσε να τους αναγνωρίσει. Οι συνή-

γοροι δεν είχαν συζητήσει μαζί του πριν από την δίκη. Κατά την ακροαματική διαδικασία, τού είχαν υποβάλει την ερώτηση αν μπορούσε να αναγνωρίσει τους κατηγορουμένους και είχε απαντήσει αρνητικά.

Ο Έντγκαρ Κ. Λάνγκλοϊς, επιστάτης του εργοστασίου Rice & Hutchins, βρισκόταν στον β' όροφο (από το επίπεδο του δρόμου) του εργοστασίου, απέναντι από τον τόπο του εγκλήματος. Δεν μπορούσε να αναγνωρίσει κανέναν. Η μόνη περιγραφή που μπόρεσε να δώσει ήταν ότι οι ληστές που είδε ήταν «ρωμαλέοι, με πλατύ στέρνο –δηλαδή με φαρδύ θώρακα», περιγραφή που δεν ταιριάζει ούτε στον Σάκκο ούτε στον Βαντσέτι.

Η κατάθεση του Λάνγκλοϊς είναι πάρα πολύ σημαντική επειδή βρισκόταν σε ένα κεντρικό παράθυρο, ακριβώς πάνω από το παράθυρο από το οποίο ένας άλλος μάρτυρας κατηγορίας, ο Πέλλερ, είχε ισχυρισθεί ότι είδε τον Σάκκο. Αυτός ο μάρτυρας κατέχει μια υπεύθυνη θέση στο εργοστάσιο Rice & Hutchins.

Ο Χανς Μπέρσιν, προσωπικός οδηγός του κ. Σλέιτερ, ιδιοκτήτη της υποδηματοποιίας που είχε υποστεί την ληστεία, κατέθεσε ως μάρτυρας κατηγορίας. Καθόταν σ' ένα επιβατικό αυτοκίνητο, σταθμευμένο στην δεξιά πλευρά της οδού Περλ, λίγο πιο πάνω από το σφαιριστήριο.

Ο Μπέρσιν δήλωσε ότι υπήρχαν 5 άνδρες μέσα στο αυτοκίνητο των ληστών. Πέρασαν σε απόσταση μόλις 3 μέτρων από αυτόν. Ένας άνδρας ήταν γεμμένος έξω από το αυτοκίνητο το οποίο έτρεχε με ταχύτητα 25-28 χλμ. την ώρα. Δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει στο πρόσωπο των δύο κατηγορουμένων κανέναν από τους ληστές. Λίγο νωρίτερα, ακριβώς πριν αρχίσουν να πυροβολούν, είχε παρατηρήσει τους δύο ληστές και τους είχε περιγράψει ως ξανθούς.

Η κυβέρνηση εξακολουθεί να υποστηρίζει ότι οι ληστές τριγυρούσαν άσκοπα στο Σάουθ Μπρέντρι όλο το πρωινό. Όπως ακριβώς και στην περίπτωση του Βαντσέτι, 3 αναξιόπιστοι μάρτυρες –εκτός αν η απαγγελία κατηγορίας και μόνον είναι ένα είδος αντεστραμμένης αξιοπιστίας– παρουσιάστηκαν στο δικαστήριο για να στηρίξουν τον ισχυρι-

σμό ότι ο Σάκκο βρισκόταν στην πόλη εκείνο το πρωϊνό.

Ο Ουίλιαμ Σ. Τρέϊσου, ένας ηλικιωμένος κτηματομεσίτης, κατέθεσε ότι γύρω στις 11.45 π.μ. είχε δει δύο άνδρες να ακουμπούν στο παράθυρο ενός φαρμακείου ιδιοκτησίας του. Ήταν «καλοξυρισμένοι, με απαλό δέρμα και αξιοπρεπή αμφίεση». Πρώτα μπήκε στο φαρμακείο, μετά βγήκε έξω, επιβιβάστηκε στο αυτοκίνητό του και αναχώρησε. Όταν επέστρεψε λίγο αργότερα, οι δύο άνδρες ήταν ακόμα εκεί και συζητούσαν. Μετά ξανάφυγε και επέστρεψε για δεύτερη φορά, οι δύο άνδρες ήταν ακόμη εκεί, ακουμπισμένοι στο παράθυρο.

Ο Τρέϊσου αναγνώρισε τον Σάκκο ως έναν από τους άνδρες αυτούς: «Δεν είμαι απολύτως βέβαιος», είπε, «αλλά από ό,τι μπορώ να θυμηθώ πρόκειται για τον ίδιο άνθρωπο».

Η δήλωσή του ότι οι δύο άνδρες είχαν «αξιοπρεπή αμφίεση», έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις δηλώσεις άλλων μαρτύρων κατηγορίας, οι οποίοι είχαν ορκιστεί ότι οι ληστές ήταν κακοντυμένοι και αζύριστοι.

Στην αντεξέταση αποδείχθηκε ότι τον Φεβρουάριο του 1921, ο Τρέϊσου είχε οδηγηθεί στις φυλακές του Ντέντχαμ, όπου τον περιέφεραν σε διάφορα τμήματα και του έδειξαν πολλούς κρατούμενους και, τελικώς, τον πήγαν στο «κλουβί» μέσα στο οποίο βρισκόταν μόνον ο Σάκκο. Εκεί τον «αναγνώρισε».

Η κατάθεση του Τρέϊσου δημιουργεί μεγάλα ερωτηματικά. Ξεχωρίζει τον Σάκκο με απόλυτη ακρίβεια μέσα στα πλήθη ή έστω μέσα σε εκατοντάδες άτομα, τα οποία το μεσημέρι στάθηκαν σε εκείνη την γωνία ή πέρασαν από αυτήν –διότι πρόκειται για την κεντρική διασταύρωση του Σάουθ Μπρέϊντρι, όπου αναρίθμητα άτομα περιμένουν καθημερινά στην στάση του ηλεκτρικού.

Σημειωτέον επίσης ότι αυτή η γωνία απέχει ελάχιστα από τον τόπο του εγκλήματος, και ότι ο Σάκκο είχε εργασθεί στο εργοστάσιο Rice & Hutchins, και ως εκ τούτου ήταν γνωστός εξ όψεως σε διάφορους εργάτες του Σάουθ Μπρέϊντρι. Η υπεράσπιση υποστηρίζει ότι είναι παράλογη η υπόθεση πως ο Σάκκο, ο

οποίος σκόπευε 3 ώρες αργότερα να διαπράξει ληστεία και εν ψυχρώ δολοφονία σ' αυτήν την πόλη, θα τριγυρνούσε άσκοπα σ' εκείνη την γωνία.

Ο Ουΐλιαμ Τζ. Χήρον, αξιωματικός της αστυνομίας σιδηροδρόμων, κατέθεσε ότι στις 15 Απριλίου είχε δει δύο άνδρες στον σταθμό του Νιού Χέιβεν, στο Σάουθ Μπρέϊντρι. Ο ένας είχε ύψος 1,70 εκ. και ο άλλος 1,80 εκ.. Αναγνώρισε τον Σάκκο ως τον κοντύτερο. Είπε ότι παρατήρησε τους δύο άνδρες «επειδή ήταν νευρικοί και... κάπνιζαν τσιγάρα, ο ένας από αυτούς». (Επίσημα πρακτικά, σελ. 884.)

Ερ.: Ποιός κάπνιζε;

Απ.: Ο ψηλότερος.

Ερ.: Όταν πρωτομπήκατε μέσα, σας τράβηξαν πολύ την προσοχή αυτοί οι άνδρες;

Απ.: Όχι και πολύ, απλώς τους είδα να καπνίζουν.

Ο Χήρον είπε επίσης ότι ο άνδρας που είδε φορούσε καπέλο και ήταν ντυμένος αξιοπρεπώς, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις περιγραφές του δολοφόνου.

Σύμφωνα με τον Χήρον, κανείς από τους δύο άνδρες δεν είχε κάποια ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά. Παραδέχθηκε ότι είχε δει τον Σάκκο προκειμένου να τον αναγνωρίσει μόνο 6 βδομάδες αργότερα.

Όταν ο αρχηγός της αστυνομίας του Μπρίτζγουοτερ Στιούαρτ και ο Αστυνόμος της Πολιτείας Μπρουΐλαρντ συμπεριέλαβαν τον Χήρον στον κατάλογο των μαρτύρων κατηγορίας, η υπεράσπιση έστειλε έναν δικηγόρο, τον Ρόμπερτ Ράϊντ, για να μιλήσει μαζί του. Εκείνος αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε πληροφορία στην υπεράσπιση. Όταν κατά την αντεξέταση ερωτήθηκε γιατί είχε αρνηθεί να μιλήσει με τον Ράϊντ, έδωσε μια περίεργη απάντηση, ειδικά για κάποιον που είχε επί εξαιτία υπηρετήσει ως αξιωματικός της αστυνομίας.

«Επειδή δεν ήθελα να εμπλακώ σ' αυτήν την υπόθεση.»

Η υπεράσπιση αντέκρουσε την κατάθεση του ανθρώπου

αυτού με τον ίδιο τρόπο που είχε αντικρούσει και την μαρτυρία του Τρέϊσυ. Ο συνήγορος ρώτησε: Αν ο Σάκκο σκόπευε να ληστέψει και να σκοτώσει 3 ώρες αργότερα στην πόλη όπου είχε εργασθεί, είναι λογικό να υποθέσουμε ότι θα περιφερόταν άσκοπα σε μέρη όπου πολλά άτομα θα μπορούσαν να τον δουν;

Η κ. Λόλα Άντριους, μια κυρία χωρίς μόνιμη απασχόληση, κατέθεσε ότι το πρωί της ημέρας του εγκλήματος, η ίδια και η κ. Τζούλια Κάμπελ, είχαν μεταβεί από το Κουϊνσου στο Σάουθ Μπρέϊντρι προς αναζήτηση εργασίας στα εργοστάσια υποδημάτων. Είχαν φθάσει εκεί γύρω στις 11-11.30 μ.μ. Η κ. Άντριους είπε ότι είδε ένα αμάξι μπροστά στο εργοστάσιο Slater & Morrill κι έναν άνδρα να μαστορεύει κάτι στην κουκούλα του. Όταν βγήκαν από το εργοστάσιο, ο άνδρας ήταν ξαπλωμένος κάτω από το αυτοκίνητο και επιδιόρθωνε κάτι. Υποστήριξε ότι είχε σκύψει να τον ρωτήσει πώς θα πήγαιναν στο εργοστάσιο Rice & Hutchins. Αναγνώρισε τον Σάκκο ως τον άνδρα εκείνο.

Ωστόσο, την ίδια στιγμή, σύμφωνα με δική της δήλωση, ένας ακόμη άνδρας στεκόταν δίπλα στο αυτοκίνητο –ένας ξανθός, υπερβολικά αδύνατος άνδρας που έμοιαζε με Σουηδό. Η κ. Άντριους δεν εξηγεί στην κατάθεσή της γιατί έσκυψε να ρωτήσει τον άνδρα που ήταν ξαπλωμένος κάτω από το αυτοκίνητο, αντί να ρωτήσει εκείνον που στεκόταν δίπλα.

Κατά την αντεξέταση της κ. Άντριους από τον συνήγορο υπερασπίσεως Μουρ, και την στιγμή κατά την οποία αυτός της έδειχνε κάποιες φωτογραφίες, έχασε τις αισθήσεις της και μεταφέρθηκε έξω από την αίθουσα του δικαστηρίου. Ο Εισαγγελέας Κάτμαν βγήκε από την αίθουσα, ξαναμπήκε μέσα, κοίταξε ερευνητικά τα πρόσωπα των μελών του ακροατηρίου και μετά κάτι είπε ψιθυριστά στον δικαστή.

Όταν η μάρτυρας επανήλθε στην θέση της, είπε ότι λιποθύμησε επειδή είδε στην αίθουσα έναν άνδρα που νόμισε ότι ήταν αυτός που της είχε επιτεθεί τον Φεβρουάριο του 1920, στο Κουϊνσου, την ώρα που βρισκόταν στην τουαλέτα τής πανσιόν

στην οποία διέμενε.

Η κατάθεσή της αμφισβητήθηκε από 5 μάρτυρες υπερασπίσεως. Η σημαντικότερη εξ αυτών ήταν η κ. Τζούλια Κάμπελ, η γυναίκα που είχε συνοδεύσει την κ. Άντριους στο Σάουθ Μπρέϊντρι την ημέρα εκείνη, και η οποία κατέθεσε εντελώς αντίθετα πράγματα.

Η κ. Κάμπελ, μια ηλικιωμένη αλλά δραστήρια γυναίκα, είχε έλθει από το Μείν για να καταθέσει ως μάρτυρας υπερασπίσεως, αφού προηγουμένως ένας αξιωματικός της αστυνομίας της Πολιτείας την είχε πληροφορήσει πως δεν ήταν ανάγκη να πάει στην Μασαχουσέτη για να καταθέσει, γιατί δεν γνώριζε κάτι σημαντικό και το ταξίδι θα της κόστιζε πάρα πολύ.

Υπεβλήθη σε μια οπτική εξέταση από τον Περιφερειακό Εισαγγελέα Κάτμαν, εντός της αιθούσης, και απεδείχθη ικανή να διακρίνει αντικείμενα και χρώματα σε μεγάλη απόσταση. Σε μια περίπτωση τής ζητήθηκε να αναγνωρίσει το χρώμα ενός καπέλου που φορούσε κάποιος από το ακροατήριο. Επιπλέον, είχε εργασθεί σε εργοστάσια υποδηματοποιίας ως ράπτρια, εργασία η οποία απαιτεί τέλεια όραση.

«Καμία από τις δυό μας δεν μίλησε στον άνθρωπο που ήταν ξαπλωμένος κάτω από το αυτοκίνητο», δήλωσε η κ. Κάμπελ. «Η κ. Άντριους δεν μίλησε με κανέναν από τους δύο άνδρες. Εγώ ρώτησα πώς θα πάμε στο εργοστάσιο Rice & Hutchins, αλλά μίλησα στον άνδρα που στεκόταν πίσω από το αυτοκίνητο κι όχι σ' εκείνον που ήταν κάτω από αυτό.»

Γιατί όμως λιποθύμησε η κ. Άντριους ενώπιον του δικαστηρίου; Ο Χάρυ Κουρλάνσκι, ένας ράφτης από το Κουϊνσι, κατέθεσε ότι του είχε πει πως λιποθύμησε επειδή η υπεράσπιση αναμόχλευε το παρελθόν της και πως είχε φοβηθεί ότι οι δικηγόροι θα «απεκάλυπταν τα προβλήματα που είχε με τον κ. Λάντερς». Ο Λάντερς ήταν αξιωματικός του ναυτικού, είτε ο Κουρλάνσκι. Ο ίδιος ανέφερε επίσης ότι η ίδια τού είχε πει πως δεν μπορούσε να αναγνωρίσει τους άνδρες στο Μπρέϊντρι. Η αστυνομο-

μία τής είχε ζητήσει να αναγνωρίσει κάποιον στις φυλακές του Ντέντχαμ ως έναν από τους άνδρες που είχε δει στο Μπρέϊντρι, όμως αυτή δεν μπορούσε επειδή δεν είχε παρατηρήσει καλά τα πρόσωπα εκείνων των ανδρών. Ο Κουρλάνσκυ προσήλθε εθελοντικά να καταθέσει ως μάρτυρας υπερασπίσεως, αφού είχε διαβάσει στις εφημερίδες ότι εκείνη είχε καταθέσει ενόρκως στο δικαστήριο ότι είχε «αναγνωρίσει» τον Σάκκο.

Ο αστυνομικός Τζώρτζ Φαϊύ από το Κουϊνсу, κατέθεσε ότι τον Φεβρουάριο του 1920 είχε υποβάλει ερωτήσεις στην κ. Άντριους, σχετικά με την υποτιθέμενη επίθεση εναντίον της. Την είχε ρωτήσει αν πίστευε ότι η επίθεση εκείνη είχε κάποια σχέση με την υπόθεση του Σάουθ Μπρέϊντρι. Αυτή είχε απαντήσει ότι δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει τους άνδρες που είδε στο Μπρέϊντρι, επειδή δεν τους είχε παρατηρήσει καλά.

Ο Άλφρεντ Λα Μπρεκ, δημοσιογράφος στο Κουϊνсу και γραμματέας του Εμπορικού Επιμελητηρίου της πόλης, δήλωσε ότι τα ίδια είχε πει και σ' αυτόν.

Η ιδιοκτήτρια της πανσιόν, δίσ Λένα Άλεν, κατέθεσε ότι η κ. Άντριους δεν φημιζόταν για την εντιμότητα και την ειλικρίνειά της και ότι δεν θα την ξαναδεχόταν ποτέ πιά στην πανσιόν της.

Στο τέλος της δίκης, η Κυβέρνηση κάλεσε ως μάρτυρα την κ. Μαίρη Γκέηνς, για να στηρίξει την κατάθεση τής κ. Άντριους και να αντικρούσει την κατάθεση της κ. Κάμπελ. Η κ. Γκέηνς κατέθεσε ότι λίγες εβδομάδες μετά το έγκλημα είχε ακούσει την κ. Άντριους παρουσία της κ. Κάμπελ να λέει πως είχε μιλήσει στον άνδρα που ήταν κάτω από το αυτοκίνητο, και πως η κ. Κάμπελ δεν την είχε διαψεύσει.

Ο Φρεντ Λόρινγκ, εργάτης στην υποδηματοποιία Slater & Morrill, δήλωσε ότι είχε βρει μια σκούρα καφέ τραγιάσκα κοντά στο πτώμα του Μπεραρντέλι. Η Πολιτεία την παρουσίασε στο δικαστήριό ως τεκμήριο. Όταν την δοκίμασε ο Σάκκο που βρισκόταν στο βήμα του μάρτυρα στο κεφάλι του, φάνηκε να του πέφτει πολύ μικρή. Ενώ, αντίθετα, όταν δοκίμασε αμέσως μετά

μια δικιά του, αυτή εφαρμόζε τέλεια στο κεφάλι του.

Η «τραγιάσκα του ληστή» είχε γούνινη φόδρα και κάλυμμα για τα αυτιά, γι' αυτό ήταν μικρότερη παρ' όλο που ήταν το ίδιο νούμερο με του Σάκκο. Ο Σάκκο δεν είχε ποτέ τέτοιου είδους τραγιάσκα. Ο Τζωρτζ Κέλυ, αρχιεπιστάτης στο εργοστάσιο 3Κ, στο οποίο εργαζόταν ο Σάκκο, είπε ότι η τραγιάσκα που έβλεπε καθημερινά πίσω από τον πάγκο του Σάκκο, όπως θυμόταν, ήταν από γκριζό ύφασμα, διαφορετική, όπως πίστευε, από εκείνη που παρουσίασε στο δικαστήριο η Πολιτεία. Μια τραγιάσκα όμοια με αυτήν που περιέγραψε ο Κέλυ, είχε βρεθεί στο σπίτι του Σάκκο μετά την σύλληψή του.

Από τις 4 σφαίρες που βρέθηκαν στρ πτώμα του Μπεραρντέλι, οι 3 προέρχονταν αποδεδειγμένα από πιστόλι τύπου Σάβατς. Η άλλη όμως προερχόταν από ένα άλλο πιστόλι, ο τύπος τού οποίου κατέστη θέμα διαφωνίας. Πρόθεση της κατηγορούσας αρχής ήταν να αποδείξει ότι το μολυβένιο βλήμα που ονομάστηκε «Σφαίρα αριθμός 3» και προκάλεσε το θανατηφόρο τραύμα στον Μπεραρντέλι, προερχόταν από ένα αυτόματο Κολτ, το οποίο είχε βρεθεί πάνω στον Σάκκο όταν αυτός συνελήφθη 3 βδομάδες μετά την διπλή δολοφονία. Η σφαίρα ήταν Ουϊντσεστερ παλαιού τύπου. Ως προς αυτό το σημείο, οι καταθέσεις των ειδικών που κλήθηκαν ως μάρτυρες, τόσο από την κατηγορούσα αρχή όσο και από την υπεράσπιση, ήταν ογκώδεις και υψηλού τεχνικού επιπέδου. Η διαφωνία ήταν εντονότατη.

Ο διευθυντής Τσαρλς Βαν Άμπορω, της εταιρείας Remington Arms Works, κατέθεσε ως μάρτυρας κατηγορίας: «Πιστεύω ότι η σφαίρα προέρχεται από αυτόματο Κολτ... και τείνω να πιστέψω ότι προήλθε από αυτό το συγκεκριμένο αυτόματο Κολτ». Είπε πως στήριζε την πεποίθησή του σ' ένα ορατό μόνο με μικροσκόπιο σημάδι που ανακάλυψε στην σφαίρα, και σε παρόμοια σημάδια που παρατήρησε σε 3 σφαίρες που ο ίδιος είχε ρίξει με το συγκεκριμένο πιστόλι. Οι σφαίρες αυτές ήταν όλες Ουϊντσεστερ νέου τύπου. Τέτοια σημάδια δεν υπήρξαν στις σφαίρες

μάρκας Πήτερς που έριξε με το ίδιο όπλο την ίδια φορά. Δήλωσε ότι οι σφαίρες μάρκας Πήτερς είναι ελάχιστα μικρότερες από τις αντίστοιχες Ουϊντσεστερ και, επομένως, υπό λιγότερη πίεση. Κατά την αντεξέταση, ο Βαν Άμπορω αναγνώρισε ότι διάβρωση, όπως αυτή που είχε η κάννη του πιστολιού του Σάκκο, προκαλείται γενικώς από σκουριά ή ακαθαρσία και ότι, κατά την κρίση του, η διάβρωση του πιστολιού που βρισκόταν μπροστά τους είχε προκληθεί από αυτές τις αιτίες.

Ο Αστυνόμος Ουίλιαμ Πρόκτορ, αρχηγός της αστυνομίας της Πολιτείας, είπε ότι η σφαίρα αρ. 3 είχε βληθεί από το όπλο του Σάκκο. «Η σφαίρα αυτή εβλήθη από αυτόματο Κολτ 32 χιλ.», υποστήριξε ο Πρόκτορ. «Είναι αριστερόστροφο και έχει ράβδωση 1,5 χιλ. Κανένα άλλο πιστόλι εκτός από το Κολτ δεν είναι αριστερόστροφο.»

«Δεν γνωρίζετε», τον ρώτησε ο συνήγορος Μακάναρνυ, «ότι άλλοι δύο τουλάχιστον τύποι πιστολιών χαρακτηρίζονται ως αριστερόστροφοι;»

«Όχι, δεν το γνωρίζω», απάντησε ο Πρόκτορ.

«Γνωρίζετε ότι τα πιστόλια Σπίαρ και Ζάουερ είναι και τα δύο αριστερόστροφα;»

Ο Πρόκτορ δεν το γνώριζε. Δεν είχε δει ποτέ αυτούς τους δύο τύπους όπλων, ούτε είχε ακούσει ποτέ γι' αυτούς. Και τα δύο φαίνεται ότι είναι γερμανικής κατασκευής, ενίοτε δε, κάποιο από αυτά μπορεί να βρεθεί στο ενεχυροδανειστήριο.

Αν και ο μάρτυρας αυτός είχε δηλώσει ότι είχε παραστεί ως ειδικός επί των όπλων σε 100 υποθέσεις, δεν μπόρεσε να λύσει ένα πιστόλι Κολτ ενώπιον του δικαστηρίου. Ο Πρόκτορ προσπάθησε να το πράξει ανεπιτυχώς, μέχρι που το πρόσωπό του έγινε κατακόκκινο, το όπλο τού έπεσε στο πάτωμα εξ αιτίας της αμηχανίας του και τότε το δικαστήριο πρότεινε να το λύσει κάποιος άλλος. Ένας άλλος ειδικός έπιασε το όπλο και το έλυσε αμέσως.

«Και ποιό είναι το τμήμα του όπλου εντός του οποίου κινεί-

ται ο επικρουστήρας;», ρώτησε ο συνήγορος Μακάναρνυ.

«Δεν γνωρίζω, αν και μπορώ να σας αναφέρω όλα τα επιστημονικά ονόματα των τμημάτων του όπλου», απάντησε ο Πρόκτορ.

Ο Πρόκτορ είπε ότι είχε παραλάβει το πιστόλι Κολτ και μερικά φυσίγγια 32 χιλιοστών από έναν άλλον αξιωματικό, στο αστυνομικό τμήμα του Μπρόκτον.

Ερ.: Κοιτάξτε, σας παρακαλώ, τα φυσίγγια μέσα σ' αυτόν τον φάκελο και πείτε μας αν μπορείτε να τα αναγνωρίσετε;

Απ.: Είναι ο ίδιος φάκελος και μάλλον πρέπει να είναι ο ίδιος αριθμός φυσιγγίων. Θα μπορέσω να σας πω, αν τα μετρήσω.

Τόσο το περίστροφο όσο και οι σφαίρες ήταν απρόσιτα πριν από την δίκη. Βρίσκονταν στα χέρια των αξιωματικών της αστυνομίας, το μεγαλύτερο δε χρονικό διάστημα στην κατοχή του Αστυνόμου Πρόκτορ. Ο Εισαγγελέας Κάτσμαν είχε αρνηθεί να επιτρέψει στην υπεράσπιση να εξετάσει τα τεκμήρια πριν την παρουσίασή τους στο δικαστήριο.

Προκειμένου να αντικρούσει τις καταθέσεις των Πρόκτορ και Βαν Άμπορω, η υπεράσπιση κάλεσε δύο διάσημους εμπειρογνώμονες –τον Τζέιμς Ε. Μπερνς, δεινό σκοπευτή, πρωταθλητή σκοποβολής με πιστόλι και διευθυντή της εταιρείας U.S. Cartridge, και τον Τζέιμς Χ. Φιτζέραλντ, προϊστάμενο του τμήματος δοκιμών της εταιρείας Colt Automatic Pistol. Ο Μπερνς δήλωσε ότι η σφαίρα αρ. 3 εβλήθη ή από πιστόλι Κολτ ή από Μπάγιαρντ. Το τελευταίο είναι βελγικής κατασκευής και πολλά πιστόλια τέτοιου τύπου είχαν εισαχθεί στην χώρα από την εποχή του πολέμου. Ο Μπερνς διαβεβαίωσε με κατηγορηματικό τρόπο ότι η σφαίρα δεν εβλήθη από το πιστόλι του Σάκκο. Πυροβόλησε 8 φορές με το πιστόλι αυτό και όλες οι σφαίρες ήταν καθαρές, χωρίς καθόλου σημάδια.

Ο Φιτζέραλντ κατέθεσε ότι η σφαίρα αρ. 3 δεν προερχόταν από το όπλο του Σάκκο και ότι δεν υπήρχε καμιά αιτία στο όπλο του Σάκκο που να δικαιολογεί το παράδοξο σημάδι στην σφαίρα.

Ο εμπειρογνώμων Μπερνς χρησιμοποίησε σφαίρες τύπου U.S., διότι, όπως είχε δηλώσει προηγουμένως, η «μοιραία» σφαίρα ήταν παλαιού τύπου και παρά τις υπεράνθρωπες προσπάθειες που είχε καταβάλει, δεν είχε κατορθώσει να εξασφαλίσει ένα ακριβές αντίγραφό της. Θεωρούσε ότι οι σφαίρες U.S. που είχε χρησιμοποιήσει, εμφάνιζαν μεγαλύτερη ομοιότητα με την «μοιραία» σφαίρα από όσο οι σφαίρες Ουϊντσεστερ νέου τύπου, τις οποίες είχε χρησιμοποιήσει ο Βαν Άμπορω.

Κατά την γνώμη πολλών εξ εκείνων που άκουσαν τις σχετικές με το όπλο καταθέσεις, οι ισχυρισμοί της κυβέρνησης για το συγκεκριμένο όπλο ήταν γελοίοι. Το γεγονός ότι δύο από τις σφαίρες που, όπως υποστηρίχθηκε, είχαν βληθεί από το λεγόμενο όπλο του Σάκκο, όντως έφεραν μικροσκοπικά σημάδια που ελάχιστα έμοιαζαν με εκείνα του «μοιραίου βλήματος», φαίνεται ότι επηρέασε κάποιους ενόρκους, και αυτό αποδεικνύεται από το ότι, ενώ συζητούσαν για να εκδώσουν την ετυμηγορία τους, ζήτησαν να τους δοθεί ένα μικροσκόπιο. Το ζήτημα αυτό ήταν τόσο περίπλοκο, οι πιθανότητες διάπραξης λάθους τόσο μεγάλες και οι απόψεις των ειδικών τόσο αντιφατικές, ώστε φαίνεται ότι ένας κοινός άνθρωπος θα ήταν σχεδόν αδύνατον να καταλήξει σε μια οριστική κρίση ως προς αυτό το ζήτημα.

Εν συνεχεία, ακολούθησαν οι καταθέσεις για το ήθος του Σάκκο.

Από το 1910 έως το 1917 είχε εργασθεί στο εργοστάσιο υποδημάτων Milford Shoe. Ο Τζων Τζ. Μίλικ, ένας παραδοσιακός Εγγλέζος τεχνίτης που έδειχνε υπεύθυνο άτομο και ο οποίος ήταν επιστάτης του Σάκκο επί 4 χρόνια κατά την διάρκεια εκείνης της περιόδου, κατέθεσε ότι ο Σάκκο ήταν «ένας ευσυνείδητος εργάτης και δεν απουσίασε ποτέ ούτε μια μέρα». Όταν ρωτήθηκε ως προς την φήμη τού τελευταίου ως φιλήσυχου και νομοταγούς πολίτη, απάντησε «καλή».

Ο Μάικλ Φ. Κέλυ, κύριος μέτοχος του εργοστασίου 3Κ στο Στόουτον, στο οποίο εργαζόταν ο Σάκκο τούς τελευταίους 18

μήνες πριν από την σύλληψή του, και ο γιός του, Τζωρτζ Κέλυ, επιστάτης και μέτοχος του εργοστασίου, κατέθεσαν τα ίδια με τον κ. Μίλικ όσον αφορά τον χαρακτήρα του Σάκκο.

Οι Κέλυ έδωσαν καταθέσεις οι οποίες συμφωνούσαν με τις καταθέσεις των άλλων μαρτύρων, όσον αφορά την στήριξη του άλλοθι του Σάκκο. Περί τα τέλη Μαρτίου, ο Σάκκο είχε αναφέρει τόσο στον Μάϊκλ όσο και στον Τζωρτζ Κέλυ ότι είχε λάβει επιστολές από την Ιταλία που του ανακοίνωναν τον θάνατο της μητέρας του και ότι έπρεπε το συντομότερο δυνατόν να επιστρέψει στην πατρίδα του για να επισκεφθεί τον πατέρα του. Κανόνισε με τον Τζωρτζ Κέλυ να βρεθεί κάποιος αντικαταστάτης του, και μόλις ο τελευταίος θα ήταν σε θέση να αναπληρώσει ικανοποιητικά τον Σάκκο, εκείνος θα ήταν ελεύθερος να πάει στην Ιταλία.

Την Δευτέρα ή την Τρίτη που προηγήθηκε της 15ης Απριλίου, ο Σάκκο ανακοίνωσε στον Τζωρτζ Κέλυ ότι εκείνη την εβδομάδα ήθελε μια μέρα άδεια για να πάει στην Βοστώνη να παραλάβει τα διαβατήρια. Την Τετάρτη 14 Απριλίου, ο Σάκκο τού ανακοίνωσε ότι είχε υπερκαλύψει την νόρμα του και ότι θα πήγαινε στην Βοστώνη την επομένη. Απουσίασε την επόμενη μέρα, Πέμπτη 15 Απριλίου (την μοιραία ημέρα των δολοφονιών στο Σάουθ Μπρέϊντρι), γιατί πήγε στην Βοστώνη. Αυτό ισχυρίσθηκε ο Σάκκο και αυτό πίστευε ο Τζωρτζ Κέλυ. Την μεθεπομένη, 16 Απριλίου, ο Σάκκο ήταν στο πόστο του την συνηθισμένη ώρα. Η ημέρα εκείνη, η 15η Απριλίου, ήταν η μοναδική ημέρα που απουσίασε ο Σάκκο απ' ό,τι θυμόταν ο Τζωρτζ Κέλυ. Πίστευε μάλιστα ότι αν ο Σάκκο είχε απουσιάσει κάποια άλλη ημέρα, θα το θυμόταν πολύ καλά, καθώς ήταν «αναντικατάστατος», και «αν απουσίαζε, η εργασία θα καθυστερούσε».

Η κατηγορούσα αρχή δεν αντέκρουσε το γεγονός ότι ο Σάκκο βρισκόταν στην Βοστώνη για το διαβατήριό του κατά την ημερομηνία που ισχυριζόταν. Το αν είχε μεταβεί πραγματικά στην Βοστώνη στις 15 Απριλίου, όπως ισχυριζόταν, ή στο Σάουθ

Μπρέιντρι για να διαπράξει τους φόνους, όπως υποστήριζε η Κυβέρνηση, απετέλεσε το κύριο θέμα της δίκης. 10 μάρτυρες επιβεβαίωσαν το άλλοθι αυτό. Η ειλικρίνεια των μαρτύρων δεν αμφισβητήθηκε, αν και έγιναν προσπάθειες να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία της μνήμης τους. Παρ' όλα αυτά, φαίνεται ότι αναμφίβολα είχαν δει τον Σάκκο σε διάφορα μέρη της Βοστώνης, κάποια μέρα της εβδομάδας εκείνης, και εφ' όσον η Πέμπτη ήταν η μοναδική μέρα κατά την οποία ο Σάκκο απουσίασε από την εργασία του, το συμπέρασμα είναι εύλογο.

Η κ. Σάκκο άθελά της, από το βήμα του μάρτυρα, ενίσχυσε τα επιχειρήματα για το άλλοθι τού συζύγου της. Προσδιόρισε την ημερομηνία που αυτός είχε πάει για τα διαβατήρια, από μια επίσκεψη που είχε δεχθεί στο σπίτι από ένα φιλικό της ζευγάρι από το Μίλφορντ και το οποίο είχε παραμείνει για δείπνο την ημέρα ακριβώς που απουσίαζε ο σύζυγός της. Ο φίλος, είτε, ήταν ο Ενρίκο Γιακοβέλι, τον οποίο ο σύζυγός της είχε στείλει να συναντήσει τον κ. Κέλυ με σκοπό να τον αντικαταστήσει στην εργασία του.

Ο Χένρυ Γιακοβέλι, εργάτης υποδηματοποιός, ο οποίος ανέλαβε το πόστο του Σάκκο στο εργοστάσιο του Κέλυ, κατέθεσε ότι είχε λάβει μια επιστολή από τον κ. Κέλυ, στην οποία αυτός του πρόσφερε την θέση του Σάκκο ως ρελιαστή, ένα πολύ σημαντικό πόστο στην αλυσίδα παραγωγής των υποδημάτων. Είχε απαντήσει ότι μπορούσε να έρθει για να συζητήσει με τον κ. Κέλυ στις 15 Απριλίου, εκείνη την ημέρα πήγε να τον δει και πέρασε και από το σπίτι του Σάκκο για να τον συναντήσει. Η κ. Σάκκο τον πληροφορήσε ότι ο σύζυγός της βρισκόταν στην Βοστώνη για τα διαβατήρια.

Η πρωτότυπη αλληλογραφία Κέλυ-Γιακοβέλι κατετέθη από την υπεράσπιση ως αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο.

Ο Σάκκο δήλωσε ενόρκως ότι στις 15 Απριλίου είχε επιβιβασθεί στο τραίνο των 8.56 π.μ. από το Σάουθ Στόουτον για την Βοστώνη για να τακτοποιήσει το θέμα των διαβατηρίων για την Ιταλία. Το Σάουθ Στόουτον απέχει 30 χλμ. από την Βοστώνη.

Ο Σάκκο ανέφερε ότι στην Βοστώνη είχε γευματίσει με φίλους του στο εστιατόριο Boni στην Νορθ Σκουέαρ και ότι, εν συνεχεία, είχε επισκεφθεί το ιταλικό προξενείο για να ρωτήσει αν είχαν εκδοθεί τα διαβατήρια. Η φωτογραφία του με την γυναίκα και τον γιό του Ντάντε που είχε φέρει, ήταν πολύ μεγάλη για να χρησιμοποιηθεί στα διαβατήρια. Ακολούθησε μεγάλη συζήτηση γύρω από αυτό. Τέλος τού συνέστησαν να προσκομίσει μικρότερες φωτογραφίες.

Στον δρόμο συνάντησε διάφορα άτομα με τα οποία και συνομιλήσε. Επιστρέφοντας στην Νορθ Σκουέαρ, σταμάτησε για λίγο στο καφενείο Giordano, μετά πήγε στην ανατολική Βοστώνη όπου πλήρωσε έναν λογαριασμό για κάποια τρόφιμα που χρωστούσε και, τελικώς, επέστρεψε στο Στόουτον με τραίνο γύρω στις 4.20 μ.μ.

Ο καθηγητής Φελίτσε Γκουαντάνι, δημοσιογράφος και λέκτορας, κατέθεσε ότι στις 15 Απριλίου είχε γευματίσει στο εστιατόριο Boni με τον Σάκκο και τον Άλμπερτ Μπόσκο, εκδότη της εφημερίδας *La Notizia*. Καθώς γεμμάτιζαν στο εστιατόριο, μπήκε μέσα ο Τζων Ντ. Ουΐλιαμς, ένας διαφημιστής, που πήγε και κάθισε στο τραπέζι τους. Ο Σάκκο τούς γνωστοποίησε την πρόθεσή του να επισκεφθεί το προξενείο. Συζήτησαν για το επίσημο γέυμα που εκείνη την ημέρα έδιναν οι Ιταλοί προς τιμήν του κ. Ουΐλιαμς τής *Boston Transcript*, ο οποίος είχε παρασημοφορηθεί από τον βασιλέα της Ιταλίας για την στάση που τήρησε κατά την διάρκεια του πολέμου –ένα σημαντικό γεγονός για τους Ιταλούς της Βοστώνης.

Αργότερα, το ίδιο απόγευμα, ο Γκουαντάνι συνάντησε και πάλι τον Σάκκο στο καφενείο Giordano. Μετά δε την σύλληψη των κατηγορουμένων, ο Γκουαντάνι ανέφερε ότι είχε επισκεφθεί το προξενείο και είχε μιλήσει με τον Τζιουζέπε Αντράουερ, ο οποίος εργαζόταν εκεί ως υπάλληλος, επιβεβαιώνοντας το γεγονός ότι ο Σάκκο είχε υποβάλει αίτηση έκδοσης διαβατηρίων στις 15 Απριλίου και ότι του είχαν πει να ξαναπάει επειδή οι φωτογραφίες που είχε προσκομίσει ήταν πολύ μεγάλες.

Ο καθηγητής Αντόνιο Ντενταμάρο, διευθυντής του τμήματος εξωτερικού της Χείμαρκετ Νάσιοναλ Μπανκ της Βοστώνης, κατέθεσε στο δικαστήριο ότι στις 15 Απριλίου είχε συναντήσει τον Σάκκο στο καφενείο Giordano, μεταξύ 2-3 μ.μ. Θυμόταν την ημερομηνία επειδή είχε πάει στο καφενείο αμέσως μετά το γεύμα που είχε δοθεί προς τιμήν του κ. Ουΐλιαμς και στο οποίο είχε παρακαθίσει.

Συγκεκριμένα θυμόταν την συνάντηση με τον Σάκκο επειδή ο ίδιος τού είχε παραδώσει ένα μήνυμα για τον Λεόνε Μούτσι, μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων στην Ιταλία.

Κουβέντιασαν για την επικείμενη επιστροφή του Σάκκο στην Ιταλία. Ο Σάκκο τού είχε αναφέρει ότι είχε έρθει στην Βοστώνη για να παραλάβει τα διαβατήρια.

Ο Άλμπερτ Μπόσκο, εκδότης της συντηρητικής ιταλικής καθημερινής εφημερίδας *La Notizia* στην Βοστώνη, κατέθεσε τα ίδια όσον αφορά την παρουσία του Σάκκο και των άλλων στο εστιατόριο Boni εκείνη την ημέρα.

Ο Κάρλο Αφέ, παντοπώλης στην ανατολική Βοστώνη, κατέθεσε ότι στις 15 Απριλίου, μεταξύ 3-4 μ.μ., ο Σάκκο τού είχε εξοφλήσει ένα χρέος για τρόφιμα που είχε αγοράσει σε προγενέστερη ημερομηνία. Παρουσίασε ένα σημειωματάριο στο οποίο είχε καταγράψει την συναλλαγή.

Ο Τζιουζέπε Αντράουερ, υπάλληλος του Ιταλικού Προξενείου επί 6 χρόνια στην Βοστώνη και τώρα στην Ιταλία, κατέθεσε αφού ορκίστηκε ενώπιον του Αμερικανού Γενικού Προξένου στην Ρώμη. Αναγνώρισε την φωτογραφία του ζεύγους Σάκκο και του γιού τους ως εκείνη που είχε προσκομίσει ο Σάκκο στο προξενείο στις 15 Απριλίου. Επιβεβαίωσε επίσης τους ισχυρισμούς του Σάκκο σχετικά με τις δυσκολίες που συνάντησε όσον αφορά την έκδοση των διαβατηρίων.

Ο Αντράουερ θυμήθηκε ότι είχε πει στον Σάκκο πως η φωτογραφία ήταν πολύ μεγάλη και ότι αυτός μαζί με άλλους είχαν γελάσει πολύ λόγω του μεγέθους της και ότι εκείνη ακριβώς την

στιγμή το βλέμμα του έπεσε πάνω στο ημερολόγιο. Ο Σάκκο είχε φύγει από το προξενείο λίγα λεπτά πριν κλείσει· αυτό ήταν συνήθως ανοιχτό από τις 10 π.μ. μέχρι τις 3 μ.μ. Ελάχιστα άτομα ήταν εκεί την ημέρα εκείνη... Ο Αντράουερ επέστρεψε στην Ιταλία για λόγους υγείας στις 20 Μαΐου, όμως ο Γκουαντάνι κατέθεσε ότι είχε συζητήσει με τον Αντράουερ για τον Σάκκο και την φωτογραφία λίγο μετά την σύλληψη του τελευταίου.

Ένας μάρτυρας υπερασπίσεως, ο οποίος εμφανίστηκε καθυστερημένα στην δίκη, προσέφερε εντελώς τυχαία αυτό που θα μπορούσε να είναι αδιάσειστο άλλοθι για τον Σάκκο. Φαίνεται ότι μια μέρα ο Σάκκο παρατήρησε μέσα στο ακροατήριο ένα άτομο το οποίο τράβηξε την προσοχή του. Κάλεσε τον κ. Μακάναρνυ και του ζήτησε να ερευνήσει αν ο άνδρας εκείνος βρισκόταν στο τραίνο Βοστώνης-Στόουτον, το βράδυ της 15ης Απριλίου 1920. Ο κ. Μακάναρνυ κάλεσε τον άνδρα στον διάδρομο και τον ρώτησε. «Δεν ξέρω», απάντησε ο άγνωστος, «αλλά θα φροντίσω να μάθω».

Απεδείχθη ότι επρόκειτο για έναν εργολάβο που κατέγραφε ανά ώρα κάθε εργασία του και τον χρόνο εκτέλεσής της στα λογιστικά του βιβλία. Από τα βιβλία του, τα οποία κατετέθησαν ως τεκμήρια, και από μια επιταγή με ημερομηνία 15 Απριλίου, την οποία χρησιμοποίησε για να αγοράσει προμήθειες από την Βοστώνη κατά την εν λόγω ημερομηνία, καθώς και από τις αποδείξεις αγοράς αυτών των προμηθειών, μπόρεσε να επιβεβαιώσει το γεγονός ότι επέβαινε σε εκείνο ακριβώς το τραίνο. Δεν γνώριζε τον Σάκκο και ούτε θυμόταν να τον είχε ξαναδεί ποτέ μέχρι την ημέρα που βρέθηκε στο ακροατήριο της δίκης.

Ονομάζεται Τζέημς Μ. Χέϋζ και κατοικεί στο Στόουτον της Μασαχουσέτης, όπου και η έδρα της επιχείρησής του.

Στην τελική αγόρευσή του, ο Περιφερειακός Εισαγγελέας, προσπαθώντας να καταρρίψει το άλλοθι του Σάκκο, αγνόησε τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είχε προσκομίσει ο Χέϋζ.

ΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΤΕ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΜΦΟΤΕΡΟΥΣ ΕΙΤΕ ΚΑΝΕΝΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ

Η συζήτηση για τις καταθέσεις τόσο εναντίον του Σάκκο όσο και εναντίον του Βαντσέτι, πρέπει να συμπληρωθεί με κάποιες άλλες σκέψεις. Πρώτον, κατέθεσαν 22 μάρτυρες υπερασπίσεως σχετικά με το θέμα της αναγνώρισης, οι οποίοι είχαν τουλάχιστον την ίδια ευκαιρία με τους μάρτυρες κατηγορίας να δουν το έγκλημα και τους εγκληματίες, και οι οποίοι δήλωσαν κατηγορηματικά ότι οι κατηγορούμενοι δεν ήταν οι ληστές.

Δεύτερον, η κατηγορούσα αρχή κάλεσε 13 μάρτυρες με σκοπό να αποδείξει κάποιες πτυχές του εγκλήματος, αρκετοί εκ των οποίων βρίσκονταν σε εξαιρετικά ευνοϊκή θέση, ώστε να μπορούν να τους αναγνωρίσουν, και οπωσδήποτε πρόθυμοι να υποδείξουν τους ενόχους, όμως δεν μπόρεσαν να αναγνωρίσουν κανέναν από τους δύο κατηγορουμένους.

Τρίτον, η κυβέρνηση προσπάθησε να ενισχύσει την κατηγορία, αναπτύσσοντας μια νεφελώδη και αόριστη θεωρία περί «ενόχου συνειδήσεως» κατά την εποχή της σύλληψης, η οποία συνακόλουθα έφερε στο προσκήνιο τις συνθήκες σύλληψης και τις αντιδημοφιλείς κοινωνικές απόψεις των κατηγορουμένων. Υπάρχει, επίσης, ένας αριθμός άλλων σημείων για τα οποία αναλώθηκε πολύς χρόνος και που συσκοτίσαν τα γεγονότα, μην έχοντας στην πραγματικότητα καμία σχέση με την υπόθεση.

Η κατάθεση του λέκτορα Φρανκ Μπερκ ανέτρεψε τις καταθέσεις της Μαίρης-Εύας Σπλέιν και της Φράνσις Ντέβλιν. Είχε δει τους ληστές να διαφεύγουν από μία πολύ πλεονεκτικότερη θέση απ' ό,τι οι δύο γυναίκες. Βρισκόταν στην οδό Περλ, κοντά στις σιδηροδρομικές γραμμές του Νιού Χέιβεν και είχε άμεση οπτική επαφή με το αυτοκίνητο των ληστών.

Στεκόταν 3 μέτρα μακριά από το αυτοκίνητο. Μέσα σε αυτό είδε δύο μελαχρινούς άνδρες. Ο ληστής που βρισκόταν στο πίσω

κάθισμα και ήταν γερμένος έξω από το αυτοκίνητο, τον σημάδεψε με ένα περίστροφο και πίεσε την σκανδάλη –όμως δεν εκपुरσοκρότησε. Ο Μπερκ είδε πολύ καλά τον άνδρα ο οποίος, όπως υποστήριζε η κατηγορούσα αρχή, ήταν ο Σάκκο. Είτε ότι ο ληστής είχε στρογγυλό και πλακουτσωτό πρόσωπο με πλατύ, χονδρό σαγόι, ήταν αζύριστος, «μελαχρινός και μάλλον έμοιαζε με άνθρωπο ικανό για όλα».

Όμως ο Μπερκ δήλωσε ότι ούτε ο Σάκκο ούτε ο Βαντσέττι ήταν οι ληστές. Μπορούσε να δει εντελώς απρόσκοπτα το αυτοκίνητο καθώς αυτό απομακρυνόταν, ενώ την θέα των δίδων Σπλέϊν και Ντέβλιν εμπόδιζε το τσαγκαράδικο. Είδε τον άνδρα που καθόταν στην δεξιά μπροστινή θέση του αυτοκινήτου, ο οποίος, σύμφωνα με όσα υποστήριζε η κυβέρνηση, ήταν ο Σάκκο, από μια απόσταση 3 και όχι 27 μέτρων που βρίσκονταν οι δίδες Σπλέϊν και Ντέβλιν.

Ο Ουϊνφρεντ Πηρς και ο Λώρενς Φέργκιουσον, εργάτες υποδηματοποιίας, οι οποίοι βρίσκονταν στον 3ο όροφο του Χάμτον Χάουζ, είδαν το αυτοκίνητο των ληστών να αναπτύσσει ταχύτητα από ένα παράθυρο, ακριβώς πάνω από εκείνο που το είδαν οι δίδες Σπλέϊν και Ντέβλιν. Ο Πηρς είχε δει τον έναν ληστή να πυροβολεί τον φίλο του Καρλ Νις, και οι δύο περιέγραψαν τον ληστή που ήταν γερμένος έξω από το αυτοκίνητο και πυροβολούσε, αλλά δήλωσαν ότι ο άνδρας εκείνος δεν ήταν ούτε ο Σάκκο ούτε ο Βαντσέττι.

Η Μπάρμπαρα Λίσκομπ, μια γυναίκα περίπου 30 ετών, καλού χαρακτήρα, εργάτρια στο τμήμα τακουινιών στον 3ο όροφο του εργοστασίου Rice & Hutchins, κοίταζε από ένα παράθυρο ακριβώς πάνω από την αίθουσα στην οποία εργαζόταν ο Πέλζερ. Άκουσε τους πυροβολισμούς, έτρεξε προς το παράθυρο και είδε δύο άνδρες πεσμένους στο έδαφος –ένας μελαχρινός άνδρας με πιστόλι στο χέρι στεκόταν πάνω από τον Μπεραρντέλι, ο οποίος έκανε μεταβολή και την σημάδεψε με το όπλο. Η Λίσκομπ λιποθύμησε, όμως δήλωσε ότι, αν και η εξέλιξη των πραγμάτων ήταν

αστραπιαία, η εικόνα του ληστή είχε αποτυπωθεί ολοζώντανη στην μνήμη της. «Θα θυμάμαι αυτό το πρόσωπο σε όλη μου την ζωή. Αυτός ο άνδρας δεν είναι κάποιος από τους κατηγορουμένους. Είμαι απολύτως βέβαιη γι' αυτό.»

Η κ. Τζένη Νοβέλι, εκπαιδευόμενη νοσοκόμα, είχε δει ένα μεγάλο καμπριολέ αυτοκίνητο να κινείται αργά στον δρόμο, λίγο πριν το φονικό και παρατήρησε πολύ καλά τον οδηγό και τον συνοδηγό, τον οποίο αρχικώς νόμιζε ότι είχε αναγνωρίσει. Όταν την ρώτησαν αν κάποιος από τους δύο άνδρες ήταν ο Σάκκο ή ο Βαντσέττι, εκείνη απάντησε: «Όχι, δεν είναι».

Ο Άλμπερτ Φραντέλο ήταν εργάτης στο εργοστάσιο Slater & Morrill. Στις 2.55 μ.μ., πηγαίνοντας από το ένα κτήριο του εργοστασίου στο άλλο, είδε δύο άνδρες ακουμπισμένους στον φράχτη, μπροστά από το εργοστάσιο Rice & Hutchins. Τους προσπέρασε σε απόσταση αναπνοής. Ο Φραντέλο, Αμερικανός πολίτης ιταλικής καταγωγής, είναι βέβαιος ότι ο Σάκκο και ο Βαντσέττι δεν ήταν οι άνδρες εκείνοι. Ανακρίθηκε από αξιωματικούς της αστυνομίας της Πολιτείας, αλλά δεν κλήθηκε ως μάρτυρας κατηγορίας από την κατηγορούσα αρχή.

Ένας από τους άνδρες που είχε περιγράψει ο Φραντέλο ήταν ο ληστής τον οποίο η κατηγορούσα αρχή προσπαθούσε να ταυτοποιήσει με τον Σάκκο.

Ο Ντάνιελ Τζ. Ονήλ, 19 ετών, απόφοιτος εμπορικής σχολής, είχε αποβιβασθεί από το τραίνο που ερχόταν από την Βοστώνη κι έμπαινε σε ένα ταξί με κάποιον κ. Γκίλμαν, όταν άκουσε τους πυροβολισμούς. Είδε πολύ καλά τον έναν τουλάχιστον από τους ληστές από μια απόσταση 17-19 μέτρων από το αυτοκίνητο. Δήλωσε κατηγορηματικά ότι ουδείς εκ των κατηγορουμένων ήταν ο άνθρωπος που είχε δει.

Οι 5 από τους 22 μάρτυρες υπερασπίσεως ήταν εργάτες που δούλευαν σε εκσκαφή στην απέναντι πλευρά του δρόμου όπου έπεσαν οι πυροβολισμοί. Ήταν αλλοδαποί και κατέθεσαν μέσω διερμηνέων. Κατά την αντεξέταση, η κατηγορούσα αρχή προ-

σπάθησε να αποδείξει ότι ήταν είτε πολύ τρομαγμένοι, είτε πολύ μακριά από τον τόπο του εγκλήματος, ώστε να μπορέσουν να δουν ο,τιδήποτε. Οι καταθέσεις τους δεν καταρρίφθηκαν, αλλά θεωρήθηκαν μάλλον ασήμαντες. Ένας εξ αυτών, ο Ισπανός Πέδρο Ισκόρλα, βρισκόταν 13 με 16 μέτρα μακριά από τον τόπο του εγκλήματος. Είχε πάει να πιεί νερό. Αναφέρει ότι ο άνδρας που πυροβόλησε τον αστυνομικό (δηλαδή τον Μπεραρντέλι) ήταν ψηλόλιγνος, ισχνός, ξανθός, ύψους 1,73-1,76 εκ., ενώ ο άνδρας που πυροβόλησε τον ταμία, ήταν κάπως κοντύτερος και μελαχρινός.

Ο Εμίλιο Φαλκόνε ευρισκόμενος 30 μέτρα από τον τόπο του εγκλήματος είχε δει έναν ξανθό, ψηλό άνδρα να πυροβολεί, που όμως δεν ήταν ούτε ο Σάκκο ούτε ο Βαντσέττι. Ο Χένρυ Κέρο, κόπτης γρανίτη από το Βερμόντ, εργαζόταν επίσης στην εκσκαφή και βρισκόταν 27 μέτρα μακριά από το σημείο των πυροβολισμών. Δήλωσε ότι ο Πάρμεντερ πυροβολήθηκε από έναν ξανθό.

5 ακόμη μάρτυρες που εργαζόνταν στις σιδηροδρομικές γραμμές λίγο μακρύτερα από την διασταύρωση, είπαν ότι είχαν φθάσει στο παράπηγμα αρκετά έγκαιρα ώστε να δουν τό αυτοκίνητο των ληστών την στιγμή που διέσχιζε τις γραμμές. Ο Άντζελο Ρίτσι, επιστάτης του συνεργείου, κλήθηκε αργότερα από την Κυβέρνηση ως μάρτυρας κατηγορίας, με σκοπό να αποδείξει ότι αυτοί οι εργάτες δεν είχαν απομακρυνθεί από το πόστο τους. Κατά την αντεξέταση από την υπεράσπιση, αναφώνησε: «Να πάρει η οργή! Έκανα ό,τι μπορούσα. Όταν όμως έχεις 24 άνδρες, δεν μπορείς να τους δέσεις. Τους είπα να σταματήσουν, αν όμως αυτοί το 'σκασαν πίσω απ' τους σωρούς με τα χώματα, τι μπορούσα να κάνω;». Ένας από τους εργάτες, ο Τζόζεφ Τσελούτσι, φορώντας την στολή του ναύτη του Κέντρου Εκπαίδευσης στο Νιούπορτ Νιούς, δήλωσε πως στεκόταν σε απόσταση 3-3,5 μέτρων μακριά από το αυτοκίνητο και πως ένας από τους ληστές είχε πυροβολήσει εναντίον του, με αποτέλεσμα να χάσει την ακοή του επί 3 μέρες. Περιέγραψε εκείνον τον άνδρα καθώς και τον

συνοδηγό του –και οι δύο γύρω στα 20. Δήλωσε ότι κανείς τους δεν ήταν ο Σάκκο ή ο Βαντσέτι.

Η μαρτυρία ενός ακόμη εργάτη, του Νικόλα Γκάτι, είναι εξαιρετικά σημαντική επειδή ήταν γείτονας του Σάκκο στο Μίλφορντ, 8 χρόνια πριν. Εάν τον είχε δει μέσα στο αυτοκίνητο των ληστών, θα ήταν αδύνατον να μην τον θυμόταν. Είπε ότι είχε δει πολύ καθαρά τους δύο άνδρες στο μπροστινό κάθισμα (η κατηγορούσα αρχή προσπαθούσε να ταυτοποιήσει τον Σάκκο με τον έναν από αυτούς) και τον άλλον στο πίσω. Όταν τον ρώτησαν αν ένας εκ των δύο κατηγορουμένων ήταν κάποιος από εκείνους τους άνδρες, αυτός απάντησε: «Όχι».

13 μάρτυρες κατηγορίας κατέθεσαν για γεγονότα τα οποία αφορούσαν ακριβώς την στιγμή που έγιναν οι φόνοι ή την διαφυγή –όμως δεν αναγνώρισαν κανέναν. Κάποιοι εξ αυτών ήταν αναμενόμενο ότι δεν θα μπορούσαν να το πράξουν. Κάποιοι άλλοι όμως είδαν τα πάντα πάρα πολύ καθαρά. Αναφερθήκαμε ήδη στις καταθέσεις 5 εξ αυτών στο σχετικό με τις κατηγορίες εναντίον του Σάκκο κεφάλαιο, επειδή ήταν σε θέση να δουν τον ληστή, τον οποίον η κυβέρνηση προσπαθούσε να ταυτοποιήσει με τον Σάκκο. Οι υπόλοιποι ήταν: ο Σέλεϋ Νηλ, η κ. Άνι Νίκολς, ο Χάρις Α. Κόλμπερτ, ο Ντάνιελ Μπάκλυ, η κ. Άλτα Μπέϊκερ, ο Φ. Σ. Κλαρκ, ο Τζων Π. Λούντ και η Τζούλια Κέλιχερ.

Ο Νηλ ήταν ένας σημαντικός μάρτυρας κατηγορίας επειδή προσπάθησε να ταυτοποιήσει το αυτοκίνητο των ληστών με ένα αυτοκίνητο το οποίο ήταν σταθμευμένο απέναντι από την είσοδο του Ταχυδρομείου, το πρωί όταν έφθασαν τα χρήματα. Υποστήριξε ότι δεν είχε δει ούτε τον Σάκκο ούτε τον Βαντσέτι.

Θα παραθέσουμε τώρα συνοπτικά τις καταθέσεις τόσο των μαρτύρων υπερασπίσεως όσο και των μαρτύρων κατηγορίας, όσον αφορά το θέμα της αναγνώρισης. Εκ των 35 μαρτύρων που κλήθηκαν να καταθέσουν οι 7 δεν μπόρεσαν να προβούν σε καμία αναγνώριση. Οι 22 ήταν βέβαιοι ότι ούτε ο Σάκκο ούτε ο Βαντσέτι ήταν οι άνδρες τούς οποίους είχαν δει. 4 αναγνώρι-

σαν τον Σάκκο –οι 2 εξ αυτών αλλάζοντας ριζικά τις προηγούμενες καταθέσεις τους, ενώ οι καταθέσεις των άλλων 2 καταρρίφθηκαν, μόνο ο ένας –ο άνθρωπος τού οποίου την κατάθεση η κατηγορούσα αρχή υποχρεώθηκε να «ερμηνεύσει»– αναγνώρισε τον Βαντσέττι.

Η κατηγορούσα αρχή υποστήριξε ότι οι κατηγορούμενοι με τις πράξεις, την συμπεριφορά και τα λεγόμενά τους το βράδυ της 5ης Μαΐου όταν συνελήφθησαν, επέδειξαν «ένοχη συνείδηση» για τις δολοφονίες στο Σάουθ Μπρέντρι.

Ο αστυνομικός Μάϊκλ Κόνολυ, ο οποίος είχε συλλάβει τους Σάκκο και Βαντσέττι μέσα σ' ένα λεωφορείο με προορισμό το Μπρόκτον, ισχυρίζεται ότι, καθώς τους πλησίαζε, ο Βαντσέττι έβαλε το χέρι στην τσέπη και τότε ο Κόνολυ τού είπε: «Ακίνητος, αλλιώς θα το μετανιώσεις». Επιπλέον, ο Κόνολυ ανέφερε στην κατάθεσή του ότι ο αστυνομικός Βων, ο οποίος επιβιβάστηκε στο τρόλεϋ στην επόμενη στάση, αφαιρέσε ένα περιστροφικό από τον Βαντσέττι, και ότι ο ίδιος, ο Κόνολυ, τον σημάδευε με το όπλο του, μέχρι την στιγμή που τον παρέδωσε στο αστυνομικό τμήμα. Η εκδοχή του Βαντσέττι είναι εντελώς διαφορετική. Όταν ο αστυνομικός Κόνολυ τον συνέλαβε, ο Βων ήταν παρών. Ο Βων ανέφερε ότι αφαιρέσε το περιστροφικό από την δεξιά τσέπη του παντελονιού του Βαντσέττι (Πρακτικά, σελ. 1.280), ενώ ο Κόνολυ ανέφερε ότι ήταν στην αριστερή. (Πρακτικά, σελ. 1.284.)

Ο Κόνολυ κατέθεσε ότι μέσα στο όχημα που μετέφερε τους συλληφθέντες στο αστυνομικό τμήμα, ο Σάκκο είχε προσπαθήσει δύο φορές να βάλει το χέρι του στο σακάκι του και ότι αυτός τού είχε πει να μαζέψει τα χέρια του και να τα έχει σταυρωμένα στο στήθος. Το ότι μπορεί να έγινε κάποια κουβέντα για το πού θα έπρεπε να μείνουν τα χέρια, επιβεβαιώνεται από τον αστυνομικό Μερλ Α. Σπήαρ, οδηγό του οχήματος, ο οποίος κατέθεσε ότι είχε ακούσει τον Σάκκο να λέει: «Δεν έχετε να φοβηθείτε τίποτα από μένα». Η κυβέρνηση εξήγαγε από την κατάθεση αυτή την «ένοχη συνείδηση». Τι άλλο, ρωτά η κατηγορούσα αρχή, θα ωθούσε τους κατηγο-

ρούμενους να προβάλουν αντίσταση κατά την σύλληψη τους, παρά ο φόνος που βάραινε την συνείδησή τους;

Η «ένοχη συνείδηση», για την οποία τόσο λόγο έκανε ο δικαστής Τάιερ, ήταν η συνείδηση του πτώματος του συντρόφου τους Σαλσέντο, ο οποίος μίαν ανοιξιιάτικη αυγή, δυό μέρες νωρίτερα, είχε βρεθεί τσακισμένος στο πεζοδρόμιο της Παρκ Ρόου.

ΧΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗ

Μετά την καταδίκη των Σάκκο και Βαντσέττι, στις 14 Ιουλίου 1921, η οποία συγκλόνισε μεγάλο τμήμα της κοινής γνώμης όσο καμιά άλλη δικαστική απόφαση από την εποχή της καταδίκης του Ντρέϋφους σε εξορία στο Νησί του Διαβόλου, η Επιτροπή Υπεράσπισης, στηριζόμενη στις συνδρομές από όλα τα μέρη των Η.Π.Α. αλλά και του υπόλοιπου κόσμου όπου υπήρχε εργατικό κίνημα, πέτυχε την αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης μέχρι σήμερα. Η προσφάτως απορριφθείσα αίτηση για νέα νίκη ήταν η έβδομη κατά σειρά. Επικεφαλής της υπεράσπισης ήταν αρχικώς ο Φρεντ Χ. Μουρ και, εν συνεχεία, ο Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον, διαπρεπής δικηγόρος της Βοστώνης και πρόεδρος μιάς επιτροπής του Δικηγορικού Συλλόγου της Μασαχουσέτης, ο οποίος είχε το θάρρος και την αίσθηση του καθήκοντος ως πολίτης, να αναλάβει θαρραλέα και με κίνδυνο να ζημιωθεί επαγγελματικά αλλά και να χάσει φίλους, μια αντιδημοφιλή υπόθεση. Το ότι άρχισαν να δείχνουν ενδιαφέρον για την υπόθεση δικηγόροι, υπουργοί και ακαδημαϊκοί, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην προσωπική επιρροή του κ. Τόμσον και στην γενική εκτίμηση που χαίρει ως συντηρητικός και ακέραιος άνθρωπος. Τώρα που η εφημερίδα *Boston Herald* έχει εμφανισθεί με πρωτοσέλιδα να ζητά την διεξαγωγή νέας δίκης και να εισηγείται την σύσταση μιάς αμερόληπτης επιτροπής για να επανεξετάσει την όλη πορεία της υπόθεσης, σημειώνεται αυξημένη, αν και καθυστε-

ρημένη, κινητοποίηση στους κύκλους των φιλελευθέρων και των διανοουμένων. Οι κάτοικοι της Μασαχουσέτης μόλις τώρα αρχίζουν να υποψιάζονται ότι με μια τόσο σοβαρή κακοδικία διακυβεύονται πολύ περισσότερα από την ζωή δύο Ιταλών ριζοσπαστών.

Η πρώτη αίτησή για επανεκδίκαση της υπόθεσης κατατέθηκε τον Οκτώβριο του 1921, με την αιτιολογία ότι η ετυμηγορία των ενόρκων δεν ήταν σύμφωνη με τα στοιχεία. Απερρίφθη.

Άλλες τέσσερεις αιτήσεις στηρίχθηκαν στην ανακάλυψη νέων στοιχείων. Στην πρώτη αίτηση καταγγέλθηκε ότι είχαν γίνει παρατυπίες στην αίθουσα συνεδριάσεως των ενόρκων. Ο επικεφαλής των ενόρκων Ρίπλεϋ, τέως αρχηγός της αστυνομίας του Κουϊνσν, ο οποίος πρέπει να ασκούσε μεγάλη επιρροή στους υπόλοιπους ενόρκους, δήλωσε στην υπεράσπιση ότι κατά την διάρκεια της δίκης είχε στις τσέπες του μερικά φυσίγγια όμοιου τύπου και διαμετρήματος με κάποια από εκείνα που είχαν κατατεθεί στο δικαστήριο ως τεκμήρια, και ότι συζήτησε γι' αυτά με τους άλλους ενόρκους. Πιθανόν εκείνα τα φυσίγγια να χρησιμοποιήθηκαν για σκοπούς σύγκρισης και εξαγωγής συμπερασμάτων. Σε κάθε περίπτωση, τέτοια μυστικά στοιχεία παραβιάζουν άμεσα την αντίληψη περί δίκαιης διεξαγωγής μιάς δίκης, η οποία τονίζει ότι ένας άνθρωπος πρέπει να έχει την ευκαιρία να υποβάλλει στην δοκιμασία της αντεξέτασης όλα τα στοιχεία που έχουν κατατεθεί εναντίον του. Επίσης, ένας φίλος του Ρίπλεϋ κατέθεσε ενόρκως για το γεγονός ότι ο Ρίπλεϋ πριν την δίκη και γνωρίζοντας πως θα συμμετείχε ως ένορκος, τού είχε πει: «Να τους πάρει ο διάβολος (τον Σάκκο και τον Βαντσέτι), θα πρέπει να τους κρεμάσουν οπωσδήποτε».

Η αίτηση απερρίφθη.

Η δεύτερη αίτηση για διεξαγωγή νέας δίκης στηρίχθηκε στην κατάθεση του Λουίς Πέλζερ. Ο Πέλζερ, σύμφωνα με τις ένορκες καταθέσεις της υπεράσπισης, είχε αναφέρει πριν την δίκη ότι ήταν αυτόπτης μάρτυρας της δολοφονίας του ταμιά και του φρουρού του. Είχε δει έναν τραυματισμένο άνδρα να σωριάζε-

ται στον δρόμο και, επειδή οι σφαίρες κατευθύνονταν προς το παράθυρο του εργοστασίου Rice & Hutchins στο οποίο εργαζόταν, έτρεξε και κρύφτηκε κάτω από έναν πάγκο και δεν ξεμύτησε από εκεί μέχρις ότου το αυτοκίνητο των ληστών διέσχισε τις σιδηροδρομικές γραμμές, 150 μέτρα μακριά. Τουλάχιστον, αυτήν την εκδοχή έδωσε σε έναν ερευνητή της υπεράσπισης.

Πάντως από το βήμα του μάρτυρα, ο Πέλζερ αναγνώρισε τον Σάκκο ως έναν από τους ληστές. Κατά την αντεξέταση, παραδέχθηκε ότι προηγουμένως είχε πει ψέματα στους ερευνητές της υπεράσπισης. 4 μήνες αργότερα, υπέγραψε μια μακροσκελή ένορκη κατάθεση, στην οποία υποστήριζε ότι η αρχική του κατάθεση ήταν αληθής, ότι η κατάθεση που έδωσε στην δίκη ήταν αναληθής και ότι το έπραξε επειδή τον είχε εξαναγκάσει ο Περιφερειακός Εισαγγελέας. Στην ένορκη κατάθεσή του λέει ότι την φράση «Αυτός (δηλαδή ο Σάκκο) είναι τελειωμένος» του ληστή, τού την είχε υπαγορεύσει ο Περιφερειακός Εισαγγελέας.

6 μήνες αργότερα, ο Πέλζερ ανακάλεσε την αναιρετική κατάθεσή του με μια δήλωση προς τον Περιφερειακό Εισαγγελέα. Αυτήν την φορά υποστήριξε ότι η δήλωσή του στον ερευνητή της υπεράσπισης ήταν αναληθής, η κατάθεσή του στην δίκη ήταν αληθής, η δήλωση στην οποία προέβη μετά την δίκη ήταν αναληθής, ενώ η τελευταία δήλωση στον Περιφερειακό Εισαγγελέα είναι αληθής.

Κατά την δεύτερη αίτηση επανεκδίκασης της υπόθεσης, η υπεράσπιση κατέθεσε μια ένορκη δήλωση του Ρόϋ Ε. Γκούλντ, πωλητή αφρού ξυρίσματος, ο οποίος ισχυρίζεται ότι ο ληστής που βρισκόταν στην δεξιά πλευρά του αυτοκινήτου των ληστών, τον είχε πυροβολήσει και ότι μια σφαίρα είχε τρυπήσει το παλτό του. Είχε συλληφθεί από την αστυνομία, όμως αφέθηκε ελεύθερος, αφού απέδειξε την αθωότητά του. Δήλωσε στους αστυνομικούς ότι μπορούσε να αναγνωρίσει τους ληστές και τους έδωσε το όνομα και την διεύθυνσή του. Η κατηγορούσα αρχή δεν κάλεσε τον Γκούλντ ως μάρτυρα. Όταν αναφέρθηκε το όνο-

μά του σε ένα άρθρο μιάς εφημερίδας, η υπεράσπιση, μετά από επίπονες έρευνες σε 6 Πολιτείες, τον εντόπισε στο Πόρτλαντ, 8 μήνες μετά την δίκη. Ήρθε σε αντιπαράσταση με τους κατηγορουμένους και κατέθεσε ενόρκως ότι δεν ήταν αυτοί οι ληστές, τους οποίους είχε δει την ημέρα της ληστείας.

Η αίτηση απερρίφθη.

Με την τρίτη αίτηση επανεκδίκασης της υπόθεσης, η υπεράσπιση παρουσίασε ένορκες καταθέσεις για να αποδείξει ότι ο Κάρλος Ε. Γκούντριτς, ένας από τους κυριότερους μάρτυρες κατηγορίας, είχε ποινικό μητρώο σε πολλές Πολιτείες. Ο Γκούντριτς είχε καταθέσει στην δίκη ότι μόλις άκουσε τους πυροβολισμούς, βγήκε τρέχοντας από ένα σφαιριστήριο, είδε το αυτοκίνητο των ληστών να κινείται με μεγάλη ταχύτητα και τον Σάκκο στο μπροστινό κάθισμα να επιχειρεί να τον πυροβολήσει.

Μερικούς μήνες πριν την δίκη, ένας εκ των συνηγόρων υπερασπίσεως έτυχε να παίξει καθοριστικό ρόλο στην καταδίκη του Γκούντριτς για την κλοπή μιάς Βικτρόλα. Την είδηση της σύλληψης των Σάκκο και Βαντσέτι, στις 5 Μαΐου 1920, ακολούθησε η επίσκεψη στην φυλακή πολλών εξ εκείνών που έλεγαν ότι είχαν δει τους ληστές. Η υπεράσπιση υποστήριξε ότι ο Γκούντριτς δεν επισκέφθηκε τις φυλακές. Όμως προσήχθη στο δικαστήριο όπου εκρίθη ένοχος την ίδια ημέρα που προσήχθησαν σε αυτό ο Σάκκο και ο Βαντσέτι. Μετά ταύτα, δήλωσε στην κατηγορούσα αρχή ότι αναγνώρισε τους δύο Ιταλούς και αφέθηκε ελεύθερος με εγγύηση.

Οι καταθέσεις που παρουσίασε η υπεράσπιση όσον αφορά την ζωή του Γκούντριτς, κάλυπταν 160 σελίδες. Το πραγματικό του όνομα ήταν Εράστους Κόρνινγκ Γουϊτνυ. Στο δικαστήριο αναφέρθηκε ότι είχε καταδικασθεί στην Ν. Υόρκη για διακεκριμένη κλοπή πριν ενηλικιωθεί. Αφού εξέτισε ποινή φυλακίσεως 3 ετών, αφέθηκε ελεύθερος, για να συλληφθεί και πάλι έναν χρόνο αργότερα για κλοπή κοσμημάτων από συγγενικό του πρόσωπο. Καταδικάσθηκε για δεύτερη φορά σε 3 χρόνια φυλάκιση.

Μετά την αποφυλάκισή του, άρχισε να κλέβει άλογα. Ασκήθηκε δίωξη εναντίον του για κλοπή ενός μονίππου κι ενός αλόγου. Στις ένορκες καταθέσεις τις οποίες είχαν υπογράψει περιφερειακοί εισαγγελείς, σερίφηδες, ιερείς κ.ά., δήλωναν ότι ο Γκούντριτζ ήταν ανυπόληπτος, μικροκλέφτης, μαστροπός και απατεώνας.

Η αίτηση απερρίφθη.

Η τέταρτη αίτηση επανεκδίκασης της υπόθεσης αφορούσε την κατάθεση της κ. Λόλας Ρ. Άντριους. Σύμφωνα με τις ένορκες καταθέσεις που παρουσίασε η υπεράσπιση, η κ. Άντριους είχε εξετασθεί από αυτήν 5 μήνες πριν από την δίκη. Δήλωσε ότι δεν είχε δει τον Σάκκο και ότι η περιγραφή του άνδρα που είχε δει, σύμφωνα με την υπεράσπιση, δεν ήταν η περιγραφή του Σάκκο. «Δεν είναι αυτός ο άνδρας» είπε, αφού κοίταξε τις φωτογραφίες του Σάκκο. Στον συνήγορο υπερασπίσεως ανέφερε ότι το προηγούμενο βράδυ η Πολιτεία την είχε καλέσει ως μάρτυρα κατηγορίας και ότι δεν μπορούσε να αντιληφθεί τον λόγο που έγινε αυτό, αφού δεν ήταν σε θέση να αναγνωρίσει κανέναν.

Την επομένη, αναγνώρισε τον Σάκκο. Όταν αντεξεταζόταν σχετικά με τις στενογραφημένες σημειώσεις της συνομιλίας της με τον συνήγορο υπερασπίσεως, ισχυρίστηκε ότι ο στενογράφος δεν κατέγραψε πιστά τα λεγόμενά της. Δήλωσε ότι η αναφορά του συνηγόρου υπερασπίσεως ήταν ψευδής. Κατά την διάρκεια της αντεξέτασής της, λιποθύμησε 3 φορές και μεταφέρθηκε έξω από την αίθουσα.

Η κ. Άντριους, με μια ένορκη κατάθεσή της, 9 μήνες μετά την δίκη, δήλωσε ότι η πρώτη κατάθεσή της πριν την δίκη ήταν αληθής, η κατάθεσή της στο δικαστήριο ήταν αναληθής και ότι αυτή είχε δοθεί κατόπιν πέσεων και προτροπής των υπαλλήλων του γραφείου του Περιφερειακού Εισαγγελέα, οι οποίοι την είχαν απειλήσει ότι θα προέβαιναν σε αποκαλύψεις για την προσωπική της ζωή.

(6 μήνες αργότερα, η κ. Άντριους με δήλωσή της στο γρα-

φείο του Περιφερειακού Εισαγγελέα, υποστήριξε ότι η πρώτη δήλωσή της στον συνήγορο υπερασπίσεως ήταν ψευδής, η κατάθεσή της στην δίκη ήταν αληθής, ότι η συνακόλουθη ένορκη γραπτή κατάθεσή της στον συνήγορο υπερασπίσεως ήταν ψευδής, ενώ η τελευταία δήλωσή της αληθής.)

Η αίτηση απερρίφθη.

Η πέμπτη αίτηση επανεκδίκασης της υπόθεσης αφορούσε μια εξαιρετικά σημαντική αντιπαράθεση μαρτυριών σχετικά με τα όπλα και τις σφαίρες. Η Πολιτεία υποστήριξε ότι η σφαίρα που σκότωσε τον Μπεραρντέλι, εβλήθη από το πιστόλι του Σάκκο. Δύο εμπειρογνώμονες, οι οποίοι εκλήθησαν από την υπεράσπιση, δήλωσαν ότι η σφαίρα δεν προερχόταν από αυτό.

Οι εμπειρογνώμονες της Πολιτείας, ήταν ο διευθυντής Τσαρλς Α. Βαν Άμπορω της Remington Arms Works και ο Αστυνόμος Ουίλιαμ Χ. Πρόκτορ, αρχηγός της αστυνομίας της Πολιτείας της Μασαχουσέτης επί 30 χρόνια.

Σύμφωνα με τα νέα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στο δικαστήριο, ο Πρόκτορ κατέθεσε ότι είχε στην κατοχή του την φονική σφαίρα και το πιστόλι του Σάκκο για περισσότερο από έναν χρόνο πριν την δίκη, και ότι ο ίδιος μαζί με τον κ. Βαν Άμπορω έκαναν κάποιες δοκιμές με το πιστόλι του Σάκκο. Στην ένορκη γραπτή κατάθεσή του, στις 22 Οκτωβρίου 1923, πάνω από 2,5 χρόνια μετά την δίκη, δήλωσε ότι τόσο κατά την διάρκεια της δίκης όσο και την στιγμή που έδινε την εν λόγω γραπτή κατάθεσή του, δεν ήταν διόλου πεπεισμένος ότι η φονική σφαίρα προήλθε από το όπλο του Σάκκο. Είπε:

«Σε καμία περίπτωση δεν μπόρεσα να ανακαλύψω κάποιο στοιχείο το οποίο θα με έπειθε ότι η συγκεκριμένη φονική σφαίρα που βρέθηκε στο πτώμα του Μπεραρντέλι και προερχόταν από ένα αυτόματο πιστόλι Κολτ, η οποία νομίζω ήταν η σφαίρα αρ. 3 και έφερε κάποιον άλλον αριθμό ως πειστήριο, εβλήθη από το πιστόλι του Σάκκο, γνωστοποίησα δε το γεγονός τούτο στον Περιφερειακό Εισαγγελέα και τους βοηθούς του πριν από την δίκη.

Αυτή η σφαίρα ανήκει στο είδος που ονομάζουμε συνήθως “πλήρους μεταλλικής επικάλυψης”, κι ενώ συζήτησα κατ’ επανάληψιν με τον Βαν Αμπορω για το σημάδι ή τα σημάδια τα οποία, όπως ισχυριζόταν, ταυτοποιούσαν την σφαίρα αυτήν με κάποια από τις σφαίρες που πρέπει να προέρχονται από το πιστόλι του Σάκκο, οι δηλώσεις του, όσον αφορά τα σημάδια αναγνώρισης, μού φάνηκαν εντελώς αβάσιμες.

Στην δίκη, ο Περιφερειακός Εισαγγελεύς δεν με ρώτησε αν είχα ανακαλύψει στοιχεία ότι η λεγόμενη φονική σφαίρα, στην οποία έχω αναφερθεί ως η σφαίρα αρ. 3, εβλήθη από το πιστόλι του Σάκκο, ούτε μου υπέβαλαν αυτήν την ερώτηση κατά την αντεξέταση. Ο Περιφερειακός Εισαγγελεύς ήθελε να μου υποβάλει την συγκεκριμένη ερώτηση, αλλά εγώ κατ’ επανάληψιν τού είχα δηλώσει ότι, εάν το έπραττε, θα ήμουν υποχρεωμένος να του απαντήσω αρνητικά. Συνακόλουθα, μου υπέβαλε την εξής ερώτηση: “Έχετε προσωπική γνώμη για το εάν η σφαίρα αρ. 3 προήλθε από το αυτόματο Κολτ, το οποίο έχει κατατεθεί ως αποδεικτικό στοιχείο;”, στην οποία απάντησα: “Μάλιστα, έχω”. Μετά ρώτησε: “Και ποιά είναι η γνώμη σας;” “Η γνώμη μου είναι ότι υπάρχει πιθανότητα να προήλθε από αυτό το πιστόλι.”

Αυτό εξακολούθω να πιστεύω διότι η σφαίρα αρ. 3, κατά την κρίση μου, προήλθε από κάποιο αυτόματο πιστόλι Κολτ, με αυτήν την απάντηση όμως δεν έχω την πρόθεση να υπαινωθώ ότι η λεγόμενη φονική σφαίρα είχε προέλθει από αυτό το συγκεκριμένο αυτόματο πιστόλι Κολτ, ο Περιφερειακός Εισαγγελεύς δε γνώριζε καλά ότι όντως δεν είχα αυτήν την πρόθεση, διατυπώνοντας την ερώτησή του ανάλογα. Αν ευθέως μου είχαν υποβάλει την ερώτηση αν είχα ανακαλύψει οποιαδήποτε επιβεβαιωτικά στοιχεία για το ότι αυτή η λεγόμενη φονική σφαίρα είχε βληθεί από το συγκεκριμένο πιστόλι του Σάκκο, θα είχα απαντήσει τότε, όπως και τώρα, αρνητικά χωρίς κανέναν δισταγμό».

Ο Φρέντερικ Τζ. Κάτμαν, ο οποίος ήταν Περιφερειακός

Εισαγγελέας την εποχή της διεξαγωγής της δίκης, και ο Χάρολντ Π. Ουΐλιαμς, ο οποίος τον διαδέχθηκε, προέβησαν σε ένορκες γραπτές καταθέσεις επί της συγκεκριμένης αιτήσεως. Ο κ. Κάτμαν δήλωσε ότι ο Αστυνόμος Πρόκτορ τού είχε αναφέρει πως κατά την γνώμη του η φονική σφαίρα προερχόταν από «ένα» αυτόματο πιστόλι Κολτ, αλλά δεν είχε πει ότι προερχόταν από το πιστόλι του Σάκκο. Ο κ. Ουΐλιαμς είπε ότι ο Αστυνόμος Πρόκτορ δεν μπορούσε να βεβαιώσει από ποιο πιστόλι προερχόταν η φονική σφαίρα. Επίσης αρνήθηκε ότι είχε «κατ' επανάληψιν» επιστήσει την προσοχή του Αστυνόμου Πρόκτορ στο κατά πόσον θα μπορούσε να ανακαλύψει κάποια στοιχεία τα οποία θα δικαιολογούσαν την άποψη ότι η φονική σφαίρα προερχόταν από το πιστόλι του Σάκκο.

Κατά μια άποψη, οι καταθέσεις για τα όπλα και τις σφαίρες είναι το κρίσιμο σημείο της υπόθεσης, διότι ο δικαστής Τάιερ υπέδειξε ουσιαστικά στους ενόρκους να λάβουν υπ' όψιν την κατάθεση του Αστυνόμου Πρόκτορ ότι δηλαδή η φονική σφαίρα προερχόταν από το πιστόλι του Σάκκο. Στην δευτερολογία του ο Περιφερειακός Εισαγγελέας, απευθυνόμενος στους ενόρκους, είπε: «Θα μπορούσατε να μην λάβετε υπ' όψιν όλες τις καταθέσεις που έχουν σχέση με την αναγνώριση των κατηγορουμένων και να στηρίζετε την ετυμηγορία σας στις καταθέσεις αυτών των εμπειρογνομόνων».

Επιπλέον, προσκομίσθηκαν στο δικαστήριο ως νέα στοιχεία μικροφωτογραφίες που απεδείκνυαν ότι η φονική σφαίρα δεν είχε προέλθει από το πιστόλι του Σάκκο. Οι μικροφωτογραφίες αυτές είχαν τραβηχτεί από τον Άλμπερτ Χ. Χάμιλτον ο οποίος είχε καταθέσει ως ειδικός σε πολλές υποθέσεις δολοφονιών, στις οποίες είχαν κατατεθεί ως τεκμήρια οι φωτογραφίες που είχε βγάλει με την βοήθεια μικροσκοπίου.

Ο κ. Χάμιλτον, παρουσιάζοντας τις μικροφωτογραφίες της φονικής σφαίρας και των σφαιρών που προέρχονταν από τις δοκιμαστικές βολές με το πιστόλι του Σάκκο, υπέδειξε κάποια σημά-

δια πάνω στην φονική σφαίρα τα οποία, όπως είπε, δεν υπήρχαν σε εκείνες που προέρχονταν από τις δοκιμαστικές βολές.

Η κατηγορούσα αρχή προσπάθησε να αποδείξει ότι υπήρχαν πολλές ομοιότητες μεταξύ των σημαδιών των δύο τεκμηριών. Οι φωτογραφίες του κ. Χάμιλτον έδειχναν πως το βλήμα το οποίο η Πολιτεία ισχυριζόταν ότι προερχόταν από το πιστόλι του Σάκκο, είχε ένα μικρό κοίλωμα ακριβώς στο κέντρο του, εκεί όπου το είχε χτυπήσει ο επικρουστήρας. Είπε ότι τα δοκιμαστικά βλήματα είχαν κοιλώματα σε απόκλιση 23 μοιρών από το κέντρο.

Η κατηγορούσα αρχή υποστήριξε ότι και τα δύο κοιλώματα ήταν τόσο κοντά στο κέντρο των βλημάτων, ώστε να μην υπάρχει καμία αμφιβολία ότι όλα προέρχονται από το ίδιο πιστόλι.

Εν συνεχεία, τον Ιανουάριο του 1926, ακολούθησε μια προσφυγή στο Ανώτατο Ποινικό Δικαστήριο. Παρά την αριστοτεχνική επιχειρηματολογία του συνηγόρου υπερασπίσεως, η προσφυγή απερρίφθη ομόφωνα.

Εν τω μεταξύ, νέα στοιχεία ήρθαν στο φως, οι καταθέσεις των Λέδερμαν και Ουέϊαντ στήριζαν τον ισχυρισμό της υπεράσπισης ότι ο ριζοσπαστισμός των δύο ανδρών υπήρξε ένας αποφασιστικός παράγων για την καταδίκη τους. Η ομολογία του Μαντέϊρος και τα συμπαρομαρτούντα στοιχεία που παρούσασε η υπεράσπιση και κατέτειναν στο να αποδείξουν ότι το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέϊντρι είχε διαπραχθεί από την συμμορία Μορέλι της Πρόβιντενς (στοιχεία τα οποία, αν και συμπαρομαρτούντα, η κοινή γνώμη θεωρεί απείρως πίο τεκμηριωμένα από τα στοιχεία της Πολιτείας εναντίον των Σάκκο και Βαντσέττι), ανανέωσαν τις ελπίδες των φίλων του Σάκκο και του Βαντσέττι πως επιτέλους θα διεξαγόταν μια νέα δίκη. Οι αιτήσεις απερρίφθησαν.

Τώρα, ανάμεσα στον Σάκκο και τον Βαντσέττι και στην ηλεκτρική καρέκλα υπάρχει μόνο η αυξανόμενη πίεση της κοινής γνώμης. Μια νέα προσφυγή προετοιμάζεται στο Ανώτατο Ποινικό Δικαστήριο, όμως φαίνεται σχεδόν απίθανο ότι αυτό θα

ανατρέψει την προηγούμενη αμετακίνητη απόφασή του. Απομένει μια αμυδρή ελπίδα με την προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α., με το επιχείρημα ότι οι άνδρες αυτοί καταδικάστηκαν χωρίς να τηρηθεί η προσήκουσα νομική διαδικασία.

Ο λαός της χώρας αυτής και οι κάτοικοι της Μασαχουσέτης θα μείνουν άραγε απαθείς, παρακολουθώντας την δολοφονία δύο ανδρών υπό το θανατηφόρο βάρος των νομικών τεχνικών λεπτομερειών; Ο δολοφόνος και πιστολάς Μαντζίρος έτυχε της ευκαιρίας μιάς δεύτερης δίκης, με το επιχείρημα ότι ο δικαστής είχε αμελήσει να ενημερώσει τους ενόρκους ότι θα πρέπει να θεωρούν έναν άνθρωπο αθώο μέχρι αποδείξεως της ενοχής του. Είναι δύσκολο για κάποιον που δεν είναι εξοικειωμένος με τις νομικές λεπτομέρειες, να αντιληφθεί τους λόγους για τους οποίους δεν εφαρμόζεται το ίδιο στην περίπτωση του Σάκκο και του Βαντσέττι. Πιθανόν το γράμμα του νόμου να τηρήθηκε αρκετά πιστά. Αλλά είναι δυνατόν κάποιος που έχει διαβάσει τα πρακτικά της δίκης να υποστηρίξει με σοβαρότητα ότι τηρήθηκε εξ ίσου και το πνεύμα του νόμου;

«Από το Πλύμουθ φύγατε για να αποφύγετε την στρατολογία, δεν είναι έτσι;» Αυτή ήταν η πρώτη ερώτηση που υπέβαλε ο Κάτσμαν στον Βαντσέττι, όταν ο τελευταίος ανέβηκε στο βήμα του μάρτυρα. «Αγαπούσατε την πατρίδα σας την τελευταία εβδομάδα του Μαΐου του 1917; Είναι άραγε η αγάπη σας για τις Η.Π.Α. ανάλογη με τα χρήματα που μπορείτε να κερδίσετε κάθε εβδομάδα στην χώρα αυτήν; Σκοπεύατε να καταγγείλετε το Κολέγιο Χάρβαρντ;», ήταν κάποιες από τις ερωτήσεις που τέθηκαν στον Σάκκο –πολλές εκ των οποίων ήταν στην κυριολεξία πρόκληση για αντιπαράθεση. Ο Σάκκο έπεσε στην παγίδα αφού ο πρόεδρος του δικαστηρίου τού επέτρεψε να μακρολογήσει εκθέτοντας τις επιθετικές πολιτικές του απόψεις. Η αγόρευση του Κάτσμαν προς τους ενόρκους τέλειωσε με την φράση «Μείνετε ενωμένοι, ω άνδρες της κομητείας του Νόρφολκ!», ενώ η αγόρευση του δικαστή Τάιερ άρχισε ως εξής: «Κύριοι ένορκοι, η

Πολιτεία της Μασαχουσέτης σάς κάλεσε για να εκπληρώσετε ένα πολύ σημαντικό καθήκον. Αν και γνωρίζατε πως μια τέτοια υπηρεσία θα ήταν επίπονη, οδυνηρή και πολύ κουραστική, εσείς, σαν αληθινοί στρατιώτες, ανταποκριθήκατε στο κάλεσμα εν ονόματι της υπέρτατης αμερικανικής νομιμοφροσύνης». Ύστερα από 3 σελίδες με παρόμοιο περιεχόμενο, συνέχιζε: «Αφού αποκαθάρετε την σκέψη σας από κάθε ίχνος συμπάθειας ή προκατάληψης και αφού κρατήσετε εκεί μόνο την εμπιστοσύνη, μια γνήσια ατμόσφαιρα αδιατάρακτης ακεραιότητας και την απόλυτη δικαιοσύνη, ας ανακεφαλαιώσουμε κάποια από τα δικαιώματα που παρέχει ο νόμος στους κατηγορούμενους...».

Οι άνδρες της κομητείας του Νόρφολκ έμειναν όντως ενωμένοι όσο καλύτερα μπορούσαν για να υπερασπίσουν τους θεσμούς τους από τους κόκκινους, τους λιποτάκτες και τους αλλοδαπούς ταραξίες. Αν 12 Αμερικανοί φαντάροι δικάζαν έναν Γερμανό κατάσκοπο, θα εξέδιδαν την ίδια ετυμηγορία. «Να τους πάρει ο διάβολος, θα πρέπει να τους κρεμάσουν οπωσδήποτε», ήταν η γνώμη του επικεφαλής των ενόρκων.

Αυτή είναι η ιστορία της υπόθεσης, όπως την βλέπει κανείς απ' έξω. Όμως, τι γινόταν με τους δύο άνδρες στην φυλακή; Η ελπίδα και η απόγνωση εναλλάσσονταν μ' έναν εξοργιστικό ρυθμό, καταλήγοντας, τελικώς, σε ένα είδος χαύνωσης. Και οι δύο πέρασαν στιγμές πλήρους κατάρρευσης. Κάποιο διάστημα, έβαλαν τον Βαντσέτι σ' ένα κελί που βρισκόταν κοντά στο λεβητοστάσιο των φυλακών Τσάρλσταουν, από το οποίο μπορούσε να ακούει τους ήχους των σφυριών που χρησιμοποιούσαν οι τεχνίτες που ετοίμαζαν την ηλεκτρική καρέκλα για κάποια εκτέλεση –αποτέλεσμα να υποστεί νευρικό κλονισμό. Πανικόβλητη η διεύθυνση των φυλακών, τον έστειλε για παρακολούθηση στο Άσυλο Φρενοβλαβών της Πολιτείας. Εκεί αποδείχθηκε ότι έχαιρε άκρας πνευματικής υγείας.

Πάντως ο Βαντσέτι, εκτίοντας την ποινή του στο Τσάρλσταουν, έχει τουλάχιστον την δυνατότητα να εργάζεται.

Στις φυλακές Ντέντχαμ, δεν υπάρχει πρόγραμμα εργασίας για τους μελλοθάνατους. Έτσι, ο Σάκκο έχει περάσει τα τελευταία 6 χρόνια κλεισμένος στο κελλί του, αν εξαιρέσουμε την ωριαία καθημερινή γυμναστική του. Στην αρχή έκανε κάθε είδους ασκήσεις για να διατηρείται σε καλή φυσική κατάσταση. Όμως, αναπόφευκτα κάποια στιγμή τον κατέλαβε η απόγνωση. Προχώρησε σε απεργία πείνας. Μετά από 31 ημέρες απεργίας, μεταφέρθηκε σε αθλία κατάσταση στις Αγροτικές Φυλακές Μπρίτζγουοτερ. Εκεί, τού επέτρεψαν να εργάζεται στην ύπαιθρο. Όταν αποκαταστάθηκε η υγεία του, μεταφέρθηκε και πάλι στις φυλακές Ντέντχαμ για να περάσει και πάλι ημέρες, μήνες και χρόνια αναμονής. Αυτό που κρατάει αυτούς τους δύο άνδρες ζωντανούς και με σώας τας φρένας, είναι η πίστη τους ότι είναι πρωτοπόροι και μάρτυρες της εργατικής τάξης. Στον Βαντσέτι αρέσει πολύ η φράση του Αγίου Αυγουστίνου *«Το αίμα των μαρτύρων είναι ο σπόρος της ελευθερίας»*.

Διότι πίσω από τα κάγκελα και τους τοίχους των κελλιών τους, οι άνδρες αυτοί κάτι θα πρέπει να έχουν νιώσει από την μεγάλη ηρωϊκή σκιά που εξ αιτίας τους έχει απλωθεί στην σκέψη των εργατών όλου του κόσμου. Στην Ρωσία, την Γερμανία, την Γαλλία, την Αργεντινή, οι άνθρωποι παρακολούθησαν με έκδηλη συγκίνηση όλες τις φάσεις της υπόθεσης. Έκαναν συγκεντρώσεις, πορείες, βομβιστικές ενέργειες, έσπασαν κεφάλια για χάρη του Σάκκο και του Βαντσέτι άνθρωποι την ύπαρξη της γλώσσας των οποίων οι δύο τελευταίοι να αγνοούσαν παντελώς, όπως και τα ονόματα των πόλεων στις οποίες αυτοί ζούσαν. Η Ιστορία γράφεται και υπό το φως τέτοιων στιγμιαίων εκλάμψεων, όπου ξαφνικά το δράμα ενός απλού, ταπεινού ανθρώπου αποκτά τέτοιες γιγαντιαίες διαστάσεις.

Έμπρακτη απόδειξη αυτού του αισθήματος είναι οι συνεισφορές που κατακλύζουν ασταμάτητα την Επιτροπή Υπεράσπισης, μικροποσά τα οποία συγκεντρώνονται κυρίως από φτωχούς ανθρώπους, από ανθρώπους οι οποίοι όταν προσφέρουν 1 ή 2

δολάρια, σημαίνει ότι στερούνται το φαγητό, τα τσιγάρα ή τον κινηματογράφο τους. Τον Ιούλιο του 1926, έφθασαν οι συνεισφορές από το Σικάγο, το Νιούαρκ, την Πενσακόλα, το Κάλισπελ, την Βαλτιμόρη, το Μπάουντ Ροκ, το Μπας Ρίβερ, την Ν. Υόρκη, το Μπούφαλο, την Βοστώνη, το Σαντάσκι, το Ντιτρόϊτ, το Τζέϊνσβιλ, το Σαν Ντιέγκο, το Όσκος, την Τούλσα, το Λονδίνο, την Αγγλία, το Πουέμπλο, το Κόνυ Άϊλαντ, την Μπαλμπόα, το Σαν Φρανσίσκο και εκατοντάδες άλλα μέρη. Όποια κι αν είναι η έκβαση, η παθιασμένη προσπάθεια την οποία προκάλεσε η υπόθεση αυτή, θα αποτελεί μια τρανή απόδειξη, αν όχι της δύναμής της τουλάχιστον της αλληλεγγύης της εργατικής τάξης.

Η Επιτροπή Υπεράσπισης έχει αναλάβει την υπόθεση με την υποστήριξη του ιταλικού πληθυσμού των πόλεων γύρω από την Βοστώνη και κάποιων προοδευτικών Αμερικανών, παλαιών οικογενειών, οι οποίοι διαθέτουν αρκετή φαντασία και ορθή αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη, ώστε να μπορούν να αντιληφθούν ότι η δικαιοσύνη έχει ξεστρατίσει επικίνδυνα. Το έργο της Επιτροπής παρεμποδίστηκε σοβαρά από την έλλειψη γνώσης των αμερικανικών ηθών και από την άμεση δράση ορισμένων υποχθόνιων δυνάμεων. Έχει αποδειχθεί ότι στην Επιτροπή υπήρχαν μυστικοί αστυνομικοί που προσέφεραν υπηρεσία ως εισπράκτορες. Ο Φρανκ Ρ. Λόπεζ, δραστήριο μέλος της Επιτροπής, απελάθηκε στην Ισπανία. Εν συνεχεία, υπήρξε η υπόθεση Ντεφάλκο που ακόμη δεν έχει εξιχνιασθεί πλήρως.

Ένα πρωί, τον Ιανουάριο του 1921, κάποια Αντζελίνα Ντεφάλκο, η οποία ισχυρίστηκε ότι εργαζόταν ως διερμηνέας στο δικαστήριο του Ντέντχαμ, επισκέφθηκε τα γραφεία της Επιτροπής Υπεράσπισης, συνοδευόμενη από κάποιον Σισσέτι της Υπηρεσίας Πρόνοιας, και προσφέρθηκε να μεριμνήσει ώστε να αθωωθεί ο Σάκκο στην επικείμενη δίκη. Μετά από αρκετές συναντήσεις, κατά τις οποίες αυτή η γυναίκα προσπάθησε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των Φελιτάνι και Γκουαντάνι, δύο μελών της Επιτροπής, δήλωσε ότι ήταν απεσταλμένη του Περιφερεια-

κού Εισαγγελέα Κάτσμαν και του γραμματέα του δικαστηρίου του Ντέντχαμ. Ακολούθησαν και άλλες συναντήσεις σε εστιατόρια και καφενεία. Τελικώς, τους έπεισε ότι θα μπορούσε να απαλλάξει τους Σάκκο και Βαντσέτι έναντι κάποιας χρηματικής αμοιβής. Όμως, στην επόμενη συνάντηση, επανήλθε στην αρχική της πρόταση ότι μπορούσε να απαλλάξει μόνο τον Σάκκο. Για τον Βαντσέτι τα πράγματα ήταν πολύ δύσκολα λόγω της προηγούμενης καταδίκης του. Τότε ο Γκουαντάνι είπε ότι δεν μπορούσε να γίνει τίποτα γιατί η Επιτροπή είχε συγκροτηθεί για να αποδείξει την αθωότητα και των δύο. Εκείνη απάντησε ότι αυτό θα κόστιζε πολύ ακριβά επειδή θα έπρεπε να δωροδοκηθούν ο Περιφερειακός Εισαγγελέας, οι βοηθοί του και ο επικεφαλής των ενόρκων, κατόπιν θα διεξαγόταν μια παρωδία δίκης και οι δύο άνδρες θα απαλλάσσονταν. Το πρωί της 5ης Ιανουαρίου, η κ. Ντεφάλκο τηλεφώνησε στην Επιτροπή, πιθανόν από το Ντέντχαμ, ότι όλα έβαιναν καλώς. Στις 7 του μηνός, υποτίθεται ότι θα πήγαιναν στο Ντέντχαμ για να τακτοποιηθεί το όλο θέμα.

Οι συνήγοροι υπερασπίσεως όμως, φοβούμενοι κάποια παγίδα, πρότειναν πως θα ήταν ασφαλέστερο αντί να πάνε μέλη της Επιτροπής στο Ντέντχαμ, να έρθει η κ. Ντεφάλκο στην Βοστώνη για να συζητήσουν τους όρους. Εκείνη, αρκετά ενοχλημένη, πήγε στα γραφεία της Επιτροπής στην οδό Μπάτερυ 32. Τα μέλη της Επιτροπής είχαν τοποθετήσει ένα μαγνητόφωνο για να καταγράψουν την συνομιλία. Εκεί, παρουσία των Φελιτσάνι, Γκουαντάνι, της κ. Σπρουλ και του Ορτσιάνι, η Ντεφάλκο επανέλαβε την πρότασή της. Το τίμημα για την απελευθέρωση των δύο ανδρών ήταν 40.000 δολάρια. Της εξήγησαν ότι εκείνη την στιγμή δεν διέθεταν τόσα πολλά χρήματα. Αυτή απάντησε ότι αν της έδιναν μια προκαταβολή 5.000 δολαρίων, η εκδίκαση της υπόθεσης θα αναβαλόταν μέχρι το φθινόπωρο, ώστε να μπορέσει η επιτροπή να συγκεντρώσει τα χρήματα κατά την διάρκεια του καλοκαιριού.

«Κι αν δεν συγκεντρωθούν τα χρήματα, θα καταδικασθούν;»,

ρώτησαν η κ. Σπρουλ και ο Γκουαντάνι. «Φυσικά», απάντησε η Αντζελίνα Ντεφάλκο. Οι διαπραγματεύσεις συνεχίσθηκαν. Ο επικεφαλής της υπεράσπισης, κ. Μουρ, ήταν της γνώμης ότι έπρεπε να καταθέσουν ένορκη καταγγελία για να συλληφθεί η Ντεφάλκο –έτσι και έπραξαν. Η υπόθεση εκδικάσθηκε ενώπιον του δικαστή Φράνσις Μάρεϋ στην Βοστώνη, ο οποίος απέρριψε τις κατηγορίες, απαλλάσσοντας πλήρως τον κ. Κάτσμαν και αποφασίζοντας ότι η κ. Ντεφάλκο υπήρξε μεν «αδιάκριτη», αλλά όχι ένοχη εγκληματικής πράξης.

Φυσικά, η κ. Ντεφάλκο μπορεί απλώς να προσπάθησε να παίξει το παιχνίδι για λογαριασμό της, όμως οι ενδοιασμοί παραμένουν ότι ίσως να επρόκειτο για κάτι περισσότερο από αυτό. Αν κοιτάξετε τις εφημερίδες της Βοστώνης εκείνης της εποχής, θα ανακαλύψετε ότι είχαν γίνει ορισμένες σκανδαλώδεις αποκαλύψεις για τις πράξεις των περιφερειακών εισαγγελέων των κομητειών του Σάφολκ και του Μίντλσεξ.

Πάντως, αυτή ήταν η τελευταία φορά που ακούστηκε το όνομα της Αντζελίνα Ντεφάλκο. Το μυστήριο παραμένει ακόμη άλυτο.

Τι θα συμβεί αν το Ανώτατο Ποινικό Δικαστήριο συνεχίσει να αρνείται την επανεκδίκαση της υπόθεσης των Σάκκο και Βαντσέτι; Θα πεθάνουν ο Σάκκο και ο Βαντσέτι στην ηλεκτρική καρέκλα;

Η συνείδηση των κατοίκων της Μασαχουσέτης πρέπει να αφυπνισθεί. Οι εργάτες, οι καταπιεζόμενοι, οι κόκκινοι, ενστικτωδώς γνωρίζουν τι γίνεται. Όλα αυτά έχουν ξανασυμβεί στο παρελθόν. Όμως ο μέσος νομοταγής και σεβόμενος τις αρχές πολίτης έχει πλήρη άγνοια. Για πρώτη φορά, μετά την τελευταία απόρριψη τής αίτησης επανεκδίκασης της υπόθεσης από τον δικαστή Τάιερ, υπήρξε κάποια αφύπνιση ανάμεσα στα μέλη του τμήματος της κοινωνίας που ασκεί επιρροή, το τμήμα εκείνο το οποίο σέβεται τόσο ο Τύπος όσο και το δικαστικό σώμα και ο κλήρος. Πάντοτε υπήρχαν αξιοσημείωτες εξαιρέσεις, αλλά μέχρι τώρα αυτοί οι καλοί πολίτες δεν είχαν καμία αμφιβολία ότι δικαιοσύνη απένειμαν μόνο

τα δικαστήρια. Επηρεασμένοι από τα πρωτοσέλιδα της *New York World*, από την ευγλωττία του συνηγόρου Τόμσον και την θαρραλέα αλλαγή γραμμής της *Boston Herald*, έχουν αρχίσει να ανησυχούν. Το μόνο που απομένει είναι να δούμε τι θα προκύψει από αυτήν την ανησυχία. Η *Boston Herald* προτείνει την σύσταση μιάς αμερόληπτης επιτροπής για την επανεξέταση της όλης υπόθεσης. Το μόνο που χρειάζεται είναι να γίνουν γνωστά σε όλους τα γεγονότα της υπόθεσης.

Θα πρέπει όλοι να εργασθούν προς αυτήν την κατεύθυνση ανεξαρτήτως αποτελέσματος, ώστε να γίνουν γνωστά τα γεγονότα της υπόθεσης, ώστε κανείς να μην μπορεί να επικαλεσθεί άγνοια, ώστε αν οι άνδρες αυτοί δολοφονηθούν, ο καθένας στην Πολιτεία, ο καθένας στην χώρα να νιώσει ένοχος για το γεγονός αυτό –ώστε κανείς να μην μπορεί να πει: «Θα διαμαρτυρόμουν, αλλά δεν ήξερα τι συνέβαινε». Μιλήστε στους φίλους σας, γράψτε επιστολές στους γερουσιαστές σας, στα πολιτικά αφεντικά της περιοχής σας, στις εφημερίδες. Απαιτήστε να μαθευτεί η αλήθεια για τον Σάκκο και τον Βαντσέττι. Οργανώστε συγκεντρώσεις, προσπαθήστε να συσπειρώσετε τα συνδικάτα, τις οργανώσεις, τις λέσχες, κολλήστε αφίσες παντού.

Απαιτήστε να μαθευτεί η αλήθεια για τον Σάκκο και τον Βαντσέττι. Αν γινόταν γνωστή η αλήθεια, σήμερα οι άνθρωποι αυτοί θα ήταν ελεύθεροι.

Αν δεν γίνει γνωστή η αλήθεια, θα εκτελεσθούν στην ηλεκτρική καρέκλα των φυλακών Τσάρλσταουν. Αν πεθάνουν, η ελάχιστη πίστη στην Δικαιοσύνη που έχει απομείνει σε εκατομμύρια ανθρώπους σ' αυτήν την χώρα, θα πεθάνει μαζί τους.

Σώστε τον Σάκκο και τον Βαντσέττι!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α΄

Ντοκουμέντα

α) «Επιπλέον, θα πω στην Εντιμότητά σας ότι μια κυβέρνηση η οποία έχει φθάσει στο σημείο να τιμά τα μυστικά της περισσότερο από την ζωή των πολιτών της, είναι μια τυραννία είτε την ονομάζετε δημοκρατία, είτε μοναρχία, είτε ο,τιδήποτε άλλο».

(Από την αγόρευση του συνηγόρου υπερασπίσεως Ουίλιαμ Τζ. Τόμσον, ο οποίος ζητούσε την διεξαγωγή μιάς νέας δίκης, ενώπιον του δικαστή Τάϊερ.)

β) «Όταν ο Κάτσμαν ζήτησε την γνώμη μου για το αν ο Σάκκο ήταν ένας εκ των δραστών της ληστείας στο Σάουθ Μπρέιντρι, τού εξήγησα ότι οι αναρχικοί δεν διαπράττουν εγκλήματα με κίνητρο τα χρήματα αλλά για λόγους αρχής, και ότι οι ληστείες δεν περιλαμβάνονται στον κώδικα αξιών τους.»

(Από μια επιστολή του Φέρι Φίλιξ Ουέις, με ημερομηνία Σικάγο 19-9-1926, που απευθυνόταν στον αρχισυντάκτη της Boston Globe και η οποία δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα New York World στις 13-10-1926.)

γ) Έκκληση προς τον Αμερικανικό Λαό:

Λαέ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

Άκουσε την έκκληση ενός γέροντα από τον παλαιό κόσμο που δεν είναι ξένος γιατί είναι συμπολίτης ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Σε μια από τις Πολιτείες σου, δύο άνθρωποι, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι, έχουν καταδικαστεί για ένα έγκλημα γνώμης. Είναι τρομερό να σκέπτεται κανείς ότι κάποιοι άνθρωποι πρέπει να πληρώσουν με την ζωή τους για την άσκηση εκείνου του ιερότερου δικαιώματος το οποίο, ανεξαρτήτως του κόμματος στο οποίο ανήκουμε, πρέπει όλοι μας να υπερασπιζόμαστε.

Μην επιτρέψεις να εκτελεστεί αυτή η άδικη ποινή!

Ο θάνατος των Σάκκο και Βαντσέττι εκείνους θα τους κάνει μάρτυρες κι εσένα θα σε γεμίσει ντροπή.

Είσαι ένας μεγάλος Λαός. Πρέπει να είσαι κι ένας δίκαιος Λαός. Μέσα στους κόλπους σου υπάρχουν πολλοί έξυπνοι άνθρωποι, άνθρωποι σκεπτόμενοι. Προτιμώ να απευθυνθώ σ' αυτούς. Τους λέω: μην δημιουργήσετε μάρτυρες. Θα είναι ένα ασυγχώρητο έγκλημα που τίποτα δεν θα μπορέσει να το εξαλείψει και που θα βαρύνει γενιές ολόκληρες.

Σώστε τον Σάκκο και τον Βαντσέτι.

Σώστε τον Σάκκο και τον Βαντσέτι για την τιμή των παιδιών σας και για τις μέλλουσες γενιές.

Ανατόλ Φρανς

31 Οκτωβρίου 1921

δ) Μια επιστολή του Βαντσέτι:

14 Απριλίου 1923

Φυλακές Τσάρλσταουν

Αγαπητή συντρόφισσα Μπλάκγουελ,

Η πραγματικά μεγάλη ζημιά που επέφερε ο φασισμός, είναι η ηθική κατάρπωση στην οποία βυθιστήκαμε μετά τον πόλεμο. Είναι απίστευτη η προσβολή που διαπράττεται κατά της ελευθερίας, της ζωής και της αξιοπρέπειας των ανθρώπων, για μια ακόμη φορά από ανθρώπους. Και είναι ταπεινωτικό, για όποιον έχει συναίσθηση της κοινής ανθρωπιάς που συνδέει όλους τους ανθρώπους, καλούς και κακούς, ότι όλα τα αίσχη που διαπράττονται δεν έχουν γεννήσει στον λαό κανένα επαναστατικό αίσθημα, κανέναν αποτροπιασμό, καμιά αηδία. Ότι μπορεί να υπάρχει τόση αγριότητα αλλά και τόση δειλία, είναι κάτι ταπεινωτικό για τον άνθρωπο. Είναι ταπεινωτικό ότι άνθρωποι που απέκτησαν την εξουσία απλώς και μόνο επειδή όντας ηθικά και διανοητικά πωρωμένοι ήξεραν πώς να εκβιάζουν την μπουρζουαζία την κατάλληλη στιγμή, απολαμβάνουν την επιδοκμασία πολλών ανθρώπων, έτσι ώστε, έστω και σαν προσωρινή ανωμαλία, να επιβάλλουν την τυραννία τους πάνω σ' όλες τις χώρες.

Γι' αυτό, η σωτηρία που αναμένετε από μας και που κι εμείς

διακηρύσσουμε, πρέπει πάνω απ' όλα να είναι μια σωτηρία ηθική: η αναβάθμιση της ανθρώπινης ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Πρέπει να είναι η καταδίκη του φασισμού, όχι μόνο ως πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας, αλλά κυρίως ως εγκληματικού φαινομένου, ως εξάπλωσης ενός κακοήθους όγκου που υπήρχε, διαμορφωνόταν και ωρίμαζε μέσα στον άρρωστο κορμό του κοινωνικού οργανισμού. Υπάρχουν κάποιοι, ακόμη και ανάμεσα στους λεγόμενους «επαναστάτες», οι οποίοι ισχυρίζονται ότι οι φασίστες μάς έδειξαν τον τρόπο που πρέπει να ενεργούμε. Αυτοί οι «επαναστάτες» έχουν την πρόθεση να μιμηθούν και να ξεπεράσουν τις φασιστικές μεθόδους. Αυτός είναι ο μεγάλος κίνδυνος, ο κίνδυνος του αύριο. Θέλω να πω ο κίνδυνος ότι μετά τον φασισμό, ο οποίος θα καταρρεύσει λόγω εσωτερικής διάλυσης ή εξωτερικής επίθεσης, μπορεί να ακολουθήσει μια περίοδος άλογης βίας και στείρας βεντέτας στην οποία θα εξαντλείτο μέσω μικροπρεπών «αιματοχυσιών» όλη εκείνη η ενεργητικότητα που θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί για τον ριζικό μετασχηματισμό των κοινωνικών δομών ώστε να είναι αδύνατον να επαναληφθούν οι σημερινές τερατωδίες.

Οι μέθοδοι των φασιστών είναι καλές για όποιον φιλοδοξεί να γίνει τύραννος. Είναι όμως σίγουρα κακές για όποιον θέλει να δράσει ως ελευθερωτής και να συμβάλλει στο να ανυψωθεί ολόκληρη η ανθρωπότητα στο επίπεδο της αξιοπρέπειας το οποίο αρμόζει στον ελεύθερο και συνειδητό άνθρωπο.

Παραμένουμε αυτό που είμαστε πάντα, μαχητές της ελευθερίας, της πλήρους ελευθερίας.

Ελπίζω να εγκρίνεις την κακή μετάφρασή μου των ομιλιών του Μαλατέστα. Είναι τα λόγια μιάς από τις σοφότερες, σοβαρότερες, γενναιότερες και ισχυρότερες διάνοιες της Παγκόσμιας Ιστορίας –και μιάς μεγάλης καρδιάς.

Μπαρτολομέο Βαντσέτι

B'

Ρέκβιेम για την αστική δικαιοσύνη

«Σήμερα η Δικαιοσύνη και ο Νόμος είναι οι κυρίαρχες νότες στην ζωή της χώρας μας.»

Πρόεδρος Ουίλσον

«Η αποτρόπαιη δικαστική παρωδία των Η.Π.Α. κατέστρεψε τα ιερότερα δικαιώματα της Ανθρωπότητας.»

Ρομαίν Ρολάν

«Ο Σάκκο και ο Βαντσέτι μάς υπενθυμίζουν ότι ακόμη και οι τελειότερα μελετημένοι δημοκρατικοί θεσμοί, δεν μπορεί να είναι καλύτεροι από τους ανθρώπους που τους δημιούργησαν.»

Άλμπερτ Αϊνστάϊν

Μετά την απόρριψη μιάς ακόμη προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο, αρχίζει να εκτυλίσσεται η τελευταία πράξη του δράματος. Η 7ετής δικαστική Οδύσσεια φθάνει στο τέλος της. Ο δικαστής Τάιερ θα απαγγείλλει την απόφασή του, καταδικάζοντας τους Σάκκο και Βαντσέτι «εις την ποινήν του θανάτου, ήτις θα εκτελεσθεί διά της διοχετεύσεως ηλεκτρικού ρεύματος εις το σώμα των». Τα τελευταία αυτά λόγια του δικαστή θα διακοπούν από την δραματική παρέμβαση του Σάκκο: «Ξέρεις πως είμαι αθώος! Αυτήν την φράση την επαναλαμβάνω 7 χρόνια τώρα. Καταδικάζετε δύο αθώους».

Τώρα δεν απέμενε στους δύο καταδικασμένους παρά η προσφυγή στον Κυβερνήτη της Πολιτείας της Μασαχουσέτης. Έτσι, θα απευθύνουν προς τον Κυβερνήτη Άλβιν Τ. Φούλερ μια έκκληση –η οποία συνοδευόταν από περίπου 500.000 υπογραφές πολιτών και προσυπογραφόταν από όλα ανεξαιρέτως τα αμερικάνικα πανεπιστήμια– «όχι για χάρη αλλά για δικαιοσύνη», στηρίζοντάς την σε δύο σοβαρότατους λόγους. «Είμαστε αθώοι και το δικαστήριο δεν ήταν αμερόληπτο.» Κάποια λόγια τους στην εν λόγω αίτηση, πέραν του δραματικού χαρακτήρα τους είχαν και μια αξία προφητική: «Μπορεί να πεθάνουμε, ωστόσο ο φόβος του θανάτου δεν θα κρατήσει ούτε ένα λεπτό, όμως τα γεγονότα που αποδεικνύουν την αδικία δεν μπορούν να εξαλειφθούν, δεν θα ξεχασθούν ποτέ... Η δικαστική πλάνη είναι μια τραγωδία, αλλά η εσκεμμένη αδικία ένα αίσχος».

Τόσο οι προσωπικές έρευνες του Κυβερνήτη, όσο και οι ενέργειες της συμβουλευτικής του Επιτροπής, δεν θα φέρουν κανένα αποτέλεσμα.

Στις 10 Αυγούστου 1927, η κρατική αναληγσία θα αποκαλυφθεί σε όλη της την γύμνια, καταρρίπτοντας κάθε αυταπάτη τού όποιου αφελούς πίστευε ακόμη στον μύθο της «αμερικανικής δημοκρατίας»: ο Κυβερνήτης θα απορρίψει την αίτηση χάριτος, ο Σάκκο και ο Βαντσέττι πρέπει να πεθάνουν! Κατά την γνώμη του, η δίκη υπήρξε δίκαιη, οι κατηγορούμενοι βρέθηκαν ένοχοι, οι μάρτυρες υπερασπίσεως κατέθεσαν ψευδώς κ.λπ.

Η Ιερή Συμμαχία του Δικαστή Τάϊερ, του Κυβερνήτη Φούλερ και του Εισαγγελέα Κάτμαν, παρέμεινε ακλόνητη. Το πνεύμα της κάστας αποδείχθηκε ισχυρότερο του πνεύματος της Δικαιοσύνης. Ακόμη και ο Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α., Όλιβερ Ουέντελ Χολμς, αρνήθηκε κάθε παρέμβαση με την αιτιολογία ότι: «Όσο μεγάλη κι αν είναι η μεροληψία του προεδρεύοντος δικαστού, επ' ουδενί δεν αναιρεί το νόμιμο δικαίωμα του δικαστηρίου να εκδώσει μία απόφαση».

Ως προς την απόφαση, ακόμη κι ένας δημοσιογράφος του κατεστημένου, όπως ο διάσημος Ουώλτερ Λίτμαν, θα γράψει στην *New York World*: «Αμφιβολίες που δεν μπορούν να καταπνιγούν.»

Αυτό το διάστημα και έως την εκτέλεση της απόφασης θα πολλαπλασιασθούν οι εκδηλώσεις διεθνούς συμπαραστάσης και αλληλεγγύης. Στις 10 Αυγούστου, ο Πωλ Βεγιάν Κουτυριέ στην συνέχεια ενός άρθρου του στην εφημερίδα *Humanité* για την γενική 24ωρη απεργία που είχε γίνει στις 8 Αυγούστου θα γράψει: «Μοναδικό γεγονός στην Ιστορία, για την απελευθέρωση των 2 αθών εργατών που περιμένουν τον θάνατο, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενοι –η αφρόκρεμα– σταμάτησαν την παραγωγή σε συμφωνία με τις επαναστατικές, συνδικαλιστικές οργανώσεις...» Η παγκόσμια αντίδραση που ακολούθησε ήταν έντονη. Διαδηλώσεις συμπαρατάσης γίνονται σε ολόκληρη την Αμερική αλλά και σε πολλές άλλες χώρες Άγνωστοι θα σπάσουν τα τζάμια του Αμερικανικού Προξενείου στο Μπουένος Άϊρες, ο τέως πρωθυπουργός της Γαλλίας Αριώ, θα διακηρύξει: «Είμαι εναντίον της τιμωρίας, η οποία διαρκεί 7 χρόνια τώρα. Ο Σάκκο και ο Βαντσέττι θα πρέπει να αφεθούν ελεύθεροι». Η *Daily News* του Λονδίνου θα γράψει: «Κανείς δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται όπως οι άνθρωποι αυτοί, ό,τι κι αν έχει κάνει». Επίσης, η παρισινή *Temps* θα αναφέρει: «Θέλουμε να δούμε αυτούς τους

ανθρώπους ελεύθερους, είτε είναι ένοχοι είτε όχι, διότι πιστεύουμε ότι έχουν υποστεί πολλά κατά την διάρκεια αυτών των 7 εφιαλτικών χρόνων».

Ωστόσο, τα μεσάνυχτα της 27ης Αυγούστου, οι δύο άνδρες θα εκτελεστούν από την Πολιτεία της Μασαχουσέτης. Πέθαναν με αξιοπρέπεια και χωρίς φόβο, όπως μαρτυρούν οι σκέψεις και τα μηνύματά τους λίγο πριν τον θάνατό τους.

α. Βαντσέτι:

«...Θα είχα πεθάνει αφανής, άσημος, αποτυχημένος. Σήμερα δεν είμαστε πλέον αποτυχημένοι. Αυτή είναι η μεγάλη μας ευκαιρία και ο μεγάλος μας θρίαμβος... Τα λόγια μας, η ζωή και ο πόνος μας δεν είναι τίποτε, ο θάνατός μας –ο θάνατος ενός παπουτσή κι ενός φτωχού ψαρά– είναι το παν για μας! Η τελευταία στιγμή μάς ανήκει –η θανάσιμη αγωνία είναι ο θρίαμβός μας...»

β. Από την αποχαιρετιστήρια επιστολή του Βαντσέτι προς τον γιό του Σάκκο:

«Ντάντε να θυμάσαι και να ξέρεις ότι δεν θα μας είχαν σκοτώσει αν ο πατέρας σου κι εγώ ήμασταν δειλοί, υποκριτές και αρνητές των πιστεύω μας. Δεν θα είχαν καταδικάσει ούτε ένα αδέσποτο σκυλί με τις αποδείξεις που συγκέντρωσαν εναντίον μας –ούτε έναν σκορπιό δεν θα είχαν σκοτώσει με τέτοια στοιχεία. Ακόμη και για έναν μητροκτόνο θα είχαν ορίσει νέα δίκη. Να θυμάσαι πάντα, Ντάντε, πως δεν είμαστε εγκληματίες. Μας καταδίκασαν στηριγμένοι σε ψέματα... Κι αν μετά από 7 χρόνια, 4 μήνες και 17 ημέρες ανείπωτου μαρτυρίου και αφάνταστης αδικίας, μάς σκοτώνουν, το κάνουν επειδή είμαστε με το μέρος των φτωχών κι εναντίον της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης ανθρώπου από άνθρωπο...»

γ. Τελευταίο μήνυμα του Βαντσέτι προς την Επιτροπή Συμπαράστασης:

«Ο Κυβερνήτης Άλβιν Τ. Φούλερ είναι εγκληματίας, όπως ο Τάϊερ, ο Κάτσμαν, οι ψευδομάρτυρες κι όλοι οι άλλοι. Μου έσφιξε το χέρι σαν αδερφός, μ' έκανε να πιστέψω ότι είχε καλές προθέσεις κι ότι δεν εκτέλεσε τους τρεις δολοφόνους για να μην υπάρχει το προηγούμενο που θα τον εμπόδιζε να μας σώσει.

Τώρα, είτε από άγνοια, είτε επειδή απορρίπτει τις αποδείξεις της αθωότητάς μας, μάς βρίζει και μας δολοφονεί. Είμαστε αθώοι. Τέτοιοι

είναι ο πόλεμος της πλουτοκρατίας κατά της ελευθερίας και του λαού.
Πεθαίνουμε για την ΑΝΑΡΧΙΑ! Ζήτω ο Αναρχισμός!»

δ. Επιστολή των Σάκκο και Βαντσέττι προς την Επιτροπή Συμπά-
ράστασης:

21 Αυγούστου 1927

από το σπίτι του θανάτου

των Κρατικών Φυλακών της Μασαχουσέτης

Αγαπητοί Φίλοι και Σύντροφοι

της Επιτροπής Υπεράσπισης των Σάκκο και Βαντσέττι,

Μεθαύριο τα μεσάνυχτα θα μας έχουν εκτελέσει, εκτός κι αν η εκτέλεση εμποδιστεί από το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. ή από τον Κυβερνήτη Άλβιν Τ. Φούλερ.

Δεν έχουμε πλέον καμιά ελπίδα. Σήμερα το πρωί, ήρθε από την Ουάσινγκτον ο γενναίος συνήγορος και φίλος μας Μικελάντζελο Μου-
σάμνο και μας είπε ότι θα ερχόταν ξανά το απόγευμα, αν προλάβαι-
νε... Επίσης η Ρόζα [σύζυγος του Σάκκο] και η Λουίτζια [αδελφή του
Βαντσέττι] ήταν εδώ σήμερα το πρωί και μας υποσχέθηκαν ότι θα
έρχονταν ξανά το απόγευμα. Όμως είναι ήδη 5.12 μ.μ. και δεν έχει
ακόμη εμφανισθεί κανείς. Αυτό μας κάνει να σκεφτούμε ότι δεν
υπάρχουν καλές ειδήσεις, διότι διαφορετικά κάποιος από σας θα έσπευ-
δε να έρθει εδώ. Αυτό μας λέει ότι όλες οι ενέργειές σας απέτυχαν και
ότι τις τελευταίες αυτές ώρες καταβάλατε απεγνωσμένες προσπάθειες
για να εμποδίσετε την εκτέλεσή μας. Κοντολογίς, αντιλαμβανόμαστε
ότι είμαστε χαμένοι! Γι' αυτό αποφασίσαμε να σας γράψουμε αυτήν
την επιστολή για να σας εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη και τον θαυ-
μασμό μας για όσα κάνατε για την υπεράσπισή μας αυτά τα 7 χρόνια,
τους 4 μήνες και τις 11 μέρες αγώνα.

Το γεγονός ότι χάσαμε και ότι πρέπει να πεθάνουμε, διόλου δεν
μειώνει την εκτίμηση και την ευγνωμοσύνη μας για την αλληλεγγύη
που δείξατε σε μας και τις οικογένειές μας.

Φίλοι και Σύντροφοι,

Τώρα που η τραγωδία αυτής της δίκης πλησιάζει προς το τέλος
της, μείνετε όλοι σαν μια ψυχή. Το ιδανικό μας ζει. Εσείς, οι σύντρο-
φοί μας, υπάρχουνε κατά χιλιάδες –δεν νικηθήκαμε. Διαφυλάξτε σαν
θησαυρό τον πόνο μας, τα λάθη μας, τις απογοητεύσεις μας, το πάθος

μας για τους αυριανούς αγώνες και την μεγάλη απελευθέρωση. Υπομείνετε σαν ένας άνθρωπος αυτήν την μαύρη ώρα της τραγωδίας μας. Να έχετε μια καρδιά.

Χαιρετήστε για λογαριασμό μας τους φίλους κι όλους τους συντρόφους της οικουμένης.

Σας ασπαζόμαστε και σας στέλνουμε τον τελευταίο μας χαιρετισμό, με την καρδιά γεμάτη τρυφερότητα και αφοσίωση. Για τώρα και για πάντα, χρόνια πολλά για σας και αθάνατη ελευθερία.

Δικοί σας στη ζωή και στο θάνατο,

Μπαρτολομέο Βαντσέτι

Νικόλα Σάκκο

Μετά τον θάνατο των δύο ανδρών, 200 άτομα διαδηλώνουν στην πλατεία Τόμσον της Βοστώνης και 500 Ιταλοί στην οδό Σάλεμ, φορώντας κόκκινα περιβραχιόνια με τις λέξεις «Σταυρώθηκε η Δικαιοσύνη». Στο Λονδίνο πραγματοποιείται μεγάλη πορεία προς τα ανάκτορα του Μπάκινγχαμ. Επίσης γίνονται μαζικές διαδηλώσεις στην Σοβιετική Ένωση,* στο Βερολίνο, το Παρίσι, το Τόκυο και μια απεργία διαμαρτυρίας στην Αυστραλία. Στην Γενεύη, πλήθη εισβάλουν στην αμερι-

* Η ρωσική γραφειοκρατία είχε εφαρμόσει από την αρχή της υπόθεσης την γνωστή μέθοδο «δύο μέτρα και δύο σταθμά»: καταστολή των αναρχικών στο εσωτερικό, υποστήριξη τους όταν διώκονται στις καπιταλιστικές χώρες. Ωστόσο, για να είμαστε δίκαιοι θα πρέπει να πούμε ότι, παρά την εμφανή αυτή φαρισαϊκή υποκρισία, η παρέμβασή της θα συμβάλει τα μάλα στην ανάπτυξη του διεθνούς κινήματος υποστήριξης προς τους δύο αναρχικούς.

Ήδη από το 1921, η Κομιντέρν είχε καλέσει τους κομμουνιστές, τους σοσιαλδημοκράτες, τους αναρχικούς και τους συνδικαλιστές, σε ενωτική δράση κατά της επιδείνωσης της κατάστασης της εργατικής τάξης στις καπιταλιστικές χώρες.

Τον Νοέμβριο του 1922, η Κομιντέρν κοινοποίησε την απόφαση του 4ου Συνεδρίου για τα θύματα του καπιταλισμού στις αστικές χώρες: «Το 4ο Συνέδριο ζητά από όλα τα Κομμουνιστικά Κόμματα να ιδρύσουν οργανώσεις με σκοπό την ηθική και υλική συμπαράσταση προς τους φυλακισμένους του καπιταλισμού και χαιρετίζει την πρωτοβουλία της Ένωσης Παλαιμάχων Ρώσων Μπολσεβίκων, που ξεκίνησε την δημιουργία μιάς διεθνούς ένωσης όλων αυτών των οργανώσεων συμπαράστασης». Οι ενέργειες αυτές της «Διεθνούς Κόκκινης Βοήθειας» θα συμβάλουν στην ενημέρωση της διεθνούς

κανική πρεσβεία, ενώ στους δρόμους του Γιοχάνεσμπουργκ καίγεται η αμερικανική σημαία. Μόνο στην Ιταλία αποσιωπούν την είδηση, καθώς η κομματική αστυνομία του Μουσολίνι, η OVRA, ελέγχει πλήρως την κοινή γνώμη.

Ωστόσο, ο θάνατος των δύο εργατών δεν εκτόνωσε το ταξικό μίσος στην Πολιτεία της Μασαχουσέτης. Στις 28 Αυγούστου, η ειρηνική πορεία 7.000 ανθρώπων, οι οποίοι διήνυσαν 12 χλμ. από την Βοστώνη έως το νεκροταφείο του Φόρεστερ Χιλ, συνοδεύοντας τους Σάκκο και Βαντσέτι στην τελευταία τους κατοικία, ενώ άλλοι 200.000 άνθρωποι περιέβαλαν τις οδούς απ' τις οποίες περνούσε η νεκρική πομπή, δέχτηκε επίθεση από την αστυνομία και την χωροφυλακή, με αποτέλεσμα να τραυματισθούν πολλοί.

Έναν χρόνο μετά την εκτέλεση, η εφημερίδα *The Outlook* συγκέντρωσε στοιχεία για την αθωότητα των Σάκκο και Βαντσέτι και τα δημοσίευσε στο φύλλο της 31ης Οκτωβρίου 1928. Ο αρχισυντάκτης της προέτρεψε τον Κυβερνήτη Φούλερ να τα λάβει υπ' όψιν, αλλά εκείνος τα αγνόησε, αποδεικνύοντας για μια ακόμη φορά ότι το μόνο έγκλημα των Σάκκο και Βαντσέτι ήταν η ριζοσπαστική τους τοποθέτηση, η διακηρυγμένη αντίθεσή τους στην αστική τάξη πραγμάτων, της οποίας ο Φούλερ δεν ήταν παρά ένα γρανάζι, και η οποία πάντα επιφυλάσσει μια παρόμοια τιμωρία σε όποιον αντιτάσσεται στην καταπίεση και την εκμετάλλευση που αυτή η τάξη φέρει μέσα της σαν ανίατη αρρώστια και αιώνια κατάρα.

Νίκος Β. Αλεξίου

κοινής γνώμης για την χαλκευμένη δίκη που διεξαγόταν στις Η.Π.Α. Τον Σεπτέμβριο του 1921, το Κ.Κ. Γαλλίας θα δημιουργήσει μια «Κεντρική Επιτροπή Δράσης» για την υποστήριξη των Σάκκο και Βαντσέτι. Στα τέλη του ίδιου μηνός, μια συγκέντρωση στην αίθουσα Βάργκαμ, θα συγκεντρώσει περισσότερα από 8.000 άτομα, προκαλώντας τρόμο στην γαλλική αστική τάξη, με αποτέλεσμα όταν στις 24 Οκτωβρίου η Επιτροπή θα καλέσει τον Γαλλικό Λαό να μετάσχει μαζικά σε μια διαδήλωση, η Γαλλική Κυβέρνηση να διαθέσει 10.000 αστυνομικούς και 18.000 στρατιώτες για την προστασία της αμερικανικής πρεσβείας...

Γ'

Δήλωση του Κυβερνήτου Μιχαήλ Δουκάκη

Κοινοπολιτεία της Μασαχουσέτης
 Υπηρεσία Διοίκησης
 Κυβερνείο Βοστώνης, 02133
 Μιχαήλ Σ. Δουκάκης
 Κυβερνήτης

Έκθεσις προς τον Κυβερνήτη
 σχετικώς με την Υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι

Προς τον Κυβερνήτη Μιχαήλ Σ. Δουκάκη

Η ακόλουθος Έκθεσις προετοιμάσθη υπό την αιγίδα του Γραφείου του Νομικού Συμβούλου* του Κυβερνήτου εις απάντησιν των ερωτημάτων σας: 1) ως προς το εάν υφίστανται ουσιαστικά ερείσματα για να πιστέψουμε –τουλάχιστον υπό το φως των σημερινών κριτηρίων του Ποινικού Δικαίου– ότι οι Σάκκο και Βαντσέττι κατέδικάσθησαν και εκτελέσθησαν αδικώς, και 2) εάν τούτο ισχύει, σε ποιές ενέργειες οφείλουμε τώρα να προβούμε. Το συμπέρασμά μου είναι ότι υπάρχουν ουσιώδη, εν τοις πράγμασιν ακαταμάχητα, στοιχεία για να πιστέψουμε ότι η δίκη των Σάκκο και Βαντσέττι υπήρξε απολύτως διαβλητή και ότι μια δήλωση εκ μέρους σας κρίνεται επιβεβλημένη.

Ντάνιελ Α. Τέυλορ
 Προϊστάμενος Νομικός Σύμβουλος
 13 Ιουλίου 1977, Κοινοπολιτεία της Μασαχουσέτης

(* Πολύτιμη βοήθεια για την προετοιμασία αυτής της Έκθεσης προσέφεραν, μεταξύ άλλων, οι Εντιμότετοι Αλεξάντερ Τζ.. Τσέλα, Άλαν Μ. Ντέρσοβιτς, Τόμας Κουίν, Τοντ Ντ. Ράκωφ, Ντέμπορα Μ. Σμιθ και Λιούις Χ. Βάϊνσταϊν.)

ΔΗΛΩΣΙΣ

της Αυτού Εξοχότητος Μιχαήλ Σ. Δουκάκη
Κυβερνήτη
1977

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Τον προσεχή μήνα συμπληρώνονται 50 χρόνια από την εκτέλεση του Νικόλα Σάκκο και του Μπαρτολομέο Βαντσέτι υπό της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης, αφού είχαν κατηγορηθεί, δικασθεί και κριθεί ένοχοι για την δολοφονία των Αλεσάντρο Μπεραρντέλι και Φρέντερικ Α. Πάρμεντερ και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Ο Νικόλα Σάκκο και ο Μπαρτολομέο Βαντσέτι ήταν Ιταλοί μετανάστες οι οποίοι έζησαν και εργάστηκαν στην Μασαχουσέτη, ενώ διεκήρυσσαν την πίστη τους στην αναρχική θεωρία και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Η ατμόσφαιρα της δίκης και των προσφυγών τους ήτο διαποτισμένη από την προκατάληψη εναντίον των αλλοδαπών και το μίσος εναντίον ανορθόδοξων πολιτικών απόψεων και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Η συμπεριφορά πολλών εμπλεκομένων εις την υπόθεσιν δημοσίων λειτουργών ήγειρε σοβαρές αμφιβολίες ως προς την βούλησιν και την ικανότητά των να χειρισθούν δίκαια και αμερόληπτα την παραπομπή και δίκη των Σάκκο και Βαντσέτι, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Το περιορισμένο σκεπτικό της κρίσεως των εφετών τότε, ουσιαστικώς δεν επέτρεψε την διεξαγωγή μίας νέας δίκης λόγω της προκαταλήψεως που είχε επηρεάσει την όλη διαδικασία της δίκης, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Αργότερα αυτή η κατάσταση επανορθώθηκε ως άμεσο αποτέλεσμα της υπερασπίσεώς των, με την υιοθέτησιν του άρθρου 341 της νομοθετικής πράξεως του 1939, η οποία επέτρεπε στο Ανώτατο Εφετείο της Μασαχουσέτης να διατάξει την διενέργεια μίας νέας δίκης, όχι επειδή απλώς η απόφασις ήτο αντίθετος προς τον νόμο, αλλά και επειδή αντίκειται προς την βαρύτητα των αποδεικτικών στοιχείων και ερχόταν σε αντίθεση με άρτι ανακαλυφθέντα αποδεικτικά στοιχεία ή «δι' οιονδήποτε άλλον λόγον απαιτεί η Δικαιοσύνη», και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Οι πολίτες της Μασαχουσέτης υπερηφανεύονται σήμερα για το σθένος και το σφρίγος των κυβερνητικών

θεσμών τους και ιδίως για την υψηλή ποιότητα του νομικού τους συστήματος, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Αναγνωρίζουν ότι όλοι οι ανθρώπινοι θεσμοί είναι ατελείς, ότι η πιθανότητα αδικίας υφίσταται πάντοτε και ότι η αναγνώριση του λάθους, εν συνδυασμό με την βούληση προς επανόρθωση, αποτελούν σημάδια δυνάμεως σε μια ελεύθερη κοινωνία, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Η δίκη και η εκτέλεσις των Σάκκο και Βαντσέττι θα πρέπει να χρησιμεύει εις το να υπενθυμίζει σε όλους τους πολιτισμένους ανθρώπους την διαρκή ανάγκη να προφυλασσόμεθα από την τάση μας προς την προκατάληψη, την μη ανοχή μας απέναντι στις ανορθόδοξες ιδέες και την αποτυχία μας να υπερασπίσουμε τα δικαιώματα των ανθρώπων οι οποίοι θεωρούνται ξένοι εντός των κόλπων μας, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Η στοιχειώδης αξιοπρέπεια και ανθρωπιά, καθώς επίσης και ο σεβασμός έναντι της αληθείας και μια διαρκής αφοσίωσις εις τα ανώτερα ιδανικά του Έθνους μας, απαιτούν όπως η τύχη των Νικόλα Σάκκο και Μπαρτολομέο Βαντσέττι επανεκτιμηθεί από όλους εκείνους οι οποίοι κηρύσσουν την ανοχή, την δικαιοσύνη και την ανθρώπινη κατανόηση, και

ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ: Η Τρίτη 23 Αυγούστου 1977 θα σηματοδοτήσει την 50ή επέτειο της εκτελέσεως των Νικόλα Σάκκο και Μπαρτολομέο Βαντσέττι υπό της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης

Σήμερα Εγώ, ο Μιχαήλ Σ. Δουκάκης, Κυβερνήτης της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης, χάριν εις την εξουσία την οποία μου έχει παραχωρήσει το Σύνταγμα της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης ως ανώτατου κυβερνητικού λειτουργού, και κάθε άλλη εξουσία την οποία έχω περιβληθεί, ανακηρύσσω διά της παρούσης την Τρίτη 23η Αυγούστου 1977 ως «Ημέρα Μνήμης των Νικόλα Σάκκο και Μπαρτολομέο Βαντσέττι», και επιπλέον δηλώνω ότι κάθε στίγμα και όνειδος πρέπει να εξαλειφθεί διά παντός από το όνομα των Νικόλα Σάκκο και Μπαρτολομέο Βαντσέττι και από τα ονόματα των οικογενειών και των απογόνων τους και, εν κατακλείδι, εν ονόματι της Κοινοπολιτείας της Μασαχουσέτης και διά της παρούσης, καλώ όλους τους πολίτες της Μασαχουσέτης να σταματήσουν για λίγο τις καθημερινές τους δραστηριότητες για να συλλογισθούν αυτά τα τραγικά γεγονότα

και να αντλήσουν από τα ιστορικά τους διδάγματα την απόφαση να εμποδίσουν οριστικώς τις δυνάμεις της μη ανοχής, τον φόβο και το μίσος, και ενωμένοι να βαδίσουν με λογική, σοφία και δικαιοσύνη, στα οποία και αποσκοπεί το νομικό μας σύστημα.

Εκδοθείσα υπό του Κυβερνητικού Συμβουλίου της Βοστώνης την 19η ημέρα του Ιουλίου του Σωτηρίου Έτους 1977 και του 201ου από την Ανεξαρτησία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Υπογραφείσα υπό της Αυτού Εξοχότητος του Κυβερνήτου
ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΔΟΥΚΑΚΗ

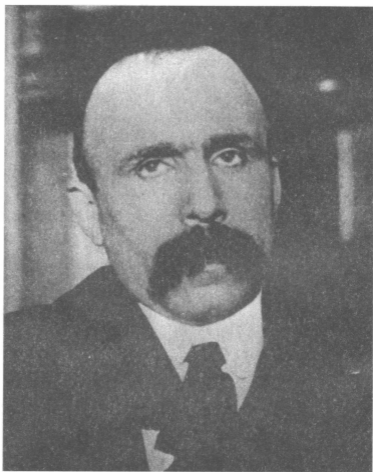
Πωλ Γκούτσι
Γραμματεὺς ἐπὶ νομικῶν θεμάτων της Κοινοπολιτείας

Ο Θεός Σῶζοι την Κοινοπολιτεία της Μασαχουσέτης!

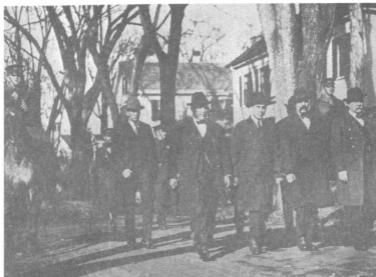
(Μετάφραση:
Άντα Γαρμπή)

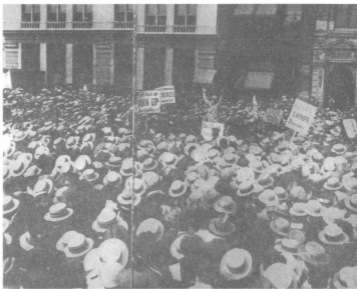
Νικόλα Σάκκο

Μπαρτολομέο Βαντσέτι

Οι Σάκκο και Βαντσέτι καθ' οδόν προς το δικαστήριο

Διαδήλωση συμπαράστασης στους Σάκκο και Βαντσέτι

Η κηδεία των Σάκκο και Βαντσέτι

«...Το Υπουργείο Δικαιοσύνης στην Βοστώνη αδημονούσε να συγκεντρώσει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία εναντίον των Σάκκο και Βαντσέττι προκειμένου να τους απελάσει, όμως ουδέποτε κατόρθωσε να συλλέξει το είδος και το πλήθος των απαιτούμενων γι' αυτόν τον σκοπό στοιχείων. Η άποψη των πρακτόρων του Υπουργείου ήταν ότι η καταδίκη των Σάκκο και Βαντσέττι ως δολοφόνων θα ήταν ένας τρόπος για να απαλλαγούν από αυτούς. Επίσης, η γενική άποψη των ίδιων πρακτόρων στην Βοστώνη, οι οποίοι γνώριζαν εις βάθος την υπόθεση Σάκκο και Βαντσέττι, ήταν ότι, αν και αυτοί ήταν αναρχικοί και ταραχοποιοί, δεν ήταν ληστές λεωφόρων και δεν είχαν καμία σχέση με το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέϊντρι. Η γνώμη μου, καθώς και η γνώμη των περισσοτέρων εκ των αρχαιοτέρων υπαλλήλων της κυβερνητικής υπηρεσίας, ανέκαθεν ήταν ότι το έγκλημα στο Σάουθ Μπρέϊντρι ήταν έργο επαγγελματιών.»

*—από την ένορκη γραπτή κατάθεση του
Λώρενς Λέδερμαν, 8 Ιουλίου 1926.*